

Hoivaajien kapina

Precarias a la deriva
Hoivaajien kapina
Tutkimusmatkoja prekaarisuuteen

Alkuteos: *A la deriva por los circuitos de la precariedad femenina*

Kääntäjät

Laura Böök

Riie Heikkilä

Eeva Itkonen

Anna-Reetta Korhonen

Eetu Viren

TUTKIJALIITTO

Copyright © kääntäjät

LIKE

Liisankatu 16

00170 Helsinki

www.like.fi

ISBN 978-952-01-0118-3

Paino: Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2009

Sisällys

Kääntäjien esipuhe	7
Huomautus	10
Prosessi	13
1. Precarias a la deriva (Kuljeskelua työn ja ei-työn välillä)	15
2. Työtä tekevien naisten laboratorion ensimmäiset haparoinnit	17
3. Itsenäinen kysely prekaarisuutta ja sotaa vastaan (Irakin sodan vastainen lakko 10.4.2003)	58
4. Toisen vaiheen kohtaamisia	60
Matkapäiväkirjoja	115
1. Koodien työstäjät I. Kolmiääninen kertomus kuljeskelusta kääntäjien ja kieltenopettajien kanssa	117
2. Koodien työstäjät II. Henkilökohtainen kertomus kuvitteelliselta viidenneltä pysäkilltä kääntäjien ja kieltenopettajien kuljeskelun varrella	134
3. Hoivaa kahden rannan välillä. Kolmiääninen kertomus kuljeskelusta kotiapulaisten kanssa	141
4. Nuorallakävelyä terveydenhuollossa. Kertomus kuljeskelusta sosiaalisairaanhoidajan kanssa	152
5. Ilman mutea. Kertomus kuljeskelusta kapinallisten puhelintyöntekijöiden kanssa	158

Keskusteluja	169
1. Olen täällä, mutta toisaalla. Transnationaalisten hoivaajien haastattelu	171
2. Veitsen terällä. Jutustelu nomadisen ketjutyöläisen kanssa	201
3. Perusterveydenhuollosta prekaariin hoivaan. Julkisen alan hoivatyöntekijöiden haastattelu	221
4. ”Huoran ylpeyttä”. Keskustelu opiskelijan ja seksityöntekijän kanssa	246
Prekaareja tarinoita	263
1. Ruumis ruumis ruumis	265
2. 30 neliömetrin elämä	266
3. Sairaana nopee. <i>Eli kuinka ylittää äänen nopeus kustannusmaailman aikatilassa</i>	272
4. Etuoikeutettu? Joo, mutta... ..	280
5. Kuvia viestintämaailman prekaarisuuksista	284
6. Seksipuhelin, kuinka voin palvella?	297
7. Päiväperho 2003	306
Keskeneräisiä ajatuksia	311
1. Globaali hoiva	313
2. Prekaarien asuinkorttelit. Estrellan kaupunginosaryhmän itsenäinen tutkimusprojekti	367
3. Äiti, musta tulee isona taiteilija! Huomioita joidenkin visuaalisen tuotannon alalla työskentelevien tilanteesta – tässä ja nyt	381

Kääntäjien esipuhe

Hoivaajien kapina kertoo Espanjassa asuvien naisten karuja tarinoita. Freelancekääntäjät pohtivat, kuinka pitää mieli kasassa keskellä loputonta yksinäistä työtä. Opiskelijat rahoittavat väitöskirjansa viimeistelyn huohottamalla seksipuhelimeen yön tunteina. Paperittomat siirtolaiset kasvattavat espanjalaisten uranaisten lapset ala-arvoisilla palkoilla. Mikä on freelancerin, huoran tai siirtolaisen ase, kun lakkoon ei voi mennä? Kuka maksaa työn ruumiille aiheuttamien vaivojen hoidon?

”Eihän tällaista tapahdu Suomessa”, sanovat kuukausipalkkaisessa työssä olevat keski-ikäiset. Mutta kun tapahtuu. Näitä tarinoita kyllä kuulee Suomessakin jatkuvasti: juhlissa, keittiössä, uimahallin saunassa.

”Ethän sinä ole edes ollut työelämässä”, sanoo äiti kolmikymppiselle, joka tekee projektitöitä ja jonka gradun viimeistely siksi venyy. ”Oikea työelämä” karkaa jonnekin oman elämämme ulkopuolelle: meidän tuntemamme työelämä koostuu niistä töistä joita vanhemmat eivät edes töiksi tunnista. Se työelämä, jonka meidän ikäluokkamme tuntevat, on pätkätöiden, epävarmojen ja epämääräisten töiden työelämää.

Tämäkin kirja suomennettiin jossain oikean työelämän reu-namilla. Teimme käännöstä kukin tahollamme, muiden töiden, projektien tai opiskelujen lomassa, tiloissa, joissa oikeastaan kuuluisi tehdä jotain muuta. Suomennostyö oli lähtökohtaisesti pal-katonta, vaikka pieni yhteinen apuraha (kiitos, Kordelinin sää-tiö!) tuotti sille minimaalisen tuntipalkan. Kielitaitoa enemmän meidät on pätevoittänyt tämän kirjan kääntäjiksi prekaari koke-mus omassa arjessamme.

* * *

Vaikka Suomessa ay-liike on taistellut työntekijöille oikeuksia ja julkiset palvelut ovat perinteisesti toimineet paremmin kuin Etelä-Euroopassa, ei tämän kirjan sanomaa voi sivuuttaa meilläkään. Prekarisaation logiikka toimii Suomessakin suuryrityksistä pikkufirmoihin ja valtionhallinnosta järjestöihin.

Kun työelämän tehostamisesta on tullut kyseenalaistamaton dogmi, me toimimme puskureina. Kun ydintyöntekijät eivät riitä, kutsutaan pätkätyöläiset apuun. Kun pätkätyöläinen on ilman pätkää, se on hänen pulmansa. Riski on siirretty alihankintaketjun alimmalle tasolle.

Kirjassa ecuadorilainen kotiapulainen kuvaa erinomaisesti kokemusta, jonka mekin kääntäjinä, tutkijoina, toimittajina ja opiskelijoina jaamme. Ainoastaan mitattavista suorituksista maksetaan, vaikka työssä on koko elämämme.”Meille ei makseta siitä älyllisestä ja emotionaalisesta työstä jota tarjoamme. Meille maksetaan ainoastaan – ja huonosti – tekemästämme fyysisestä työstä. Työnantajat eivät tunnusta tai maksa meille elämäkokemuksestamme, mutta he hyödyntävät sitä.”

Eräs kirjan keskeisistä aiheista onkin työn ja muun elämän, tai tuotannon ja uusintamisen välisten erojen katoaminen. Naiset ovat aina ihmetelleet, miten erottaa toisistaan työ ja muu elämä. Jos hoidan lapsia töissä ja hoidan lapsia kotona, miksi toista kutsutaan työksi ja miksi vain siitä maksetaan palkkaa. Nyt perinteisesti naisten työtä tai kotityötä leimanneet piirteet tulevat keskeisiksi kaikissa töissä. Työ on yhä henkilökohtaisempaa, siinä tarvitaan kykyä sopeutua erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin, samastua toisten tunteisiin tai sitoutua ”aidosti” siihen, mitä tekee.

Me halusimme tehdä näistä muutoksista näkyviä, ja siksi olimme järjestämässä EuroMayDay-mielenosoituksia ja toimimme Suomen prekariaattiliikkeessä. Kun vappuna 2006 tanssimme mielenosoituksen mukana läpi Helsingin keskustan, tuntui siltä, että meistä näkymättömistä oli tullut näkyviä. Prekariaatti tuli Suomessa yhteiskunnan reunamilta keskiöön – se

puski tiensä kaduille ja kaduilta mediaan. Prekarisaation ja prekariaatin käsitteet jäivät elämään, koska monet tunnustivat niistä itsensä.

Prekariaattiliike oli tärkeä: se loi samaistumisen kohteen, ja antoi sanat kokemuksille, joille ei aiemmin ollut sanoja. Jotain siitä jäi silti puuttumaan. Suomeen ei syntynyt pysyvämpiä tiloja, joissa vaihtaa kokemuksia prekaarista arjesta. Vaikka prekaarisuus onkin päivän yhteiskunnallinen ilmiö, jokainen paniikissa töitä pakertava syyttää silti itseään siitä, ettei juuri hänen tilanteensa ole parempi kuin toisten. Ilmiö on laaja, mutta ongelmat tuntuvat silti yhä yksilöllisiltä: minun ajankäyttöni, minun työsuhdeongelmani, minun projektikuvioni, jotka ovat poikkeuksellisuudessaan niin ainutlaatuisia, ettei kukaan niitä voi ymmärtää...

* * *

Tämän kirjan tekijät onnistuivat siinä, missä me emme, ja sen takia meistä tuntui tärkeältä kääntää se suomeksi. *Precarias a la deriva* toi naiset yhteen jakamaan prekaarisuuden kokemuksen. Se oli koe, joka loi solmukohtia heidän yksityisiltä tuntuneiden tilanteidensa välille. Kirja ei jää märehimään kurjuutta. Se näyttää myös naisten voiman ja tavat kapinoida arjessaan. Naiset pysyvät pinnalla yhteisten ja yhteisöllisten kokemusten avulla.

Prekarisaatio hajuttaa ihmiset irralleen toisistaan, jolloin kapina muuttuu mahdottomaksi. Siksi yhteen tuleminen on jo itsessään vastarinnan ensimmäinen askel. Se on osoitus siitä, ettemme suostu kapitalismin logiikan ja elämää rajoittavan epävarmuuden alaisiksi. Toivomme, että tämä kirja innoittaa ihmisiä myös Suomessa jakamaan kokemuksia prekaarisuudesta ja oman elämänsä lakoista sekä luomaan vastarinnan horisontteja.

Kääntäjät Laura Böök, Riie Heikkilä, Eeva Itkonen,
Anna-Reetta Korhonen ja Eetu Viren

Huomautus

Kirja, jota pitelet käsissäsi, on olemassaolon prekaarisuutta käsittelevän toimintatutkimussarjan ensimmäinen tuote. Se on moniääninen ja alati keskeneräinen. Toimintatutkimuksen aloitti joukko naisia tammikuun 20. päivän 2002 yleislakon aikana, ja se jatkuu edelleen. Se on eräänlainen Frankensteinin hirviö, joka on kursittu kokoon pala palalta: tehty kohtaamisista etsittäessä yhteisiä nimittäjiä, voimaannutettavista singulaarisuuksista, yhteistyön muodoista, vastarinnasta, paosta ja moneuden organisoimisen tiloista.

Kirja ei siis ole perinteisen tutkimuksen tulos, täynnä numeroita ja esineellistävää objektiivisuutta, eikä se kata kokonaan niitä alueita, joihin työn ja olemassaolon väistämätön prekari-soituminen vaikuttaa. Kyse on pikemminkin liikkeessä olevasta ja avoimesta yhdistelmästä kertomuksia, päiväkirjamerkintöjä ja huomautuksia, jotka ovat syntyneet yhteisestä ja kriittisestä jokapäiväisen elämämme tutkimisesta. Tutkimuksemme haastaa niin itsensä kuin kaikki matkan varrella kohtaamamme ihmiset pohtimaan kysymyksiä, kuten: millainen on sinun prekaarisuutesi? Mikä on sinun lakkosi? Mikä on sinun sotasi? Tunnuslausemme on: lähdetään liikkeelle itsestämme, jotta emme jämähätäisi itseemme (kuten pääoma ja patriarkaatti haluaisivat). Ollaan tottelemattomia integroidun globaalin kapitalismin jaotteluja ja

rajoja kohtaan, jotta voimme olla yhdessä ja sekoittua toisiimme. Kiinnitytään kaupunki-yritykseen yhteisenä maaperänä ja konfliktin paikkana: ollaan (prekaarisuuden, pakonalaisen liikkumisen, resurssien epätasa-arvoisen saatavuuden, riiston, pelon ja yksinäisyyden...) sisällä ja vastaan.

Muutamia keskeisiä työkalujamme ovat:

– kuljeskelu, sekasortoisen ja totaalisen liikekannallepanon rutinoiman aikatilaa auki punomisen ja prekaarisuuden piirien uudelleen keksimisen välineenä

– työpaja, jakamisen ja syventämisen tilana

– sekä kokoukset itseanalyysin, ongelmien paikantamisen ja joidenkin työtä ja toimintaa koskevien hypoteesien muotoilun tilana.

Kirja jakautuu viiteen osioon. *Prosessi*-osassa kuvaillaan reittiä, jonka olemme kulkeneet Precarias a la derivan alkuvaiheista tähän hetkeen asti, sen lähtöpisteitä ja keksintöjä, kuten myös joitakin kävelyretkiämme innoittaneita pohdintoja ja lukukokemuksia. *Matkapäiväkirjat* kokoavat yhteen kertomuksia keskeisistä yhteisistä kuljeskeluistamme. *Keskustelut* koostuvat neljästä haastattelusta, joissa syvennetään eräitä kuljeskelujen ja niiden jälkeisten keskustelujen aikana jatkuvasti esiin nousseita teemoja, kuten hoivan kriisi ja yksityistäminen, transnationaaliset perheet, hoivan, huomion ja seksin jatkuvasti lisääntyvä pääomaksi muuttaminen, seksin ja tunteiden siirto etelästä pohjoiseen, prekariisaatio ja palvelutyön ketjuttaminen, pakonalainen liikkuvuus, elämän prekarisaation vastaiset yhteistyön käytännöt... *Prekaareissa tarinoissa* julkaisemme kaikki kertomukset, jotka on kirjoitettu vastauksena meidän sähköpostilistallamme esittämäämme kutsuun. Pyysimme ihmisiä kertomaan oman kokemuksensa prekaarisuudesta. Viimeiseksi, otsikon *Keskeneräisiä ajatuksia* alle olemme koonneet kolme eri tarkoitukseen kirjoitettua tekstiä: kaksi niistä on pitkän kollektiivisen kehittelyprosessin hedelmiä (yksi hoivan globalistumisesta, toinen kaupunginosan nuori-

sokollektiivin itsenäisestä tutkimuskokeilusta). Kolmas on urhea yksilöllinen tilinteko prekaarisuudesta taiteen maailmassa, jossa rahasta puhuminen tuntuu aina sopimattomalta.

Monia asioita jäi kirjoittamatta, kun aika loppui kesken. Toisista asioista olemme parhaillaan kirjoittamassa. Jälkiämme voit seurata osoitteessa <http://www.sindominio.net/karakola/precarias.htm> ja naisten vallatussa talossa Escalera Karakolassa (c/ Embajadores 52; Madrid).

Processi

1. Precarias a la deriva (Kuljeskelua työn ja ei-työn välillä)

Synopsis: olemme prekaareja. Prekaarina olemiseen liittyvistä asioista jotkut ovat hyviä (moninaisten taitojen, tietojen ja kykyjen kasaantuminen jatkuvasti uudelleen muotoutuvien työtä ja elämää koskevien kokemusten myötä), monet huonoja (haavoittuvaisuus, epävarmuus, köyhyys, sosiaalisen turvan puuttuminen), mutta suurin osa on moniselitteisiä (liikkuvuus, joustavuus). Meidän tilanteemme ovat kuitenkin niin erilaisia, niin ainutkertaisia, että meidän on hyvin vaikeaa löytää yhteisiä nimittäjiä, joista lähteä liikkeelle, tai selkeitä eroja, joiden avulla voisimme rikastuttaa toisiamme. Itsemme määrittely prekaarisuuden yhteisen paikan pohjalta on kovin vaikeaa. Prekaarisuus ei edellytä yksinkertaistavaa ja itseään puolustavaa selkeää kollektiivista identiteettiä, mutta kokemus siitä on pakko jakaa. Meidän täytyy keskustella työssä ja elämässä kokemistamme puutteista ja ylikuormituksista paetaksemme uusliberaalia pyrkimystä hajottaa meidät. Se erottaa meidät, heikentää meitä ja tekee meistä pelon, riiston ja epätoivoisen egoismin uhreja. Mutta ennen kaikkea haluamme rakentaa yhdessä uusia elämän mahdollisuuksia yhteisen ja luovan taistelun myötä.

PROJEKTI

Tullaksemme ”ulos kaapista” me immateriaalisen työn tekijät, seksityöntekijät, kotiapulaiset, hotellialan työntekijät, Ramón y Cajalin sairaalan lakkoilijat... alamme puhua (keskenämme) ainutkertaisista prekaarisuuksistamme.

Miten? Sen sijaan, että istuisimme piirissä paikoillamme, olemme valinneet vaihtoehdon, joka on yhtä dynaaminen ja liikkuva kuin me itsekin: me päätimme kuljeskella. Kuljeskelut ovat kuin matkoja, jotka läpäisevät elämäntapamme, ajattelutapamme, ajan- (stressin, ylikuormituksen, intensivoitumisen, kiihtymisen) ja tilantajumme (liikkuvuus, elämänalueet), tapamme ajatella ja käsittää tulonmuodostusta (materiaalinen prekaarisuus, epävakaus), kommunikaatiota, suhde- ja hoivaverkostoja, konflikteja, hierarkioita, riskejä (epävarmuus, haavoittuvaisuus) ja ruumista (kuri, ruumiin räähkäys, nautinnot). Kaikki nämä ovat johtolankoja pienillä opastetuilla matkoillamme pitkin prekaarisuuden eri alueita. Jokaisen niistä kohtaamme tunteisiin ja kommunikaatioon liittyvien kykyjemme, mutta myös reittien tallentamiseen tarkoitettujen kameran ja videokameran avulla. Koska meillä ei ole liikaa aikaa ja koska haluamme, että ponnistustemme tuloksena syntyy jotain kestävää, olemme asettaneet itsellemme ensimmäiseksi hyvin konkreettisen tavoitteen: haluamme tuottaa kuljeskelujen pohjalta audiovisuaalista materiaalia käytettäväksi keskustelussa, joka voi avata prosessin taas uusille naisille ja antaa uudenlaisen kuvan asioista.

2. Työtä tekevien naisten laboratorion ensimmäiset haparoinnit

Joustava työ. Olemme siis näkymättömiä?
Immateriaalinen duuni! Hitto mikä stressi!
Pätkätyö, se on se juttu!

LAKKOVARTIOTUTKIMUS

Precarias a la deriva on toimintatutkimusprojekti, jota olemme tehneet eri naisten kanssa. Heistä osa oli jo alkanut pohtia työelämän muutoksia tai toimia niiden ympärillä yksin tai ryhmässä, (*TrabajoZero o Sexo, Mentiras y Precariedad*) osa taas oli halunnut aloittaa sen. Tämän projektin osanottajat löysivät yhteisiä huolenaiheita 20. tammikuuta 2002 – päivänä, jolle ammattiliitot olivat julistaneet yleislakon. Tuona ja sitä edeltäneinä päivinä kokoontuimme miettimään, millainen ”tempaus” olisi ”meidän aikamme mukainen”, koska olimme perustavalla tavalla tyytymättömiä lakkoon tärkeimpänä taistelun ilmauksena kolmesta syystä:

(1) Lakko ei tavoita (ja tässä ei ole mitään uutta) kokemusta pääosin naisten ”ei-tuottavalla” alueella tekemän kotityön ja hoivatyön riistosta ja sen epäoikeudenmukaisesta jakamisesta.

(2) lakon liikevoimana yleensä toimivat oletukset ja toimintamuodot marginalisoivat tiettyjä jatkuvasti yleistyviä ja usein ”prekaareiksi” kutsuttuja töitä, ja

(3) lakko ei ota lainkaan huomioon prekaaria, joustavaa, näkymätöntä, aliarvostettua ja erityisesti naisten ja/tai siirtolaisten tekemää (seksi-, koti-, huolenpito-, hoiva- tai muuta) työtä.

Kuten eräs toverimme toistamiseen huomautti, kun huhtikuun 10. päivän 2003 sodanvastaista ”poliittista” lakkoa kutsuttiin kokoon: ”Miten keksiä uusia lakon muotoja, kun tuotanto hajautetaan ja siirretään halvempien tuotantokustannusten maihin, kun se organisoidaan niin, että työnteon lopettaminen muutamaksi (edes 24:ksi) tunniksi ei välttämättä vaikuta tuotantoprosessiin, ja kun meidän asemamme työsuhteessa on niin heikko, että lakkoon ryhtyminen vaarantaa mahdollisuuden jatkaa työn tekemistä seuraavana päivänä?”

Oivalsimme, ettei monia näistä ”marginaalisista” (näkyvätömistä, sääntelemättömistä, epävakaista) töistä voida lakkauttaa eikä muuttaa tällaisen lakon avulla. Lisäksi työmarkkinoiden prekarisaatio oli lisääntynyt niin, etteivät kyseisen lakon vastustamat uudistukset edes kosketa suurinta osaa työntekijöistä. Niinpä yritimme keksiä uuden, nykytilanteeseen soveltuvan tavan taistella. Päätimme korvata klassisen lakkovartion lakkovartiotutkimuksella. Emme tietenkään todellisuudessa menneet haukkumaan prekaaria tuntityöntekijää tai sulkemaan siirtolaisen pientä pähkinäpuotia. Sillä loppujen lopuksi ja pohjimmiltaan, kaikista sulkemisen ja protestoimisen motiiveista huolimatta, halusimme kysyä: Keitä lakkoon oli kutsuttu? Keitä siinä oli ajateltu? Kiinnostiko ammattiliittoja vähääkään prekaarien, siirtolaisten tai kotiäitien todellisuus? Työnseisaus ei välttämättä edes keskeyttäisi palvelusväen, kääntäjien, graafisten suunnittelijoiden, ohjelmoijien ja kaikkien itsenäisten työntekijöiden tuotantoprosessia. Joka tapauksessa sen keskeyttäminen tuoksi päiväksi ei saisi aikaan

muuta kuin heidän seuraavan päivän työmääränsä kaksinkertaistamisen. Koska työtä koskeva kokemuksemme ei sopinut yhteen kamppailujen käytäntöjen kanssa, meistä vaikutti kiinnostavammalta yrittää avata tila kanssakäymiselle joidenkin tuona päivänä töissä tai ostoksilla käyvien tai kaduilla kiertevien naisten kanssa.

Tammikuun 20. päivän keskustelut osoittautuivat hyvin hedelmällisiksi. Eivät niinkään sen vuoksi, mitä meille kerrottiin siellä ja täällä tai sen, mitä onnistuimme saamaan näkyviin itsellemme. Näimme kuitenkin vilaukselta avautuvan tilan, lähestyvien ennakoimattomien tapaamisten mahdollisuuden ja nautimme keskustellessamme tuntemattomien ihmisten kanssa ilman koneiden välitystä: ilman nauhuria, kameraa tai lehtiötä.

REUNALLA

Kuten jo sanottu, näitä ja muita kysymyksiä nousi esiin aiemmista pohdiskeluistamme. Mekin otimme kohteeksemme ensisijaisesti muutamat tuotantoprosessia koskevat jatkuvuudet ja muutokset sekä uuden, uusliberalismin voimakkaasti leimaaman työympäristön, johon nämä jatkuvuudet ja muutokset sijoittuivat.

Eräs hallitseva tendenssi, joka on nostettu esiin monissa uusmarxilaisissa pohdiskeluissa, on niin sanotun *immateriaalisen työn* (affektiivisen, kommunikatiivisen, luovan työn, koodaus-työn...) esiinnousu¹. Vaikka monet analyysit eivät sitä huomioikaan, tämä kognitiivisiin prosesseihin, tiedon, kielten ja suhteiden tuottamiseen liittyvä työ ei ole homogeenista, mikä johtuu ennen kaikkea siihen kohdistuvasta yhteiskunnallisesta arvostuksesta. Juuri sen takia asiakkaan kullin imeminen ja nettisivujen suunnittelu ovat aivan eri asioita.

Keskustelun kannalta tämä on varsin tärkeää ennen kaikkea siksi, että ”uusintamiseen” liittyvät kysymykset jäävät

yleensä pimentoon riippumatta siitä, käsitetäänkö uusintaminen kapeasti, koti- ja hoivatyönä (maksetaan siitä tai ei), vai laajasti – kommunikaationa, johtamisena, sosialisatona, hyvinvoinnin tai elämänmuotojen tuottamisena laajennetussa kotiympäristössä. Näin uusintaminen ylittää Engelson mainitseman ”välittömän elämän tuottamisen ja uusintamisen”². Kapeamman käsityksen tapauksessa kysymykset jäävät pimentoon siksi, etteivät kyseiset työt vastaa niin sanottua ”hegemonista tendenssiä” vaan ne tulkitaan ainoastaan jäänteinä historiallisesta eriarvoisuudesta, joka synnyttää jatkumon ja vastavuoroisen suhteen naisten tekemän palkkatyön ja palkattoman työn, omassa ja vieraassa kodissa tehtävän työn välille. Tämä jatkumo myös edelleen määrittää heidän tilannettaan työmarkkinoilla (vai meneekö se toisin päin?) sekä siltä kannalta, minkälaisiin työpaikkoihin he päätyvät (toimistotyö, asiakaspalvelu, sairaanhoito- ja hoivatyö, mallintyo jne.) että palkkaa ja työn ominaisuuksia koskevien erojen suhteen. Kolmannen sektorin kasvu ja siihen liittyvä joidenkin uusintamistöiden prekarisoitu siirtyminen naisilta toisille tuo mukaan uuden tekijän, joka on syytä pitää mielessä. Laajemmassa mielessä, jos hyväksymme tämän erottelun, tunnesiteenä ymmärretty välittömän elämän uusintaminen osoittautuu äärimmäisen hajanaiseksi alueeksi, joka nopeasti sekoittuu elämään (”työhön laitettuun elämään”, ”elämän ajan haltuunottoon”) ja hämärtää ne vallan muodot, jotka tekevät elämästä, yhteistyöstä, affektiivisista suhteista, mauista, tiedosta ja seksuaalisuudesta äärimmäisen liukuvan kentän, jonka ”luonnollisuutta” ei milloinkaan kyseenalaise-
teta.

Olemme siis sitä mieltä, että jotkut immateriaalista työtä koskevat lähestymistavat eivät lainkaan kiinnitä huomiota tai eivät ota todella vakavasti kysymystä uusintamisesta ja sen yhteydestä patriarkaaliseen ja rodulliseen vallankäyttöön. Me sitä vastoin osallistumme feminismiin piirissä pitkään jatkuneeseen keskusteluun, joka kehittää edelleen marxilaista ajatusta uusintamisesta

laajassa mielessä. Uusintaminen on moninaisten valtasuhteiden läpäisemää. Lähestymistapa on sukua Foucault'n ajatuksille vallasta ja subjektiksi tuleminen prosesseista: moderneista vallankäytön muodoista, jotka eivät perustu suoraan väkivaltaan vaan aktiiviseen alistumisen tuottamiseen. Tätä ajatusta ovat kehelleet eri näkökulmista eteenpäin esimerkiksi Butler ja Pateman. Lähestymistapamme on sukua myös monille radikaaleille, materialistisille ja psykoanalyttisille feministisille lähestymistavoille, jotka painottavat esimerkiksi sukupuolten välistä työnjakoa, seksuaalisuuden kontrollia, normatiivista heteroseksuaalisuutta tai perheen piirissä tapahtuvaa sosialisatiota.

1970-luvulla vahvasti esiin nousseita uusintamiseen liittyviä keskusteluita käydään tänään usein panoksin, jotka on tarpeen nostaa esiin³. Voimme edelleen hyödyntää analyysiä, joka koskee uusintamista, kapitalismin jäsentymistä, patriarkaattia, rotuun perustuvaa valtaa ja – mikä on tänään erityisen ajankohtaista – kolonialismin historiaa ja myös viime vuosikymmenten väestöliikkeitä kiihdyttäneiden maantieteellisiä epäsymmetrioita. Hyödynnämme myös ajattelua ja poliittista käytäntöä, joka käsittelee ruumista vallankäytön ja riiston paikkana ja ilmauksena. Käsitämme ”tuottavan ruumiin” tai ”(sukupuolitetun) ruumiin tuottamisen” jatkuvana prosessina. Tässä prosessissa ruumiillistuu sellaisia subjektiivisuuksia, jotka ovat alistettuja samaan aikaan kuin ne kamppailevat määrittääkseen itse kehityksensä ehdot. Hyödynnämme lisäksi feminististä julkisen ja yksityisen teoretisointia tapana käsitellä jatkuvuuksia ja epäjatkovuuksia ihmissuhteiden ja kodin piirin ilmiöiden ja yhteiskunnallisesti arvostetummissa työn, valtion ja politiikan piirissä tapahtuvien asioiden välillä. Näiden piirien, esimerkiksi elämän ja työn, mutta myös koulutuksen ja työn tai henkilökohtaisen ja työn, lisääntyvä yhteen-sulautuminen erotteluja tuottavana historiallisena prosessina ja moderniteetin eriytymisten poliittisena kritiikkinä vaikuttaa meistä keskeiseltä tutkimuksen kohteelta.

Lisäksi immateriaalista työtä koskevat kehittyvät tuovat esiin toisenlaisia työn organisoinnin tapoja. Niiden perustana on toki immateriaalisen työn etiketin alle ryhmittyneiden toimintojen itsensä luonne, mutta ennen kaikkea uusliberalistiset uudelleenrakenteistamisen strategiat, jotka käytännössä muodostuvat kulujen ja oikeuksien leikkaamisesta ja työvoiman hallinnoinnin koventamisesta. Tämä työvoima on alati hajanaisempaa ja liikkuvampaa ja työskentelee nykyisin monille naisille tutuissa epätyypillisissä oloissa: urakkapalkalla, joustavilla ja ennakoimattomilla työajoilla, ylipitkiä päiviä ja palkattomia jaksoja ilman tehtäviä, työntekoa tuntipalkalla, ilman sopimusta, ilman oikeuksia, itsenäisesti, kotona ja niin edelleen. Niinpä työvoiman kehitys liittyy avainkysymyksiin, joihin palaamme myöhemmin: ajan, tilan, sopimuksen, palkan tai työehtojen uudelleenjärjestäminen. Ilmiöiden seuraukset ovat tuttuja kaikille: niitä ovat esimerkiksi eristyneisyys ja kyvyttömyys järjestää elämänsä ”niin kuin pitää”, stressi, uupumus, omaehtoisen kanssakäymisen ja protestoimisen mahdottomuus, sosiaalinen kontrolli sekä pelko ”tulla ulos kaapista” ja ilmaista itseään vapaasti kaikenlaisten kysymysten suhteen.

Kolmanneksi kaikki tämä täytyy liittää muihin yhteiskunnallisen elämän puoliin, jotka edistävät tiettyjen subjektien joutumista tiettyihin epäedullisiin positioihin, koska heidän mahdollisuutensa liikkua on hyvin rajoitettu tai jopa olematon. Näin käy, jos henkilö sattuu olemaan laitton siirtolainen, jos hän päättää hankkia lapsen, jos hän on äiti tai ylipäättään nainen, jos hän näyttää ”sopimattomalta” tai ”kelvottomalta” tai jos hän on esimerkiksi transseksuaali, värillinen, naismainen tai ruumiinrakenteeltaan vääranlainen. Kaikkien näiden tekijöiden jäsentyminen toimii jatkuvana erottelun ja hierarkisoinnin lähteenä, jonka vuoksi tietyt ryhmät ovat lähtökohtaisesti köyhempiä ja niillä on vähemmän valinnan mahdollisuuksia. Niin sanottu ”työn feminisoituminen” neuvotteluaseman jatkuvana heikentämisenä ja

prekaarisuuden yleistämisenä syntyy siis valtavan epäsäännöllisellä maaperällä, joka lujittaa, uusintaa ja muuntelee patriarkaatissa ja kolonialismin perintönä syntyneessä rasisisessä järjestyksessä jo olemassa olevia sosiaalisia hierarkioita. Juuri tältä pohjalta nykyään syntyvät samanaikaisesti kotien ja perheiden muotoja koskevat muutokset, hoivan globaali uudelleenrakenteistuminen sekä sukupuolen esitystavat ja retoriikat.

TYÖTÄ TEKEVIEN NAISTEN LABORATORIOSTA KULJESKELUIHIN

Ensimmäinen tammikuun 20. päivän lakkovartiotutkimus, jonka tulokset olivat rajallisia mutta hyvin inspiroivia, antoi sysäyksen uudelle tutkimusprojektille. Projekti perustui liikkumiseen eli mahdollisuuteen hahmotella ja käydä läpi naisten prekaarisuuden eri piirit metropolissa läpäiseviä reittejä. Rikkoaksemme feminismiin vahvasti kyseenalaistaman työn ja elämän välisen eron, päätimme etsiä tutkimuskäytäntöä, joka kiinnittäisi huomiota tilallisiin-ajalliseen jatkumoon kaksinkertaisen, tai pikemminkin moninkertaisen läsnäolon⁴ kokemuksessa. Tämä läsnäolo on subjektiivinen siirtyminen, tai situationistien sanoin, keskeytymättömän eri psyykkisten ympäristöjen läpi kulkemisen tekniikka. Olisimme voineet jäädä pidemmäksi aikaa paikallemme ja käyttää enemmän aikaa tutkimuksemme teoreettisten perusteiden, sepittämiemme hypoteesien tai tutkimuksemme lähtökohtana toimivan feministisen näkökulman muotoiluun. Joka tapauksessa eniten meitä ajoi eteenpäin halu saada tietoa matkan varrella, keskustella keskenämme kulkiessamme, oppia tuntemaan prekarisoitujen työmarkkinoiden ja työhön laitetun elämän uudet (ja vähemmän uudet) tilanteet ja todellisuudet.

Päätimme lisäksi, että meidän täytyisi toteuttaa kuljeskeluun siirtyminen ensimmäisessä persoonassa: kertomalla jokainen toisillemme eroista meidän välillämme sekä meidän ja toisten läheisten ihmisten välillä ja lähestymällä toisiamme harkitusti, mutta

kestävällä tavalla. Puhuimme siis tässä mielessä samaan aikaan yhteisten paikkojen etsimisestä ja voimaannutettavista singulaarisuuksista. Olemme lähestyneet yhä enemmän toisiamme niiden myöhempien keskustelujen jälkeen, joiden myötä korvasimme alkuperäisen lausuman ”olemme prekaareja” toisilla lausumilla, jotka painottavat vähemmän lähtökohtana olevaa identiteettiä ja kiinnittävät enemmän huomiota identiteetin rakentamisen ja purkamisen prosesseihin⁵.

Varmaa on, että tilanteemme ovat niin erilaisia, että meidän on hyvin vaikeaa löytää yhteisiä nimittäjiä, joiden pohjalta liittolaisuuksia. On yhtä haastavaa tavoittaa sovittamattomia eroja, joiden avulla rikastuttaa toisiamme. Meidän on vaikeaa ilmaista itseämme, määrittellä itseämme prekaarisuuden yhteisen paikan pohjalta. Prekaarisuus ei edellytä yksinkertaistavaa ja itseään puolustavaa selkeää kollektiivista identiteettiä, mutta sen kokemus on pakko jakaa. Meidän täytyy keskustella työssä ja elämässä kokemistamme puutteista ja ylikuormituksesta, jotta voimme paeta uusliberaalia pyrkimystä hajottaa meidät. Se erottaa meidät, heikentää meitä ja tekee meistä pelon, riiston ja epätoivoisen egoismin uhreja. Mutta ennen kaikkea haluamme rakentaa yhdessä uusia elämän mahdollisuuksia yhteisen ja luovan taistelun myötä. Singulaarisuuden korostaminen johtuu halusta kehittää politiikkaa, joka ei jälleen kerran uusintaisi kuviteltuja samankaltaisuuksia. Ajattelimme tässä kohden erityisesti joidenkin kotipalvelutyötä tekevien siirtolaistovereiden erityislaatuista tilannetta ja sellaisen näkökulman seurauksia, joka vaatii erilaisia kompromissin muotoja kuin ne, joihin jotkut meistä olivat tottuneet.

Yleisesti ottaen kyse oli naisten prekarisoituneen työn kartoittamisesta kokemusten vaihtamisen pohjalta, yhteisestä pohdiskelusta sekä kaiken nähdyn ja kerrotun tallentamisesta. Tarkoituksena oli materialisoida (valokuvien, päiväkirjojen, videoiden, äänitteiden, kirjoitettujen kertomusten ja muun materiaalin avulla) mahdollisimman paljon näitä kohtaamisia, jotta voi-

simme välittää eteenpäin sen tulokset ja sen pohjalta tehdyt hypoteesit sekä suhtautua kommunikaatioon vakavasti, ei vain taisteluiden levittämisen työkaluna vaan uutena politiikan paikana ja aiheena. Lähtökohtamme oli naisten vallattu talo Eskalera Karakola, määränpäämme tuntematon. Nyt meitä askarrutti ennen kaikkea matkan tekeminen.

KULJESKELUT

Kuljeskelun idea, jota jotkut meistä olivat jo kokeilleet muissa tutkimusyhteyksissä ja joka on viime kädessä peräisin situationismista⁶, osoittautui välillä hankalaksi selittää. Kuitenkin tapahtumien itsensä kulku selvensi, mikä merkitys oli sillä, että staattiset haastattelut korvattiin urbaaneilla matkoilla. Ehdottaessamme joillekin tovereille kuljeskeluun ryhtymistä painotimme erityisesti sitä, että näin voisimme välttyä jäämästä yksin nykyisille tai entisille työpaikoillemme, voisimme sitoa nämä paikat yhteen ja katsoa, mitä tapahtuu. Näin päädyimme sisällyttämään matkareitteihimme katuja, taloja, yrityksiä, liikennevälineitä, ruoka-kauppoja, baareja, putiikkeja, ammattiyhdistysten toimistoja ja niin edelleen. Valitsimme metodiksemme kuljeskelun, koska se on tapa kutoa tätä tilanteiden ja kokemusten hajanaista verkkoa. Tavoitteenamme oli tuottaa subjektiivinen kartta metropolista arkisten reittiemme avulla.

Kuljeskelun situationistisessa versiossa tutkijat heittäytyivät harhailemaan päämäärättömästi pitkin kaupunkia ja antoivat keskustelujen, kanssakäymisten ja urbaanien mikrotapahtumien toimia oppinaan. Tämän ansiosta he saattoivat luoda sattumiin ja fyysisten ja subjektiivisten virtojen vastaavuuksiin perustuvan psykokartografian: he asettuivat alttiiksi tiettyjen paikkojen vetovoimalle ja luotaantyöntävyydelle, matkan varrella syntyville keskusteluille ja ylipäättään tavalle, jolla urbaani sosiaalinen ympäristö vaikuttaa ja sekaantuu kanssakäymisiin ja sielullisiin tiloihin.

Tämä tarkoittaa, että kulkiessaan ihminen kiinnittää huomiota kirkuviin julisteisiin, houkutteleviin penkkeihin, painostaviin rakennuksiin ja vastaantuleviin ihmisiin. Omassa versiossamme päätimme vaihtaa nuorelle, porvarilliselle ja vailla mitään sitoumuksia olevalle miehelle sopivan flanöörin sattumanvaraisen kuljeskelun omaan elämäämme pohjautuvaan kuljeskeluun pitkien jokaisen jokapäiväisiä tiloja. Halusimme kuitenkin säilyttää kuljeskelun aisteja yhdistävän ja tapahtumille avoimen luonteen. Kuljeskelu muuttuu näin liikkeessä tehdyksi haastatteluksi, johon yhdistyy ympäristön kollektiivinen havainnointi.

Miten kuljeskelu tapahtuu? Lähdimme liikkeelle naisistuneista prekaareista aloista. Alkuun päästäksemme valitsimme niistä viisi:

kotipalvelutyö
puhelinmarkkinointi
kääntäminen ja kielten opetus
majoitusala ja
sosiaalisairaanhoito⁷

Jätimme seuraavaan vaiheeseen muita aivan yhtä tärkeitä prekaareja: seksityöläiset, apurahatutkijat, toimittajat, tiedottajat, mediatyöläiset, opettajat. Oppainamme toimineet naiset (joissain tapauksissa joku meistä, joissain taas toverit, ystävät, tuttavat) valitsivat joukon keskeisiä paikkoja: koti, työpaikka, ruokakauppa, puisto, nettikahvila... Näitä sitten yhdistelimme merkityksillä ladatuksi reitiksi, kartaksi arkemme muodostavista tapahtumien ja samanaikaisuuksien verkostoista. Erään englantilaisopettajan avulla onnistuimme, osittain sattumalta ja hänen NCR:n (pankkiautomaatteja asentava ja kunnostava monikansallinen yritys) pomona työskentelevän oppilaansa järjestämän spontaanin opastetun vierailun ansiosta, löytämään yhteyden toisen toverimme joustavan työn todellisuuteen globalisoitujen

markkinoiden vaatimusten mukaan uudelleenjärjestetyssä tehtaassa.

Kuljeskelu mahdollistaa arkipäivän tarkastelemisen poliittisena ulottuvuutena ja vastarinnan lähteenä, koska se pitää kokemusta tärkeimpänä epistemologisena kategoriana. Kokemus ei tässä mielessä ole esianalyttinen kategoria, vaan keskeinen käsite päivittäisten toimintojemme välisten yhteyksien ymmärtämiseksi sekä – mikä on vielä tärkeämpää – niiden tapojen ymmärtämiseksi, joilla annamme merkityksiä paikalliselle ja ruumiilliselle arkipäiväisyydelle. Kyse ei tarkkaan ottaen ole havainnoinnin tekniikasta; se ei lainkaan pyri ”uusintamaan” tai tavoittamaan kokemusta sellaisenaan ja tavanomaisena (mikä on klassisen antropologian lähes mahdoton ideaali) vaan tuottamaan yhtäaikaisen lähestymisen ja etäännyttämisen, näkyväksi tekemisen ja vieraannuttamisen, muutoksen ja kertomuksen liikkeen. Niinpä olemme kiinnostuneita oppaittemme näkökulmasta (miten he määrittelevät ja kokeilevat prekaarisuutta, miten he organisoituvat päivittäin ja mitkä ovat heidän elämisen strategiansa lyhyellä ja pitkällä tähtäimellä, millaisia ovat heidän odotuksensa) emmekä tässä prosessissa halua vältellä dialogia ja kohtaamisemme yhteydessä syntyvää salaliittolaisuutta. Enää ei ole paluuta. Kotiin palatamme päässä kuhisee seuraavaan tapaamiseen asti.

Kaikista näistä matkoista pyrimme saamaan irti yhteisiä nimiä tälle uuden työn todellisuuden muodostavien mutta toisilleen tuntemattomien tai jopa toisistaan tietämättömien singulaarisuuksien hajaannukselle. Uneksimme nimittäin siitä, että voisimme edes jossain määrin luoda hajaannuksen ja heikkouden tilalle liittoumien voimaa, verkostojen potentiaalisuutta. Kuljeskelujen aikana molempien tavoitteiden vaikeus nousi kuitenkin esiin. Prekaarin työn todellisuudet ovat hyvin, hyvin erilaisia: meidän kunkin hallussa olevat resurssit, aineellinen ja affektiivinen tuki, palkat, oikeudet, tekemisemme sosiaalinen arvostus, erilaiset valmiudet ja herkkyydet.

PREKAARISUUS PROSESSINA

Lähdimme liikkeelle alkeellisesta prekaarisuuden ja prekarisaation prosessin määrittelystä, ja määritimme sarjan perusakseleita, jotka voisivat tuoda esiin olemassaolomme kaikki puolet. Varmaa on, että tämä uusi käsite on saanut lisää konkreettisuutta kaikkien osallistumisen ansiosta; katsoimme parhaaksi nostaa sen työmme keskiöön voidaksemme sitten antaa sille täsmällisempiä merkityksiä. Kyseiseen ilmiöön yhdistämme:

- uudet työn muodot (joista monet liittyvät ulkoistamiseen ja Kiina-ilmiöön, itsenäisen työn sekä urakkaan tai suoritteeseen perustuvien sopimusten lisääntymiseen, hajautettuun ja minimoituun yritysrakenteeseen tai erilaisten sopimustyyppien loputtomaan moninaistumiseen);

- työn aikojen ja tilojen hajoamisen (joustavissa työvuoroissa, osa-aikatyössä, puhelintyössä ja kotona tehtävässä etätyössä) minkä vaikutuksia koteihin ja hoivaverkostoihin on vielä vaikea arvioida;

- tuotantoprosessin kiihdyttämisen (tähän *just in time* -käytännön tulokseen liittyy ylityötä, joka on jo menettänyt ylityön merkityksen niin työn vapaaehtoisuuden kuin palkkauksenkin kannalta);

- näkymättömien ja työvoimalle luontaisten, vaikeasti mitattavien tai palkittavien tai hankalasti arvioitavien ominaisuuksien liittämisen tuotantoon. Niitä on vaikea kasata yksinkertaisiksi työyksiköiksi, joita vastaisi tietty arvo. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi henkilökohtainen huomio, kommunikatiiviset kyvyt, empatia, hyvä ulkonäkö ja niin edelleen: *au pairien* odotetaan osaavan kieliä, vaikka se ei kuulukaan työpaikan saamisen muodollisiin vaatimuksiin;

- palkkojen leikkaamisen sekä fordismen ja keynesiläisen yhteiskuntasopimuksen mukaiselle ”tyypilliselle” työlle perinteisesti kuuluneiden oikeuksien (äitiyslomista palkkojen, lomien ja sairauslomien sääntelyyn) menettämisen.

Prekarisaatio liittyy kuitenkin myös muihin ilmiöihin, joihin viitataan harvemmin. Näitä ovat:

- täydellinen palkattomuus (kotiäitien tapauksessa);
- vähäisimmänkin työsuojelun puuttuminen (kuten yhä on tilanne palkattoman kotityön tapauksessa, erityisesti jos työntekijä asuu isäntäperheessä – puhumattakaan työ- ja oleskelulupaa vailla olevien ihmisten tilanteesta);
- työnantajan ja työntekijän välisen suhteen hämärtyminen.

Voimme antaa sanalle *prekaarisuus* määritelmän, joka on tarpeeksi laeva tuodakseen esiin ilmiön laajuuden ja moniulotteisuuden, mutta myös tarpeeksi konkreettinen, jottei termi menetä kaikkea selitysvoimaansa. Kutsukaamme prekaarisuutta siis niiden materiaalisten ja symbolisten ehtojen kokonaisuudeksi, jotka tuottavat epävarmuutta subjektin elämän täyden kehityksen edellyttämien olennaisten resurssien suhteen⁸. Tämä määritelmä tekee mahdolliseksi ylittää julkisen ja yksityisen tai tuotannon ja uusintamisen dikotomiat sekä tunnustaa ja tuoda näkyväksi ne sosiaalisen ja taloudellisen väliset yhteydet, joiden vuoksi prekaarisuutta ei voi käsittää pelkästään palkkatyöhön rajoittuvasta näkökulmasta⁹.

AKSELIT

Käytimme melkoisen määrän tapaamisia lähestymistapamme perusakselien määrittelemiseen. Myöhemmin, kuljeskelujen myötä, ne ovat saaneet lihaa luidensa ympärille. Väittelyissä löytämämme akselit alkoivat kokemuksistamme, jotka koskevat aikaa (stressi, ylikierroksilla käyminen, kyllästyneisyys, suunnittelun mahdottomuus, epävakaisuus...), paikkaa (liikkuvuus, elämämpiirit, rajat, siirtymät ja juuttumiset...), tuloja (erittäin huonosti palkatut työt, resurssien puute, lainat vakituudessa työssä olevilta ystäviltä ja sukulaisilta sekä julkisten palveluiden saata-

vuuden rajoitukset tai puuttuminen kokonaan, luottokorttien väärinkäyttö...), ihmissuhteita ja hoivaa (työyhteisöt, sitoumukset, kanssakäymiset), konflikteja (taistelun mahdollisuudet ja prosessit...), hierarkioita (jotka monissa tapauksissa ovat moninaisia ja tuskallisia), riskejä (epävarmuudet, haavoittuvaisuus) sekä ruumista (kuri, erilaiset pahoinpitelut, riistetty hoiva, normatiiviset seksuaalisuudet...). Eri kuljeskelujen jälkeen akselit saivat muodon ja olemassaolon, joka ylitti omat alkuperäiset tavoitteemme.

Lopulta akselien järjestys muotoutui seuraavanlaiseksi: (1) liikkuvuus, (2) raja-alueet, (3) ruumiillisuudet, (4) ihmissuhteet ja taidot, (5) yrityksen logiikka, (6) tulot ja (7) konfliktit. Akselit eivät kuvaa kokemusta tyhjentävästi, mutta auttavat tulkitsemaan sitä. Perusakseleita seuraa muutama sirpaleinen ja riittämätön ajatus, kokoelma ensimmäisten viiden kuljeskelumme viitoittamia pohdiskeluja. Seuraavat sivut ovat sekasotkua, joka koostuu kuvauksista, muistiinpanoista ja alustavien hypoteesien todisteluista, yhteentörmäyksistä tekstimuodon kanssa jotta kuljeskelun muodosta olisi mahdollista puhua, lausumista jotka pyrkivät ilmaisemaan ensimmäisten haparointiemme aikaansaamaa iloa ja tyytymättömyyttä. Tämä on tilinpäätös projektin ensimmäisestä vaiheesta.

LIKKUVUUS

Liikkuvuus on ominaisuus, joka parhaiten kuvaa työvoiman nykyistä muovattavuutta kolmella akselilla: aika, tila ja työ (tai subjekti). Liikkuvuus rytmien ja aikataulujen omaksumisessa, liikkuvuus työpaikalla ja maantieteellisessä ympäristössä, elämän keskeisissä ratkaisuisissa, elämänmuodoissa sekä liikkuvuus toiminnoissa ja *unit acteissa* ja niiden kehittämisen tavassa. On aina oltava valmiina muutoksiin, arviointi- ja kehittämisprosesseihin, jatkuvaan tarkkaavaisuuteen. Liikkuvuus on vanhan jäykkyyden, byrokraattisuuden ja rutiinin vastakohta ja epäilemättä

myös toimijoiden organisoitumiskyvyn vastakohta, koska heidän tehtäviään voidaan koska tahansa muuttaa ja yhdistellä uudelleen eivätkä he tiedä, mitkä ovat heidän tehtäviensä rajat tai ylipääntään sitä, mitä he itse ovat.

Aikaisemmin ihmiset taistelivat ennen kaikkea työssä mutta myös perheessä ja massakulutuksessa kiteytyntä jokapäiväisen elämän esineellistymistä vastaan ja muuttivat yritysten politiikan ja erityisesti inhimillisten resurssien¹⁰ hallinnoinnin suuntaa. Nyt turvallisuudesta ja jatkuvuudesta on kuitenkin tullut ainakin nimellisesti suuressa arvossa pidettyjä asioita, vaikka niistä maksettu hinta usein onkin liian korkea: oma rajaton liikkuvuus ja vapaus otetaan lopulta haltuun mahdollisuutena rakentaa oma kohtalonsa ilman ennalta asetettua mallia. Pysyvää on vain jatkuva liikkeessä oleminen, ”tottuminen ennakoimattomuuteen”¹¹, joka on luonteenomaista tuntityölle, urakkatyölle tai ”siihen asti, kun löydän jotain parempaa”. Kuten oppaamme kommentoivat, esimerkiksi puhelinmarkkinoinnin ihmeellisessä maailmassa näin ei lopulta kuitenkaan koskaan tapahdu: kaikki vain säntäilevät edestakaisin eri kampanjoissa, joita alan virtuaaliset yritykset tekevät yhä kiihtyvän kilpailun oloissa ylikansallisille viestintäalan suuryrityksille.

Sosiaalisairaanhoidoalan kuljeskelun aikana Mari Paz kertoi meille yksityiskohtaisesti, miten siedettävien työmarkkinanäkymien puuttuminen Espanjassa ja hoitotyön kysyntä muissa maissa aiheuttavat nuorten sairaanhoitajien valumista pois, koska he haluavat omalla alallaan työskentelyn lisäksi oppia kieliä ja asua muissa kaupungeissa¹². Sairaanhoitajat siirtyvät yhdestä työstä toiseen: ensin jalka terveyskeskuksen oven väliin tekemällä sijaisuuksia, sitten päihderiippuvaisten hoitokeskukseen, jossa vallitsee melkoinen kaaos ja resurssipula, paluu terveyskeskukseen, lopulta työvoimatoimiston sosiaalityöntekijöiden kursille. Tällainen siirtyminen antaa kuvan jatkuvasta ennakoimattomuudesta elämää koskevissa suunnitelmissa. Niissä arvokkaina

pidetään työn (sen kiinnostavuuden, turvallisuuden ja palkan) lisäksi myös muunlaisia asioita. Tällaisia voivat olla suhde toisiin jonakin etukäteen määrittämättömänä ja ainutkertaisena, tai ajatus ”sosiaalisesta” yhteisenä hyvänä, joka ylittää työn rajat, koska se on kanssakäymistä, oppimista, vastavuoroisuutta, asioiden tiedostamista ja muodostaa ympäristön koko elämälle. Kuitenkin myös sosiaalialan työntekijän täytyy, kuten Mari Paz omia ja äitinsä näkemyksiä vertaillaessaan korostaa, oppia säännöstelemään sosiaalisuutta ja käyttämään sitä itselleen edullisella tavalla. Kuten hän äitinsä kanssa asiaa pohtiessaan muotoilee, alan pulmallisin ratkaisu on, työskenteleekö ”ihmisiä varten” vai ”systemiä varten”. Kysymys on tärkeä, koska se tuo esiin sen, miten työ imaisee sisäänsä elämän ja elämä työn. Jos työskentelee ihmisiä varten, kadottaa oman työnsä rajat ja kohdistaa energiansa ja tunteensa jatkuvaan antaumukselliseen kanssakäymiseen, ja jättää huomiotta sen, miten valtio vaikuttaa terveyskeskuksiin. Terveyskeskuksissa ovat viime aikoina päässeet valloilleen yksityistämisyrittämykset ja yritystoiminnan logiikka sekä kannustinjärjestelmä, joka rohkaisee huijaamiseen ja kehottaa perverssillä tavalla medikalisoimaan ja jättämään potilaita heitteille¹³. Systemiä varten työskenteleminen taas sääntelee tätä sulautumista ja tuottaa kanssakäymistä, jossa etusijalle asetetaan (ja yleensä kriittikittömästi) institutionaalinen välitys, ja jossa ihmisten välisiä suhteita rajoitetaan niin, että niistä tulee kitkeriä ja ne kadottavat avoimen, kokeellisen ja rajoittamattoman luonteensa. Kyse on myös erosta terveyttä koskevien vähimmäisvaatimusten ”kannattavuutta” ja terveyttä resurssina korostavan tiukan lääketieteellisen näkökulman sekä sellaisen yhteiskunnallisen näkökulman välillä, joka väistämättä kytkeytyy kaikkien niiden ihmisten tapoihin ja tarinoihin, jotka kohtasimme matkallamme Alcobendasin terveyskeskukseen.

Liikkuvuus eksistentiaalisena, subjektiivisena tilana asettaa meidät jatkuvasti kasvokkain tiettyjen vaikutusten kaksinaisuus-

teen kanssa. Näistä vaikutuksista on syytä nostaa esiin juurettömyys ja pysyvän identiteetin puute, pakenemisen, nostalgian ja alistumisen horjuvat käytännöt... Nousimme junaan Atochan asemalla ja istuttuamme alas aloimme pohdiskella näitä erään toverimme aikaisemmin kirjoittamia huomioita kiitäessämme kohti esikaupunkia.

Juuretonta kohtaan tunnetaan myötätuntoa tai häntä moititaan ja syyllistetään, koska hänellä ei ole identiteettiä. Mutta identiteetin rakentaminen alkuperäisistä kulttuurisista elementeistä on absurdia, koska elämme muuttuvassa maailmassa, jota leimaavat Kiina-ilmiö, väliaikaiset asuinpaikat, siirtolaisuus ja kulttuurien sekoittuminen.

RAJA-ALUEET

Toinen akseleista on raja, niin suoremmin alueeseen liittyvässä (rajojen sulkeminen ja sen mukanaan tuoma prekarisaatio) kuin yleisemmässä merkityksessä, sisäistä kulkua estävien rajojen rakentamisena ja hierarkioina paljon hajanaisemmillä kentillä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi työpaikkana toimiva koti ja henkilökohtaiset suhteet, joita työntekijöiden ja heidän isäntäperheidensä välille syntyy. Kenties terävimmän kuvan tästä kaikesta meille antoi kotiapulaisena työskentelevä ecuadorilainen toverimme Ismucané, joka kertoi meille työpaikallaan asuvien palvelijoiden ja erityisesti ulkomaalaisten työssä vähitellen esiin nousvista raja-aidoista. Kuten A. Macklin on huomauttanut, heidän työtään leimaa joukko monimielisyyksiä, jotka sijoittavat työntekijät samaan aikaan sisä- ja ulkopuolelle: kansakunnan sisälle ja valtion ulkopuolelle, talouden sisälle ja työsuhteiden ulkopuolelle, kodin sisälle ja perheen ulkopuolelle¹⁴. Kodin ja perheen tila, joka periaatteessa on sileää, alkaa paljastaa tiettyjä uur-

teita: kiellettyjä paikkoja, käytännössä lujittuvia ja varsinaisiksi säännöiksi muuttuneita tapoja¹⁵ (jotka liittyvät ruokailuun, siivoukseen, huvitteluun, järjestykseen, ostosten tekemiseen, lomailuun ja niin edelleen) eli omia käyttäytymistapojaan. Ismucanén mukaan ensimmäinen raja on työasu: se vakiinnuttaa ruumiissa ja toisten edessä paikan, joka kullakin on itseensä sulkeutuneessa tilassa.

”Se on jotain todella epämiellyttävää. Sen lisäksi että sitä on pakko käyttää, sinulta ei kysytä haluatko pitää sitä vai et tai miltä se tuntuu päällä, sopiiko se vai ei. Ei mitään. Jossain vaiheessa he pakottavat sinut käyttämään sitä tehdäkseen eron selväksi tai tunteakseen itsensä paremmiksi, saadakseen sinut tajumaan, että olet alempiarvoinen. He eivät lainkaan ota huomioon ihmistä, jolla on tunteita ja omia ajatuksia, joka on ehkä tullut tänne tekemään lukuisia eri asioita, hankkimaan elantoa perheelleen tai jotain muuta. Heidän vierailijansa tai sukulaisensa näkevät, että olet alempiarvoinen, alempi kuin he, se siitä.” (Kuljeskelu kotiapulaisten kanssa)

Ruoka (oikeus tiettyihin ruokiin tai tiettyihin syömisaikoihin ja -paikkoihin) muodostaa toisen raja-alueen, jolla sukupuolten merkitys on voimakas. Kotona voimassa olevat vieraanvaraisuuden säännöt antavat näennäisesti kaikille samanlaisen oikeuden jääkaapissa oleviin ruokiin. Kuitenkin olemassa olevat hierarkiat tuottavat yhä täsmällisempiä ja mielivaltaisempia rajoituksia (”Kuka on juonut lapsen pillimehun?”). Kotiapulainen ja lastenvahti, kuten myös talon emäntä, joutuu noudattamaan ankaraa ruokavaliota, joka ”pakottaa” hänet syömään miten sattuu, aterioimaan seisaallaan vapaan hetken tullen aivan kuin hän olisi dieetillä tai syömään muiden tähteitä¹⁶.

Myös puhelintyöntekijät puhuivat paljon työasusta aseman ulkoistamiskeinona, vaikka tässä tapauksessa se toimii päinvastaisella tavalla, koska kyse on välinpitämättömyyden tuottamisesta toisinaan erilaisissa oloissa työskentelevien mutta välillä tiettyssä

kampanjassa yhteen osuvien työntekijöiden välille. Puhelintyöntekijöiden parissa kuljeskelumme aikana, tuntemattoman ja läpinäkymättömän lasin peittämän rakennuksen edessä, Teresa ja Bea kertoivat, miten Uni2:n työntekijät, jotka ansaitsivat enemmän ja joiden suositteltiin ”pukeutuvan töihin erittäin hyvin”, joutuivat tietämättään toimimaan malleina toisille, matalapalkkaisemille ja huonommissa oloissa työskenteleville työntekijöille.

”[...] heille oli sanottu, että he voivat pukeutua kaikki samalla tavalla, jotta heidän välilleen ei syntyisi eroja. Tämän ihmiset ymmärsivät hyvin tai ainakaan he eivät protestoineet, kukaan ei valittanut että näin tapahtui, ja saimme tietää toisistamme sattumalta, koska emme nähneet ketään puhelintyöntekijän näköistä... puhelintyöntekijät luulevat, että heidät tunnistaa kadulla...”

Mielikuva on ratkaisevan tärkeä, on sen tarkoitus sitten erotella tai tasa-arvoistaa, vaikka työtä tehtäisiinkin puhelinlinjaa pitkin¹⁷. Todellisuudessa periaate on sama: varsinkin jos olet nainen, mielikuva on osa yritystä, mutta myös osa sinua. Se liittyy itsearvostukseen ja käsitykseen, joka naisella on itsestään suhteessa toisiin ihmisiin. Sen vuoksi kukaan ei halua identifioitua puhelintyöntekijäksi. Tämä kaksoisluonne tekee mahdolliseksi sen, että yrityksen intressit, jotka on suunniteltu yhteneviksi ”halun” rationalisoimisen ja voittojen maksimoinnin ”välttämättömyyden” kanssa, voivat osoittautua erottamattomiksi yrityksen työntekijöiden intresseistä: heitä voivat olla läpikulkumatkalla olevat nuoret, eteenpäin tähtäävät yliopisto-opiskelijat, antamastaan mielikuvasta huolehtivat tytöt. Näin tapahtuu niille, jotka haluavat puhelinmarkkinointialalla työskennellessään pitää yllä ”parempaa käsitystä itsestään” (esimerkiksi sukulaistensa silmissä) ja esiintyvät ja käyttäytyvät niin kuin he työskentelisivät telekommunikaatioalan yrityksessä: ”Kukaan ei tee töitä Qualytelille, kukaan ei tee töitä Iberphonelle, kaikki tekevät töitä joko Gas Naturalille tai Iberdrolalle tai Madritelille tai Telefónicaalle. Tietenkin voit yksinkertaisesti sanoa, että olet töissä porvarikau-

punginosassa.” Kuten Teresa selitti, puhelintyöntekijä ei puhu tehtävästään eikä koulutuksestaan eikä tietenkään ammatistaan vaan yrityksestä, joka ostaa hänen palveluitaan. Tärkeintä on, että voi puhua!

RUUMIILLISUUDET

Tämä kaikki johtaa meidät tuottavien ruumiiden alueelle. Kysymyksen nostaa tänään eteemme eräs tietty kuva: Puerta del Solilla oleva Niken jättijuliste, joka tivaa meiltä jokaiselta: ”Entä sinä? Kuka olet?” ”Diiva”, ”joogaaja”, ”taistelija” vai mikä? Hikoileva musta nainen, jolla on nyrkkeilyhanskat, vai lootusasennossa istuva ajatuksiinsa vaipunut blondi – vai lateksihousuihin pukeutunut suttuinen rockyttö... Kuvassa on identiteetin tiivistymä, joka kertoo ruumiillistuneen tai lihaksi tulleen kokemuksen mahdollisuuksista. Tähän kokemukseen kuuluu herkkyyks kaltaistumiseen, joka yllyttää ”tulemaan (sukupuolittuneeksi) ruumiiksi” ja tekee anoreksiasta yhteisen ruumiillisuuden äärikokemuksen¹⁸.

Elämän ja työn sulautuminen yhteen ruumiissa on arkipäivää monille naisille, jotka työskentelevät omilla kasvoillaan esimerkiksi kaupan alalla, hotellialalla tai uudenlaisessa hallintotyössä, jossa sekoittuvat tietokoneella tehtävä paperityö ja asiakaspalvelu. Itsensä ja toisten miellyttämisen halua, joka on voimakkaasti iskostunut naiseen, käytetään hyväksi laaja-alaisessa työvoiman kontrollissa ja ehdottomaan antautumiseen perustuvan subjektiivisuuden tuottamisessa¹⁹. On tarpeen pohtia uudelleen oman ruumiin hallintaa (*our bodies, ourselves*) koskevaa feminististä vaatimusta, jonka taustalla oli kuva kolonisoidusta ruumiista ja käsitys kolonisaatiosta neitseellisen luonnon verhoamisena.

Kaupallisten tuotteiden ja kulttuurituotteiden muuttuminen jatkuvasti abstraktimmiksi, kuviksi tai elämäntyyleiksi, ja niiden alistaminen Benjaminin kuvaamille optisen tiedostamattoman dispositiiveille ja optiselle kokeelle, on nostanut etualalle

ruumiin, johon tuotteet ja ominaisuudet alkavat sekoittua. Esimerkiksi Mangon muotimainosten esittämistä ruumiista ei vaateita huomaa lainkaan, tai ne huomaa vain samalla tavoin kuin muutkin fyysiset piirteet. Mallista erottuu vain äärimmäinen laihuus, raukea ja avuton asento (toisinaan hän hädin tuskin onnistuu pysymään jaloillaan), silmien varjostus (joka antaa kuvan heiveröisyydestä, sairaudesta ja pahoinpitelystä), huulten lihallisuus (joka viittaa hyperseksualisointiin muuten suhteettomassa ruumiissa), taustan tyhjyys, joka korostaa ruumiillisia tekijöitä ja niin edelleen.

Tällä tavoin mahdollisuus tulla ruumiiksi elää rinnakkain ruumiillisten esitysten kanssa, joiden yhteiseksi nimittäjäksi muodostuu sekä liikuntaan että ruokavalioon liittyvä (itse)kuri. Viime kädessä kyse on ruumiin voittamisesta, kyvystä hallita sitä stressiä, uupumusta, vanhenemista, masennusta tai laiskuutta vastaan.

Ensimmäisinä tässä kamppailussa häviävät kotityöntekijät.

– Jos puhutaan fyysisestä uupumuksesta, mitä se tuo mieleen?

– Ah, uupumus, paljon työtä ja paljon kaikkea, tai se on kuin sairaus, jonka vallatessa ei jaksa enää.

– Tunnetteko päivittäin fyysisistä uupumusta?

– Joo, joo, joo, joka päivä, koska joudun nousemaan aamulla, vaikka teen työtä puolipäiväisesti, koska olen äiti ja vaimo, lisäksi minulla on täällä äiti, jonka vuoksi minun täytyy tehdä asioita, hoitaa kaikki, äiti ei koskaan lepää, hän nousee ensimmäisenä ja menee nukkumaan viimeisenä.” (Parque del Oestessa kotityöntekijöiden kuljeskelun aikana käyty keskustelu ecuadorilaisen naisen kanssa)

– Työ on raskasta. Kyllä, väsyn kovasti. Toisinaan olkapääntäni särkee. Mutta lääkäri sanoo, että se johtuu pelkästään työstä. Minulle määrätään vähän voimistelua. Se ei kuitenkaan tunnu auttavan. Minun täytyy kuitenkin jatkaa työntekoa, miten siis

kipu voisi hävitä? Päätäni särkee myös. Ja kun ajattelen lapsiani, rintaani koskee. Lääkäri sanoo, että se on masennusta. Sydämeni on tyhjä.” (Kotiapulainen Anacaonan kertomus, tutkimus latinalaisamerikkalaisista kotiapulaisista Belgiassa, *Las voladoras o de la migración internacional de mujeres latinoamericanas*, 2003)

Fyysinen kuluttavuus ja vaivat ovat valtavia. Niiden lisäksi tulevat toisenlaiset vaatimukset, jotka liittyvät läsnäoloon (joka myös on huomattavan kuluttavaa ja raskasta), terveyteen tai muihin aineettomampiin ominaisuuksiin kuten asenteisiin. Näitä piirteitä työnantajilla ei ole lainkaan varaa väheksyä. Kotityössä, samalla tavoin kuin hoiva- tai hoitotyössä, mikään ei ole tärkeämpää kuin itsestään huolehtiminen, kyky pitää kunnossa ja varjella tärkeintä työkaluaan eli omaa ruumistaan sekä taakse jättämiensä asioiden tuottaman valtavan surun kestäminen (”Siirtolaisuus on sitä, että on kaukana omasta maastaan”, sanoi eräs nainen puistossa). Vapaa-aika merkitsee viime kädessä aikaa tehdä enemmän työtä. Ismucanén itsepintainen vaatimus puhua siitä, miten välttämätöntä on tuntee tulevaisuuden kohdeksi ”persoonana”, ”inhimillisenä olentona”, liittyä siihen, miten alistumista tuotetaan, miten hänen olemassaolonsa palautetaan pelkäksi toisten uusintamiseen tähtääväksi ruumiiksi, puhtaaksi työvoimaksi, jolta on riistetty kaikki ominaisuudet.

Toisille stressi ja fyysinen uupumus, toisille taas väsymys, vaivat ja masennus toimivat luokkaan, sukupuoleen ja siirtolaisuuteen liittyvinä kokemuksina, jotka lyövät leimansa tuottavien ruumiiden ytimeen.

SUHTEET JA TAIDOT

”Hoiva ja suhteet, ennen kaikkea suhteet ihmisiin.” Näin Mari Paz kuvailee sitä, mikä on keskeistä hänen työtehtäviensä hoitamisen kannalta sosiaalisairaanhoitajana. Tämä yhdistää häntä ja puhelintyöntekijää (kuten myös kotiapulaista, prostituoitua ja

muita prekaaria feminisoitunutta työtä tekeviä naisia). Huomautta-
vaisuus ja empatia, toisten halujen ennakointi – ei vain päätösten
helpottamiseksi vaan siksi, että toiset tuntisivat olonsa hyväksi
yleisemminkin – kärsivällisyys ja kyky tuottaa ”puhelinhymy”
yhä uudelleen ovat perustyökaluja, joiden perustana on eräiden
feministien ylistämä hoivaajan etiikaksi kutsuttu yleinen herkkyy-
s. Menestyksen avaimia ovat tekniset²² ja varsinkin ihmis-
suhteisiin liittyvät taidot, jotka yritys nopeasti sivuuttaa kolmen
päivän kurssin (ilman palkkaa ja ilman takuuta töihin pääsystä)
nojalla, sekä kokoneempien työntekijöiden nopeasti saatavilla
oleva tuki. Tarjottujen palvelujen laadusta riippuen – tekninen
tuki, informaatio, ensiapu, myynti, tutkimukset ja niin edelleen
– näillä kursseilla annetaan kommunikaatiota koskevia sääntöjä
puhelun kestosta, kommunikaation pitkittämisen, viivyttämisen
tai lopettamisen tavoista, käytettävästä argumentaatiosta, into-
naatiosta, kielletyistä sanoista ja voimasanoista²³, tai vaimennus-
toimintojen käytöstä sillä aikaa, kun puhelu jätetään odottamaan
eri syiden vuoksi. Tätä käytäntöä vastaan taistelevat puhelintyön-
tekijät ovat ottaneet käyttöön ilmaisun ”ilman mutea”, joka myös
toimii heidän tuottamansa puhelinmarkkinointiin liittyviä työ-
markkinaongelmia käsittelevän lehden nimenä.

”Yleensä ensimmäisen vuoden aikana ihmiset huomaavat
muuttuvansa luonteeltaan paljon työkeämmiksi ja pidättyväisem-
miksi, koska asiakaspalvelussa olet eturintamassa ja ihmiset soit-
tavat kertoakseen, että jokin ei toimi eikä sinun tehtäväsi ole rat-
kaista ongelmaa vaan ottaa huuto niskoillesi. Toisinaan kykenet
ratkaisemaan ongelman, toisinaan siirrät puhelun tai teet mitä
ikinä täytyykään tehdä, mutta tehtäväsi on ottaa huuto vastaan.
Siksi on erittäin tärkeää tehdä ero, osata töistä lähtiessään vaihtaa
vaihdetta ja kyetä hymyilemään, vaikka se on erittäin vaikeaa [...] Kun otan puhelun vastaan, tiedän kyllä aluksi, ettei linjan toi-
sessa päässä oleva äijä ole vihainen minulle, ettei siinä ole mitään
henkilökohtaista ja että jos hän huutaa minulle ja minä huudan

hänelle, se unohtuu pian, minkä vuoksi pysyn kärsivällisenä ja aivan rauhallisena, en sen vuoksi että minut pakotettaisiin, vaan koska todella suhtaudun siihen niin, koska minulle koko tilanne on yhdentekevä. Ymmärrän, että hänellä on ongelma, mutta minua ei kiinnosta, koska se ei ole minun ongelmani, niinpä teen sen minkä voin, joskus voin kertoa sen hänelle, joskus en, mutta olennaista on pitää mielessä, että teen minkä voin ja vaikka hän sanoisi minulle, että olen epäpätevä, en ole, minun täytyy kestää se ryöpytys ja asennoitua tällä tavoin. Yleensä tässä työssä on se ongelma, että yrität tehdä kaikkesi, mutta et kykene siihen, et voi tehdä kaikkea hyvin, koska sinun tehtäväsi ei ole järjestää mitään, vaan vain sietää, ja tämä on rankkaa, koska kun joku siis kertoo jotain, mikä todella koskettaa sinua ja tyyppi joutuu olemaan ilman puhelinta kaksi päivää etkä voi sanoa hänelle mitään, niin sinun täytyy kuule antaa sen olla, koska et voi tehdä asialle mitään. Niinpä hänelle täytyy vain lyödä luuri korvaan, sanoa että teet kaiken minkä pystyt ja että olet vain töissä täällä.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

Kokeneemmat tai luonteeltaan sopivammat työntekijät kykenevät hillitsemään jännitteitä ja todella jakamaan itsensä osiin. Toki kykyjen ja taipumusten yhdistely tuottaa tuskallisia ristiriitoja. Näin tapahtuu esimerkiksi naisjärjestö Instituto de la Mujerin ylläpitämässä pahoinpideltyjen naisten auttavassa puhelimesta, jossa on ratkaisevan tärkeää kyetä yhtäkkiä muodostamaan kiinteä suhde keskustelukumppaniin – kuunnella, ymmärtää, rauhoitella, lohduttaa, antaa tietoa, opastaa, tehdä päätöksiä, neuvoa ja niin edelleen – emotionaalisesti hyvin latautuneessa tilanteessa.

”Kun tulin töihin tähän palveluun, minulle sanottiin että minun täytyy antaa neuvoja, esimerkiksi raiskaustapauksessa minun käskettiin neuvoa menemään sellaiselle poliisiasemalle, jolla on erityispalvelua naisille. Asiakkaat saattavat kuitenkin sanoa, ettei kylässä ole sellaista, koska alueeseeni kuuluu koko

Espanja, ja jos he elävät kylässä, josta on 200 kilometrin matka tällaiseen palveluun, käsket heidän mennä omalle poliisiasemalleen, mutta se ei ole lainkaan sama asia. Sinun täytyy siis antaa heille ohjeita, sanoa että tee näin, näin ja näin. Minä kuitenkin sanon sen heille koska haluan, ja firma haluaa että sanon heille niin, mutta se ei kuitenkaan velvoita minua tekemään niin, se ei ole antanut siihen koulutusta, ja jos teen väärin, mikä on minun vastuuni? Olen henkilökohtaisesti vastuussa, mutta firma voi sanoa, että sanoit niin itse eikä sinulla olisi velvollisuutta sanoa niin, etkä itse asiassa voi niin sanoa.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

Tämä on hoivan avaintekijä ja johtaa meidät uudelleen pohtimaan, miten asennoitua, jotta voi työskennellä ihmisten kanssa ja olla polttamatta itseään loppuun, antautua kokonaan kanssakäymiseen niin, että kuitenkin suojelee itseään subjektiivisesti. Kuten Ismucané selitti, vaikka asiat olisivat miten huonosti.

”...ja vaikka tilanne olisi miten vaikea, et voi antaa kaunan ja ikävien tunteiden päästä valloilleen, muuten nuo tunteet jäävät pintaan ja, jos hoidat lapsia, opetat lapsille kaiken minkä tiedät. Ymmärrätkö? Kaiken, kaiken mitä elämäsi kantaa mukanaan ja mikä on tehnyt sinusta erityisen ihmisen tai tietynlaisen ihmisen, välität näille ihmisille kaiken, mitä olet. Mutta siitä he eivät maksa mitään.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

Toinen suhdetyön kiinnostava piirre, joka ansaitsisi parempaa tarkastelua, on työtoverien välisten suhteiden tärkeys. Tähän viittasivat niin puhelintyöntekijät kuin sosiaalisairaanhoidajoppaamme. Edellisten tapauksessa yritykset pyrkivät kaikin keinoin rajoittamaan työntekijöiden välistä kanssakäymistä, milloin varaamalla taukoja varten hyvin vähän fyysistä tilaa, minkä saimme tilaisuuden kokea itse paikan päällä tungeksiessamme Qualytelin toimistossa, milloin taas kilpailua ja individualismia edistäviä strategioita käyttämällä. Tällaisia ovat niin kutsuttu ”horisontaalinen ylennys”²⁴ tai kannustimet²⁵, joita käytetään

myös julkisen terveydenhuollon alalla.

Kuitenkin yritys tietää, että suuri osa työstä edellyttää työntekijöiden välistä vuorovaikutusta, joka takaa pitempään työssä olleiden ja – huomio! – pahemmin loppuun palaneiden työntekijöiden kokemuksen myötä kasautuneen osaamisen sekä puheluiden kuluessa tarvittun tiedon välittymisen eteenpäin. Tätä tietoa ei löydy toimistojen seinillä olevista mitättömistä lapuista eikä tietokoneilta vaan ainoastaan työntekijöiden aivoista. Vuorovaiikutuksen kontrolli perustuu moduloituun *managementiin*, joka hyödyntää eri tekniikoita, kuten valvontaa (kuuntelut ja nauhoitukset), hierarkisointia (tuotantohenkilöstö – puhelintyöntekijät, koordinaattorit ja valvojat – ja organisaatiohenkilöstö, luottohenkilöstö), tilallista ja ajallista hajauttamista (työtä tehdään kampanjoissa, ja jotkut työntekijöistä ovat vuoroin palveluyrityksen, vuoroin asiakasyrityksen palkkalistoilla) ja palkkaan tai (kampanjan, työn suorittajan sukupuolen, pukeutumisen tai yrityksen mukaiseen) arvoon perustuvaa erottelua. Tunne kaiken muuttamisesta on jatkuva, työn tieteellinen organisointi totaalista.

Kaikesta huolimatta suhteita syntyy, kiertävät työntekijät kohtaavat uudelleen, kokemus ja vastarinta kasautuvat, ja kanssakäyminen leviää työpaikan ulkopuolelle, ensin Dunkin' Donutsiin johon meidät vietiin, ainoaan viihtyisään istumapaikkaan Barrio Salamancan hienostokaupunginosassa, jossa Qualytelin tilat sijaitsevat lähes kokonaan huomaamattomina²⁷ ja kauas alueen valtavilta kaduilta koteihin, baareihin, puistoihin, liikennevälineisiin, kaupunkiin. Kiivaan työtahdin ja kiihtyvän kaupunkielämän ahdistamat ihmissuhteet etsivät sisäisiä ja ulkoisia tiloja, joissa ne pääsevät purkautumaan. Bea ja Teresa ovat edelleen yhteydessä moniin vanhoihin työkavereihinsa. Kun kävimme Mari Pazin entisellä työpaikalla päihderiippuvaisten hoitokeskuksessa, hän jäi kaikkialla suustaan kiinni törmätessään vanhoihin työkavereihinsa, joiden kanssa oli ollut yövuorossa.

”Eniten minua auttoi työporukkani. Välillä halusin mennä

töihin vain voidakseni olla työkaverieni kanssa, koska minulla ei ollut sosiaalista elämää. Opiskelukaverini ja monet muut ystäväni ovat lähteneet muualle töihin, mutta ihan sama, Madridissa työtahti on hajottavaa enkä kuitenkaan ehtisi nähdä heitä. Jos täällä olisi enemmän kavereitani, minua vain ahdistaisi etten ehdi näkemään heitä. Siksi suuri osa saamastani emotionaalisesta tuesta tulee työstäni.”

Sen yleisen tosiasian, että ihmisten välinen kanssakäyminen ei rajoitu työn edellyttämään vuorovaikutukseen, kiinnostavin konkreettinen ilmaus löytyy puistoista, joihin samasta maasta kotoisin olevat siirtolaiset kokoontuvat ja joissa solmitaan kaikenlaisia suhteita. Palveluspaikkoina toimivien kotien sirpaleisuus, roolien näkymättömyys ja ulkomaalaisuuteen liittyvä anonyymiyys liittyvät yhteen julkisessa tilassa, joka vastustaa ”ei-paikan” postmodernia dynamiikkaa. Ja uskomme, että jos nykyisin olisi olemassa jokin erityinen paikka prekaarisuuden vastaiselle taistelulle, se olisi koko kaupunki: tämä puisto, tuo baari, rakennuksen portaat, koko kortteli, metro, risteykset, sisäpihat, tontit... Tämä antaa meille ratkaisevia vihjeitä konfliktin kehittämiseksi sellaisen tilallisen *jatkumon* pohjalta, joka avautuu eksistentiaalisessa eikä vain työhön liittyvässä läpikulkuprosessissa (Mitä voi tehdä esimerkiksi kodin piirin eristyksen rikkomiseksi? Kykenemmekö seuraamaan tätä johtolankaa? Osumaan uusille alueille? Sekoittumaan toisiimme?) ja niissä hahmoissa ja positioissa, joissa nämä tilallistuneet virrat nykyisin ruumiillistuvat (callcenterin sattumalta kohdatut toverit? Internet kahvilan, Lidlin, 36’sen asiakkaat?).

YRITYKSEN LOGIIKKA

”Voidaan sanoa, että olemme joutuneet samojen tuottavuusvaatimusten kohteeksi kuin pääoma odottaa työntekijältä, kuin se odotti tehdastyöläiseltä, mutta nyt ollaan elämän tehtaassa,

emmeä enää juuri koskaan tee mitään, jolla ei olisi selvää tarkoitusta, jonka päämäärää ja jopa kestoakin ei olisi määrätty ennakolta.” (Kuljeskelu kääntäjien ja kieltenopettajien kanssa)

Kun palkkaerot ovat todellisuudessa vain vivahde-eroja, koska kaikki tienaa paskasti, työssä ja sen ulkopuolella tehtyjen ja tuotettujen asioiden arvo nousee etusijalle. Kuten edellä sanoimme: tyyli, ruumiineleet, kielenkäytön tavat, kulttuuri-perinteet, elämänpolut, epämuodolliset taidot ja niiden uudelleentulkinta yhteiskunnallisen yrityksen sisällä. Puhelintyöntekijöiden mukaan hotellialalla, pikaruokaketju Telepizzassa tai mainostenjakajina työskennelleille ihmisille – joista suurin osa on akateemisia – toimistotyö merkitsee parannusta aiempaan verrattuna. Voidaan puhua ”totaalisesta liikekannallepanosta” kokonaisuudessa, johon kuuluvat niin ympäristöön liittyvät tekijät (kaupunginosa, ulkomuoto, erilaisten esineiden saatavuus omalla paikalla...) kuin vallankäytön katoaminen näkyvistä. Älä ole kielteinen, älä ärsyynny, kaikki on mahdollista myöhemmin...

”Firmassa ei tietenkään koskaan sanota ei, mutta aina täytyy tehdä kannattavuustutkimuksia, ja kuulokkeita koskeva tutkimus kesti kaksi vuotta ja lopulta päädyttiin siihen, että saimme vain yksittäiset kuulokkeet.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

Valta myös omaksutaan, siihen sopeudutaan ja se uusinnetaan verkoston jokaisesta solmukohdasta löytyvän paineen avulla. Lääkärit uusintavat valtaa tehokkuusvaatimusten ja lääkefirmojen painostuksen alaisina, sosiaalityöntekijät resurssien puutteen vaivaamina, puhelintyöntekijät statuserojen kannustamina, toimitajat julkisuuden lumoamina, osastopäälliköt vastuuntunnon ja suuryritykseen kuulumisen elähdyttäminä. Tunnepitoinen kiristys, aineettomat kunnianosoitukset, suulliset lupaukset, mahdolliset ylennykset, kehkeytyvät tilaisuudet, mahdolliset projektit, psykologinen ahdistelu ja palvelusten tai sopimusten muodossa saatavat edut muodostavat tunteiden kieliopin, jota on tutkittu

tarkkaan joillakin alueilla, kuten kotityön piirissä, missä lääkäriin meneminen on aina myönnytys ja vaatii vastapalvelusta ajan, työn tai kunnianosoitusten muodossa. Emännän ja palvelijan väliset äärimmäisen feminiiniset suhteet ovat tässä mielessä monimutkainen epätasa-arvoinen vastavuoroisten riippuvaisuuksien peli. Siinä neuvotellaan läheisyydestä ja luottamuksellisuudesta, joka määrittää hoivan ja hygienian saatavuuden, syyllisyyden, vastuun omista ja toisen läheisistä sekä kokonaisvaltaisen riippuvuuden, joka syntyy elämisestä toisten keskellä.

Neuvottelun paikka on hajautunut, sopimuksen solmimisen hetkeä ei voi määrittää, oikeuksien ja velvollisuuksien järjestelmä rakentuu *as we go along*, niin että pelkästään tämän kieliopin muotoileminen on vaivalloinen, ellei mahdoton tehtävä. Työehtosopimus – niille, joilla tai joiden alalla sellainen on – on hauska anekdootti, joka häiritsee toiminnan rationalisointia.

”Riippuu firmasta: joissakin sinulle annetaan karkki, joissakin maksetaan enemmän, jos olet töissä juhlapyhänä, toisissa on yölisät – lopputulos on enemmän tai vähemmän sama. Luulen, että kaikissa firmoissa johtajat ovat ajatelleet sen niin, että jotain voi antaa enemmän ja jotain vähemmän. Mitä työehtosopimukseen tulee, ammattiosastossa saamme jatkuvasti taistella pelkästään sen eteen, että he noudattaisivat sopimusta täsmällisesti. Nyt he ovat ottaneet käyttöön yhden todella hyvän jutun, sen että näyttöjen tuijottamisesta tarvitaan tauko, sillä ennen meillä oli 10 tai 15 minuutin tauko työpäivän pituudesta riippuen, mutta nyt saamme jokaista kahta tuntia kohden viiden minuutin tauon lepuuttaaksemme silmiämme. On tärkeää, että ihmiset tietävät sen, ja että jos meitä painostetaan, vastaamme samalla mitalla. Ihmiset käyvät edelleen tauolla, heillä on siihen oikeus, mutta tässä työssä käy usein niin, että kun sinulla on tauko, sillä hetkellä tulee paljon puheluita, esimies tulee sanomaan, että ’odota vähän, kun nyt on niin paljon puheluita, älä mene vessaan’. Kukaan ei oikein tiedä, mitä virkaa esimiehellä on, mutta

miten joku voi sanoa toiselle, ettei tämä voi mennä vessaan? Ja mitä taukoihin tulee, jos tulet töihin samaan aikaan kuin kaikki muutkin, kun tulet, sanot, että aion tehdä asiat hyvin ja minulle on samantekevää, menenkö vessaan viisi minuuttia aikaisemmin vai myöhemmin, niin se vain jatkuu niin ja lopulta jäät kokonaan ilman taukoa... Työehtosopimus täytetään yleensä, joo, mutta tietenkään et ole töissä yleensä, vaan joka työpäivä, siis sinulle tulee puheluita, ja olet hyvä palvelija ja he myyvät sinulle hyvin professionaalisuuden ajatuksen.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

Kuten puhelintyöntekijät toteavat, yrityksen kannalta on tärkeää saada asiat näyttämään siltä, että se mitä teet on ainakin sinun omassa päässäsi sitä, mitä halusitkin tehdä.

TULOT

Tulonmuodostus on yleensä avain prekaarin työn, tulojen ja sen pysyvän väliaikaisuuden tilan ymmärtämiseksi, johon olemme jo viitanneet ja josta olemme yrittäneet luoda monipuolisempaa kuvaa eräiden kuljeskelujen myötä esiin nousseiden asioiden pohjalta. Palkan keskeisyys muihin arvoihin, kuten arvostukseen, resursseihin, yhteyksien luomiseen, strategisen suunnittelun mahdollisuuksiin tai henkilökohtaisiin kiinnostuksenaiheisiin, verrattuna vaihtelee sen mukaan, millaisia mahdollisuuksia kullakin on yhtäältä yksilöllisten tekijöiden, mutta ennen kaikkea hänen yhteiskunnallisen asemansa ansiosta. Joillekin, kuten kotiapulaisille, työ on pelkästään rahan hankkimista, välitön välttämättömyys asioiden muuttamiseksi, ”tämän epävarmuuden helvetin” muuttamiseksi. Niiden naisten sanat, joiden kanssa puhuimme Parque del Oestessa, kertovat kaiken, vaikka emme kykenekään tekstissä välittämään heidän äänensävyään ja intonaatiotaan.

- Jos sanon ”työ”, mitä teille tulee siitä mieleen?
- Työ on toimintaa rahan saamiseksi, koska täällä kaikkeen

tarvitaan rahaa, ja työssä käydään, jotta saisi rahaa. (Esitimme kysymyksen ecuadorilaiselle naiselle Parque del Oestessa. Kuljeskelu kotityöntekijöiden kanssa.)

Tulot liittyvät erottamattomasti siirtolaisnaisen rooleihin ja siihen, millaista on olla siirtolaisnainen. Ne muodostavat kotityön suljetun piirin, johon monet naiset huomaavat olevansa kahlittuja vailla mahdollisuutta kehittää ammattitaitoaan tai toimia omien kiinnostustensa mukaan. Myös tässä piirissä nousee esiin orjuuden ulottuvuus, johon viittasimme aikaisemmin, ja jonka selkein aineellinen ilmenemismuoto on itse palkan muodon muuttuminen: ”yhtäältä palkka vaikuttaa toimivan yhä useammin talouspolitiikan joustomuuttujana, toisin sanoen palkka joutuu ottamaan vastaan makrotaloudelliset sokit, korkea- ja matalasuhdanteet. Toisaalta se yksilöllistyy voimakkaasti: peruspalkka (se, mikä lasketaan sopimusperustaisesti, mikä perustuu työläisen osaamiseen ja muodostaa joustamattoman ainesosan) määrittää vain osan palkkatuloista, kun taas kasvava osa määrittyy työprosessin aikana osoitetun antaumuksen, innokkuuden ja kiinnostuksen perusteella, toisin sanoen sopimuksen solmimishetken jälkeen. Niinpä palkka on yhä vähemmän sopimussuhteen (ja voimasuhteen) tulos ja yhä enemmän puhtaasti yksilöllinen korvaus suoritetusta palveluksesta.”²⁹

Kävelimme pitkin katuja, ajoimme bussilla kaupungin läpi Embajadoresista aina Barrio Salamancaan, jonka ulkomuoto on hillitty, mutta täynnä merkkejä, siirtymiä, ympäristön muutoksia, joita voi lukea kauppoista, rakennuksista, urbaanista sisustuksesta, ihmisistä. Nousimme pitkin Velázquezia Jorge Juanin suuntaan, nenä kiinni Loewen jouluikkunassa: hillitöntä valojen, kultaisten ja purppuraisten pallojen ja lasin toisella puolella kieppuvien lumihiihtaleiden tuhlausta.

”Kuljemme tästä joka päivä palatessamme kotiin ja mennessämme töihin. On siis hyvin merkittävää, että ohi kulkiessasi törmäät tällaisiin kaappoihin. Mikä ihmeellinen näyteikkuna! Ja

noin sadantuhannen pesetan (600 €) laukku. Tässä kaupunginosassa oleminen valpastaa aistisi: jopa kaljalla käyminen tauolla maksaa enemmän kuin lähikuppilassasi. Se on siis hyvin tärkeää, tulet tänne töihin, sanot sen kotona ja sinulle sanotaan 'Vau, sinä olet töissä Barrio Salamancassa!' Vaikuttaa, että tätä juuri he olisivat toivoneet. Vaikka he eivät voi asua täällä, he olisivat halunneet käydä täällä töissä. Monet telemarkkinointifirmat sijaitsevat kaukana La Moralejassa ja lopputulos on sama, ihmiset käyvät töissä La Moralejassa. Jos he lisäksi käyvät töissä puku päällä, kuvittele, mikä unelmien täyttymys.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

Jatkoimme eteenpäin samaa jalkakäytävää ja pysähdyimme hämmentyneinä nähdessämme täydellisen kuvan, täsmällisimmän metaforan siitä, mitä nämä kadut meille kertoivat liikkuessamme läpi prekaarin työn eri muotojen. Kyse oli jonkun firman näyteikkunasta, joka oli täysin kätkeyty, peitetty levyllä, joka jättää vapaaksi vaikkakaan ei näkyviin vain pienen ruudun, joka on liian korkealla jotta näkisimme sisään. Kavuttuamme ylemmäs saatoimme nähdä upean asun mallinuken yllä. Siinä vasta visuaalinen yhdistelmä, joka muodostuu saavuttamattomuudesta ja kiellostä tunkea nenänsä rivosti sinne, minne sinua ei ole kutsuttu, sillä jos olisi, et tunkisi nenääsi sinne: tämä on paras kuvaus siitä, mitä meille tapahtui.

KONFLIKTIT

Meille tutkimus on ennen kaikkea ajattelemista kollektiivista toimintaa varten, konfliktin hajaantuneiden paikkojen löytämistä, niiden nimeämisen opettelua, ennestään olemattomien paikkojen luomista yhteydessä niihin, joita jo kokeilemme: työnhaussa, työhaastattelussa (tuo suuri arkipäiväisen nöyryyttämisen koneisto!), netissä, kauppaeskuksissa, puhelimesta, puistossa, sosiaalikeskuksessa... Tämän ensimmäisen kuljeskelujen kierroksen jälkeen,

jonka jälkiä ja jota koskevia pohdintoja yritämme kerätä tähän tekstiin, tammikuun 20. päivän lakon ja viimeaikaisemman, turhautuneen huhtikuun 10. päivän Irakin sodan vastaisen lakon jälkeen heitimme ilmaan kaksi kysymystä ensimmäisessä ja toisessa persoonassa: ”Mikä on sinun sotasi? Mikä on sinun lakosi?”³⁰

Työtä tekevien naisten laboratorion ensisijainen tavoite oli luoda pysyvä kanssakäymisen tila, joka ei olisi työpaikan vaatimusten puristama, joka ei rajoittuisi työtä koskeviin asioihin ikään kuin ne voitaisiin erottaa muista elämänalueista, tai joka ei rajoittuisi koskemaan yhden tai toisen yrityksen ainutkertaista tilannetta, tietyn konkreettisen konfliktin tai tietyn vaatimuksen ainutkertaisuutta, ja voisi laajentua käytännöksi, joka pyrkii levittämään virusta ja saamaan aikaan ketjureaktioita. Tavoitteena olisi laboratorio, jonka avulla voisimme päästä meille tärkeiden asioiden tasolle ja improvisoida yhteisiä tuki- tai kapinaliikkeitä (puuttua kotiapulaisen erottamiseen tai kaltoinkohteluun, osallistua työttömien liikkeisiin ja terveysalan tai telemarkkinointialan työntekijöiden taisteluihin...).

Sekä kuljeskelujen aikana että niiden jälkeen saimme kahdessa globaalia hoivaa koskevassa työpajassa heti tilaisuuden tutkia huomionarvoisia taistelukokemuksia: Ramón y Cajalin sairaalan siivoojien lakkoa, Qualytelin puhelintyöntekijöiden taistelua ja muita eleitä, vastarintaan nousemisia, protesteja tai esiin puhkeamisen prosesseja. Joillekin tovereille kohtaaminen siivoojatoverien kanssa lyhyellä vierailullamme sairaalassa oli kummallinen. Näimme heidän taistelevan paikallisella tasolla, vaikka heihin vaikuttivat CCOO:n kaltaiset ammattiliitot, joiden vaikutusta vastaan Eurolimp-Ferrovialin urakkatyöntekijät asettuivat suojellakseen autonomiaansa ja ruohonjuuritason toimintaansa. Heihin vaikuttivat myös sellaisten konfliktien piirteet, joissa prekaarisuus on pohjimmiltaan oikeuksien menettämistä, työntekijöiden tehtävien hajauttamista heidän toimintansa tehostamiseksi tai minkä

tahansa protestin absoluuttista tukahduttamista³¹. Havaitimme, että he pyrkivät läheisiin suhteisiin potilaiden ja heidän omaistensa sekä muiden yhteiskunnallisten ay-liikkeestä riippumattomien ryhmien kanssa. Huomasimme, että he puhuivat hoivasta jonakin, joka kuuluu kansalaisuuteen, ja että he kritisoivat terveydenhoidon yksityistämistä.

Kenties puhelintyöntekijöiden taistelu oli meille lopulta kaikkein läheisin, ennen kaikkea edustuksellisten rakenteiden täydellisen puuttumisen, äärimmäisen liikkuvuuden (työntekijöiden jatkuva vaihtuminen) ja heidän alistamiseksiin käytetyn eristämisen tai kaksinaisten taistelukäytäntöjen vuoksi, joissa pelataan anonyymiydellä, nettitoiminnalla, organisointiprosessin näkymättömyydellä, symbolisten työkalujen käytöllä eristyneisyyden ja pelon rikkomiseksi ja niin edelleen³². Kiinnostavia vihjeitä tulevia interventioita varten meille antavat heidän kokemuksensa kommunikoinnista ”vieressä istuvan kanssa”, jotta voitaisiin askel askeleelta rakentaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, heidän tarvettaan tulla tietoiseksi itsestään (yhteiset nimittäjäthän eivät ole itsestään selviä) tai kykyään ajaa yrityksen logiikka oikosulkuun ja tuottaa uudenlaisia logiikoita.

Tutkiessamme feminisoituneen työn piirteiden intiimiä ja paradoksaalista luonnetta löysimme joitakin kohtia, joihin iskeä: voimme tehdä liikkuvuudesta voiman (kuten sanottiin Gran Chow -esitelmässä), ottaa haltuun kommunikaatiokanavia puhuaksemme muista asioista (eikä mistä tahansa), muunnella strategisilla hetkillä semioottista tuottavuutta. Voimme tehdä hoivasta ja näkymättömistä vertaistukiverkostoista vivun, jonka avulla kumota riippuvaisuus, kääntää ”hyvin tehty työ” joksikin luvattomaksi ja tuottavuuden vastaiseksi, kääntää asumisen ja olemisen käytännöt kasvavan vapauden alueeksi.

Tunkeutumisillamme ei-työn tai täsmällisemmin sanottuna eksistentiaalisten ja subjektiivisten siirtymien tiloihin on yksittäisiä edeltäjiä, joihin olemme törmänneet. Näitä ovat esimerkiksi eri

naisryhmien vetämä kampanja Inditexiä vastaan (joka on jatkunut katkonaisesti vuodesta 1998)³³ tai kuukautissuojien haltuunotto, jota on tapahtunut jo pidempään. Työtaisteluiden muuttaminen sukupuoleen ja seksuaalisuuteen, alkuperään ja kansalaisuuteen, rotuun ja ikään liittyviä epätasa-arvoisuuksia koskeviksi kansalaistaisteluksi on tie, jota jotkut meistä ovat jo lähteneet kulkemaan eri paikoista: yhdet oikeasta tai täysipäiväisestä työstä, toiset yleisestä kanssakäymisestä, muut kokeilevasta syndikalismista, feministisestä liikkeestä tai henkilökohtaisista tapaamisista käsin.

TO BE CONTINUED...

Haluaisimme, että tämän ensimmäisen vaiheen lopussa pyrkimyksemme kartoittaa maastoa voisi tulla esiin, lisääntyä ja rakentaa keskusteluyhteyden toisten kanssa. Mutta miten jakaa näin intiimi ja monimutkainen prosessi? Kuinka ilmaista yhdessä iltapäivässä, yhdessä ainoassa paikassa, niiden tilojen ja elämien erityislaatuisuus, joihin olemme kulkeutuneet? Kaikki tämä johti meidät siihen, mille annoimme nimen ”Gran Chow”: se oli performanssi kuljeskeluista, niin eloisa kuin mihin kykenimme. Se koostui paikoista (suojatiet, näyteikkunat, elokuvat ja tv, kodit, rakennukset, sairaala- ja opetustilat, läpikulkupaikat ja niin edelleen), joiden läpi kuljimme, ja ihmisistä, joiden kanssa puhuimme sekä näiden paikkojen ja ihmisten näyttämölepanosta ja fiktiivisestä uusintamisesta. Päähenkilöinä ovat... he itse, video, diakuvat, ääni, loppukeskustelu, johon olimme jo liian väsyneitä sekä lopuksi iltapala Eskalera Karakolassa.

Performanssissa näytettiin, miten eräs kääntäjä puhui kotonaan puheluiden ja tietokoneongelmien selvittelyn lomassa yksinäisyydestään, uupuneisuudestaan ja nautinnosta, jota tekstin läheisyys tuottaa. Englanninopettaja piti luokkasalissa tunnin ääninauhan tahtiin. Kotiapulainen selitti meille aikataulunsa ja kertoi, millaista on pitää huolta kaukana olevasta perheestä. Läh-

dimme ulos, kävelimme, pohdiskelimme, katsoimme videon virtuaalisesta kuljeskelusta paljon ympäriinsä reissaavan arkeologin kanssa, esitimme kysymyksen Ramón y Cajal -sairaalan työntekijälle. Annoimme näppäimistön, puheluiden, kattiloiden ja välienselvittelyiden kiihkeän rytmin tarttua meihin.

SOTAA JA SEN MONIA RINTAMIA VASTAAN:

JAM THEIR LINES!

Metropolitaanisiet intiaanit prekaarisuutta ja sotaa vastaan

VIITTEET:

- 1 Ks. esim A. Negrin teokset, kuten *Labor of Dionysos*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1994, ja hänen artikkelinsa *Futur Anterieur* -lehdessä, kuten ”Arvo ja affekti”, (suom. <http://isole.ecn.org/finlandia/autonomia/affekti.txt>), tai yhdessä M. Lazzaraton kanssa, ”Travail immateriel et subjectivité”. Ks. myös M. Hardt, ”Affective Labor”, *Boundary 2*, 1999.
- 2 F. Engels, *Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä*, Edistys, Moskova, 1970.
- 3 Ks. muiden muassa, D. Haraway, *Simians, Cyborgs and Women*, Routledge, New York, 1991; C. Sandoval, *Methodology of the Oppressed*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 2000; R. Braidotti, *Metamorphoses. Towards a Materialist Theory of Becoming*, Polity Press, Cambridge, 2002; C. Morini, *La serva serve. Le nuove forzate del lavoro domestico*, DeriveApprodi, Roma, 2001.
- 4 Ks. L. Balbo, ”La doppia presenza”, *Inchiesta 32*, Bari, 1978 ja F. Bimbi, ”La doppia presenza: fattori strutturali e processi sociali nella diffusione di un modello complesso di lavoro femminile dalle economie centrali a quelle periferiche” teoksessa Mariella Pacifico (toim.) *Lavoro produttivo, lavoro riproduttivo. Contributi sulla divisione sessuale del lavoro*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli, 1989.
- 5 Jos – kuten Braidotti huomauttaa – 2000-luvun alussa pysyvää on vain muutos, haasteenamme on ajatella prosesseja eikä käsitteitä [...] kysymys ei ole siitä, keitä me olemme vaan lopulta pikemminkin siitä, miksi

- haluamme tulla, miten esittää mutaatioita, muutoksia ja transformaatioita, eikä ”Olemista sen klassisissa muodoissa”. Rosi Braidotti, *Metamorphoses*, Polity Press, Cambridge, 2002, s. 1–2.
- 6 ”Théorie de la dérive”, esim. http://www.larevuedesressources.org/article.php3?id_article=38
- 7 Meidän mielestämme mikä tahansa teksti, mikä tahansa nauhoitus, jää aina liian latteaksi verrattuna siihen, millaisia kuljeskelut olivat; joka tapauksessa pyrimme tavoittamaan ne muutamien tässä kirjassa myöhemmin julkaistavien kertomusten kautta, jotka ovat saatavilla myös netissä osoitteessa <http://www.sindominio.net/karakola/precarias.htm>
- 8 Toverimme Sira del Río ja Amaia Pérez Orozco selittävät tämän ja paljon muuta artikkelissaan ”La economía desde el feminismo: trabajos y cuidados”, *Rescaldos. Revista de diálogo social*, n. 7, 2002. Myös osoitteessa www.sindominio.net/karakola/precarias/cuidadosdossier.htm
- 9 Prekariaatin määritelmässä ja luokitteluisia sivuutetaan tavallisesti ne aspektit, joita me olemme korostaneet. Yksi määrittelyistä, joihin olemme törmänneet, lähtee liikkeelle pelkästään työsuhteesta ja sivuuttaa sen, kenellä on mikäkin asema: se erottelee 1) siirtolaisten työn, jota tehdään täysin sääntelemättömässä, usein laittomassa, todennäköisesti epämuodollisessa työsuhteessa; 2) teolliset vaki-pätkätyöläiset (pysyvästi tilapäiset työntekijät), epätyypilliset epäitsenäiset työntekijät, jotka työskentelevät joustavan aineellisen tuotannon aloilla, ja joita kiristetään jatkuvasti työ sopimuksen uusimiseen liittyvän epävarmuuden avulla; 3) chainworkerit, kaikki epätyypilliset työntekijät, jotka työskentelevät palvelualoilla ja yksityisen ja julkisen palvelusektorin fordistisilla liukuhihnoilla; ja 4) brainworkerit, kaikki ne, joilla on korkea palkka ja jatkuvasti pidemmät työpäivät, jotka antavat kykynsä ja osaamisensa immateriaalisen työn (viestintä, internet, merkitysten tuotanto, suhde-toiminta, logistiikka jne.) yritysten käyttöön. Ks. Milanon vuoden 2002 MayDaytä arvioiva Andrea Fumagallin kirjoittama teksti, http://www.pescarafree.org/news/mayday_2002.html
- 10 L. Boltanski ja E. Chiapello, *Le nouvel esprit du capitalisme*, Gallimard, Paris, 1999.
- 11 Paolo Virno, ”Virtuosismo e rivoluzione”, teoksessa *Mondanità*, Manifestolibri, Roma, 1994.
- 12 Ks. H. Beneker ja E. Wichtmann, ”Plan de servicio sin fronteras. Sobre la migración de enfermeras” teoksessa *Extranjeros en el paraíso*, Virus, Barcelona, 1994.

- 13 Tästä on lukuisia esimerkkejä: hienovaraisen ehkäisyvalistuksen antaminen tytöille heidän käydessään vastaanotolla muista syistä, tai äidin omien velvollisuuksiensa lisäksi tekemä työ pahoinpideltyjen naisten tai toisessa yhteydessä diabeetikkojen kanssa.
- 14 "Labour of love? The migration of women as domestic workers", *Regina*, special issue ifu, 2000.
- 15 "Älä koskaan tee", Viki tähdensi, "mitään ylimääräistä, mitään muuta kuin se mitä sinulta on pyydetty, sillä jos teet niin, siitä hetkestä lähtien se muuttuu säännöksi ja he pyytävät sinulta selityksiä, kun et enää tee niin."
- 16 Ks. S. Bordo, "Hunger as Ideology", teoksessa *Eating Culture*. Edited by Ronald Scapp & Brian Seitz. Albany: SUNY Press, 1998.
- 17 Samalla tavoin toimii ääni, jonka täytyy olla täydellisen harjaantunut tuottaakseen vaikutelman "puhelinhymystä" tai kätkeäkseen puhujan sijainnin, kuten marokkolaisten puhelintyöntekijöiden tapauksessa, kun he käyttävät espanjalaista nimeä ja aksenttia tarjotessaan puhelinpalveluja Espanjaan Marokon hinnoilla.
- 18 Ks. S. Bordo, "Anorexia Nervosa: Psychopathology as the Crystallization of Culture", *Philosophical Forum* 17, pp. 73–103, 1987.
- 19 Ajattelimme esimerkiksi myyjää, johon viittasin aikaisemmin. Tietenkin tämän naisen ruumiillisuus oli olemassa ennen kuin hän meni töihin Zaraan. Emme voi palauttaa sitä pelkästään työssä tapahtuvaan sosialisatioon. Kuitenkaan niitä ei voida erottaa toisistaan sen hetken jälkeen, kun hänen työnsä vaatii sellaista tyylin muutosta, joka ei liity vain vaatteisiin. Miten tämä nainen kokee ruumiinsa, kun hän lähtee kotoa ja kävelee töihin, tai päinvastoin, kun hän palaa kotiin riisumatta univormuaan? Millainen *transpositio* tapahtuu hänen ruumiissaan tai sen välityksellä? Tämänäyttypistä ilmiötä ei ole mahdollista käsittää pitämättä mielessään subjektia, joka on "intellektualisoitunut" siinä mielessä, että se on toimija, joka kykenee tuottamaan ja laittamaan kiertoon kulttuurisia tuotteita ja ideoita sekä sen lisäksi kumoamaan tai muuttamaan niiden toimintaa.
- 20 Barbara Ehrenreich kertoo kaikesta tästä yksityiskohtaisesti kirjassaan *Nälkäpalkalla*, WSOY, 2003. Työnantajan ja työntekijän välisestä valtasuhteesta ks. myös edellä siteerattua Anacaonan tutkimusta: "Latinopalvelija vahvistaa alemmuutensa käyttäytymällä mukautuvaisesti ja omaksumalla äidillisen asenteen emäntänsä: hän huolehtii tästä, kuuntelee tätä, suvaitsee ja ymmärtää. Hän myös hyväksyy huonosti palkatun

työn, eikä hänellä siksi ole kykyä neuvotella palkastaan. Viimeiseksi hän – monissa tapauksissa – näyttää fyysisesti surkealta. Näiden naisten viihätysvoiman puute johtuu työstä, jota he tekevät, tuntien siivoamisen ja voimakkaiden pesuaineiden käytön jälkeen hänen koko ulkonäkönsä on kurja. Tämä kasvattaa arvottomuuden tunnetta ja saa heidät tuntemaan itsensä rumiksi, ryytyneiksi ja ennen aikojaan vanhentuneiksi. Jotkut naiset sanoivat, että ennen kuin he olivat täyttäneet neljäkymmentä, heidän elämänsä oli päättynyt.”

- 21 Puhelinmarkkinointialalla suurin osa työntekijöistä on naisia (80 tai 90 prosenttia) ja miehistä suurin osa on homoja, vaikka eri kampanjat toki aiheuttavat vaihtelua. Esimerkiksi veroilmoituskampanjaan palkataan mieluummin miehiä, koska se antaa teknisemmän kuvan, mutta asiakaspalveluun, ajan pelaamiseen, palkataan mieluummin naisia, koska he ovat luontevampia puhujia. Puhujien keski-ikä on noin 22 vuotta, ja suurin osa on opiskelijoita. Nykyisin alkaa tosin huomata, että alalle on tulossa 40–50-vuotiaita naisia.
- 22 Myös tällä telemarkkinoinnin alueella vallitsee sukupuolittunut työnjako: tietoa korjaustöistä antavat tavallisesti miehet (samalla tavoin kuin veroilmoituskampanjassa), kun taas myyntiin liittyvä suostuttelu ja kuunteluun liittyvä emotionaalinen tuki annetaan yleensä naisten tehtäväksi.
- 23 ”[...] sinut laitetaan kurssille, jolla opetetaan miten keskustella asiakkaan kanssa, sekä tiettyjä kiellettyjä sanoja, et voi sanoa ’ei’, et voi sanoa ’ongelma’, on valtavasti asioita, joita et voi sanoa. En tiedä, oletteko joskus puhuneet siitä, yrityksillä ei ole ’ongelmia’, niillä on ’tapauksia’ [...] ja sitten joitakin sanoja, joita sinun täytyy käyttää säännöllisesti, niinpä he opettavat sinulle tämän ja opit sen käytännössä. Jos lisäksi olet hyvin tiukkapipoisessa firmassa, jossa puheluita kuunnellaan tai muuta, mitä tapahtuu usein (ole varovainen!) niin he ovat hyvin tarkkoja näissä asioissa. [...] Mutta siihen siis tottuu ja alkaa jo puhua samalla tavoin yksityiselämässään, koska muistan että kun aloin työskennellä puhelin-työntekijänä, vastasin kotonakin puhelimeen ’Telefónica, hyvää päivää’, ja lisäksi lopetin sanomalla ’paljon kiitoksia puhelustanne’, se tapahtui tiedostamattomasti, koska olin tottunut sanomaan niin kahdeksan tuntia päivässä. Ja ties kuinka monta puhelua otat vastaan päivän aikana, puhelu kotiisi voisi aivan hyvin olla yksi niistä.”
- 24 ”Sisäiset ylennykset annettiin aikaisemmin työvuosien perusteella, nyt niitä annetaan ihmisille, jotka ovat olleet töissä vähän aikaa, koska he

ovat vähemmän loppuunpalaneita. On olemassa vertikaalinen ylennys ja horisontaalinen ylennys (sinut siirretään yhdestä kampanjasta toiseen...) Vaikka horisontaalinen ylennys ei merkitse parannusta rahan eikä kategorian suhteen, se merkitsee arvostuksen kohoamista, jo se että läpäiset uuden valintaprosessin ja firma kertoo sen työtovereillesi, on merkki siitä, että firma pitää sinusta. Työllä on kiinteämpi suhde kampanjoihin kuin firmoihin, mikä lisää epävakauden tunnetta. Vaikka olet ollut vuosia töissä telemarkkinointialalla, yhtenä päivänä saatat työskennellä yhdessä firmassa ja toisena toisessa.” (Kuljeskelu puhelintyöntekijöiden kanssa)

- 25 Kampanjasta riippuen jotain tienataan aina tulospalkkioiden muodossa, ja niitä taas on vaikeaa valvoa, koska esimerkiksi myyntikampanjoissa se riippuu siitä, miten paljon mainos tulee myöhemmin lisäämään myyntiä. Tämä taas luo huonoa ilmapiiriä. Tulospalkkioiden maksaminen luo myös hyvin huonoa ilmapiiriä (väitettiin, että 061:ssä maksettiin tulospalkkioita, jotta ei tarvitsisi lähettää ambulansseja ihmisille jotka soittavat ja pyytävät apua, mutta siitä luovuttiin; Bea ja Teresa uskovat, että se oli pelkkä mielipiteitä kartoittava huhu...)
- 26 Toverit kertoivat meille, että aluksi koordinaattorit valittiin kokeneimpien työntekijöiden joukosta. Tämä on loogista: jos he tuntevat työn paremmin, he voivat myös koordinoida sitä paremmin. Mutta heti huomattiin, että nuo kokeneemmat työntekijät olivat liian loppuunpalaneita. Ja että juuri siksi, että he ovat riutuneet työssä, he ovat vastahakoisempia kehotamaan työtovereitaan nopeuttamaan puheluita tai välttelemään työtä. Niinpä päädyttiin siihen, että koordinaattorit valitaan uusista työntekijöistä, joita on helpompi manipuloida, koska he ovat vasta tulleita ja tarpeeksi hyväuskoisia uskomaan vielä firman tarinoihin.
- 27 Näiden firmojen anonyymiyys on yleisesti tunnettu tosiasia.
- 28 Kaupungista taistelun tilana, ks. <http://www.hackitectura.net/osfavelados/txts/geografias.html>
- 29 Christian Marazzi, *Il posto dei calzini. La svolta linguistica e i suoi effetti sulla politica*, Bollati Boringhieri, Torino, 1999.
- 30 <http://acp.sindominio.net/article.pl?sid=03/04/09/1234246&mode=thread>
- 31 <http://www.nodo50.org/limpiezasramonycajal>
- 32 Tässä mielessä kokemukset, jotka liittyvät Manpowerin kautta palkkujen työntekijöiden taisteluihin Madridin väestökisteritoimistossa tai Circo del Solissa, ovat olleet myös tärkeitä inspiraation lähteitä: <http://>

www.sindominio.net/labiblio/archivo.htm#prec
33 <http://acp.sindominio.net/article.pl?sid=02/05/20/0131215&mode=thread>, <http://acp.sindominio.net/article.pl?sid=02/05/27/2159245&mode=thread> ja <http://acp.sindominio.net/article.pl?sid=02/05/27/229240&mode=thread>

3. Itsenäinen kysely prekaarisuutta ja sotaa vastaan (Irakin sodan vastainen lakko 10.4.2003)

Eilen Yhdysvaltain joukot valtasivat Bagdadin kaupungin. Irakin vastaisen sotaretken väitettiin loppuneen tähän massiiviseen hyökkäykseen. Mutta tämä sota ei lopu. Sillä tämä sota ulottuu kauemmas kuin hyökkäys Irakiin tai Afganistaniin (kuka enää muistaa Afganistanin?). Syyskuun 11. päivän jälkeen sota on muuttunut imperiaalisen hallinnan muodoksi. Sota on sellaisen vallan legitimoimisen mekanismi, jonka hyvinvointijärjestelmät purettuaan täytyy jollakin keinolla pönkittää hallitsemiskykyään, oli se sitten miten tyhjää ja mielivaltaista tahansa.

Kuten kaikilla sodilla, tällä (globaalilla ja jatkuvalla) sodalla on myös sisäiset rintamansa: kaikkialla läsnä olevien vihollisten luominen ja sen myötä epämääräisen paniikin levittäminen; oikeuksien ja vapauksien pidättäminen poikkeukselliseen tilanteeseen vedoten; palkkojen jäädyttäminen ja työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen sodan vaatimusten nojalla. Tuhannet ihmiset ryntäsivät spontaanisti kaduille osoittamaan mieltään sotaa ja sen mielipuolista logiikkaa vastaan. Taistelevat ruumiimme täyttivät maailman kaupungit neljän peräkkäisen päivän ajan. Niiden kaduilla kiiri huuto: "HE EIVÄT EDUSTA MEITÄ".

Tänään, torstaina 10. huhtikuuta, eräät ammattiliitot ovat

julistaneet lakon ja vastanneet siten kaikkialle levinneeseen huu-
toon ”joko he lopettavat sodan tai me pysäytämme maailman”.
Liitot toivat työläisidentiteetin jälleen tapahtumien keskiöön.
Mutta millaiseen lakkoon voimme ryhtyä me, joilla on ulkois-
tetun työläisen identiteetti, vaikka meitä onkin jo niin paljon, ja
jatkuvasti enemmän: hoivaajat, seksityöntekijät, sosiaalityönteki-
jät, prekarisoituneet *freelancerit* (kääntäjät, suunnittelijat, toimit-
tajat, tutkijat), opettajat, siivoojat, Telepizzan opiskelijatyönteki-
jät, alati kurjistuneemmilla työmarkkinoilla vaeltelevat kulkurit?

Voimme hyökätä kaduille, kuten teimme maaliskuun 20.
päivänä, jolloin pommitukset alkoivat, ja tuoda esiin sen, että
haluamme elää toisella tavalla, aivan toisella tavalla kuin miele-
tön valta, joka on päättänyt hallita ja komentaa terrorin avulla.

Voimme kulkea läpi tämän liikkuvan alueen, joka on meidän
elinalueemme, mutta myös sodan ja prekarisaation alue. Voimme
asettua tämän mainostaulujen ja anorektista standardikokoa ole-
viin sotilasasuihin puettujen mallinukkien ja kaikenlaisten paska-
duunien kyllästämän alueen sisälle ja sitä vastaan. Tältä alueelta,
jonka läpi olemme kulkeneet niin monta kertaa (etsiessämme
työtä, vaatteita, ajanvietettä, identiteettiä), käsin voimme kes-
keyttää ja kumota tämän (kulutuksen, tuottavan kommuni-
kaation, imaginaariseen kohdistuvan propagandahyökkäyksen,
kontrollin ja poikkeavuuden huolellisen sääntelyn, kaiken kuvi-
oon sopimattoman kriminalisoinnin) virran, voimme muuttaa
sen kaoottiseksi, muuntaa sen epämääräiseksi mölyksi ja lopulta
sodanvastaiseksi huudoksi.

Voimme koettaa pysäyttää, ellemme koko maailmaa, ainakin
joitakin verkostotalouden tuottavista piireistä ja keskeisistä sol-
mukohdista, liittoutumalla koneiden kanssa ja laittamalla ne lak-
koon. Meille he voivat antaa potkut, mutta niille eivät.

4. Toisen vaiheen kohtaamisia

KOMMUNIKAATION JATKUMO:
SEKSI, HOIVA JA HUOMAAMISUUS

1. LÄHTÖPISTE

Joulukuun 2002 ”Grand Chow’ta” seuraavina kuukausina aloimme yhteistuumin hahmotella naisten prekaarin työn piireihin suuntautuvan tutkimusmatkamme toista vaihetta. Muutamat toverit muuttivat toisaalle eivätkä enää osallistuneet Precarias a la derivan arkeen Madridissa, toiset taas kehittivät konkreettisia aloitteita, kuten julkaisivat tekstejä kirjana tai netissä, osallistui-
vat eri työryhmiin, tekivät videoprojektiyhteistyötä, osallistui-
vat järjestäytymisprosessiin tai liikehdintään, ja niin edelleen¹.
Kaikki tämä on luonut tilaa eräänlaiselle verkostoyhteistyölle, joka ei perustu niinkään jäsenyyteen ryhmässä, tässä tapauksessa *Precariasissa*, vaan avaa kommunikaation ja soljuvan, joskus äärimmäisen monimuotoisen toiminnan kenttiä, joiden jatkossa toivomme muuttuvan työkaluksi uuden yhteenliittymisen tilan luomiseksi: työtä tekevien naisten laboratoriksi.

Lähestymisyrittäyksemme olivat jo nostaneet esille muutamia teoreettisia (ensinnäkin prekaarisuuden käsitteeseen liittyviä) ja metodologisia ongelmia (Miten lähestyä toisiamme, kun

välillä olemme niin lähellä ja joskus niin kaukana?). Olimme kohdanneet myös vaikeuksia luoda konflikteja näkymättömissä, hauraissa, yksityisissä ympäristöissä... tai toisaalta enemmän tai vähemmän säännellyissä ympäristöissä, kuten Madridissa Irakin miehityksen vastaisen (sekä työntekijöiden) liikehdinnän pyönteissä avautuneessa tilassa... tai epämääräisissä ympäristöissä, kuten kaupallisissa tiloissa, tavarataloissa, julkisessa liikenteessä ja niin edelleen. Teimme tärkeitä haastatteluja, joista monet nauhoitettiin ja litteroitiin, ja loimme sarjan työkaluja, joskin vaatimattomia, kuten mielenosoituskyselytutkimuksen, precariasaladeriva@sindominio.net-sähköpostilistan, kertomukset kentältä ja ylipäätään huolellisen rekisteröintikäytännön pohdintojemme ja reittiemme materialisoimiseksi ja säilyttämiseksi.

Kokeellinen ja kokemuksellinen tieto, jonka saimme kuljeskelujemme kautta, oli laittanut meidät liikkeelle ja auttanut laajentamaan näkökulmaamme lähes huimaavalla tavalla. Toisaalta kuljeskeluprojektin ja lakkokutsun avaamien suhteiden verkkojen konkretisoiminen, proto-laboratorio, oli yhä alkutekijöissään ja odotti toteutumistaan, kuten myös monet niistä julistuksista, iskulauseista ja hypoteeseista, jotka halusimme näillä hyökkäyksillämme tuottaa. Jotkut tärkeät kuljeskelut, etenkin media-tuotannon työntekijöiden ja seksityöläisten kanssa, eivät olleet eri syistä toteutuneet, emmekä tietenkään halunneet jättää niitä roikkumaan.

Tammikuussa 2003 osallistuimme CNT:n (Confederación Nacional del Trabajo, anarkosyndikalistinen ammattiliitto, suom. huom.) järjestämään *Prekaari ajattelu* -työpajaan ja satuimme jälleen yhteen muiden ihmisten ja kollektiivien kanssa, jotka meidän laillamme olivat jo jonkin aikaa pyöritelleet kysymystä siitä, miten ajatella ja organisoida *prekariaatiksi* tai *yhteiskunnalliseksi prekariaatiksi*² kutsuttua luokkaa.

Hahmottelimme silloin tutkimusmatkamme toista vaihetta ja puhuimme projektin jatkuvuuden turvaamisesta kolmen eri-

laisen (ei kuitenkaan toisistaan erillisen) keinon avulla. Nämä keinot ovat: (1) kuljeskelujen toinen kierros, (2) sarja kaikille avoimia kollektiivisia ideatyöpajoja ja (3) joitakin puheenvuoroja mahdollisten konfliktin muotojen selvittämiseksi.

Kuljeskelut olivat eräällä tavalla osoittautuneet innostavaksi suhteiden luomisen tavaksi, sekaantumisen ja pohdinnan muodoksi, josta emme halunneet luopua, ja lisäksi metodiksi, joka ei vielä ollut kantanut kaikkia hedelmiään. Kuljeskelu on ääretön metodi, koska jokainen reitti on itsessään ainutkertainen ja kuljeskelulla on kyky avata ja outouttaa paikkoja³. Työpajat olivat puolestaan pyrkimys kohti rauhallisempia kohtaamisia. Lisäksi niiden tarkoitus oli vahvistaa yhteyksiä, joita olimme solmineet, sekä kutsua ihmisiä kollektiiviseen, joskin suunniteltuun, hou-railuun. Työpajat syntyivät jollain lailla niistä kontakteista ja tarpeista, jotka olivat nousseet esiin kuljeskeluiden aikana: Miksi naiset? Mistä niin kutsutussa hoivakriisissä on kyse? Osa meni ohi sen suuremmitta puheitta, toiset taas, erityisesti *Globaali hoiva* -työpaja, onnistuivat ja antoivat mahdollisuuden syven-tyä niinkin monimutkaiseen aiheeseen kuin niihin olosuhteisiin, joissa uusintaminen globaalilla tasolla nykyään tapahtuu. Lopuksi, emme onnistuneet tavoittamaan yhtä kaikkein ratkai-sevimmista asioista, nimittäin konfliktia, joka koostuu näkemys-sistä ja intuitioista enemmän kuin mikään muu. Soluttautumi-nen, (teollisuus?)vakoilu, ristiinpukeutuminen, koneiden kapina, tuote-etikettien vaihtaminen⁴ ja, tietenkin, *Reclaim the streets* -kadunvaltaus tai erityisesti klassisesta mobilisaatiosta eroon pää-semiseksi suunniteltu liikkuvan kyselytutkimuksen mekanismi, osoittautuivat laihaksi esimauksi kaikista mahdollisuuksista.

Asiat ovat väistämättä mutkistuneet matkan varrella, ja olemme myös päätyneet osallistumaan Hetairan tekemiin käyn-teihin Madridin keskustassa ja Casa de Campon puistoalueella, sarjaan itsehaastatteluja ja dialogeja kohtaamiemme toverien kanssa ja kaiken lisäksi erääseen kustannusprojektiin, johon voi-

mamme ovat keskittyneet vuoden 2003 viimeisinä kuukausina ja joka nyt saa jonkinlaisen muodon tässä käsissä pitelemässäsi kirjassa. Nauttikaa!

2. KULJESKELUJA JA JOTAIN MUUTAKIN...

SEKSITYÖN SEKASOTKU

2.1. *Vielä kerran?*

Kuljeskelut sellaisina kuin kerroimme niistä luvussa ”Työtä tekevien naisten laboratorion ensimmäiset haparoinnit” eivät rajoittuneet prekaarisuuden kokemuksen ohjaamaan kierrokseen. Ne eivät ole pelkkää ajelehtimistä eivätkä myöskään täysin suunniteltua toimintaa. Kun päätimme lähestyä seksityötä, meille oli täysin selvää, ettemme voineet omaksua tirkistelijän roolia, kuten eräs Casa de Campon prostituoitu meille sanoi, emmekä myöskään voineet olla yksinkertaisesti myötätuntoisia tukijoita. Siten lähdimme matkaan pohtien – enemmän kuin minkään muun kohtaamisen kohdalla – vastavuoroisuutta, joka meni pidemmälle kuin tuleva kuljeskelu seksityöntekijöiden parissa. Tähän mennessä vastavuoroisuus on tarkoittanut osallistumista joihinkin Hetairan toimintoihin⁵, mikä on antanut mahdollisuuden päästä lähelle meille entuudestaan tuntematonta katuprostituitiota ja luoda yhteyksiä sinne, missä niitä ei aiemmin ollut. Toivomme sidoksen vahvistuvan, niin että etenisimme vähitellen kohti sellaista yhteistyötä, joka auttaisi kytkemään tämän niin stigmatisoidun ja syyllistetyn naisvaltaisen työn sektorin muihin prekaarisen todellisuuden muotoihin, joiden kanssa se välillä hyvinkin osuu yksiin.

Mutta sitä ennen täytyy kysyä ensimmäisen ja viimeisen kerran: miksi seksityö? Olemme tietoisia ensimmäisen tai toisen käden kautta prostituution ympärillä käydyistä polemiikeista: feministisen liikkeen sisäisistä⁶ ja julkiseen keskusteluun säännöllisesti nousevista keskusteluista, esimerkiksi tiedotusvälineissä,

jotka ovat kovin taipuvaisia kannattamaan prostituution kieltämistä kokonaan. Prostituution lakkauttamista ajavien ja seksityöntekijöiden oikeuksien puolustajien välinen väittely, joka – tiedoksi keskustelua tuntemattomille – on aiheuttanut isoja tappeluita, jakoja ja paljon pahaa verta, vaikuttaa olevan umpikujassa, emmekä halua käydä sitä tässä enää. Jotkut tällä saralla työskentelevät aktivistit ja tutkijat, itse huoria tai eivät, myöntävät olevansa kyllästyneitä tappelemaan turhan kapeita deterministisiä ja uhriuttavia näkökulmia vastaan ja tuntevansa itsensä yksinäisiksi uuden kriminalisaation aallon partaalla – joka perinteisesti ensimmäisenä osuu suurimmassa ahdingossa oleviin marginalisoituihin yhteiskunnan osiin. Koetinkivenä on edelleen kysymys työntekijöiden oikeuksista, tai toisin sanottuna seksityön käsittäminen työksi, joka antaa tekijöilleen tiettyjä oikeuksia (joita ollaan hyvää vauhtia purkamassa lähes kaikilla työn sektoreilla) ja yhtäläisen aseman muiden työntekijöiden kanssa. Sen sijaan seksityötä pidetään väkivaltana tai seksiorjuutena, johon osallistumisesta kenelläkään naisella ei voi olla valtaa päättää, tai patriarkaalisen ja kapitalistisen alistamisen ruumiillistumana⁷.

Viimeksi mainittua suhtautumistapaa ovat perinteisesti puolustaneet hieman eri tavoin sekä porvarilliset feministit että sosialistifeministit. Jälkimmäisille prostituutio oli verrattavissa muihin epätasa-arvoisiin sopimuksiin, kuten avioliittoon, jotka tulisi hävittää, mutta joiden kumoaminen jäi sosialistisen vallankumouksen jalkoihin. Monet naiset taas puolustavat oikeuttaan prostituutioon ja oikeutta tulla kohdelluiksi ”niin kuin muutkin työntekijät” (joka itsessään on hämärä ja muuttuva horisontti). Prostituution (ja muut sosiaaliset tosiasiat) patriarkaalisen järjestyksen avulla selittävät argumentit ovat menettäneet keskeisyytensä tässä paikallaan polkevassa väittelyssä⁸.

Prostituutio tuodaan julkiseen keskusteluun moraalisen argumenttina. Prostituution väitetään loukkaavan naisten ihmisarvoa tekemällä heidän ruumiistaan kaupankäynnin (ja väki-

vallan) kohteita. Kuitenkin jos toiminta tapahtuu vapaasta tahdosta, kyseessä on *rikos ilman uhria*, jolloin ei ole varmaa, ketä suojellaan... Yhteiskuntaa? Yleistä moraalialia? Työntekijöiden omat näkökulmat jäävät kokonaan pois keskustelusta, ja niistä, joita on tarkoitus suojella, tulee uhreja⁹.

Toisaalta prostituution sääntelyn piiriin saattamista puolustavaa diskurssia (johon osallistuvat eri tavoin prostituoidut, bordellinpitäjät ja jotkut feministiset organisaatiot) hallitseva pragmatismi rajoittuu tarkastelemaan toiminnan organisointia. Prostituoitujen kanssa liittoutuneet feministit yhdistivät tämän joitakin vuosia sitten laajempaan keskusteluun, johon kasautui muitakin kysymyksiä ja joka vähitellen on siirtynyt seuraavaan vaiheeseen. Näitä kysymyksiä olivat muun muassa seksuaaliset tunteet ja käytännöt, näiden historialliset muutokset ja strateginen vaikutus sukupuolen rakentumiseen. Niitä voi hyvin pohtia prostituution ja prostituoitujen pohjalta, vaikka vaikutukset eivät koskekaan ainoastaan siinä suoraan osallisina olevia vaan kaikkia naisia. Prostituoitujen oikeudet (uusien oikeuksien keksiminen), jotka ovat kotiapulaisten oikeuksien tavoin pysyneet laillisuuden ja siten valtiollisen sääntelyn marginaalissa, ja heidän näkyvyytensä subjekteina täytyy nostaa keskustelun keskiöön¹⁰. Mutta lisäksi prostituutio, tai paremminkin seksityö, on etuoikeutettu paikka puhua seksin arvosta ja sen vaihtuvista ulottuvuuksista patriarkaalisessa yhteiskunnassa.

On selvää, että nykyään seksityö muodostaa naisille (paremman) toimeentulon strategian, jonka monet valitsevat lähes aina huonojen ja rajoitettujen vaihtoehtojen joukosta (ennen kaikkea kun on kyse siirtolaisista). Prostituution kieltämiseen tai naisten pelastamiseen tähtäävät aloitteet ovat ainoastaan estäneet mahdollisuuden tehdä näitä palveluja toteuttavien naisten asemasta vahvempi, alistaneet heidät ylimääräiselle paineelle ja edistäneet heidän leimaamistaan ja näkymättömyyttään. Tätä vaikutusta lisäävät poliisin erityiset pakolliset terveystarkastukset, prostituution eris-

täminen tietyille alueille ja prostituution suvaitsemisen alueellinen vaihtelevuus, pakollinen rekisteröityminen, parittajien ja asiakkaiden rankaiseminen tai katuprostituutiosta sakottaminen.

Saadessaan tilaisuuden puhua monet prostituoidut ovat korostaneet kykyään valita tai ainakin kykyään tavoitella toimeentuloaan parhaalla mahdollisella tavalla olosuhteet huomioon ottaen. He ovat yhtä mieltä siitä, että pahinta ei ole seksuaalisen vaihtokaupan oletettu häpeällisyys, johon he ovat kehittäneet toimivia selviytymismekanismeja (niin toimivia että ne, kuten Pateman havainnoi, häiritsevät syvästi miehiä, jotka haluavat saada ”oikeaa seksiä”). Pahinta ovat nimenomaisesti ne olosuhteet, joissa he joutuvat toimimaan ja tavat, joilla heitä sen takia kohdellaan. Tämä ei ole uutta, kuten Mary-Lolyn kertomuksesta käy ilmi:

”Monta kertaa olisin voinut jättää sen, enkä koskaan ole päättänyt tehdä niin. Miksikö? No koska luulen, että näin monen vuoden jälkeen, jolloin on voinut liikkua täysin vapaasti, tehdä mitä huvittaa, saada rahaa lompakkoon melko helposti, tulee olemaan aika hankalaa sopeutua kokopäivätoihin, alistavaan pomoon ja palkkaan, jolla ei selviä kunnialla kuun loppuun. Olen nähnyt myös joidenkin naimisissa olevien naisten turvautuvan tarjoamaan joitakin palveluita saadakseen rahaa, jota mies ei tuo kotiin.”¹¹

Lyhyesti, kuten Cristina Carazabal kuvaa: ”Jos emme ota huomioon prostituoitujen tekemiä päätöksiä, jos uhriutamme heidät ajatteleamalla, että he toimivat aina pakonalaisina; jos pidämme heitä ihmisinä, joilla ei ole kykyä tehdä päätöksiä... kaikki tämä tarkoittaa, ettemme pääse eroon patriarkalisesta ajatuksesta, että me naiset olemme heikkoja ja puolustuskyvyttömiä olentoja, jotka tarvitsevat suojelua ja holhousa.”¹²

2.2. Vaihtoehtoisia piirejä

Joka tapauksessa, ja feminismin sisäisen keskustelun tilasta huolimatta, on selvää, että seksityötä koskevan keskustelun näyttämö

muuttuu nopeasti ja perusteellisesti, ja että tämän tulisi käynnistää keskustelu uudelleen uusilla ehdoilla. Tässä muutamia elementtejä sitä silmällä pitäen.

Seksuaalisten hyödykkeiden ja palveluiden kulutus on lisääntynyt ja eriytynyt¹³. Lisäksi se on yhä hyväksyttävämpää, myös naisille. Kuten alan ammattilaiset vakuuttavat, seksiteollisuuden maailma on hyvin moninainen, ja tällä hetkellä siitä on vaikea tehdä yleistyksiä. Paikat, palvelut, käytännöt, työolosuhteet jne. vaihtelevat ja riippuvat tilanteesta (toimijan paperittomuudesta, rodusta, alkuperämaasta, sukupuolesta, iästä, perhetilanteesta jne.).

Toinen merkityksellinen asia on espanjalaisten ja yleisestikin länsieurooppalaisten prostituoitujen korvautuminen siirtolaisilla idästä, Latinalaisesta Amerikasta ja Karibialta, Kaakkois-Aasiasta ja Saharan eteläpuolisesta Afrikasta. Seksityö on naisten selviytymisstrategia ja se on erottamattomasti yhteydessä nykyisiin muuttoliikkeisiin ja muihin lähtemisen tapoihin, kuten transnationaaliseen avioliittoon tai seksiturismiin, jotka muodostavat *uusia globalisaation piirejä*¹⁴. Seksityö on joustavaa työtä, joka joissain tapauksissa voi kehittyä itsenäisemmällä, säätelemättömämmällä ja satunnaisemmalla tavalla. Tässä mielessä se tarjoaa tilaisuuden päästä käsiksi resursseihin ja kunnan tuloihin monille ihmisille, joiden mahdollisuuksia työmarkkinat tai valtio (ulko-maalaislaeilla) rajoittavat. Samalla joustavuus ja lainsuojattomuus kuitenkin syventävät sekä stigmaa että prekaarisuutta, jotka työtä painavat.

Ulkomaalaislakien ja seksityön välillä vallitsee rajoittava vuorovaikutussuhde, joka estää sääntelyn mahdollisuudet ja suosii yhä enemmän kaikenlaista kiristystä ja painostusta (muun muassa seksuaalisen vapauden ja liikkumisen vapauden rajoittamista), jotka koskettavat erityisesti seksityötä tekeviä siirtolaisnaisia.

Ihmiskauppa tahdonvastaiseen prostituutioon on lisääntynyt, mikä tuo mukaan kiristystä ja väkivaltaa. Halusimmepa tai

emme, pakonalainen prostituutio elää monissa tilanteissa vapaan prostituution harjoittamisen rinnalla¹⁵. Tässä kohtaa on tärkeää täsmentää seksityön erottelua

- 1) pakotettuun työhön (orjuus),
- 2) velkatyöhön (puoliorjuus),
- 3) palkkatyöhön (ilman maahantuloon liittyviä velkoja) ja
- 4) ”itsenäiseen” ammatinharjoittamiseen (parempi mahdollisuus työaikojen, toimintojen ja paikkojen järjestämiseen).

Tiedämme, että näitä kategorioita tai malleja määrittää jatkuvasti valtavan ristiriitaiseksi osoittautuva kehitys¹⁶.

Toinen tärkeä tekijä on prostituoitujen aluillaan oleva järjestäytyminen Espanjassa. Monet latinalaisamerikkalaiset naiset ovat lähtöisin maista, joissa toimii rakkaustyöläisten ammattiliit-toja, niin kuin niitä siellä kutsutaan. Samoin on tapahtunut bordellinomistajien alkavaa järjestäytymistä, jota varmasti ajaa eteen-päin heidän voittojensa putoaminen bordellien kanssa kilpailevan katuprostituution takia.

2.3. Lähtemisistä ja kuljeskeluista

Nämä pohdinnat ja muodonmuutokset mielessämme aloimme lähestyä seksityötä. Kävimme kesällä 2003 Hetairan kanssa Casa de Campolla ja keskustassa¹⁷, tuimme joitakin heidän tempauksiaan ja ideoimme sarjan haastatteluja sekä ensimmäisen, mar-raskuun alussa toteutuneen tutkimusretken. Näiden avulla halusimme avata seksityön kenttää (puhelinseksi, peep show't, bordellit jne.) ja avustaa vaatimattomasti Hetairan jo vuosia teke-mää työtä katuprostituution parissa.

Täytyy sanoa, että nämä retket tehtiin erityisen vaikealla het-kellä. Tilannetta mutkistivat naapuruston protestit, vartioinnin lisäämistä vaativa ilmapiiri, joka yllyttää vastuussa olevia poliitik-koja ja poliiseja toimimaan, sekä viimeaikainen lehdistön sensaa-tiohakuisuus (seksi, mafiat, ulkomaalaiset: mitä muuta voi vielä

pyytää?)¹⁸. Kertomukset retkistämme osoittavat, miten monimutkaista katuprostituutio on, ja lisäksi miten ongelmallisia ovat omat suhtautumistapamme ja fantasiamme (liian synkkiä tai eksoottisia, liian naiiveja tai voluntaristisia, liian moitteettomia ja hyödyttömiä), joita kuvitteelliset nautinnot ja vaarat joka tapauksessa värittävät.

Katuprostituutio monimutkaistuu. Työn organisointi on mafosojen, tirkistelijöiden, asiakkaiden, poliisin, asukkaiden ja parittajien jatkuvan paineen alla¹⁹. Hinnat laskevat ja eriytyvät rodun, iän ja paperittomuuden perusteella. Katuprostituoidut ovat arvoasteikon alimmassa päässä ja usein kaikista riippuvaisimpia, alistetuimpia ja jahdatuimpia.

Prostituutio, kuten kotitaloustyö, ei luo tietyllä hetkellä valitsevia sukupuolittuneita ja rodullisia arvoasteikkoja, vaan tuo ne esiin. Mutta miten nämä mekanismit toimivat? Miksi Saharan eteläpuolisen Afrikan naiset ovat halvimpia? Miksi katuprostituution hinnat alenevat? Miksi espanjalaisten kysyntä ja hinta nousee? Miksi kaikki eivät mene bordelleihin? Vastataksemme näihin kysymyksen meidän täytyy viitata niinkin erilaatuisiin ja eri asteikon ilmiöihin kuin uusi kansainvälinen ja sukupuoli-tettu työnjako, ulkomaalaislainsäädäntö ja muuttoliikkeiden (ja urbaanin liikkumisen) kontrollipolitiikka, hierarkian erotisointi, rasismi ja monimutkaiset mekanismit, jotka avautuvat kun seksiä myydään palveluna. Tämä ristikkäinen analyysi on vaikeaa, mutta ajattelempa, että se osoittautuu korvaamattomaksi.

Erään toverimme mukaan yksi nautinnon osatekijöistä on tuntea itsensä halutuksi. Tämä tunne katoaa seksiä ostettaessa, mutta se voi palautua, jos ajattelempa prostituoidun jollain tapaa valitsevan työnsä ja asiakkaansa ja toimivan ”omasta halustaan”, eikä siksi ettei muutakaan voi, siis jos ajattelempa, että itse asiassa on olemassa tunneside²⁰. Kun koko tämä sekamelska puretaan, ilmaantuu mahdollisuus ajatella seksin ja seksikäytännöjen historiallista ulottuvuutta niin kuin Foucault ja meitä ins-

piroivat feministit sen tekevät, eli tuotantona (eikä pelkkänä alistamisena), sääntelyn ja hallinnoinnin paikkana. Mietimme siis, miten seksuaalisuus on muuttunut suhteessa feminiinisyteen ja maskuliinisuuteen, kuinka seksipalvelut erikoistuvat ja muuttuvat hienostuneemmiksi, ja miten kaikki tämä voidaan liittää uusien oikeuksien vaatimiseen tilanteessa, jossa vanhat rakenteet purkautuvat, ja toisaalta erityisesti hämmennyksen ja stigman leimaaman seksityön yhteydessä²¹.

Feministisestä näkökulmastamme prostituutiossa teatralisoidaan valtaa; mies käy kauppa ja ostaa oikeuden päästä käsiksi naisen ruumiiseen ja... siinä uusinnetaan myös jotain muuta, jotain mitä ei voi irrottaa ensimmäisestä: rakkautta sisältävän seksin performanssia, seksuaalisuutta joka on normalisoitua tai poikkeavaa, vapaaehtoista tai pakotettua, seksin tai hellyyden, kumppanin, äidin puutteen paikkausta jne. Huorat ovat aina puhuneet rooleista, joita asiakkaat heille sovittavat, tehtävästään terapeutteina tai haluttuina subjekteina, purkaen näin väkivallan ja halveksunnan yleistämistä seksipalvelujen normiksi. Alistus- ja sotafantasiat, fantasiat valtasuhteiden kääntämisestä ylösalaisin, salaisuudesta ja paljastumisesta... Kuten eräs asiakas televisiossa sanoi: ”Kukaan ei anna niin paljon niin vähällä.” Niin kuin aiemmin totesimme, seksityö on sekä strateginen paikka ilmaista seksuaalisuutta (normaalialta ja poikkeavaa) tietyllä historiallisella hetkellä että muoto, joka liittyy muihin sosiaalisen identiteetin ulottuvuuksiin. Huorat ja seksityölläiset ilmentävät yleisesti sukupuolen tekemistä ja naisena olemisen rajoja.

Muutamien alalla työskentelevien tovereiden kertomuksista päätellen stratifikaatio riippuu pitkälti prostituution luomasta todellisuusefektistä tai todellisuutta jäljittelevästä fiktiosta. Siis siitä, missä määrin prostituutio lähenee ei-kaupallista seksikohdasta. Osa miehistä haluaa ajatella, ettei seksityöntekijä vain tee työtä, vaan uppoutuu siihen koko ruumiillaan ja sielullaan. Tätä tasa-arvoisuuden tai normaaliuden fiktiota ilmentää bordellien

mainostus opiskelijakämpinä, luksusprostituutiossa herrasmiehiä vastaanottava tai seuralaisena toimiva itsenäinen nainen tai lentoemäntä, maahanmuuttajat, jotka haluavat olla espanjalaisnaisten kanssa, bordellien anonyymiys tai seksipuheluiden kimpalinjat. Valkoisuuden ajatellaan olevan toinen tasa-arvoisuuden mittari. Valkoisuus etäännyttää toisen värisiin ja muualta tuleviin naisiin liitetystä orientalismista tai köyhyyden ja ulkomaalaisuuden ilmapiiristä, jonka voi maahanmuuttajanaisten kohdalla aavistaa. Virtuaaliseksi on tässä mielessä kiinnostava ilmiö, ennen kaikkea netin ja muiden liittymien kuten puhelimen mahdollistaman identiteetin paikaltaan siirtymisen takia²². Mahdollisuus peittää seksin maksullisuus puhelinvastaajaan nauhoitettujen viestien kautta tekee vaihdosta aineettoman ja takaa vähemmän lihallisen, mutta ulkoasultaan simulaatiolle avoimemman representaation. Mutta mitä tämä kaikki tarkoittaa?

Juuri sitä haluamme tutkia. Emme kuitenkaan tiedä, onko tämä tendensi kohti (sukupuolen, sosiaalisen taustan, rodun, alkuperän, iän, ruumiin standardien ja seksuaali-identiteetin) epäsymmetristen piirteiden purkautumista edes hallitseva. Selvästikin se elää alistus- ja alistumisfantasioita arvostavien ja sukupuolen, rodun ja alkuperän hierarkioista kiihottuvien suuntauksien rinnalla.

Sen sijaan on ilmeistä, että nämä fantasiat (joko tasa-arvosta tai hallitsemisesta/alistamisesta) tuotetaan sellaisen yhteiskunnallisen järjestelmän kontekstissa, jossa vallitsee erilaisia hierarkian akseleita. Tämä kerrostuminen käsittää

1) työn muodon (pakonalainen, velkaantunut, palkkatyö ilman velkoja ja itsenäinen työ)

2) sosiaalisen, ammatillisen ja maantieteellisen liikkuvuuden mahdollisuudet

3) ruumiin paljastamisen asteen (prostituutio, hieronta, peep show tai puhelinseksi) sekä

4) työn järjestämisen muodot (joustava ja verkostoituva, esi-

merkiksi chateissa tai bordelleissa, perhemuotoinen kuten joissakin bordelleissa, itsenäinen niin kuin omaan laskuunsa työskentelevillä prostituoiduilla jne.).

Jos analysoimme ristiin kaikki nämä paikantumisen ja järjestyksen kategoriat, saamme risteävistä akseleista melko monimutkaisen kartan.

Näin muotoutuva kartta alkaa tuoda esiin joitakin singulaarisuuksia ja yhteisiä paikkoja. Se osoittaa esimerkiksi tietyn tyyppisen seksityön ja toisaalta tietynlaisen viestinnän ja kaupan alan (suurissa ketjuissa tai pienyrityksissä) välisiä samankaltaisuuksia, tai toisaalta niiden yhteneväisyyksiä kotitaloustyön kanssa (jonka laillinen asema on yhtä heikko). Kyseessä on hyvin samankaltaisia yrityksiä, joilla on PR-osasto, talousjohtaja, aulatyöntekijä, työnohjaaja, esittelijä, jakeluvastaava ja kirjanpitäjä, hajautetut osastot, joustavat työajat, pyrkimykset hallita työntekijän koko elämää (niin kuin perheessä asuvien kotiapulaisten tapauksessa) jne. Vaikka seksipalvelusektori kokonaisuudessaan jakaa sosiaalisen stigman, stigmatisaatio liittyy myös toiminnan naisvaltaisuuteen, näkymättömyyteen ja arvostuksen puutteeseen, jotka liittyvät muihinkin hoivan ja huolenpidon töihin.

Toinen mahdollinen yhteisten nimittäjien ja singulaarisuuksien vahvistamisen ulottuvuus on naisten identiteetti. Kuten Laura Agustín esittää, monet eivät ajattele itseään ”prostituotina” tai ”seksityöläisinä” vaan kotimaastaan lähteneinä siirtolaisina, jotka tekevät seksityötä jonkin aikaa saavuttaakseen tietyn päämäärän. Tämä tarkoittaa, että he eivät ole niinkään kiinnostuneita identiteettikysymyksistä kuin siitä, että he saavat jatkaa tienaanista haluamallaan tavalla ilman hyökkäyksiä ja väkivaltaa tai toisaalta sääliä ja ”pelastamista”²³. Tämä ammatillinen määrittelemättömyys tai epäselvyys, jonka jo näimme puhelintyöntekijöiden tapauksessa, ei tässä ole sääntelyn puutteen tulos vaan se on ”ammatin” ominaisuus, jota virheellisesti pidetään huonon naisen luonteeseen kuuluvana. Tähän vaikuttaa seksiteolli-

suudelle ominainen laajeneminen ja erilaistuminen (nykyään on vaikea erottaa joitakin eroottisia palveluita muista ”aistillisista” toiminnoista, jotka tähtäävät terveyden edistämiseen tai joita kehitetään taiteen ja/tai viihteen saralla) sekä monien siirtolaisten (jotka tänään hoitavat lapsia ja huomenna huoraavat viikon Casa de Campolla) virta prostituutioon ja pois sieltä.

Muistiinpanoja on paljon ja ne ovat hajanaisia. Kertomukset ja vaikutelmat, joita olemme lähiaikoina koonneet, esittävät enemmän kysymyksiä kuin antavat vastauksia. Olemme avanneet korvamme retkiemme, haastattelujen ja ensimmäisen kuljeskelun aikana (oppainamme eräs seksipuhelimessa työskentelevä toveri sekä erään bordellin puhelinvaihteen hoitaja). Toivomme pystyvämme avaamaan niitä lisää seuraavien kuukausien aikana. Joka tapauksessa tämä vaikuttaa hyvältä lähtöpaikalta tilanteessa, jonka ajattelimme olevan feminististen keskustelujen umpikujan ylimäärittämä.

3. KOTIÄITEJÄ, LAPSENLIKKOJA, ILOTYTTÖJÄ JA KAIKENLAISIA HOIVAAJIA. GLOBAALIN HOIVAN TYÖPAJA

3.1. *Puhutaan kriisistä*

Tämän työpajan aikaansaamat pohdinnat esitellään toisaalla tässä kirjassa julkaistussa tekstissä. Yritämme näillä sivuilla ikään kuin esittää kutsun ongelman alkulähteille ja ajatella risteyksestä käsin. Kriisi? Konflikti? Siirtymä?

Globaali hoiva -työpaja järjestettiin kolmena kokoontumisena, joihin osallistui eritaustaisia naisia: kotiapulaisia, hoivaajia, siirtolaisia, tutkijoita, aktivisteja, asianajajia, sosiaalityöntekijöitä jne. Ensimmäisellä kokoontumisella onnistuimme muodostamaan alustavan yleiskuvan hoivan nykytilasta (yhteiskunnallisia muutoksia, feministisiä aloitteita, siirtolaisten ja ulkomaalaislakien rooli, kotipalvelujen lainsäädäntö, työmarkkinatilanne), minkä jälkeen päätimme alkaa miettiä ”hoivaajia sotajalalla”: ole-

massa olevia ja mahdollisia kokemuksia.

Kuten tavallista, keskustelu sotkeutui täysin, sillä asioita on liikaa:

- 1) sukupuolitetun työnjaon historia ja nykyinen muoto,
- 2) siirtolaisvirtojen naisistuminen ja epätasa-arvon kasaantuminen,
- 3) juridiset kehykset, jotka tekevät kotityöstä alityötä ja naisista alistettuja,
- 4) tämän projektin sisältö: sen ajalliset, tilalliset, subjektiiviset kaavat jne. sekä
- 5) taistelun rintamat.

Tavallaan kiinnostuksemme globalisoitua hoivaa kohtaan on sama kuin se, joka liikuttaa koko institutionaalista ”työn ja perheen yhteensovittamisen” tematiikkaa, vaikka se lähtee liikkeelle eri edellytyksistä ja johtaa erilaisiin päätelmiin²⁴. Tällä hetkellä puhumme ”kriisistä”:

”Vallitseva uusintamisen kaava on ajautunut konfliktiin ensinnäkin (miesten ja naisten) työn sääntelyn purkautumisen aiheuttaman paineen sekä julkisten palvelujen puutteen kanssa, ja toiseksi niiden odotusten kanssa, joita saavutukset koulutuksen, enemmän tai vähemmän pysyvän työsuhteen, seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja yleisesti feminismin eli naisten vapautumisen puolesta toimimisen saralla ovat 1970-luvulta lähtien luoneet.”²⁵

Tai:

”Fordistisen perhemallin, jossa kotityön ja hoivan sosiaalinen infrastruktuuri järjestetään naisten yksinomaisella omistautumisella tähän ilmaistyyöhön, murtuessa edessämme avautuu uusi näyttämö. Tämä tarkoittaa myös murtumaa vanhassa hoivarakenteessa, jossa siirretty vastavuoroisuus takasi, että lapsuudessaan ja nuoruudessaan hoivatut olisivat tulevaisuudessa vanhempiensa hoivaajia.”²⁶

Mutta edetään yksi osa kerrallaan. Vallitsevalla *uusintamisen*

kaavalla tarkoitamme patriarkaalista ydinperhettä. Ydinperhemallissa vallitsee voimakas sukupuolitettu työnjako, joka määrittää eron julkisen ja yksityisen, tuotannon ja uusintamisen välillä. Kyseessä on epäilyksettä keskiluokkainen valkoinen perhe, 1800-luvun porvarillisen perheen laillinen perillinen, joka laajentui kaikkien yhteiskunnan kerrosten tavoiteltavaksi malliksi (mutta ei välttämättä toteutuneeksi kokemukseksi) 1900-luvun alkupuoliskolla. Tämä kaava maksimoi uusintamisen – Bourdieun tarkoittamalla tavalla sekä biologisen että sosiaalisen uusintamisen – mitä tulee sekä perinnön siirtämiseen että jälkeläisten hoivamiseen läheisessä yhteistyössä valtion kanssa, sekä yleisen moraalien ylläpitämiseen. Francon Espanjassa tämä malli sai erityisiä sävyjä, joita maalasivat niin autoritaarinen hyvinvointivaltio²⁷, katolisen uskonnon moraalinen ja institutionaalinen ylivalta kuin propaganda naisen roolista ”kodin hengettärenä”. Tämän mallin kriisi alkoi Francon kuolemasta ja se kärjistyi viime vuosikymmenten aikana²⁸. Kriisi ei tässä tarkoita sukupuolitettujen työnjaon loppua. Se ei myöskään tarkoita, etteikö alaluokan naisia ennen olisi pakotettu kovaan työhön sekä kodin sisällä että sen ulkopuolella. Malli ei myöskään toteudu samanlaisena eri konteksteissa (esimerkiksi maaseudulla) eikä se ole samanlainen kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa. Tarkennukset ovat tärkeitä, mutta meistä on silti tarpeen puhua yhdestä hegemonisesta mallista. Haluamme selventää, että puhuessamme sukupuolitettusta työnjaosta emme oleta, etteivätkö naiset olisi työskennelleet kodin ulkopuolella. Uusintaminen sitä vastoin on lakannut tapahtumasta pääasiassa laajennetun perheen ytimessä. 1800-luvulta lähtien Euroopassa on perustettu kollektiivisia palveluita, joiden tarkoitus on perheeseen ja naiseen tukeutuen muodostaa, rauhoittaa ja integroida väestöä sekä torjua niitä vaaroja, joita alempien luokkien on nähty edustavan²⁹. Ei liene tarvetta mainita, että tämä malli on kohdannut lukuisia kriisejä ja uudelleenmuotoiluja, esimerkiksi molempien maailmansotien jälkeen.

Ensimmäinen käsillä olevan kriisin elementeistä on työn *sääntelyn purkautuminen*. Perinteiset miesten työt vähenivät 1980-luvun aikana, kun taas naisten työt pirstaloituivat ja erilaistuivat. Naisten työpaikat eivät enää lisääntyneet hallinnossa ja teollisuudessa vaan palvelusektorilla: siivoojina, palvelustyttöinä, hoivaajina, tarjoilijoina, myyjinä, puhelintyöntekijöinä, kosmetologeina, seksityöntekijöinä, seuralaisina jne. Toisin sanoen yhä prekaarimmilla aloilla.

Kriisin toinen puoli, julkisten palveluiden puute, liittyy niin kutsutun Välimeren maiden hyvinvointivaltion kehitykseen. Tätä eteläeurooppalaista hyvinvointivaltiota voisi yhtä hyvin kutsua alkeelliseksi tai familiaristiseksi hyvinvointivaltioksi. Uusintamistyö on täysin naisten vastuualuetta. Naiset tekevät usein kahta työpäivää, työpaikalla ja kotona, ja valtio osallistuu perheen tukemiseen vain silloin, kun naisen paikka perheessä on tyhjä. Hyvinvointipalvelut, erityisesti hoivapalvelut, ainoastaan täydentävät naisten työtä. Varakkaat kotitaloudet turvautuvat toisen naisen – todennäköisesti maahanmuuttajan – palkkaamiseen ulkoistaakseen osan työstä. Ja tässä kuvaan astuvat myös muut ulottuvuudet, kuten ulkomaalaisten sääntely. Esimerkiksi maahanmuuttoa ohjaa keskeisesti laissa säädetty tiettyjen työpaikkojen (kotiapulaisten) osoittaminen tietyille väestöryhmille (ulkomaalaisnaisille) heidän sukupuolensa ja ulkomaalaisstatuksen perusteella, mikä on mistä tahansa hyvää tarkoittavasta euronäkökulmasta epäoikeutettua ja syrjivää. Kaikki ihmisoikeusjulistukset eivät todella ole muuta kuin turhaa paperiroskaa, sillä tämä on hyökkäys ihmisoikeuksia vastaan.

Kolmas elementti, *feminismin yleistyminen*, on sekä muuttanut espanjalaisnaisten subjektiivista horisonttia että toimii lähes kaikkien puolueiden ja myös joidenkin yritysten suosimana populistisena työkaluna. Ajatuksena naisten itsenäistymisen hyväksyminen on levinnyt ja yksilöllistynyt³⁰. Tästä huolimatta kun itsenäistymisen (nuorten vanhempien kotitaloudesta, liit-

toonsa tyytymättömien naisten tai naisten joilla on huollettavia), äitiyden, koulutuksen, töiden jakamisen tai uralla etenemisen aika tulee, ajatuksen toteutuminen törmää stressiin ja vaikeuksiin. Ajatus itsenäisyydestä on tärkeä naisten itsetunnolle, mutta se jää helposti toteuttamiskelvottomaksi ideaaliksi, joka on mahdollinen vain supernaisille ja joka voi alkaa saavuttamattomuudessaan ahdistaa. Tähän täytyy lisätä vielä yksi avaintekijä: *väestön ikääntyminen*³¹. Väestön ikääntyminen yhdistettynä samanlaiseen syntyvyyden laskuun saa aikaan yleistä epävarmuutta ja medioissa jopa yhteiskunnallisen hälytystilan, joka saattaa tulevaisuudessa muuttaa tai ainakin täydentää maahanmuuton kriminalisointidiskurssia hyötydiskurssilla. Hyötydiskurssi painottaa siirtolaisten tarvetta työvoimana, tai vielä vaarallisemmin muotoiltuna: säännellyn siirtolaisuuden tarvetta suvunjatkamisvoimana. Todennäköisesti vallitsemaan tulee yhdistelmä molempia suuntauksia.

Kaikki nämä elementit kuuluvat keskusteluihimme, mutta lisäksi viimeisten kuukausien aikana jokin meissä on muuttunut. Myös me vanhenemme, ja puhuminen hoivasta ensimmäisessä persoonassa saa meidät näkemään itsemme hoivaajina ja lopulta hoivan tarvitsijoina. Vai kuinka? Jotkut meistä hoivaavat jo eriateisesti ihmisiä, joiden kanssa emme asu, itseämme, ja vielä löyhemmin muita perheenjäseniämme. Lähes kenelläkään ei ole lapsia, emmekä aio hankkia tai pysty hankkimaan niitä. Joillakin ne ovat rapakon takana ja kotia hoidetaan etäältä kaikkine siihen liittyvine epävarmuuksineen. Mutta mitä vaihtoehtoja meillä on? Monia meistä kauhistuttaa ajatus elämisestä sukulaisten kanssa ja että meidän olisi pakko hoivata heitä. Näemme jo, mitä vanhempamme joutuvat tekemään. Pakenemme affektiivista kiristystä ja puolustamme haluamme ylläpitää vapaita suhteita, jotka perustuvat tunnesiteeseen. Kuitenkin nämä kyseessä olevat suhteet (jotka ovat epävarmempia, sillä niistä ei ole takeita eivätkä niitä koske muodolliset sopimukset) eivät sisällä hoivajärjeste-

lyille tarpeellisia kehyksiä (resursseja, tiloja ja linkkejä). Emme ole menneet naimisiin tai olemme muodostaneet toisenlaisia yhdessä asumisen muotoja, mutta... Miten näissä ympyröissä ratkaistaan hoivan tarpeet? Palaammeko perheen huollettaviksi? Mikä perhe meitä hoivaa, kun itse olemme sen nuorimmat naiset? Palaammeko parisuhteeseen, ne joilla sellainen on? Tuleeko meillä olemaan kumppania? Puhuminen ensimmäisessä persoonassa ja kaikki yhdessä sisältää riskinsä. Myös me suuntaamme katseemme takaisin perheeseen, vaikka se ei ota meitä vastaan ja kääntää meille selkänsä. Meistä tuntuu vaikealta ajatella toisiamme hoivajina ja luomiamme heikkoja instituutioita hoivan välittäjinä.

3.2. Todistajanlausuntoja äärilaidoilta

Alettuamme selvittää näitä asioita kohtasimme maahanmuuttajatoveriemme tilanteen kotitalous- ja hoivatyössä. Luvussa ”Työtä tekevien naisten laboratorion ensimmäiset haparoinnit” puhuimme siitä, miten osa hoivatyöstä on siirretty siirtolaisnaisille. Tällä on erilaisia seurauksia. Ongelma on, että uusintamistyötä ei ole jaettu sukupuolten kesken ja vallitsevat työolosuhteet vaikeuttavat espanjalaisnaisten työssäkäyntiä. Asiat on hoidettava, vaikkei kotitaloudessa olisi perinteisessä mielessä ”vaimoa”. Sanoetaan, että moderneissa kodeissa työtaakka on suuri teknologian kehityksestä huolimatta – ja joskus myös juuri sen takia. Monet heteroseksuaaliset ja uskoaksemme myös homoseksuaaliset parit välttelevät konflikteja ja palkkaavat rauhan säilyttämiseksi jonkun tekemään työt tuntipalkalla, vaikka perheen tulot eivät aina edes olisi erityisen suuret. Jos perheessä lisäksi on pikkulapsia ja kaksi työssä käyvää, vaikkakin joustavaa ja/tai prekaarista työtä tekevää aikuista, niin isoäidin apuun kutsumista lukuun ottamatta vaihtoehdot ovat vähissä. Tästä seuraa kysyntää, lovi prekaarille naistyövoimalle. Kysyntää vastaa täydellisesti tarjonta globaalien kapitalismin keskuksissa työ- ja elämänmahdollisuuksia etsivistä

siirtolaisnaisista. Tässä meillä on *pull* ja *push*³². Ja mielestämme on painotettava kysyntätekiijää eli Espanjan työmarkkinoiden rakenteita, jossa pimeä työ, alityöllisyys ja työttömyys ovat räjähtävästi lisääntyneet, etenkin nyt kun Kolmannen maailman köyhtyminen käsitetään uusliberalististen linssien läpi katsottuna kehityskyvyyttömyydeksi ja paikan päällä ratkaistavaksi ongelmaksi.

Keskiluokan kotitalouksien kulutusvoima on supistunut ja kotiapulaisten (jotka hakevat lapset koulusta, hoitavat vauvaa, siivoavat ja laittavat ruokaa, pitävät kunnossa taloa, toimistoa tai aulaa, käyvät isoäidin kanssa kävelyllä tai vahtivat lapsia) palkat ovat laskeneet. Ne, joilla on enemmän resursseja tai jotka haluavat erityispalveluita (ylemmän luokan perheet, yritykset, virastot) hyötyvät käytännössä laillisuuden rajoilla keinuvan sektorin yleisistä olosuhteista. Tai mikä vielä pahempaa, joillakin sektoreilla juuri lainsäädäntö tekee mahdolliseksi suoranaisen hyväksikäytön. L. Oso on osoittanut, että perheessä tai perheen ulkopuolella asuvien kotiapulaisten kysyntä riippuu siitä, onko perheessä pieniä lapsia. Keskiluokalle kodissa asuva sisäkkö maksaa lähes saman verran kuin muualla asuva kotiapulainen, mutta kodissa asuva tekee paljon enemmän töitä. Suurten kaupunkien esikauptunkialueilla asuvilla perheillä on tilaa kotiapulaisen majoittamiseen, sillä se on mitoitettu taloon jo suunnitteluvaiheessa. Työssä käyvät lapsettomat pariskunnat, joille oma rauha ja yksityisyys ovat tärkeitä, valitsevat puolestaan muualla asuvan kotiapulaisen³³.

”Töitä löytyy eniten sisäkölle, suurin osa lastenhoitoa, joissakin tapauksissa huimat neljä - viisi lasta kerralla. Eniten on sisäköön töitä, tietysti, koska mieti nyt muualla asuvaa kotiapulaista, muualla asuvalle maksetaan 80 000 pesetaa (480 €), esimerkiksi, sisäkölle maksetaan 90 000 (540 €) ja sillä saa orjan, koska tietysti suurin osa sisäköön palkkaajista luulee olevansa hyviä isäntiä, ehkä on poikkeuksia, koska ei voi yleistää. Joka ottaa töihin, ajattelee maksavansa hyvin, antavansa asunnon, ruokaa ja koh-

televansa perheenjäsenenä, mutta pistää käyttämään univormua ja pitää paljon alempiarvoisena... Niin että sitä ajattelee: kumpi tulee edullisemmaksi, ulkopuolisen vai sisäkön palkkaaminen? Sisäkön palkkaaminen. Niin ulkopuolisten työt vähenevät, lähes loppuvat täysin. Niitä on todella vähän, harvoissa tapauksessa ihmiset ajattelevat: minä en halua majoittaa ketään, minun ei tee mieli, minulle ei jää vapautta, mutta näissäkin tapauksissa syyt ovat henkilökohtaiset, ei siksi että se olisi hyväksikäyttöä, että en voi tehdä sitä, vaan omat intiimit syyt estävät, ei ole tilaa majoittaa. Mutta siis yleisesti nyt on sisäkön töitä tarjolla, vanhusten tai lasten hoitajana.” (Kotiapulainen, Globaali hoiva I -työpaja)

Monet palveluyritykset ovat havainneet tämän loven, joka koskee erityisesti tuntipalkkaisia työntekijöitä (ennen kaikkea espanjalaisia, mutta myös työluvan saaneita ulkomaalaisia). Useat heikossa ja ennustamattomassa tilanteessa olevat työntekijät myyvät osan palkastaan näille kasvaville yrityksille.

Kyseessä on epäilemättä monimutkainen tilanne, kuten eräät naiset meille kertoivat työpajojen aikana:

”Eräänä päivänä duunikaverini, niin olen töissä sellaisessa duunaripaikassa, hänellä on aikanaan ollut kohtalaisen hyvää palkka ja status, todellakin keskiluokkaa, joten tietty, hänellä on kaksi lasta, mies matkustaa työkseen, neljätoista- ja kahdeksantoistavuotiaat lapset tekee naisen hulluksi, ja nyt hänen äitinsä on yksin ja kaatui yhtenä päivänä, niin että häntä ei voi jättää yksin. Äiti on jäänyt leskeksi ja tottunut olemaan itsenäinen nuoresta saakka... niin kaverini sanoi, 'ei aavistustakaan mitä teen...' ja minä sanoin, että 'aivan kamalaa, ei tuosta selviä kukaan'. Niinpä hän ottaa lomaa, jotta voisi olla äitinsä kanssa heinäkuussa ja äiti toisen siskon kanssa elokuussa, mutta selvähän se, miten kuluttavaa se on. Joten hän miettii vanhusten puhelinapua. Mutta puhelin ei riitä, koska hän sanoo, että äidiltä puuttuu seuraava. Ei, siis ongelma ei ole vain vanhuksen hoito, että voi tapahtua jotain ja Samurista tullaan apuun, vaan että hän kärsii, ja se mitä

hän tavallaan tarvitsee, on seuraa ja läheisyyttä. Niin hän sitten miettii ongelmaa ja palkkaa apulaisen, paskapalkalla, että niin se on, että on ryhmä työssä käyviä naisia, jotka ovat siinä risteyksessä, jossa lapset ovat vielä alaikäisiä ja vanhemmat ovat vanhoja ja heidän miehensä eivät osallistu mitenkään, ja minusta vaikka osallistuisivatkin, niin työmarkkinoiden paine on niin merkittävä, ettei se ratkaisisi ongelmaa. Joten kun ei ole kollektiivista ratkaisua, että 'tehdään näin ja näin' niin jokainen tekee niin kuin parhaaksi näkee, ja yksi vaihtoehdoista on toisen naisen palkkaaminen." (Movimiento Feministan aktivisti, työssäkäyvä äiti, Globaali hoiva III -työpaja)

Tähän täytyy lisätä keskeinen asia, jonka osoitimme jo "Työtä tekevien naisten laboratorion ensimmäiset haparoinnit" -luvussa ja joka sekoittuu joka ikiseen edellä lueteltuun ja tässä kirjassa käsiteltävään aiheeseen, nimittäin tunteet. "Globaaleja hoivaketjuja" käsittelevä kirjallisuus, johon aiemmin viittasimme, rekonstruoi hoivasiteet, joihin kuuluvat niin sukulaiset ja hoivan tarvitsijat lähtömaassa, kotiapulaisen palkkaavat perheet kuin asuinmaassa luodut tunnepitoiset suhteetkin. Kyseessä ei varsinaisesti ole siirtymä (jossa äidit toimisivat yhä äiteinä, joskin toisella tavalla, tai korkeakoulutetut pysyisivät korkeakoulutettuina, vaikka työskentelisivät kotiapulaisina) vaan enemmänkin roolien – ja identiteettien – uudelleenjärjestely ja -neuvottelu³⁴. Tämä on tapahtunut Espanjassa myös hoivaavien isoäitien kohdalla, mistä ei juuri puhuta.

Meitä kiinnostavat kaikki nämä kysymykset, jotka johtuvat hoivan globaalista uudelleenjärjestymisestä. Emme halua nähdä sitä naisten välisenä taisteluna tai syyllistää naisia (toisten vapautuminen on toisten sortoa), mikä paistaa läpi joistakin feministisistä julistuksista, joissa postkoloniaalinen kritiikki ymmärrettään itserusokintana ja joissa ratkaisuna vedotaan yksilön hyvään tahtoon. Emme myöskään halua tarkastella sitä tietämättömien legitiimien hoivaajien ulkomaalaisiin kohdistuvan ahdistuksen

ja kostohalun liikkeellepanevana voimana (esimerkkinä hiljattain lehdistössä ruodittu skandaali ecuadorilaisen kotiapulaisen pahoinpitelemistä, valkoisen poissa olevan äidin kaksosista).

Meitä kiinnostaa pikemminkin dynamiikka, joka vaikuttaa kotien, perheiden, intiimin ja yksityisen sekä rakastamisen, hoivaamisen ja tunnesiteiden hallinnan uudelleenjärjestymiseen. Meitä kiinnostaa myös näiden kysymysten liittyminen seksuaalisuuteen ja tunteiden jatkumoon, joka on aina ollut läsnä ja jolle sijoittuvat puolison, rakastajan, hoivaajan, seksipalvelijan, toverin, äidin, postimyöntivaimon jne. funktiot. Kaikki tämä kiinnostaa meitä etenkin siksi, että kaikista haavoittuvimpien nais työvoiman sektorien kyky nostaa esiin konflikteja sekä rakentaa liittoumia takaa paremmat olosuhteet kaikille naisille. Meidän on siivottava ajatuksistamme lopullisesti sellaiset ideat kuin reilu ja epäreilu kilpailu, kansallisen edun vaatimukset tekosyynä prekariisaation lisäämiseksi, tai etnisuus ja sukupuoliero perusteina ”erikoistumiselle” paskaduuneihin. Pääoma hajottaa yhteiskunnallisen sirpaleiksi irrottaakseen siitä arvoa, me taas liitymme yhteen nostaaksemme sitä ja laittaaksemme sen liikkeelle kohti muunlaisia alueita. Epäilemättä liikumme voimakentällä, jolla luodaan merkityksiä ja elämäkäytäntöjä. Näihin on tärkeää puuttua. Loppujen lopuksi tavalla tai toisella puhumme kaikkien meidän arkipäivästä.

3.3. Arkipäivän pienet taistelut

Mitä sanoa strategiasta? Olemme keskustelleet kaikenlaista pitkään ja hartaasti. Kuten toverimme Asamblea Feminista de Madrid -ryhmästä totesi, olemme oikeastaan pitkään pyöritelleet kysymystä elämän ja elämän jatkuvuuden asettamisesta keskiöön, vaikka emme ole onnistuneet saamaan aikaan ratkaisuja tai, paremmin sanottuna, tapoja tuoda julki tätä kätkettyä konfliktia³⁵. Nyt lähestymme sitä. Mitata, arvottaa, tehdä näkyväksi, vetäytyä, kaupallistaa, lopettaa, teollistaa, jakaa, tehdä palkalli-

seksi sosiaalisessa taloudessa, sovittaa yhteen, vaatia kunnollista yhteiskunnallista palkkaa kotityöstä...

Luonnostelemamme skenaario eroaa selvästi työn ja perheen yhteensovittamisen politiikan puitteissa rakennetusta skenaariosta. Emme näe institutionaalista feminisimiä ja yhteensovittamisen edistämiseen suunniteltuja keinoja naisen vapautumisen edistyskertomukseen sisäänkirjoitettuina työkaluina. Analyysimme on toisenlainen. Se on ensisijaisesti globaali, sillä tarkastelemme naisten todellisuuksia (kotiäitien, puolisoiden – molemmista ääripäistä: palkattujen ja palkattomien, avioliitossa tai sen ulkopuolella, laillisia tai laittomiksi määriteltyjen, hyväksytyissä tai hyväksyttävissä liitoissa ja ei-hyväksyttävissä liitoissa olevien jne.), niin monia kuin mahdollista, yhdessä ja keskinäisissä suhteissaan, miten moniselitteisiä ja ristiriitaisia ne ovatkaan. Ei ole mitään hyötyä puhua yhteensovittamisesta tai jopa arvottamisesta, elleimme puhu jakaantumisesta, jakamisesta, tai paremminkin yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta kaikille ja oikeudenmukaisin ehdoin. Siitä ei ole mitään hyötyä, jos emme puhuessamme kodista puhu samalla elämän ja olemassaolon prekarisaatiosta, ja toisinpäin. Kriittisistä näkökulmista on osoitettu, että keskustelu työn ja perheen yhteensovittamisesta perustuu puutteellisiin ennakko-oletuksiin (yhteensovittaminen on naisten ongelma) ja lisäksi se sivuuttaa olennaiset kysymykset siirtolaisen työstä, kansalaisuuden yhteydestä liittojen juridisiin statuksiin sekä prekaarin ja naisten työn työolosuhteista. Yhteensovittamisstrategia taltuttaa konfliktit ja siten rauhoittaa tilanteen sekä oikeuttaa epätasa-arvon.

Sosiaalipalvelujen tilanne ja palvelujen yksityistäminen, kuten eräästä tähän kirjaan sisältyvästä haastattelusta käy ilmi, ei merkitse ainoastaan kehityksen pysähtymistä vaan on suuri askel taaksepäin. Kotityön ja hoivan jakaminen on tapahtunut hyvin rajoitetusti ja suurin vaikeuksin miesten vastarinnan, resurssien puutteen ja työnantajan ehdoilla tapahtuneen työn joustavuuden

lisäämisen vuoksi. Koti- ja hoivasektorilla työskentelevät naiset eivät ole olleet mukana lähes feodaalisen lainsäädännön uudistuksessa³⁶. Sen sijaan he ovat kokeneet elinolojensa kurjistumisen palveluyritysten mairinnousun ja ulkomaalaispolitiikan myötä. Lisäksi näillä sektoreilla on perinteisesti ollut vaikeaa tuottaa paitetta kollektiivisia neuvotteluja varten.

Näkyväksi tekemisen, arvottamisen ja jopa mittaamisen³⁷ strategia on oleellinen, mutta siihen täytyy yhdistää analyysi työn prekaarisuudesta ja siirtolaisuudesta, sillä vielä lähiaikoina perustana oli ”tyypillisen” ja ei-siirtolaisen naisen, perheen ja työn malli. Tähän ei myöskään aina ole liittynyt pohdintoja, jotka edistäisivät elämämme politisointia ja työstäisivät kollektiivista tietoa, muutosta ja konflikteja. Niin kutsutussa sosiaalisessa taloudessa (kolmas sektori) nähdään kieroutuneesti voitontavoittelun mahdollisuuksia, joita tarjoavat myös eivät enää niin ”uudet” työn muodot ja viimeaikaiset ulkoistamisen tavat, mikä ilmenee erityisesti naisten tapauksessa. Perustulo, josta puhuimme jo vuoden 2000 maanlaajuisessa feministisessä kokoontumisessa Córdobassa ja muissa tapaamisissa, antaa mahdollisuuden kehystää uudelleen keskusteluja työstä ja elämästä. Se voi kuitenkin jättää ulkopuolelle ja yhtä näkymättömäksi kysymyksen arvosta, palkasta ja olosuhteista (joissa kotiin palkatut elävät) sekä yhteistyön tavoista (joita kaikki toteutamme kodeissamme).

Toisaalta, tunnesiteestä puhuminen tarkoittaa väistämättä palkkatyön ja jopa ylipäättään työn kehysten ylittämistä ja siirtymistä suhteiden ja kanssakäymisen piiriin, jota ei voi erottaa mistään toiminnasta erilleen, mutta joka on erittäin oleellinen siinä, mitä me teemme. Olemme hoivaajia, kaikki naiset ja muutamia miehiä, mutta lisäksi tarvitsemme itse hoivaa. Pidämme siitä ja meillä on siihen oikeus. Mutta etsimämme tunnesiteen ei tulisi olla vähimmäistason saavuttava, velvollisuus, syyllisyys tai riippuvuus, vaan sen täytyy olla vapaa ja oikeudenmukai-

nen. Tiedämme hyvin, että tunneside ei ole lääke kaikkiin vai-
voihin ja siksi ei riitä, että siitä puhutaan yleisellä tasolla. Rak-
kautta on erilaatuista ja rakkaus on osa sosiaalisia suhteita, joita
täytyy rakentaa ja purkaa. Rakkaus, palvelu, työ, solidaarisuus, ja
niin edelleen. Siten tunteisiin liittyvät kamppailut, kuten suurin
osa terveyden ja koulutuksen alalla käytävistä taisteluista, eivät
ole yksinomaan työtaisteluita vaan yhtä hyvin yhteiskunnallisia
ja henkilökohtaisia taisteluita. Näiden kamppailujen tulisi olla
kollektiivisia taisteluita, eikä ainoastaan arkipäiväistä vastarintaa.
Ja työpajoissa olemme kohdanneet juuri tämän haasteen: miten
tehdä hoivasta yhteiskunnallinen vaatimus, joka muuntaa tunteet
yhteiseksi ja yltäkylläiseksi rikkaudeksi. Feminismi on kamppail-
lut lakkaamatta sen puolesta, koska viime vuosikymmenten uus-
liberaali hyökkäys on tehnyt taistelusta välttämätöntä.

Hoivaajien (köyhdytettyjen maiden kotiäitien, kotiapulai-
sina työskentelevien siirtolaisnaisten, sosiaalityöntekijöiden, sii-
voojien...) kamppailut ovat nupullaan ja muutamat kokemukset
osoittavat kohti tulevaa yhteenliittymistä, joka voisi tehdä lopun
kotiapulaisten atomisaatiosta ja prekarisaatiosta, julkisten pal-
velujen rappeutumisesta ja perhejärjestelyjen vaatimasta jong-
löörintaidosta sekä niiden aiheuttamasta ahdistuksesta³⁸. (Ei-)
hoivattujen ihmisten kamppailut (jotka ovat ajankohtaisia jois-
sakin Kolmannen maailman maissa, eivät niinkään Euroopassa,
poikkeuksena ehkä Ranska) ovat saman ongelman toinen puoli:
tarvitaan resursseja, laatua ja yhteistyötä. Tässä mielessä siirto-
laisuuskonfliktit ja hoivaan liittyvät konfliktit, jotka ratkaistaan
palkkatyön tasolla, mutta ennen kaikkea kansalaisuuden sekä
elämänmuotojen ja mielikuvituksen avulla, vaativat enemmän
kehittelyä ja yhtymäkohtia.

4. ”LUOVA IMPULSSI”. KULJESKELUA MEDIATUOTANNON PARISSA

4.1. *Tehdään LOGO*

Huhtikuussa 2003 kuljeskelimme mediatyön prekaarisuuden piireissä. Medioita: graafinen suunnittelu, media- ja kulttuurintuotantoon liittyvät työt, työt speaktaakkeliteollisuudessa, ”luovaksi” kutsuttu henkilöstö, mainostyöt, yritysilme, myynninedistäminen, brändikampanjat... eli siis: LOGOn kehittäminen. Työtä koodin parissa: kääntämistä, kieliä, mallien korjausta ja editointia, tutkimusta, neuvontaa kotitietokoneelta käsin, freelancermedioita, taiteilijoita ilman mitään virallista asemaa tekemässä lavastuksia kuten Ranskan speaktaakkelialan pätkätyöläiset, jne. Avainsanoja: luovuus, kutsumus, yhteyksien luominen, itsenäisyys, joustavuus, saavutukset, koe, toteutus, ammattilaisuus, liikkuvuus, (itsensä) kehittäminen, stressi, ”vapaa” aikataulu, projekti... Jotkut puhuvat oudosti ja sanovat ”pitää teemoja pöydällä” tai ”laadunvalvonta” ja käyttävät muita tyyli-ilmaisuja. Immateriaalisessa tuotannossa työskentelevät ihmiset eivät ole puhelintyöntekijöitä eivätkä ketjutyöläisiä. Mutta välillä viestinnän työtehtävät, semioottisten virtojen säätely ja hallinta, katoavat näkyvistä ja jäljelle jäävät ainoastaan symbolisesti voimakkaat jäljet, joilla on tiettyä vetovoimaa ja joiden luominen antaa tiettyä tyydytystä, sillä vaikka et olisi aivan niiden ”tekijä” niin yleensä ainakin ”avustat” niiden tekemisessä³⁹.

Loimme siis jatkuvuuden ensimmäisestä kuljeskelusta koodien työstäjien kanssa tähän uuteen mediakuljeskeluun. Mukana oli muutama prekaari Radio Nacionalissa työskentelevä nainen: toinen harjoittelijan sopimuksella – nyt hiljattain irtisanottu – ja toinen urakkasopimuksella. Molemmat sopimukset liittyivät maisteriohjelmaan, johon Ente Publicidad -mainostoimisto osallistui. Seurasimme myös erästä kuva-alan opiskelijaa, joka työskentelee hektisessä audiovisuaalisessa ympäristössä ja osallis-

tuu huonosti maksettuihin yhteistyöprojekteihin, sekä lopulta erästä nuorta lupausta massiivisessa ja prekarisoidussa Sogecine-tuotantoyhtiössä, joka kuuluu yhdessä CNN+:n, Canal+:n, Canal Digitalin, Sogepackin jne. kanssa Sogecablelle.

Matkustamme julkisella liikenteellä Angelan ja Mónica'n kanssa RTVE:n (Rádio Television Española, suom. huom.) toimitalolle. Kuljemme pitkin hallintorakennuksen käytäviä, jotka ovat toiselta aikakaudelta. Niillä ei ole mitään tekemistä Hollywood-leffoissa näkyvien toimitusten kanssa. Liikumme pitkin verkostoa ja ohitamme useita audiovisuaalisen sektorin firmoja, joihin Alejandra oli päätyntä ja joissa hänellä on kädet täynnä töitä. Livahdamme sisään erään johtavan yrityksen tytäryhtiön keskeisellä paikalla sijaitsevaan toimistoon jutellaksemme Carolinan kanssa siitä, mitä menestysleffojen tuotannon backstagella tapahtuu. Paluumatkalla pysähdyimme oluelle pohtimaan kaikkea tätä merkkien tuotantoa ja päädyimme keskelle keskustelua erään Jennifer López -fanin kanssa, joka siivoaa huoneita loistohotellissa Manhattanilla ja tietää erään aggressiivisen johtajan pukeutuneen Vapauden patsaaksi ja niin edelleen ja niin edelleen.

Tämän alueen työt eivät ole erityisen naisvaltaisia, mutta silti ”naisistuneita” siinä merkityksessä kuin Haraway tätä termiä käyttää. Meidän kiinnostuksemme näitä töitä kohtaan liittyy kolmeen seikkaan, jotka ovat:

- 1) niihin olennaisesti sisältyvä huolenpitotyö (joka sisältyy myös esimerkiksi puhelintyöntekijöiden, sosiaalityöntekijöiden ja hoivaajien työhön) ja mielikuva/performanssi (joka glamourista riisuttuna muistuttaa myyjän, myös kauppaketjumyyjän työtä),

- 2) niiden kyky luoda mielikuvia ja siten muotoilla sukupuolta, tai Teresa de Lauretiksen sanoin, niille tyyppillinen toiminta sukupuolen teknologiana, ja

- 3) naisten kasvava määrä näillä aloilla.

Epäilemättä medioiden ja kulttuuriteollisuuden julkisuuskuvas-
sessa ja näytösluonteisuudessa on ratkaisevia eroja verrattuna

esimerkiksi kääntämiseen. Puhumme hyvin laajasta kentästä, ja meidän tulisi tutkimuksissamme oppia rajaamaan sitä.

Ensimmäisissä haparoinneissamme puhuimme pintapuolisesti näistä asioista: työolosuhteista uusissa pienissä verkkoyrityksissä, jotka eivät ulkoista ja tee sopimuksia muiden yritysten kanssa vaan perustavat suoraan omista osastoistaan tytäryhtiöitä, mikä ei myöskään tarkoita että ne välttämättä kunnioittaisivat työehtosopimuksia. Olemme myös puhuneet taitojen ja affektiivisten resurssien maksimoinnista ja yhteyksien luomisesta, joka on kulttuuri-, media- ja markkinointiteollisuuden tapauksessa tärkeämpää kuin missään muualla, mutta ei silti välttämättä näy palkassa tai työn vakinaistamisena. Olemme puhuneet työsopimusmalleista arvoasteikon alimmassa päässä: stipendeistä, työharjoittelusta, urakkapalkasta tai sopimuksen puuttumisesta kokonaan. Olemme puhuneet työajan joustavuudesta, pienistä palkoista ja oikeuksien heikkoudesta, työtehtävien väljistä rajauksista, työntekijöiden monikäyttöisyydestä, kaikkialle levittäytyneistä hierarkioista, joiden tehtävä on edistää itsesätelyä ja niin edelleen⁴⁰.

4.2. Yhteyksien muodostaminen ja välitys semiokapitalismissa

Kaiken mainitun lisäksi tämäntyyppisissä töissä on jotain erityistä, vaikka se ilmenee eriasteisena ja eri tavoin kaikissa toiminnoissa. Sosiaalinen arvo ja suhteellinen arvo. Tämäntyyppiä töitä tehdään kutsumuksesta ja ikään kuin sijoituksena itsen. Siten (ilmainen) oppimisprosessi ei lopu koskaan ja lopputulos, työ, on monessa tapauksessa mahdollisuuksien ja kontaktien yhteenliittymä, joka täytyy osata maksimoida. Työ liittyy tekniikkaan ja (itse)koulutukseen (kuten ohjelmointi ja design), keksimisen, älyn ja esittämisen tehtäviin (kuten muoti ja taidemaailma) sekä valtaan ja yleisöön vaikuttamiseen (kuten elokuvat, media ja mainonta). Yhteyksien muodostaminen, asiakassalkku ja avoimet kontaktit tulevaisuuden projekteja varten muodostavat keskeisen osan siitä, mitä Ève Chiapello ja Luc Boltanski ovat

kuvanneet kattavasti projektien kaupungiksi. Samalla tavoin ovat jo aiemmin toimineet esimerkiksi taidekriitikki ja tieteellinen tutkimus. Projektien kaupungista erottuvat toisenlaiset kaupungit, kuten kodin kaupunki, kaupallinen kaupunki, inspiroitunut kaupunki, maineen kaupunki ja teollinen kaupunki, joiden rinnalla projektien kaupunki voi päätyä elämään.

”Verkostomaisessa maailmassa sosiaalinen elämä muodostuu yhä enemmän kohtaamisten lisääntymisestä ja kytköksistä, jotka ovat tilapäisiä, mutta aktivoitavissa uudelleen erilaisten ryhmien kanssa. Ne toteutuvat viime kädessä myös hyvin suurten sosiaalisten, ammatillisten, maantieteellisten ja kulttuuristen etäisyyksien yli. Projekti on tilaisuus ja veruke yhteyksien luomiseksi, koska se yhdistää tilapäisesti hyvin erilaisia ihmisiä ja toimii verkon reunana, joka aktivoidaan nopeasti suhteellisen lyhyeksi ajaksi, mutta jonka ansiosta voidaan rakentaa kestävämpiä yhteyksiä. Vaikka näitä yhteyksiä ei aina käytettäisi, ne ovat aina olemassa.” (Boltanski & Chiapello, *Le nouvel esprit du capitalisme*, Gallimard, Paris, 1999)

Projektien retoriikassa arvioinnin perustana ovat saavutukset, joiden mittaamiskäytäntönä on testi.

”Nähdäkseni radio- ja mediatyössä yleisesti työskennellään kuin näyteikkunassa. Kuvittele ihminen, joka työskentelee toimistossa. Jos häntä kuvataan kaksi tuntia päivässä, niin näinä kahtena tuntina hän työskentelee niin hyvin kuin mahdollista. Joten minusta me, joilla on aina kaksi tuntia päivässä, jolloin meidän työ laitetaan näyttille, sitä todella arvioidaan, niin siinä on pakko antaa kaikkensa, ei voi vaikka jättää jotain papereita huomiselle, sillä tässä työssä ei vain voi, koska kuudelta illalla täytyy olla suorassa lähetyksessä ja sanoa jotain, joten tietysti sitä vie töitä kotiin, itse vien lehtiä, teen alleviivauksia metrossa ennen kuin menen nukkumaan. En ole pitkään aikaan lukenut kirjoja, koska luen kaikki musiikkilehdet sängyssä ja sitten nukahdan, mutta nyt kyllä koska sain synttärilahjaksi kirjan ja sanoin, että

aion jättää lehdet ja lukea yhden kirjan.” (Kuljeskelu mediatyöntekijöiden kanssa, ensimmäinen pysäkki)

Kommunikaatioon suuntautuminen on hyvin perustava tekijä tässä työssä. Kyseessä ei enää ole vanha subjekti–objekti-kaava tai lähettäjä–viesti–vastaanottaja -malli, vaan paljon monimutkaisempi malli, joka on saanut vaikutteita pragmatiikasta, semiotiikasta, etnometodologiasta ja symbolisesta interaktionismista. Kuvaan astuvat jaetut ja ei-jaetut koodit, päättömyydet, väärinymmärrykset, piilomerkitykset, performatiivit ja illokutiivinen voima, merkkien välittäminen tai kääntäminen, ilmeet ja eleet, ja yleisesti ruumiillisuus, odotukset, tavat ja mieltymykset. Näin ollen informaation järjestyksen piirteet⁴¹ – fragmentoituminen, visuaalisen keskeisyys, modulaarinen koostaminen ja synopsis, de/rekontekstualisaatio, vaihdettavuus, integroitavuus, sensorinen stimulaatio... – eivät muodosta muuttumattomia ja erillisiä toiminnallisia yksiköitä niin kuin teollisella aikakaudella, vaan ne ovat käännettävissä ja yhdisteltävissä uudelleen sekä toimivat toisiaan ruokkivissa prosesseissa, kuten markkinatutkimukset, mielipidemittaukset, ohjelmaan soittavat katsojat, yleisön ja oheistuotteiden myynnin määrä, ja niin edelleen.

Carolina kertoi meille kaiken tämän työstään Sogecinen tuotanto-osastolla, vain toisin sanoin. Hän kertoi esimerkiksi siitä, millaiseksi naisyleisö oletetaan:

”...itse asiassa luulen, että Sogecineä pidetään tosi sovinistisena, sovinistisena ja maskuliinisena. Voin kertoa jotain niin hauskoja esimerkkejä... Sieltä soitetaan aina välillä katsomaan jotain traileria; koska olen niin kutsuttu ”target”, kohdeyleisö... Eli siis olet 18–35-vuotias nainen, sinulle näytetään traileri, jossa 18–35-vuotiaiden naisten oletetaan itkevän (sitä ei sanota, mutta se on selvää) ja sitten näytetään jotain, joka minusta vaikuttaa hirveän teennäiseltä, ja sanon että se on minusta aivan kauhea ja teennäinen, niin he vastaavat: sä oot yks äijä, ulos, seuraava.” (Kuljeskelu mediatyöntekijöiden kanssa, kolmas pysäkki)

Tällä pienellä esimerkillä yksilön palautteen säätelystä Carolina antoi meille joitakin avaimia pohtia symbolisen uusintamisen kaavoja ja itsesääntelyn mekanismeja, joita me valtavien koodien työstämisen parissa työskentelevät käytämme⁴². Carolina selvittää, että välittämässä voi syntyä katkos esimerkiksi elokuvan ja tuottajan trailerissa tekemän käännöksen välillä. Elokuva-teollisuuden sisältä löytyy lukuisia esimerkkejä. Tämä välitystyö ratkaistaan, kuten Carolina kertoo, aina median, enemmistön, kaupallisuuden ja toimivaksi tai hallituksi tiedetyn hyväksi. Ja mikä tärkeintä, ratkaisuja ei tee pomo, Sogecinessä on enemmän pomoja kuin työntekijöitä, ratkaisun tekee kuka tahansa käsikirjoittajasta kehittäjään, julisteen suunnittelijaan ja näyttösten järjestäjään...

Mutta asia ei jää tähän: kyse on enemmistöjen keksimisestä, vähemmistöjen muuntamisesta enemmistöiksi, eron kodifioimisesta hyödykkeeksi⁴³. Kyseessä on kehä, ei yksisuuntainen suhde.

”...heitä kyllä kiinnostaa, että olen täällä, jos ei kiinnostaisi niin en olisi. Enkä tässä kohtaa ole turhan kaupallinen, myös heitä juuri kiinnostaa, ja lisäksi luulen, että täällä se on radikaalimpaa, mutta Canal+:lla, esimerkiksi Canal+ Television tuottaa paljon erilaisia ohjelmia, jotka on suunnattu erilaiselle yleisölle ja siellä kyllä etsitään hurjasti innovaatioita, paljon enemmän kuin täällä, koska tällä alalla riskit ovat suurempia, jolloin sitä täytyy usein suojata selustansa eikä ottaa niin paljon riskejä kuin jonkin ohjelman tekemisessä, jossa jos et tykkää tehdä sitä ja se ei toimi, niin voit aina lopettaa ja siinä se. Jos joku ei täällä saa katsojia niin otat riskin, että se lopetetaan seuraavana vuonna. Uskon ettei täällä alalla voi lähteä liian kauas, ehkä televisiossa voi luoda paljon enemmän. Mutta ei petetä itseämme, televisiolla ei ole mitään tekemistä elokuvayleisön kanssa, se on paljon enemmän massayleisöä, ja lisäksi televisio on paljon välittömämpää kulutusta. Elokuvan tekemiseen kuluu vuosi, jos tällä hetkellä etsitäänkin jotain tiettyä niin kahden vuoden kuluttua, kun lopetat

eikä se enää toimikaan, niin... on paljon vaikeampaa nähdä se vaikutus, joka niillä on. Esimerkiksi *Los lunes al sol* (suom. Maa-nantain auringossa), kukaan ei uskonut, että se menestyisi näin hyvin. Ei kukaan. Itse asiassa, kun se tuli ensi-iltaan, sitä jakeli Sogepak, ennuste oli 200–300 miljoonaa katsojaa ja se veti 1 500 miljoonaa. Ei vaan voi tietää.” (Kuljeskelu mediatyöntekijöiden kanssa, kolmas pysäkki)

Mutta jos siis puhumme kehästä, niin on otettava huomioon myös yleisöt, jotka välillä livahtavat tiehensä tai tuottavat todellisia innovaatioita. Myöhemmin nuo innovaatiot saattavat välittyä, kuten on tapahtunut rapin hybridikulttuurin tai latinosaippuasarjojen tapauksessa. Jälkimmäisessä latinoamerikkalaiset kulttuuriset koodit on uudelleenkodeattu globaaleilla markkinoilla. Medioiden keskittyminen, niiden taipumus johdon ja hallinnon keskittymiseen, tapahtuu rinnakkain ensinnäkin tuotantoprosessien moninaisuuden, sirpaloitumisen ja pakopisteiden kanssa⁴⁴; toiseksi yhteistuotantojen edistämiseen suuntautuvien laitosten välisten yhteistyön ja vaihdon muotojen kanssa; ja kolmanneksi, usein luonteeltaan ambivalentin yleisöihin vaikuttamisen kanssa. Yleisöt tulkitsevat ja käyttävät medioita erilaisissa paikallisissa konteksteissa ja turvautuvat sitä varten erilaisiin viitekehyksiin. Joten kaikkea ei ole vielä sanottu.

Kokemukset informaatiouniversumista ovat siis ristiriitaisia. Ne jotka tulkitsevat globalisaatiota ainoastaan yhdenmukaistumisen ja kulttuuri-imperialismin näkökulmasta unohtavat usein ne kylläkin ristiriitaiset suuntaukset kohti viittausten erilaistumista, hybridisaa-tiota, paikoiltaan siirtymistä ja hajautumista, uusien transnationaalisten ja virtuaalisten yhteisöjen muodostumista, informaation työkalujen ja koodien lähestymisen ja muokkaamisen vaivattomuutta, jos ei jopa tasa-arvoisuutta, paikallisten ja vaihtoehtoisten medioiden oleellisuutta tai interaktiivisuuden muotoja⁴⁵.

Indymedia muodostaa hyvän esimerkin suuntauksesta, joka luo vastakkainasettelun. ”Don’t hate the media, become the

media”, sanovat ne, jotka ovat digitaalisen kokemuksen ytimessä ja onnistuvat pitämään pilkkanaan kaapelien rajoituksia. Luova innoitus ja teknologinen läheisyys tuottavat koodien työstäjille huomattavia kriisejä: tästä neljä opastamme kertoivat meille kuljeskelun aikana⁴⁶. Mahdollisuus siirtää luovuus, raaputtaa se pois ja liittää toisiin piireihin, on jotain mitä haluamme, mutta mihin turhaudumme. Siksi se on aihe, joka täytyy pitää esillä.

4.3. Sukupuolen teknologiat: ”Kun henkilökohtainen on digitaalista”

Huolimatta lähettämisen, vastaanottamisen, kiertokulun ja uusintamisen paikkojen lisääntymisestä ja erilaistumisesta, ongelmat koskettavat myös representaatioita. Siksi politiikkamme, kuten Stuart Hall sen ilmaisee, täytyy olla (de)konstruktivistista, ennen kaikkea silloin kun vastassamme ovat hegemoniset sukupuolikuvat⁴⁷.

Selvennykseksi sanottakoon, ettei kyseinen ongelma liity mitenkään muodon ja sisällön väliseen dikotomiaan, joka nykyään on liian alkeellinen malli. Kyseessä on tietojen ja taitojen, *tekhné'n*, diskursiivisuuksien ja sosiaalisuuksien niveltyminen informaation järjestykseen. Kyberfeminismi on tarttunut tämän ongelman uudelleenmuotoiluun analysoidessaan materiaalisia ja symbolisia yhteyksiä teknologiatieteiden, teknologiakulttuurin ja sukupuolen rakentumisen välillä⁴⁸. Muutamat kertomukset tässä kirjassa viittaavat tähän aiheeseen. Sen lisäksi että kyberaktivistit ovat osoittaneet teknologisten utopioiden rajat, he myös osoittavat nostalgiaan sortumatta moninaisten ja monimerkityksisten virtuaalisten jälleensyntymien ansat. *Alistamisen tietotekniikka* lupaa uusia laitteita ja kertomuksia, mutta sen enempää kuin teknologinen välitys, se ei takaa meille postmodernia ihmisyyttä.

Jatkaaksemme sukupuolen teknologioiden parissa olemme odottamattomissa kohtaamisissamme puhuneet Jennifer Lópezista, vaatimattomasta tavallisesti italialaista tai latinalaista syn-

typerää olevasta nuoresta naisesta, joka siivoaa hotellihuoneita ja fantasioi nopeasta, rakkauden tuomasta sosiaalisesta noususta. Sama tarina kuin *Pretty Womanissa* (huorasta seurapiirirouvaksi) ja mitä hirveimmässä *Upseeri ja herrasmies* -elokuvassa, jossa työläisnaisen unelma lopulta toteutuu kihlauksessa West Point -upseerin kanssa. Loppukohtauksessa nainen astelee ulos tehtaasta upseerin käsivarressa roikkuen. Voisimme nimetä lukuisia vastaavia sukupuolitettuja, seksualisoituja ja rodullistuneita, samasta muotista veistettyjä representaatioita massamediassa. Olemme törmänneet myös Niken uuteen konstruktivistiseen henkeen ja niin moniin muihin sukupuolen fantasioihin (joihin muun muassa seksityöntekijät kuuluvat), joiden materiaalisuus on suoraan suhteessa niiden liikkeelle panemaan sosiaaliseen ja taloudelliseen arvoon. Teknistetty näkyvyys (yksityisyyden rajojen ylivalottuminen ja liukeneminen), hetkellisyys sekä kommunikaation ja kulttuurin kasvava autonomia suhteessa rekisteröitävissä, laskettavissa ja uutisoitavissa⁴⁹ oleviin tekoihin liittyy pitkälti uuteen tapaan esineellistää naisen ruumis lähikuvassa, pilkkomalla se osiin ja käyttämällä sokkivaikutusta. Sensoriumin mutaatiot, joita jo Benjamin analysoi viitaten tekniseen uudelleentuottamiseen ja montaasin mahdollisuuksiin⁵⁰, ovat voimistuneet ja astumme uuteen vaiheeseen, gurujemme sanoin: ”When the digital is political”.

Identiteettien ja sukupuolten suhteiden historialliset muutokset mediassa eivät jätä sijaa optimismille, vaikka tiedämme kyllä että vastaanottajan pään tapahtumat ovat toisesta maailmasta ja että tuotannosta, myös feministisestä, olisi paljon sanottavaa. Samoin parodisten diskursiivisuuksien luominen on viime vuosien aikana avannut uusia horisontteja, jotka ovat herättäneet suurta innostusta joillakin feminismin aloilla⁵¹. Ensimmäisenä esimerkkinä mieleen nousee Madonna. Ottamalla haltuun sukupuoli-identiteettien refleksiivisen ja konstruktivisen luonteen postfeminismi, queer-teoria, postpornografia ja proteettinen

feminismi ovat kiinnittäneet huomion taitoksiin, kirjoittumiseen ja koodien kumouksellistamiseen. Meidän mahdollisuuksiimme.

5. FEMINISTISET POLITIIKAT

Kuten tämän tekstin alussa selitimme, kuljeskelumme ovat osoittaneet joitakin suuntia poliittiselle toiminnalle. Olemme kirjoittaneet auki läpikäymäämme prosessia ja pyrimme tässä järjestämään siitä nousseita ajatuksia.

Ensinnäkin, kiitos Globaali hoiva -työpajojen, olemme vähitellen onnistuneet paikantamaan kohtia, joihin voimme hyökätä. Yksi näistä on hoivakriisi, tai paremmin sanottuna, hoivakriisin eli tämän kaikkia koskettavan ilmiön poliittinen artikulointi. Emme ajattele, että vaatimusten muotoilu olisi yksinkertaista ja että yksi ja ainut resepti, kuten perustulo, kotiäidin palkka tai kotitöiden jakaminen, olisi riittävä ratkaisu. Meidän täytyy toimia monilla rintamilla. Kyseessä on kätketty konflikti, joka haarautuu moneen suuntaan. Näitä haaroja ovat siirtolaisuus, käsitykset julkisista palveluista, työolosuhteista, perheestä ja tunteista, ja meidän tulee lähestyä niitä yhdessä, mutta jokaisen ainutkertaisuus huomioon ottaen. Meidän tulee haastaa vasemiston ja oikeiston kriminalisoivat turvallisuusdiskurssit ja tematisoida turvallisuus yhteisenä etuna, jonka keskiössä on kestävä olemassaolo. Media ei puhu tästä ja poliitikot vielä vähemmän. Silloin tällöin joku sosiologi mainitsee väestöpyramidin ja perhemuotojen muuttumisen. Edistyselliset haastavat hallituksen ja korostavat maahanmuuttajien tarpeellisuutta, mutta samalla välineellistävät siirtolaiset. Tarvitsemme maahanmuuttajia, koska tarvitsemme työvoimaa sekä kohtuja lisääntyäksemme. Tietyt sektorit tarvitsevat siirtolaisia: muun muassa palveluyritykset, mutta myös vakuutusyhtiöt jotka etsivät keinoja sovitella yksityisistä eläkevakuutuksista vaihtoehtoa julkiselle eläkejärjestelmälle, niille joilla on varaa maksaa. Tästä ei juuri puhuta, eikä naisten

hyväksikäytöstä perheen ja palkkatyön hoivajärjestyksissä. Pelissä ovat sukupuolisopimuksen ehdot, ja haluamme osallistua niiden selkeyttämiseen ja etenkin niiden politisoimiseen.

Toisaalta innostuksemme seksityötä kohtaan, jonka kummallisuuksiin tutustuimme erotiikkalinjojen ja bordellien kautta, palauttaa meidät monimutkaiselle kartalle ja pakottaa puhumaan siirtolaisuudesta, työ- ja olemassaolo-oikeuksista ja mielikuvien tuottamisesta. Havaitsimme kaikessa tässä jatkumon, jota tällä hetkellä kutsumme nimellä hoiva-seksi-huolenpito. Tunne kaikkine määrineen ja laatuineen on keskellä paikkoja, kehiä, perheitä, väestöjä yhdistävää ketjua. Nämä ketjut synnyttävät niinkin hämmentäviä ilmiöitä ja strategioita kuin sopimus- tai virtuaalisesti solmitut avioliitot, seksiturismi, ”solidaarisuusavio-liitot” oikeuksien siirtämisen strategiana, seksin ja hoivan etnis-tyminen sekä moninaisten ja transnationaalisten kotien muodostaminen.

Arviointitapaamisessamme (ja jalkapalloturnauksessamme) lokakuussa 2003 luonnostelimme taulukon, jonka lokeroihin sijoittuivat työn eri kategoriat ja akselit. Taulukko oli valtava ja onnistuimme täyttämään vasta yhden rivin, kun meidän piti jo jakaa lokeroita alalokeroihin ja lisätä lukuisia huomautuksia marginaaliin. Joka tapauksessa tarkoituksena oli ristiintaulukoida naisten prekaarin työn todellisuudet. Monimutkaisuus rikkoo kaikkea strukturalistista inspiraatiota vastaan. Siitä huolimatta mietimme yhä mahdollisia hypoteeseja, jotka asioiden monimutkaisuutta kiistämättä ilmaisisivat ytimekkäästi, mitä meille on tapahtumassa.

Toiseksi olemme keskustelleet, onko tarpeen muodostaa iskulauseita – monikossa – jotka liittäisivät toisiinsa kaikki nämä polttavat kysymykset. Selvästikään ”tehdään tarpeistamme, tunteistamme ja haluistamme globaali epäjärjestys” tai ”etäisyydet lyhenevät, epätasa-arvo lisääntyy” eivät ole riittäviä. Ne ovat liian yleisiä ja liian laimeita. Hoivatyöpajan viimeisellä kerralla poh-

dimme tai pikemminkin sekoilimme erityisesti tästä aiheesta. Kiinnitimme muun muassa huomiota siihen, että jotkut näistä iskulauseista saattaisivat johtaa meidät niinkin moniselitteisiin mutta tarpeellisiin paikkoihin kuin ottamaan uudestaan haluttuun mahdollisuus saada ja kasvattaa lapsia sekä samalla radikaalit, nykyään niin parjatut perhevastaiset diskurssit, joissa perhe rakentuu suurena kontrollin, riippuvuuden ja naisten syyllistämisen mekanismina. Vaikuttavaa, eikö vain?

Kolmanneksi, on tarpeellista rakentaa yhteenliittymisen pisteitä sirpaloitumista ja yksinäisyyttä vastaan. Kiintoisaa kyllä, kuljeskelumme on saanut meidät arvostamaan enemmän meiltä kiellettyä oikeutta territorialisoitua, joskaan tämä ei tapahdukaan liikkuvassa ja muuttuvassa työpaikassa, vaan kaupunki-yrityksen avoimemmassa ja hajanaisemmassa tilassa. Työtä tekevien naisten laboratorion oli tarkoitus olla operatiivinen paikka tai aika konfliktien, (juridisten, tietoteknisten, informaation, työhön, keskinäisen apuun, hoivaan ja asumiseen liittyvien) resurssien, tiedon ja sosiaalisuuden yhdistämiseen. Sen tarkoituksena oli olla agitatio ja pohdinta. Se sekä onnistui että epäonnistui: tällä hetkellä viimeistelemme sitä, emme vain käytännön seikkoja, vaan ennen kaikkea laboratorion kykyä toimia houkuttimena, yhdistäjänä ja mobilisoijana niinkin erilaisilla aloilla kuin kotityö ja puhelintyö. Yksi projektin haaroista olisi naisten prekaarisuuden dokumentikeskus.

Neljänneksi, pyrimme vahvistamaan joitakin solmimiamme paikallisia ja kansainvälisiä liittoumia. Tämän kirjan tarkoitus on toimia työkaluna. Tahtoisimme viedä ne paikkoihin, joissa olemme liikkuneet nyt reilun vuoden ajan. Terveyskeskukseen ja järjestötiloihin, torille ja kyberavaruuteen, sosiaalifoorumiin ja koulutuskeskukseen.

Viidenneksi, korostamme julkisten lausuntojen ja näkyvyyden tärkeyttä. Jos haluamme päästä eroon sosiaalisesta pirstaloituneisuudesta, on oleellista murtautua voimalla julkisuuteen,

levittää julistuksia ja tuottaa moninaisia sisältöjä, jotka nostavat pöydälle prekaarisuuden konfliktina, sekä hoivaan ja seksuaalisuuteen liittyvän ilmiönä. Konkreettinen ehdotus olisi rakentaa väliintulon tapoja, mahdollisesti guerilla-viestintää käyttämällä, kuten jotkut toverit ovat jo tehneet⁵². Hoivan ja seksityön alueilla voimme toimia liitossa muiden naisryhmien kanssa, kuten kotityöntekijät, tuntemamme puhelintyöntekijät, feministiset organisaatiot, prostituoitujen järjestö Hetaira ja muut. Lisäksi voimme toimia Euroopan joka kolkassa Maizin ja Next-Generationin ympärille syntyneen naisverkoston kanssa. Kuljeskelumme hakemassa töitä suurista kauppaketjuista sodan aikana, mistä on myös olemassa matkakertomus, antoi meille muutamia suuntaviivoja niinkin tutkimattomille seuduille kuin työhaastatteluihin tai henkilöstön rekrytointiperusteisiin⁵³. Meidän nousumismme sodan ja turvallisuuden logiikkaa vastaan liian jäykäksi osoittautuneen taisteluvälineiden avulla teki kuitenkin myös tehtävänsä⁵⁴.

Huomasimme pian kolme piilevän (tai näkymättömän ja organisoimattoman) konfliktin tyyppiä:

1) jatkuvat poissaolot töistä, jotka eivät vaadi koulutusta (puhelinmyynti, kuluttajapalvelut suurissa ketjuliikkeissä jne.),

2) vaatimukset muuttaa työn sisältöjä, päämääriä ja toiminnan organisoimisen muotoja koulutusta vaativissa töissä (viestintä, terveydenhuolto...) ja

3) vaatimus tunnustuksesta perinteisesti vähän arvostetuissa töissä (kotityö, seksityö).

On myös otettava huomioon näiden tyyppien sekoittuminen. On hyödynnettävä puhelintyöntekijöiden ja muutamien kapiinivien viestintätyöntekijöiden tavoin omia lähteitä, resursseja, tapoja ja mahdollisuuksia, joiden ansiosta voimme tarkastella eri töiden luonnetta, niiden heikkoja ja vahvoja puolia⁵⁵. On myös käytettävä hyväksi yhtymäkohtia kaupungin ja kansalaisuuden henkilökohtaisessa politiikassa.

Toinen ehdotus liittyy ideaan yhteiskunnallisen prekariaatin vapusta, MayDaysta. Hetkellinen hyökkäys Madridin kaduille hyödyntäen toukokuun ensimmäisen symbolista painoarvoa, joka kuitenkin täytyy muotoilla uudelleen yhdessä kaikkien niiden madridilaisten ryhmien kanssa, jotka tällä hetkellä pyrkivät käsittelemään prekaarisuutta, toimimaan sen pohjalta ja sitä vastaan. Kaikkien meidän epätyötyttöjen, puoli- ja ei-työntekijöiden mielenilmauksena, sillä me kaikista huolimatta punomme yhteiskunnallista rikkautta⁵⁶. Joitakin tämän suuntaisia aloitteita on jo tehty lähiympäristössämme, joskaan ne eivät aina ole tuottaneet kovin onnistuneita tuloksia⁵⁷.

Kuudenneksi, alamme tietoisesti kohdata tarpeen luoda taloudellisia resursseja ja yhteisiä infrastruktuureja. Haluamme vapauttaa vastuusta, kuten puolueet tekevät: vapauttaa ulkomaalaisuudesta ja vapauttaa prekaarisuudesta. Tätä varten voisimme perustaa avioliittotoimiston... Voimme olla tottelematta, väärentää, harjoittaa piratismia, antaa turvapaikan, mitä ikinä mieleen juolahtaa. Joka tapauksessa sekä Laboratorio-ehdotuksen että monien muiden ideoiden toteutus riippuu rahasta, niin kuin on hyvin tiedossa. Emme halua päätyä tähdiksi taivaalle ja paistella siellä ilman että voimme kehittää paljon tarvittuja paikallisia verkostoja, tai jäädä riippuvaisiksi avustuksista. Lopuksi olemme yrittäneet punoa kaikki nämä vaatimukset yhteen ja huutaa: ”Lisää cäsää!”

Resurssit, kuten olemme ymmärtäneet, ovat myös immateriaalisia ja affektiivisia. Meidän ehdotuksemme on kollektiivisen hyvinvoinnin rakentaminen. Sitä varten on tarpeellista kollektivoida tieto ja verkostot sen sijaan että ne laitetaan tuottamaan voittoa muutamille harvoille yksilöille, mihin maineen kaupungin älylliset neuvonantajat ja yrityskonsultit ovat saaneet meidät tottumaan.

Ja vielä lopuksi, asiat johtivat toisiin: kuljeskelut uusiin kuljeskeluihin, työpajoihin ja tuhansiin keskusteluihin ja väittelyi-

hin, mielenosoitukseen ja tavarataloihin, mahdollisuuteen lisätä kuvauksen tiheyttä (eleiden ja arkipäiväisten eleiden politiikan tuolle puolen), historiaa, yhteyksiä, kertomuksia, alueita... Näissä merkeissä jatkamme.

VIITTEET

- 1 Teimme yhteistyötä lukuisten projektien kanssa, ks. esim. http://www.centrodearte.com/plantillas/Revista/Proyectos/plt_portada_proyecto_5.asp?id_proyecto=9&id_revista=13; videotaiteilija María Ruidon kanssa, ks. http://www.sindominio.net/karakola/cuerpos_de_produccion.htm sekä ”Totalwork”-projektissa, ks. <http://www.sindominio.net/karakola/precarias/totalwork.htm>. Tuimme myös erilaisten siirtolaisnaisten kollektiivien tapaamisia, ks. <http://www.servus.at/maiz/oeffentlichkeit.html>, osallistuimme ”Prekaari ajattelu” -tapaamiseen, ks. <http://euskalherria.indymedia.org/eu/2003/01/3501.shtml> ja toiseen Euroopan sosiaalifoorumiin, joka kirjoitusvuonna järjestettiin Pariisissa.
- 2 ”Prekariaatti merkitsee postfordismille samaa kuin proletariaatti fordismille: joustavia, tilapäisiä, osapäiväisiä ja autonomisia työntekijöitä. Prekariaatti on uusi yhteiskunnallinen ryhmä, joka vaatii ja tuottaa jälkitekollisen uusliberalistisen talouden muutoksen. Prekariaatti on kriittinen massa, joka nousee kapitalistisen globalisaation eetoksesta samaan aikaan kun hylätyt tehtaat ja kaupunginosat korvataan toimistoilla ja kauppakeskuksilla. Prekariaattiin kuuluvat supermarketien ja ketjumuymälöiden palvelutyöntekijät, tietoteollisuuden luovat työntekijät, ihmiset joiden itsenäinen työskentely ajaa heidät itsekidutuksen äärimäisiin muotoihin. Elämästämme tulee kirjaimellisestikin prekaaria joustavuuden imperatiivin takia.” <http://www.chainworkers.org>
- 3 Kerran itse asiassa suunnittelimme yhden kuljeskelun, jota sitten emme onnistuneetkaan toteuttamaan: siinä noudatimme ohjatun kuljeskelun kaavaa, mutta lisäsimme siihen joitakin toiminnallisia osia. Perusidea oli istuutua taitettaville tuoleille johonkin julkiseen tilaan (metroon, baarin terassille, aukiolle, kauppaan) kokonaisen ryhmän voimin. Näin kulloinenkin paikka oli tarkoitus muuttaa olemukseltaan uudeksi ja erilaiseksi.
- 4 Aktivistinaiset ehdivät jo kokeilla tätä yksinkertaista metodia kuuluisassa mutta pienimuotoisessa Transatlanttisessa sosiaalifoorumissa, joka kutsuttiin kokoon Espanjan EU-presidenttikauden aikana vuonna 2002.

Silloin otimme uudelleen käyttöön *La Eskalera Karakolan* vuonna 1999 käynnistämän kampanjan ja ryhdyimme liimaamaan uusia etikettejä Bershkan (osa Inditex-ketjua) vaatteisiin. Hinalappuihin kirjoitettiin tekstejä kuten ”standardisoitua anorektikkokokoa” tai ”100% orjatyötä”.

5 <http://www.hetaira.info>. On olemassa toinenkin seksityöläisten oikeuksia puolustava kollektiivi, joka sijaitsee Barcelonassa: ks. <http://www.ub.es/geocrit/sn-94-100.htm>.

6 Kuten jotkut muistanevatkin, Santiago de Compostelan valtakunnalliset feministipäivät vuonna 1989 muodostivat yhden nousevan konfrontaation virstanpylväistä. Se pyöri pornografian, seksuaalisten fantasioiden, prostituution ja ylipäänsä seksityön ympärillä. Viime kädessä tämä keskustelu muokkasi uudelleen feministisiä seksuaalisuuteen ja väkivaltaan liittyviä käsityksiä. Jo 1980-luvun alussa, juuri feministisen liikkeen syntyessä Espanjassa, nousi eri Euroopan maissa esiin aloitteita, joiden pyrkimyksenä oli prostituoitujen ammattiyhdistysten laillistaminen. Tuolloin feministien ja huorien välillä ei kuitenkaan ollut mitään todellista yhteyttä Espanjassa, missä hallitseva feministinen näkökulma kohteli huoria patriarkaalisen järjestelmän uhreina ja siten eheyttämisen kohteina. Joidenkin liikkeen osien yhteys prostituutuihin syntyi myöhemmin. Vuonna 1990 järjestettiin ensimmäiset prostituutiota, seksuaalisuutta, pornografiaa ja affektiivisiä riippuvuuksia käsittelevät päivät. Niiden järjestäjänä toimi la Coordinadora de Catalunya yhdessä italialaisen seksityöntekijän Carla Corson kanssa. Myös Madridissa järjestettiin vuonna 1990 keskustelupäivät näistä kysymyksistä.

”Prostituoitujen oikeuksien puolesta toimiva liike on vasta aluillaan, mutta se on erittäin kiinnostava. Liikkeeseen kuuluu paikallisia organisaatioita ja sillä on kansainvälisiä yhteyksiä. Uusi ajattelutapa pohjaa yhteiseen problematiikkaan, johon kuuluu täysi solidaarisuus, mutta ei minkäänlaista paternalismia... koska prostituoidut esittävät samanlaisia vaatimuksia kuin feministit (ja kaikki naiset): he toivovat työoikeuksia, suojaa väkivallalta, omien mieltymystensä mukaista seksielämää. Nämä ovat tärkeitä kysymyksiä feminismille ja siksi taistelu on yhteinen.” (Marjan Sax en Osborne, R. (toim). 1991. *Las prostitutas: una voz propia*. Crónica de un encuentro. Barcelona, Icaria.)

Tämän kiihkeän väittelyiden ja konfliktien kauden jälkeen alkoi uusi vähemmän innostava kausi, jolle oikeuden antamat tuomiot ihmis-kaupasta ja väkivallasta olivat keskeisiä. Tuomiot olivat joka tapauksessa

enemmänkin haitallisia kuin hyödyllisiä seksityöntekijöiden oikeuksien tunnustamisen kannalta. Tässä mielessä prostituoitujen kokoontumiset kulkevat vaatimuksissaan yhtä reittiä ja instituutioiden kannanotot sekä naisryhmät toista, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Ääriconservatiivisen oikeistohallituksen aikana Madridin kaupungissa on järjestetty useita selkeästi prostituution lakkauttamista ajavia julkisia tilaisuuksia. Vuoden 2000 alussa järjestettiin muutamia enemmän tai vähemmän prostituoitujen oikeuksia ajavia keskusteluja ja tapahtumia. Sen jälkeen Hetaira ja muut kollektiivit, kuten Licit Barcelonassa, ovat vaatineet oikeuksia prostituoiduille ja auttaneet heitä käytännössä ja vakiinnuttaneet toimintansa. On syntynyt myös uusia ryhmiä ja liittoumia. Espanjassa on sen ansiosta käynnistynyt, vaikkakin varovaisesti, keskustelu prostituution laillistamisesta ja sääntelystä. Senaatti on perustanut komitean, johon kutsuttiin muutamia feministejä. He ovat korostaneet, että on mahdotonta käydä aiheesta minkäänlaista keskustelua ottamatta huomioon prostituoitujen itsensä näkemyksiä. Komission keskusteluja voi löytää osoitteesta: <http://www.izquierdaunida.es/actividades/mujer/actualidad/actosenado.pdf>, 2002.

7 Jotkut ovat halunneet nähdä tässä kohtaa vastakkainasettelun sen välillä vaaditaanko oikeuksia työntekijänä vai naisena.

8 Carole Pateman on käsitellyt prostituutioon liittyvää (ajallista) sopimusta käymällä uudelleen läpi muutamat keskeisimmät argumentit. Patemanin näkökulmasta kyse on prostituution erityisluonteen määrittelystä patriarkalisissa yhteiskunnissa. Tämä liittyy siihen tosiasiaan, että seksipalveluiden tarjoajista suurin osa on naisia ja palvelut liittyvät kiinteästi seksuaaliseen identiteettiin eli feminiinisyyden ja maskuliinisuuden rakentamiseen (eikä vain seksiin tai ruumiiseen). Patemanin mukaan seksipalvelut tuottavat tietynlaista alistamista (joka on erilaista kuin muissa työvoiman myymisen muodoissa, jotka sijoittuvat muille feminisoituneille aloille). Tämä alistuminen on myös erilaista kuin avioliitossa tai ”vuokra-äitien” tapauksessa, vaikka sillä onkin yhteys näihin seksuaaliin sopimuksiin. Asian ydin on hänen mukaansa siinä, että seksipalveluissa ruumiillistuu patriarkalisia merkityksiä jo siksi, että niissä tarjotaan seksuaalista alistumista tai käyttöoikeutta prostituutuun (eikä vain seksuaalista käyttöoikeutta). Varmaa on, ja tässä kohden olemme eri mieltä Patemanin kanssa, että se mitä useimmissa tapauksissa tapahtuu ei ole todellinen alistuminen, vaan eräänlainen kuvitelma (alistumisen, halun, heikkouden tai monien muiden erilaisten asioiden

esitys). Ja kuten kaikissa neuvotteluissa, neuvottelun ehdot riippuvat suoraan voimasta, joka kullakin hetkellä neuvottelun osapuolilla on. Patemanin mukaan prostituutio on tapa päästä markkinoiden kautta käsiksi naisten ruumiiseen. Käsitellessään Patemanin argumentteja Fraser tekee eron yhteiskunnallisen tason ja kulttuurisen tai symbolisen tason välille. Yhteiskunnallisella tasolla on varsin kiistanalaista, antaako sopimus vallan asiakkaan käsiin ja hävittää naisen oman tahdon, sillä pikemminkin naisella on varsin merkittävä valta seksuaaliseen kanssakäymiseen ja hän säilyttää täydellisen itsenäisyyden sen ulkopuolella (toisin kuin avioliitossa). Edelleen, jos mietimme Patemanin argumentteja sen valossa, mitä olemme sanoneet naisten prekaarisuudesta, huomaamme että monet hänen kuvauksistaan ovat meille käyttökeltottomia. Oletus riippuvaisuudesta ja alistuksesta seksityössä ei pidä paikkaansa, tai ainakin riippuvaisuus ja alistus ovat vähäisempiä kuin muilla elämän alueilla. Fraserin mukaan ongelma ei ole sopimuksessa, vaan symbolisessa ulottuvuudessa, jossa prostituutio nykyisin paljastaa sukupuolen haurauden.

Fraser kirjoittaa: ”Mielestäni se, mitä myöhäiskapitalistisissa yhteiskunnissa usein myydään, on miehinen fantasia ’miehisestä seksuaalisesta oikeudesta’. Tämä fantasia on todellisuudessa varsin hauras. Asiakas ei todellakaan saavuta valtaa prostituoituun, vaan hän ainoastaan kokee niin kutsutun vallan esityksen.” (Fraser 1997: 307) Nämä fantasiat ovat ristiriidassa yhtäältä sopimuskäytännön ja toisaalta niiden lukuisten erilaisten kanssakäymisen muotojen kanssa, jotka eivät mahdu sellaisiin jakoihin kuten rakkaus–alistus, maskuliinisuus–feminiinisyys, seksiväkivalta. Tässä kohtaa meidän tutkimuksemme voi avata uusia reittejä kuljettavaksi. Haluaisimme vapauttaa Patemanin kytköksistään liberaaleihin sopimusajattelijoihin, jotka jättävät huomiotta yhteiskunnalliset olosuhteet, joissa sopimuksia tehdään. Esimerkiksi sen, miten vaikeaa on solmia oikeudenmukaisia (eikä vain vapaita tai vapaaehtoisia) sopimuksia työmarkkinoilla, jotka ovat syvällisesti hierarkisoituja sukupuolen, rodun ja syntyperän mukaan. (Pateman C. 1988. *Sexual Contract*. Polity Press, Cambridge. Fraser, N. 1997. *Justice Interruptus: Critical Reflections on the “Postsocialist” Condition*. Routledge, London.)

- 9 Kuten Elena Larrauri selittää, 1980-luvulta alkaen uhrin käsite alkoi laajentua rikosoikeudessa. Kriittisen kriminologian traditiossa, joka puhui ”rikoksista ilman uhria”, sellainen oli jo olemassa. ”Joka puolelta ilmestyi esiin uhreja [...] huumeiden uhri oli käyttäjä itse, aikuisten välisen

seksikaupan uhri oli prostituoitu, pornografian uhri naiset jne. Syntyi eräänlainen konsensus siitä, että on välttämätöntä 'puuttua peliin' ja käsitys 'vapaaista' subjekteista unohdettiin."

- 10 Kuten M. J. Miranda kertoi meille puhuessaan Senaatin asettamassa komiteassa, sääntely perustuu E. M. Schurin määrittelemään "uhritto-man rikoksen" käsitteeseen: "aikuisten välinen vapaaehtoinen transaktio tai vaihto hyödykkeistä tai palveluista, joilla on kova kysyntä ja jotka ovat laissa kiellettyjä". Tämä määritelmä sulkee tietenkin ulkopuolelleen lapsiprostituution ja pakonalaisen prostituution ja toimii vallitsevan lainsäädännön pohjana Espanjassa ja useimmissa Euroopan maissa. Itseään "seksityöntekijöiksi" kutsuvat ryhmät ovat yhdessä feministien ja seksiyrittäjien kanssa vaatineet kuitenkin menemistä askelen pidemmälle: työnä, taloudellisena toimintana, jolla on "kova kysyntä", seksityö vaatii sääntelyä, joka takaa: (1) vapaaehtoisen aikuisten välisen prostituution dekriminälisöinnin, (2) kolmansien osapuolten (asiakkaiden ja yrittäjien) välisten suhteiden sääntelyn kaupankäyntiä, työtä ja verotusta koskevien lakien mukaan, (3) rikoslain tiukan soveltamisen petoksia, väkivaltaa, lasten seksuaalista hyväksikäyttöä, lapsityövoiman käyttöä, seksuaalisen vapauden vastaisia rikoksia ja rasismia vastaan riippumatta siitä, missä näitä tapahtuu, ovat ne luonteeltaan kansallisia tai kansainvälisiä, ja liittyy niihin prostituutiota tai ei, (4) seksityöntekijöiden ihmisoikeuksien ja kansalaisvapauksien kunnioittamisen, mukaan lukien ilmaisun, matkustamisen, maasta muuttamisen, työnteon, naimisiin menemisen, lasten hankkimisen vapauden sekä työttömyysturvan, sairausvakuutuksen ja asunnon, (5) turvapaikkaoikeuden kaikille niille, joita syytetään kotimaassaan "statusrikoksista" kuten prostituutiosta tai homoseksuaalisuudesta, (6) vapauden valita työpaikkansa ja (7) järjestäytymisoikeuden ja oikeuden työskennellä yhdessä. Ymmärrettävästi yrittäjien tavoitteet eivät ole täysin samanlaisia kuin prostituoituja puolustavien ryhmien.
- 11 Saiz Viadero, J. R. 1976. *Conversaciones con la Mary-Loly. Cuarenta años de prostitución en España*. Ediciones 29, Barcelona.
- 12 Viittaamme mm. seuraaviin teksteihin: Osborne, R. 1991. *Las prostitutas: una voz propia*. Op.cit. ja Garaizabal, C. 2003. "Derechos laborales para las trabajadoras del sexo", *Mugak*, n° 23. <http://www.pensamiento-critico.org/crigar0703.htm>
- 13 Colectivo IOE 2001. *Mujer, inmigración y trabajo*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid. Proyecto Cles 2002. *Barcelona, París, Turín*.

Intervenciones sobre la prostitución extracomunitaria. Edizioni Formazione 80, Torino. Agustín, L. "Trabajar en la industria del sexo", http://www.nodo50.org/mujeresred/laura_agustin-1.html ja Agustín, L. 2005. "Cruzafronterasatrevidas: otra visión de las mujeres migrantes". Teoksesa Martín, M., Miranda, M.J. ja Vega, C. *Delitos y fronteras. Mujeres extranjeras en prisión*. Ediciones Complutense, Madrid.

14 Sassen, S. 2003. *Contra geografías de la globalización: Género y ciudadanía en los circuitos transfronterizos*. Traficantes de Sueños, Madrid ja Gregorio, C. ja Agrela, B (toim.) 2002. *Mujeres de un solo mundo: globalización y multiculturalismo*. Universidad de Granada, Granada.

15 "Kuitenkin vaikka pitäisimmekin mafiosoina koronkiskureita, isäntiä, kauppiaita ja muita, jotka hyötyvät ihmisten tarpeesta hankkia jollakin tavoin rahaa, on hyödyllistä tehdä ero mafian ja niiden verkostojen välille, jotka tekevät mahdolliseksi siirtolaisten laittoman maahantulon. Termi mafia viittaa niihin järjestäytyneisiin rakenteisiin, jotka kiristävät ihmisiä eri keinoin tekemään jotain tahtonsa vastaista. Eikä tätä voida yleistää koskemaan niitä tapoja, joilla siirtolaiset yleensä tulevat maahanamme." (Miranda, M. J. *Las prostitutas: una voz propia*. Op.cit.) Mitä toimintaan tulee, viittaamme seuraavan kappaleeseen eräästä haastattelusta: "Asiat ovat muuttuneet paljon. Nyt on vain rikollisuutta. Ennen maksettiin 7 000–8 000 pesetaa [42–48 €], nyt nämä tytöt... (hän tekee samalla eleen jolla osoittaa kohti vastapäätä seisovia ecuadorilaisia ja romanialaisia naisia). Näin ei voi jatkua." Kuitenkin häntä häiritsee pahasti mafiasta puhuminen. "Ei täällä ole mafiaa, ei romanialaista eikä venäläistä eikä mitään. Näitä naisia, hän sanoo viitaten romanialaisiin, ei käytä hyväkseen yksikään mafia. Heillä on tietenkin parittajansa, kuten kaikilla." "Heillä on 'aviomiehensä'", lisää toinen haastateltava.

16 Tästä aiheesta, ks. esimerkiksi Ursula Biemanin uusin audiovisuaalinen teos, *Remote Sensing*, jossa nostetaan esiin väliin varsin hämärä yhteys siirtolaiseksi lähtemisen strategioiden, ulkomaalaispolitiikan, markkinaolosuhteiden ja mafioiden välillä, <http://geobodies.org/video/sensing/sensing.html>.

17 Hetairalla on liikkuva yksikkö, joka rakentaa yhteyksien verkostoa. Näihin yhteyksiin liittyy tukemista, auttamista, kanssakäymistä ja agitatoria. Tämän organisoitumiskäytännön edut ovat ilmeisiä, kun naisten elämän olosuhteet ja työolot ovat äärimmäisen epävakaita ja kun naiset toimivat kaupungin eri alueilla. Yhteydet ovat jo olemassa, ne syntyvät naisten työskennellessä kadulla; mutta kuten käy muillakin aloilla, ne

eivät ole riittäviä, koska kilpailu häiritsee niitä ja ennen kaikkea koska katuprostituutio on laitonta, siihen suhtaudutaan epäluuloisesti ja poliisi sekä erilaiset kiristäjät ahdistelevat prostituoituja.

18 Koska tilanne Casa de Campon puistoalueella ja keskusta-alueella on sellainen kuin on, Hetaira on useaan otteeseen vaatinut kaupungin hallintoa kutsumaan kokoon Prostituutiofoorumin.

19 ”Ja he alkavat kertoa ja kertoa, paljon nopeammin kuin pääni kykenee prosessoimaan: että ei ole olemassa juuri ainuttakaan itsenäistä huoraa, että melkein kaikilla, myös espanjalaisilla, on parittajat ja romanialaiset ovat venäläisten mafioiden alaisia ja bosnialaisilla ja kosovolaisilla ja ukrainalaisilla on naisparittajat (jotka ovat heidän kanssaan Casa de Campolla ja valvovat ja kontrolloivat heitä ja lyövät ja pahoinpitelevät heitä jos tarpeen). Näyttää, että heitä vaaditaan tienamaan melkoinen määrä rahaa päivässä, ’sellainen määrä ettei sitä tienaa Casa de Campolla’, sanoo E. Ja eilen he löivät yhtä tyttöä, jota he ovat aina hakkaamassa, pakottavat hänet aina olemaan auringossa ja eilen he löivät häntä ja alkoivat pistellä häntä tikulla vatsaan ja muuta. Tänään S. ei ole tullut töihin. Hän yritti puuttua pieksämiseen ja auttaa tyttöä, mutta hakkaajat uhkasivat katkaista häneltä sääret, jos hän tunkee nenänsä asioihin, jotka eivät hänelle kuulu. Hän ei kuitenkaan pelkää, hän sanoi ja soitti poliisille, ettei ainakaan hänen nenänsä edessä piestäisi ketään. E. kyllä pelkää, hän kertoo miten mafia on tappanut poliisin hänen nähtensä ja jos he tekevät niin poliisille mikseivät he voisi tehdä sitä tytöille [...]

Hän kertoo tämän meille katkeamattomana sanaryöppynä, jota säestävät tuhannet eleet, hän eläytyy siihen koko sielullaan ja ruumiillaan. Hän puhuu siitä, miten enää ei ole puhtaita suhteita, että romanialaisnaiset eivät vaadi kondomien käyttöä, mutta entä kun jonain päivänä tulee asiakas, joka huijaa ja ottaa kondomin pois, ettekö te ole kaikki samanlaisia, hän sanoo, siksi eivät romanialaisetkaan voi sekoilla ilman kondomia. Lopulta hänet saa pois tolaltaan parittajan tapaamisesta puhuminen. Tyttö ilmaisee itseään verrattoman selkeästi, kaikki on hänelle hyvin selvää, hän on työskennellyt siellä monia vuosia, mutta hermostuu ja hän on kohdannut heidät aiemmin ja on kyllästynyt taistelemaan yksin ja kaikilla huorilla on parittajat tai mafiat ja hän ei halua mennä toista kertaa yksin. [...] Ja poliisit, jotka partioivat, pysäyttävät autonsa siellä, missä tytöt työskentelevät voidakseen estää heitä työskentelemästä. Ja ukrainalaiset mafiat ovat nyt alkaneet ryöstää asiakkaiden luksusautoja, kun tyttö lopettaa palvelunsa [...] Ja mafiat ja viranomai-

set ja poliisit tekevät väkivaltaa romanialaisille naisille ja myös transihmisille ja transvestiiteille, ja jos he eivät anna sen olla, he uhkaavat tarkastuksilla ja pidätyksillä.”

- 20 ”Vastapäisellä penkillä on muutamia afrikkalaisia naisia laittautumassa. He asettelevat toistensa puseroita, kohentelevat minihameita ja meikkaavat pitkään. Noin kaksikymmenvuotias poika kulkee koiransa kanssa heidän ohitseensa. Hetken päästä hän lähestyy naisia ja puhuu yhdelle. Vaikuttaa siltä, että he tuntevat toisensa. Hän juttelee myös koko porukan kanssa ja palaa sitten puhumaan ensimmäiselle. Hetken kuluttua poika häipyy ja vaikuttaa suuttuneelta. Hän kävelee nopeasti ja kiskoo koiransa, jotta tämä kulkisi nopeammin. Hän pysähtyy hetkeksi puhumaan vartijalle. Afrikkalainen tyttö lähestyy uudestaan. Poika siirtyy sivummalle puhuakseen hänen kanssaan. Hetken päästä hän irrottaa itsensä työstä väkivaltaisesti. ’Sä alat vituttaa mua tosi pahasti, neekeril! Et puhu mulle mitään ja nyt tuut pyytämään tulta?’ Tyttö siirtyy kauemmas ja istuu. Poika tulee uudelleen lähemmäs. Hän kyykistyy ja nojautuu tytön polviin. Näkemäni tarina on toistunut usein näinä päivinä. Mies, yleensä nuori, joka etsii oikeastaan kumppania. Tämän pitäisi olla kaunis, mutta myös vapaa, jotta ei aiheuttaisi paljon ongelmia. Selkeää on tämä haku. Ja koukkuun tartutaan helposti. Se on sama tarina kuin pojan, joka lähestyi albanialaista L:ää, se on tämän pojan tarina, ja ne monet tarinat, joita minulle kerrottiin eräänä yönä.”
- 21 Kaikki tämä kerrotaan hyvin tekstissä ”No hay polla que le calce” ja muissa kertomuksissa kentältä Montera-kadulla ja Casa de Campolla: <http://www.sindominio.net/karakola/precarias.htm>.
- 22 Näkökulmaa on kehitetty kyberfeminismin ja postsukupuolen parissa, suhteessa eroottisiin puhelinpalveluihin katso M. Boon 1996. ”Phone sex is cool: chat lines as superconductors”, *Women and Performance*, 17. <http://web.archive.org/web/20040611085805/www.echonyc.com/~women/Issue17/boon.html>
- 23 Agustín, L. 2005. ”Cruzafronteras atrevidas”. Op. cit.
- 24 Yhteensovittamisesta katso Consejo de la Mujer 2003. *Conciliar la vida. Tiempo y servicios para la igualdad*. CAM. Erityisesti, Tobio, E. ”Conciliación o contradicción: cómo hacen las madres trabajadoras” ja García C., ”Organización del trabajo y autonomía personal. Apuntes para un debate sobre flexibilidad y conciliación”.
- 25 Marugán B. ja Vega, C. 2002. ”Gobernar la violencia. Notas para un análisis de la rearticulación del patriarcado”. *Política y Sociedad* vol. 39:

- 26 del Río, S. ja Pérez Orozco, A. 2002. "La economía desde el feminismo: trabajos y cuidados". *Rescoldos* nro. 7.
- 27 Espanjan hyvinvointivaltioista: Giner, S. ja Sarasa, S. (toim.) 1997. *Buen gobierno y política social*. Ariel, Barcelona ja Adelantado, J. (toim.) 2000. *Cambios en el Estado del Bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España*. Icaria, Barcelona. Yleiskuvaa ja lukuja perheen muutoksista katso del Campo, S. ja Rodríguez-Brioso, M. 2002. "La gran transformación de la familia española durante la segunda mitad del siglo XX", *Reis*, 100: 103-165.
- 28 Muutamia vertailulukuja keskustelua varten: (1) eurooppalaisten elinikä pitenee (elinäinodote on 75 vuotta miehille ja 81,2 vuotta naisille, 82,7 espanjalaisnaisille); (2) syntyvyys laskee, erityisesti Espanjassa (vaikka täytyy huomauttaa että se on hieman kohonnut viime kahden vuoden aikana); (3) avioliittojen määrä laskee (2,2 miljoonaa vuonna 1980 ja vain 1,9 vuonna 2000); (4) avioerot lisääntyvät (0,5:stä 0,7:ään samana aikana), (5) avioliiton ulkopuolinen syntyvyys kohoaa. De Espinosa, E. L. 2001. "España y la población europea", *El País*, 6.12.2001.
- 29 Jacques Donzelot kuvaa, miten perheen kriisi *Ancien Régimessä* syntyy. Valtiollisen vallan ja perheen vallan suhde muuttuu; perhe organisoituu joustavammalla tavalla ja sen sisällä vahvistuu autonomian ja perheenjäsenten suojelemisen tunne... *La police des familles*, Minuit, 1977.
- 30 Vega, C. 2003. "Interroger le féminisme: action, violence, et gouvernementalité". *Multitudes. Féminismes, Queer, Multitudes*. Exils, Paris. <http://www.sindominio.net/karakola/textos>.
- 31 Tällä hetkellä Espanjassa noin 7 miljoonaa ihmistä (17,1 % väestöstä) on yli 65-vuotiaita ja INE:n ennusteiden mukaan määrä voi nousta 9,4 miljoonaan (21,7 %) vuoteen 2025 mennessä ja 12,8 miljoonaan (31 %) vuoteen 2050 mennessä.
- 32 Tätä on analysoitu laajasti Espanjan työmarkkinarakenteen ja ulkomaalaislakien vuorovaikutuksen pohjalta. Esimerkiksi Gil, S. "Políticas públicas como tecnologías de gobierno. Las políticas de inmigrantes y las figuras de la inmigración" teoksessa Aguirre, M. y Clavijo, C. (toim.) 2002. *Políticas públicas y Estado de bienestar en España: las migraciones*. Informe 2002, FUHEM, Madrid. Kuten S. Parella Rubio kuvaa, "Itse institutionaalinen kehys ei vain laillisesti kehystä niin kutsuttua 'etnistä hierarkisoitumista', vaan myös osaltaan vaikuttaa sukupuoli-tettujen työmarkkinoiden syntymiseen maahanmuuttajatyövoimalle.

- Se ohjaa naisia tyypillisesti 'feminiinisinä' pidettyihin töihin, jotka ovat näkymättömämpiä ja alttiimpia riistolle. Tämä tilanne heijastuu selkeästi siirtolaisvirtojen koostumuksessa ja siirtolaiseksi lähtemisen strategioissa, koska se tuottaa vetotekijän, joka houkuttaa naisia jokaisen siirtolaisuusketjun pioneereiksi. He tietävät, että Espanjan maahanmuuttopolitiikka tarjoaa heille parempia mahdollisuuksia kuin miehille lailliseen oleskeluun (s. 286). "El trasvase de desigualdades de clase y étnicas entre mujeres: los servicios de proximidad", *Papers* 60, 2000.
- 33 Catarino C. y Oso, L. 2000. "La inmigración femenina en Madrid y Lisboa: hacia una etnización del servicio doméstico y de las empresas de limpieza", *Papers* 60.
- 34 L. Agustín pahoittelee, että tätä näkökulmaa ei ole kehitetty seksityön kohdalla. Artikkelissa "cruzafronteras", op. cit.
- 35 Puheenvuoroista näihin keskusteluihin espanjalaisessa feministisessä liikkeessä katso materiaaleja Cordoban feministitapaamisesta, julkaisussa *Jornadas Feminismo. Es... y será: ponencias, mesas redondas y exposiciones*, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Córdoba, 2001.
- 36 Eurooppalaisesta lainsäädännöstä ja muista kotityösektoriin liittyvistä aiheista: Lutz, H. 2002. "At your service Madame! Domestic Servants, Past and Present. Gender, Class, Ethnicity and Profession", *Feminist Review* Vol. 70, nr 1: 89-104. Katso lisäksi International Women's University (IFU) 2002. *VVAA, Crossing Borders and Shifting Boundaries. Gender on the Move. Gender, Identities and Networks*. Leske + Budrich, Opladen.
- 37 Muun muassa Cristina Carrascon, Soledad Murillon ja Arantxa Rodríguezin työ on ollut tärkeää. Katso esim. "Cuidar cuesta: costes y beneficios del cuidado", 2003, <http://www.sare-emakunde.com>
- 38 Eräitä sivuja siirtolaisten vaatimuksista tällä alueella ovat: <http://www.solidar.org>, <http://www.kalayaan.org>, <http://www.cfmw.org>. Tässä täytyisi nostaa esiin myös naisten taistelut hengissä pysymiseksi Latinalaisessa Amerikassa tai syntymässä olevat taistelut, jotka liittyvät resursseihin ja hoivaan, kuten Ranskan syrjäseutujen naisten liike "Ni putes ni soumises" tai Italiassa siirtolais- ja natiivinaisten yhteinen verkosto "Punto di partenza".
- 39 He eivät myöskään ole teknikkoja käsitteen kirjaimellisessa mielessä, vaan verkkojen ylläpitäjiä, ohjelmoijia, hardware- tai software-asiantuntijoita jne. Siitä huolimatta esimerkiksi Indymedia osoittaa, ettei ole helppoa erottaa toisistaan viestinnän, tietojenkäsittelyn tai teknologian

työtä.

- 40 Tässä mielessä Toñan kuukausia sitten sanomat asiat auttavat meitä nyt, kun palaamme jälleen kadulle. ”Kyllä, kestämmme vähän. Koska muiden loma-aika korvataan, ja sen on sitten siinä, eikö? Tässä mielessä olen onnekas, sillä olen yhä tv-juontaja tässä iässä, mikä on harvinaista. Toisaalta, olen kyllä hikoillutkin tänne päästäkseni. Sitä on vaikeaa uskoa. Toisinaan sanon: ’olen kyllä kamppaillut ansaitakseni tämän’ ja toisinaan ’miksi näin paljon?’ Enemmän kuin kamppaillut, sillä olen työläisnainen, ja uurastan kuten kuka tahansa, mutta sen lisäksi minulla on vatsanpohjassa pelko tulevasta. Kun otan yhden jättiläisakeleen ylöspäin, portaat sen kun kasvavat. Minulla on kyllä jotain, jota hyvin harvoilla on: työsopimus. Nyt minun on kohdattava seuraava etappi, sopimukseni uusiminen.” (Kuljeskelu viestintä-alan työntekijöiden kanssa, ensimmäinen osa)
- 41 Gonzalo Abril 1997. *Teoría general de la información*. Cátedra, Madrid.
- 42 Keskustelu on kokonaisuudessaan tallennettu transkriptioon kuljeskelusta mediatyöntekijöiden parissa ja se on julkaistu nettisivuillamme: <http://www.sindominio.net/karakola/precarias.htm>.
- 43 Kuten hiljattain julkaistussa tiedotusvälineitä käsittelevässä kirjassa todetaan: identiteetin tunnustamiseen liitetyt odotukset toimivat osana globalisaation prosesseja. Sampedro, V. (toim.) 2003. *La pantalla de las identidades. Medios de comunicación, políticas y mercados de identidad*. Icaria, Barcelona.
- 44 Carolina kertoi, että tuottajilla on tapana ostaa määräaikaiset oikeudet käsikirjoituksen käyttöön ja muokkaamiseen, kuten myös irrallisiin ideoihin ja kohtauksiin. Näitä he sitten kirjoittavat uusiksi loputtomasti, niin että idea hajoaa. Kukaan ei pohdi taiteen tai tekijyyden perinteistä käsitettä.
- 45 Jesús Martín Barbero pohtii televisiota käsittelevässä tekstissään television ja yhteiskunnan suhdetta. Hänestä kaikkien nuorimpien latinalaisamerikkalaisten sukupolvien modernin kulttuurin pahoinvointi ilmaisee sen kognitiivista empatiaa video- ja tietokonekieliä kohtaan, ja television aiheuttamaa tilallisten ja sosiaalisten rajojen räjähtämistä. Ei siis ihme, että televisio nähdään koulun edustavien arvojen (ajallisuus, järjestelmällisyys, tietotyö, kulttuuriset arvot, ponnistelu, kuri) vastakohtana. Koulu syyttää televisiota yhteiskunnan ongelmista ja nuorten hölmöilystä, mutta hänestä televisio paljastaa tai katalysoi yhteiskunnan muutoksia. Barbero 1999. ”Televisión: entre lo local y lo global”.

<http://www.uc3m.es/inst/mu/fr-publicaciones.htm>. Kulttuurisen imperialismin kritiikki: Barker, C. 2003 *Televisión globalización e identidades culturales*, Paidós, Barcelona.

- 46 Luova impulssi purkautuu eri keinoin. Carolina lähtee lähioon kamera kädessä tekemään dokumenttia. Hän käy kursseilla ja, toisin kuin ystävänsä, käy usein katsomassa epäkaupallisia elokuvia. Alejandra on mukana Deyavi-nimisessä, yhteiskunnallisiin liikkeisiin kytkeytyneessä audiovisuaalisen tuotannon kollektiivissa, joka ei tätä nykyä ratkaise kysymystä hänen toimeentulostaan. Palkintoja voittanutta Radio Pingüinan ohjelmaa, Ángelan ja Toñan alkuperäisteosta, jossa haastatellaan Eskalera Karakolaa, ei ole olemassa radioaalloilla, vaan leikkaamatomana äänitteenä ja tekijöidensä intohimoisessa mielessä. Carolina kommentoi turmeltumisen ja verenimemisen tunnetta, jonka kokee hyödyntäessään luovaa impulssia, ja sitä miten hänen oma luovuutensa ehtyy jossain vaiheessa ellei saa ravintoa monesta lähteestä.
- 47 Tiedollinen omaisuus ja uudet rajoitukset ovat toinen kommunikatiivisen kommunikaation ongelma. Yhtä tärkeä ongelma liittyy ”vastaviestien” levitykseen ja niiden vaikeuksiin läpäistä taloudellisen keskittymän, suurten medioiden ja viihdeteollisuuden valtaa. Edelleen yksi ongelma liittyy siihen, millä tavoin mainitut vastaviestit rakentuvat. Näistä kysymyksistä lisää, <http://sindominio.net/biblioweb.html>. Katso myös Berardi, F. 2001. *La fabbrica dell'infelicità: new economy e movimento del cognitariato*. DeriveApprodi, Roma.
- 48 Tässä joitakin verrattomia lähteitä: Haraway, D. 1997. *Modest_Witness@Second_Millennium. FemaleMan©_Meets_OncoMouseTM*. Routledge, New York. Featherstone, M. ja Burrows, R. (toim.) 1995. *Cyberspace/Cyberbodies/Cyberpunk: Cultures of Technological Embodiment*. Sage Publications, London; Catherine, N. Hayles 1999. *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. University of Chicago Press, Chicago; Chris Hables Gray (toim.) 1995. *Cyborg Handbook*, Routledge, London; ja itse Sadie Plant. Netissä on valtavasti materiaalia, esimerkiksi <http://ciberfeminista.org>, <http://www.cyberfeminism.net>, <http://www.cybergrrl.com>, <http://www.webgrrls.com> ja <http://www.geekgrrl.com.au>.
- 49 Olemme ottaneet askelen eteenpäin CNN:n tunnuslauseesta, ”se tapahtuu ja katsot sitä”. Tällä hetkellä edistämme autenttista mutaatiota välityksen/medioinnin oletetussa suhteessa: ”se tapahtuu, koska katsot sitä”. Samassa mielessä toinen kiinnostava piirre informaation järjestymisessä

liitty siihen, miten mediat näyttävät tai suoraan kääntävät katseen kohteiksi sen, mikä tähän asti oli kuulunut backstagelle mediatuotannossa, elokuvatuotannossakin: kamera protagonistina, suorien lähetysten lipsahdukset muunnettuna taiteeksi ja uusintalähetyksen osaksi, median sisällyttäminen toimijoina Idolsin tyyppisiin ohjelmiin. Merkin läpinäkyvyyden loppu? Tavarafetissin loppu? Näitä kysymyksiä on pohdittu muun muassa Gérard Imbert 2003. *El zoo visual. De la televisión espectacular a la televisión especular*. Gedisa, Barcelona.

- 50 Benjamin, W. 1989. "Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella". *Messiaanisen sirpaleita*. Tutkijaliitto, Helsinki ja Buck-Morss, S. 1992. "Aesthetics and Anaesthetics: Walter Benjamin's Artwork Essay Reconsidered". *October* 62, Fall 1992.
- 51 Rosi Braidotti kirjoittaa parodian ja mimesiksen strategioista ja niiden mahdollisuuksista hallitsevien koodien kumoamiseen. Rosi Braidotti, "Cyberfeminism with a difference", http://www.let.uu.nl/womens_studies/rosi/cyberfem.htm
- 52 Muun muassa Las Non Gratas Class pariisilaismallistoinen.
- 53 <http://www.sindominio.net/karakola/precarias/derivacadenas.htm>.
- 54 <http://www.sindominio.net/karakola/operacionrosa.htm>, <http://madrid.indymedia.org/slash/articles/03/05/27/1839230>
- 55 Carolina kertoo konfliktista Sogecablella: "Teoriassa minulla ei olisi ollut mitään syytä ottaa kantaa, minun ei olisi pitänyt olla edes kokouksissa, koska teoriassa en ole töissä Sogecablella, mutta on uskomatonta, että käsillä olisi ollut CNN, Lo + Plus [tunnettu keskusteluohjelma], miljoona asiaa joilla voi tehdä paljon juttuja ja sanoa: laitetaan tämä uutinen menemään uutislähetykseen, sanotaan että Sogecablella aiotaan irtisanoa vaikka kuinka paljon työntekijöitä, mutta tätä ei ehdoteta... Eikä kukaan edes yhtään innostu, kaikki istuvat paskat housuissa, ei voi edes ehdottaa, että pysäytetään Tres Cantosin autotie, edes jotain, mutta ei. Tyypit eivät mene koko kokouksiin, ammattiliitot...yhtäkkiä se oli suunnitelma...mutta ei me olla kaivostyöläisiä, vai mitä? Ei niillä puheilla lyödä läpi, kun vielä teet mitä teet. Kaikki oli aika sekavaa ja sitten tuli yksi hauska tyyppi Telemadridista ja tietty miesparka hajosi ihan täysin. Se sanoi, että katsokaa nyt, me Telemadridilla kerromme missä olemme kuvaamassa ja te tulette ja pitelette kylttejä, ja ihmiset olivat vain, että hm, enpä tiedä... Ei mitään, täysi katastrofi." Konfliktista katso <http://madrid.indymedia.org/slash/articles/03/05/27/1839230>.

- 56 Tämä idea on jo toteutunut toisaalla, esimerkiksi Italiassa: <http://www.chainworkers.org/MAYDAY/index.html>
- 57 Tarkoitamme esimerkiksi lokakuun 2002 aktiota Madridin keskustassa sijaitsevassa kirkossa, katso <http://madrid.indymedia.org/slash/articles/02/10/07/0110257>.

Matkapäiväkirjoja

1. Koodien työstäjät I. Kolmiääninen kertomus kuljeskelusta kääntäjien ja kieltenopettajien kanssa

16.00, ESKALERA KARAKOLA

Tapaamme Eskalera Karakolan ovella. Olemme ryhmä prekaareja naisia: kääntäjä, joka on entinen keraamikko; vapaa-aikansa prekaariin tutkimukseen käyttävä kääntäjä; korkea-arvoisille johtajille ranskantunteja antava kääntäjä; itsenäinen kääntäjä; akatemioiden ja yritystuntien välillä kiertelevä ecuadorilainen; kaivauksilta toisille kiertävä arkeologi ja ecuadorilainen, joka toisinaan siivoaa toisten koteja hankkiakseen vähän rahaa. Meillä on mukana kaksi videokameraa ja kaksi valokuvakameraa. Lähdemme matkaan.

ENSIMMÄINEN PYSÄKKI:

EMBAJADORES–ATOCHA–SAN FERNANDO DE HENARES–
NCR:N RAKENNUKSET

Vaihdamme tavanomaisen asfaltti- ja sementtiympäristömme laitakaupungin hieman riisutumpaan ja autiompaan maisemaan,

jossa tosin tuntuu nostokurkien uhkaava läsnäolo. Kääntäjistä on mukava käydä kaupungin ulkopuolella, sillä he tekevät tuskin koskaan työmatkoja, kun työtilojen ja henkilökohtaisen elämän tilojen välinen raja on hämärtynyt olemattomiin. Junan liikkua eteenpäin yksi opettajista lukee mietteitään juurettomuudesta ja liikkuvuudesta:

Juurettomuus

Juuretonta säälitään tai syyllistetään identiteetin, juurien ja tapojen puutteesta. Mutta identiteetin rakentaminen alkuperäisten kulttuuristen elementtien varaan on absurdia, sillä elämme muuttuvassa maailmassa, jossa elinympäristöt ovat väliaikaisia, siirtolaisuus jatkuvaa ja kulttuurit sekoittuvat. Minulle tietyistä perinteistä ja arvoista luopuminen on ollut juhlan (ja huojenuksen) aihe. Ensimmäisen kerran minut ajoi 18-vuotiaana lähtemään Ecuadorista vaistomainen halu paeta ja kokeilla. Vaikka muistelen nuoruuttani Quitossa hyvällä, se oli myös aikaa, jolloin tuhlasin paljon energiaa halujeni ja uteliaisuuteni tukahduttamiseen, aivan kuin voisin saada ne hallintaani.

Siitä hetkestä lähtien kuva itsestäni matkalaukku kädessä on muotoutunut osaksi elämäntarinaani. Matkalaukku kädessä lähdössä Brasiliaan, heittäytymässä pyörryttävään ja tuntemattoomaan, ja saman tien takaisin kotiin. Matkalaukku kädessä alas Beacon Hillin kivettyjä katuja, osoite kirjoitettuna paperilapulle: tuleva talo, tuleva luola, tulevat orjuuttajat. Samalla yliopistokampuksesta tulee uusi pakopaikkani, turvapaikkani. Vuosi riisitoa kotityössä ”au pairin” nimen taakse naamioituna riittää. Jälleen laukku olalle.

Takaisin alkuun. Astun sisään naisten taloon, jossa en tunne ketään. Astun sisään puolikkaaseen huoneeseeni, toista puolta asuttaa epäjärjestys ja toinen, aiemmin tullut tyttö. Kahden vuoden yhteiselo neljäkymmenen eritaustaisen naisen kanssa on oppia ja juhlaa. Ajan mittaan saan työlupani, jonka pyytäminen

on harvinaista ulkomaiselle opiskelijalle: ”Eikö isäsi lähetä sinulle rahaa?” Teen monenkirjavia töitä, joista viimeinen on kiittolisin: lääketieteellinen tulkki Massachusettsin sairaalassa. Vuosien kuluessa lähtemisen halu kuitenkin valtaa minut uudelleen. Luovun kaikesta vastustaakseni sitä kuuliaista, täydellistä sopeutumista johon olin alistunut. Matkustan hitaasti (autolla) kotimaatani kohti ja rakastun nopeasti. Rakastun sillä aikaa kun elämme tien päällä ja maantieteellinen liikkuvuus ehkäisee (tai lykkää) taistelua tiloista. Vailla epäilyksiä tai ailahtelua tulen Espanjaan elämään hänen kanssaan. Saavun ruumis lopen uupuneena, sydän sädehtien, matkalaukku kädessä. Edessä on vähäisistä palasista koostuva arvoituksellinen palapeli, jota idyllinen rakkaustarinani ei onnistu ratkaisemaan. Espanja tarjoaa minulle seiiniä, esteitä ja vihamielisiä katseita. Perheeseen hyväksymisen muuria on mahdoton murtaa. Saan paperit kun menemme naimisiin, mutta se ei poista stigmaa. Vähitellen alan oppia pelin säännöt ja jopa huvittua siitä.

Nyt olen täällä, tämä on minun tilani ja siitä johtuu haluni muuttaa sitä, kunnes uusi vaistonvarainen tuulenpuuska vie minut mukanaan ja lähden matkalaukku kädessäni.

Liikkuvuus

Varttia vaille viisi iltapäivällä seison Atochan aseman laiturilla. Matkustaminen on niin arkista, että junasta tulee elämäni ja tilojeni jatke. Puolen tunnin ajan asun junassa ja elän yhdessä muiden matkustajien kanssa. Ikkuna etäännyttää minut todellisuudesta ja saa sen näyttämään mielettömältä. Elämme ahtaissa lokeroissa. Ihminen rakentaa itse oman häkkinsä.

Yhden toiminnon härkejä, kuten tämä työtä varten suunniteltu rakennus, jossa ei voi käydä kävelyllä tai kahvilla tai keskustella työtovereiden kanssa sään kaltaisista joutavuuksista, koska siinä ei ole edes ikkunoita jotka kertoisivat jyriseekö ukkonen vai onko aurinko tullut esiin.

Puoli kahdeksan illalla: menen ja tulen lokeroista. Tästä kiskojen päällä kulkevasta lokerosta minä pidän, ainakaan se ei ole staattinen. Useimpien kasvoille on piirtynyt silmäpussit, ja varjalot ovat kuihtuneet. Suurin osa matkustajista on miehiä, maahanmuuttajia. Juna tuo ja vie heidät rakentamaan kaupungin laitamia. Rakentamaan alati lisää häkkejä.

PREKAARI NAINEN. KOODIEN TYÖSTÄJIEN HARHARETKI

Kommentoikaamme. Juurettomuus ei aina ole maantieteellisen liikkumisen tai siirtolaisuuden seurausta. Halutessamme voimme irrottautua tietyistä asioista, sosiaalistetuista arvoista, kulttuurisista piirteistä tai perinteistä joutumatta menemään kovin kauas. Loppujen lopuksi emme ole pelkästään osa valtakulttuuria paikoissa, joissa asumme ja elämme yhdessä, vaan myös osa sitä, mitä teemme ja niitä ihmisiä, joiden kanssa elämme ja jaamme kokemuksia. Odotusten rikkominen, uskottomuus rooleille, totelemattomuus käytösnormeja kohtaan, on tapa irrottautua opitusta, Perinteestä. Ero on siinä, että meitä etelän naisia syytetään autenttisuuden puutteesta, länsimaistumisesta (siihen liittyvin konnotaatioin), ja syntisen Malinchen roolista tehdään ikuinen taakkamme. [suom. huom: Malinche oli intiaaninainen, joka annettiin lahjaksi Meksikon valloittajalle Hernan Cortésille. Cortésin rakastajattarena ja tulkkina Malinche toimi tärkeässä asemassa Meksikon valloituksessa, ja myöhemmin hänestä on tullut petturuuden ja juuriensa hylkäämisen symboli.] Sen sijaan Pohjoisen naiset saavat myös tunnustusta vahvoina ja pelottomina feministeinä, vaikka kohtaavatkin myös paheksuntaa. Joka tapauksessa, jos katsomme tarkkaan, löydämme lukuisia rajoja, joita meidän kaikkien on jatkuvasti ylitettävä.

Juttutuokiomme keskeyttää junan kuulutus, joka ilmoittaa meidän saapuneen pysäkille. Saavumme San Fernando de Henaresiin ja oikaisemme käytöstä poistettujen junaraiteiden yli.

Kuorma-auto ohittaa meidät lähestyessämme teollisuusvarastoja. Astumme sisään NCR (National Cash Register) -firman tiloihin, missä yksi meistä opettaa englantia ryhmälle työntekijöitä. Vartija huomauttaa, ettei tiloissa saa kuvata. Puhumme logistiikkaosaston vastaavan kanssa, ja hänen kertomansa perusteella teemme päätelmiä talouden rakenteellisten muutosten ja oman prekaarin työmme välisestä suhteesta.

NCR on amerikkalainen monikansallinen yhtiö, joka on erikoistunut pankkiautomaattien asentamiseen ja ylläpitoon sekä suurten yritysten, kuten Telepizzan tai Madrid Rockin, kassa-automaatteihin. Ensimmäinen kysymyksemme on: miksi englannintunteja? Yhtäkkiä on välttämätöntä osata englantia, jotta voisi edelleen suoriutua työstään, jottei joutuisi syrjään, tai yksinkertaisesti menettäisi työpaikkaansa. Vuoden 1992 paikkeilla, jolloin NCR:stä tuli osa monikansallista AT&T:tä, yritys säilytti nimensä, mutta joutui sittemmin käymään läpi rakenteellisia muutoksia. Espanjassa henkilöstöä vähennettiin 400% nykyiseen neljänsataan työntekijään, joita uhkaavat rajut uudistukset. Irtsanottujen, ennenaikaisesti eläkkeelle jääneiden tai näennäistöihin alennettujen työntekijöiden tehtävistä suuri osa on keskitetty muualle Eurooppaan, kuten Hollantiin tai Englantiin. Tämä merkitsee, että niiden, jotka säilyttävät työpaikkansa Espanjassa, on hoidettava merkittävä osa työstään englanniksi puhelimesta tai sähköpostitse.

Työntekijät ovat sopeutuneet siihen, että englannin oppimisesta on tehty välttämättömyys, ja oppimiseen liittyviin rasitteisiin (kaikki opiskelijat ovat yli 45-vuotiaita). Työntekijän on lahjoitettava vapaa-ajastaan kolme tuntia viikossa pitkävetoiseen englanninopiskeluun (opetus annetaan työajan ulkopuolella, puoli kuudesta seitsemään illalla). Yritys maksaa 80% kuluista ja nimittää sitä ”työntekijöiden avustamiseksi”, kun taas korkean tason johtajien yksityistunnit kustannetaan sataprosenttisesti. Rahat tulevat yrityksen virkistystoimintaan varatusta budje-

tista, mikä selittää sen, ettei opettajalla ole työsopimusta, kiinteää kuukausipalkkaa tai palkallisia lomiam. Useimmat yritykset ostavat palvelun välikätenä toimivalta englannin kielen akatemialta, joka tekee – tai jättää tekemättä – työsopimuksen opettajan kanssa ja maksaa tälle naurettavan osan saamastaan summasta.

Teemme kierroksen ”repair departmentissa” (kaikilla yrityksen sektoreilla ja osastoilla on englanninkieliset nimet). Näemme rivin epäkunnossa olevia pankkiautomaatteja, joista jotkut on purettu osiin, ja astumme niiden sisuksiin. Varasto on valtava ja antaa vaikutelman ylettömästä määrästä työtä. Meille kerrotaan, että kerroksessa on vain 14 teknikkoo. Osa on vuokratyöfirmojen palkkaamia määräaikaista, joilla on korvattu pitkäaikaisia tekniikoita. Näistä määräaikaista yksi on nainen. Hänen pääasiallinen tehtävänsä on osien puhdistaminen, mutta hänen päiväänsä piristetään toisinaan vaativammilla korjaustöillä, ”jottei motivaatio menisi”. Tulee myöhä ja meillä on vielä pitkä reitti jäljellä. Lähdemme täynnä mietteitä, ja kiihdytämme tahtia siirtyäksemme takaisin Madridin keskustaan. Kiireet pakottavat meidät vaaranamaan henkemme kiskoilla, ylitämme ne juosten junan valokiihlan lähestyessä.

TOINEN PYSÄKKI:

SAN FERNANDO DE HENARES–ATOCHA–SOL–INTERNETKAHVILA MONTERA-KADULLA

Päästyämme junaan ajatukset pyörivät edelleen päässämmä. Vierailu ilman työsopimusta työskentelevän englanninopettajan työpaikalle on muuttunut käynniksi uudelleenjärjestetyssä korkean teknologian yrityksessä. Epätavallisen aseman kautta (omamme, vailla työsopimusta tai oikeuksia, mutta myös vailla nimeä) olemme saapuneet yhteen ”lean productionin” solmukohdistä; tuotannon, joka vähentää henkilöstön ja kiinteän pääoman minimiin ja joustavoittaa ja hajauttaa työprosesseja mahdollisimman paljon.

San Fernando de Henaresissa sijaitseva suuri, kliininen varas-
torakennus, jossa työskentelee tuskin 40 ihmistä, tekee konk-
reettiseksi ja käsin kosketeltavaksi kaiken sen, mitä itse kukin
olemme lukeneet kapitalistisesta tuotannon uudelleenjärjeste-
lystä. Mutta mihin me itse siinä sijoitumme? Miten me sovimme
kuvaan? Tulimme etsimään itseämme metropolista ja olemme
kadottaneet itsemme uudelleen. Tulimme etsimään nimiä itsel-
lemme, näille asemillemme, jotka vaikuttavat aina liian ainut-
kertaisilta, liian satunnaisilta ja henkilökohtaisilta, pirstaleisilta,
ja löytääksemme yhteisiä tapoja kertoa niistä. Olemme löytä-
neet toisten nimiä, vakituisten työntekijöiden, jotka pikkuhiljaa
menettävät oikeutensa ja asemansa, jotka näkevät, miten heidän
työtoverinsa putoavat ulkopuolelle eivätkä koskaan tiedä, onko
heidän vuoronsa pudota huomenna. Ja tunsimme itsemme tie-
tyllä tavalla ulkopuoliseksi: NCR ei ollut meidän aluettamme, ei
edes sen meistä, joka matkustaa sinne asti kolme kertaa viikossa
antamaan englannintunteja.

Emme löytäneet yhteistä maaperää. Tai ehkä löysimmekin,
mutta emme NCR:n teollisuusrakennuksissa, joita tutkimme
uteliaina ja vallattomina, voimatta välttyä muistamasta retkiä,
joita teimme koulutyttöinä maitotehtaisiin Madridissa tai Qui-
tossa. Löysimme toisemme ja liittouduimme tilapäisesti matkalla
Karakolasta, ja koimme odottamatonta iloa yhdessäolosta ja eksy-
misestä yhdessä kaupungin valtimoihin. Löysimme toisemme
junassa puhuessamme juurettomuudesta, luettuamme kertomuk-
sen elämästä, jota eletään kuin matkaa, jonka seuraava pysähdys-
paikka on tuntematon. Löysimme toisemme muutaman anek-
dootin kautta: ”Ja miten sait tämän duunin? No, ystävän tutulla
oli kontakti...” Kaiken kaikkiaan, aina sattumalta, elämän moni-
muotoisten käännteiden kautta; ja aina niiden moninaisten suh-
teiden verkostojen kautta, joissa liikumme. Löysimme toisemme
myös tietyissä eleissä: tutkiessamme tarkoin NCR:n automaat-
teja ja etsien rahalaatikoita, kaivaessamme taskunpohjia kerä-

täksemme kolehtia lähijunan lippuihin, jonottaessamme Solille menevään metroon, astuessamme ulos metrosta ja tyrmistyesämme valtavan Niken mainostaulun edessä, joka kysyy ”Kuka sinä olet? Löydä itsesi”. Se antaa ”Kuusi naistyyppiä” perverssinä vastauksena, joka on aina tyypistettävissä yhteen ainoaan paljon yksinkertaisempaan: nikewomen.com (koska olet sen arvoinen). Rakkaani, olemme niin paljon arvokkaampia, ja ennen kaikkea, pystymme niin paljon parempaan.

Mutta jatkamme etsintää. Seuraava pysäkki on internetkahvila Montera-kadulla. Yksi meistä, itseoppinut kääntäjä, kävi siellä usein, kun hänellä ei ollut asuntoa eikä siten myöskään internetyhteyttä, surffailemassa netissä ratkaistakseen käännöspulmia ja tulostamassa tekstejä töihin. Tulosteita, joita hänen työnantajansa, *of course*, ei korvaa. Kierroksemme oppaat ovat valinneet tämän nettikahvilan eikä jotakin niistä pienemmistä, maahanmuuttajien pitämistä paikoista, jotka ovat yhä yleisempiä Lavapiésin kaupunginosassa, koska persoonaton, suureen ketjuun kuuluva liike keskustassa toimii täydellisenä esimerkkinä uudesta metropolitaanisesta tehtaasta, ja antaa mahdollisuuksia kuvitella erilaisten oikosulkujen tuottamista. Kahdessa käytännössä läpinäkyvässä kerroksessa on parisataa päätettä vierä viereen riveihin aseteltuina. Niiden äärellä sadat ihmiset chattailevat, tekevät nettikyselyitä, lähettävät sähköpostia... jotkut etsivät heilaa tai puhuvat kaukaisten perheenjäsenten kanssa, toiset etsivät tietoa opiskelujaan varten, kolmannet tekevät työtä – kaikki samassa paikassa, joka on avoinna vuorokauden ympäri. Näppäimistöjen hakkaamisesta lähtevä melu on tauotonta, miltei helvetillistä.

Kun tämä oli vielä itseoppineen kääntäjämme kantapaikka, heti ovella oli tiski, jolla myytiin kohtuuhintaisia puolentoista euron kuponkeja internetin käyttäjille. Niillä saattoi surffailla, chattailla ja lähettää sähköpostia, mutta mitä tahansa muuta informaatiotoimenpidettä (tiedostojen lähettämistä tai lataamista, printtaamista...) varten oli maksettava erikseen (ettekä

voi kuvitellakaan sitä pummaamisen määrää!): tiedon siirtäminen mille tahansa muulle apuvälineelle kuin omalle päänsisäiselle kovalevyllä oli maksullista. Hämmästyseksemme niiden kuukausien aikana, jolloin hän ei ole käynyt paikassa, se on pistetty kokonaan uusiksi. Sisäänkäynnin luona oleva tiski, jolta aiemmin ostettiin kuponkeja, tulostettiin, ladattiin tiedostoja jne. on muuttunut ”Fresh and Ready” -pseudokahvilaksi. Neljä korkea pöytää ja neljä baarituolia, jääkaappi voileiville, jokunen säilykepurkki, kahvikone. Pans&Companyyn kuuluva Fresh and Ready myy pikaruokaa pikamielille ja -ruumiille, jotka sopeutuvat mihin tahansa, jopa ilmaviin eurohintoihin.

Kupongit ostetaan nykyään tilan seinustalla olevista oransseista koneista, mahdollisuus ladata tiedostoja tai tulostaa on kadonnut (kuten työntekijä meille tulee kertomaan hetken päästä, yritys on päättänyt ”erikoistua” vain yhteen palveluun ollakseen ”kilpailukykyisempi”). Internetkahvilan vanhoista työntekijöistä on jäljellä vain yksi monitaitoinen, stressaantunut yksilö, joka toimii paikan teknikkona, firman pr-henkilönä, vartijana, ongelmanratkaisijana ja satunnaisena siivoajana. Aluksi emme onnistu paikantamaan häntä: kuulemme hänestä ”fresh and readyn” työntekijöiltä, jotka ovat kaikki töissä määrääkäsella sopimuksella ja kurkkuaan myöten täynnä sitä, että joutuvat palvelemaan nettikahvilan asiakkaita tuhansine netti-ongelmineen, koska toisen puolen tyyppi ei kykene suoriutumaan kaikista tehtävistään. Vihdoin yksi meistä havaitsee hänet: hän on siivoamassa yhtä vessoista. Pyydämme häntä kertomaan meille työstään ja hän kertoo haltioituneena ”EasyEverythingin” (amerikkalaisen pääoman monikansallinen yritys) ”firman käytännöistä”: henkilöstön leikkaukset (tässä internetkahvilassa esimerkiksi työskentelee tällä hetkellä vain kolme ihmistä, jotka vuorottelevat kahdeksan tunnin vuoroissa), erikoistuminen muutamaa minimipalveluun (internet, halvat lennot, autonvuokraus) ja mielettömät tarjoukset (huonolaatuisia palveluita ”kil-

pailukykyisillä hinnoilla”, ylipätevän ja alipalkkatun työvoiman kustannuksella). Hän selittää meille myös innoissaan, miten systeemi kuponkien kanssa toimii: ”Ostat euron kupongin, mutta sen kesto riippuu nettikahvilan senhetkisten käyttäjien määrästä; mitä enemmän käyttäjiä, sitä vähemmän laajakaistaa sinulle, eli sitä kauemmin kuponki kestää. Aivan kuin pörssissä.” Hänen kertomuksensa keskeytyy hänen kohdatessaan henkilön, joka vaikuttaa olevan paikassa ”*persona non grata*”. Myöhemmin joku kertoo meille, että kahvilan ympäristössä harjoitetaan toisentyypistä liiketoimintaa: kaupitellaan kaikenlaista, ”aineita”, puhelinkortteja ja SIM-kortteja, varastettua tavaraa... Montera ei ole mikään Beverly Hills.

Kun työntekijämme palaa selvitettyään ”välikohtauksen” (eli heitettyään kyseisen henkilön ulos, matkapuhelin ainoana aseenaan), kysymme häneltä, eikö häntä stressaa ottaa niin monta tehtävää ja vastuuta hoitaakseen, ja onko hänen palkkansa vaivan arvoista. Hänen vastauksensa kuuluu: ”tienaani normaalin verran”, ”siitä mitä on tarjolla, pidän tästä työstä”, ”tässä työssä on pistettävä itsensä likoon”, ”tykkään työskennellä ihmisten parissa”. Lisäksi hän kertoo ylpeästi internetkahvilassa käytetyistä filtreistä, jotka estävät pääsyn sivuille, joiden sisältö on natsimielistä, rasistista, muukalaisvihamielistä, homofobista jne. Samalla hän valittaa, että tietynmaalaiset asiakkaat ovat ”hankalampia” kuin toiset: ”espanjalaiset esimerkiksi ovat rauhallisempia, heistä on vähemmän vaivaa. Latinalaisamerikkalaiset ovat hankalampia.” (Hän ei tunnu huomaavan, että kuuntelijoiden joukossa on kaksi ecuadorilaista naista...) Hän päättää kertomuksensa toteamalla: ”Synnyin Latinan kaupunginosassa, työskentelen mielelläni keskustassa, työpaikassa joka vaatii aktiivisuutta ja osallistumista. Haluan olla osa sitä, mitä teen.” Osallistunut ja sitoutunut johtamaan liikettä, joka on yksi tuhannesta internetkahviloiden ketjussa ja täynnä kameroita ja kylttejä, jotka kehoittavat varomaan varkaita? Lähdemme vaikuttuneina niin tyhjän-

päiväisestä ”totaalisesta liikekannallepanosta”. Olemme totta totisesti puhuneet valintaprosessin selviytyjän kanssa (kuuden hengen ryhmästä, joka aiemmin jakoi työvuorot, vain hän on jäljellä uudistusten jälkeen) ja epäilemättä selviäminen määrätyissä paikoissa määrätyillä tavoilla jättää lähtemättömiä jälkiä subjektiivisuuteen. Siitäkin huolimatta tähän yksilöön ruumiillistunut äärimmilleen viety yrityslogiikan sisäistäminen aiheutti meissä tiettyä lohduttomuuden tunnetta. Murtuman kaipuu valtaa meidät sitä mukaa kuin loittonemme tästä nimenomaisesta Matrixin solmukohdasta.

KOLMAS PYSÄKKI:

SOL–TIRSO DE MOLINA–SUPERMARKET LIDL

Pitkä matka koodien muokkaajien elämän reiteillä kääntyy kohti iltaa, ja harhailtuaan kiihkeästi prekaarisuutensa asemilla heidän ruumiinsa suuntaavat nyt aineellisen uupumuksen ja avoimesti itsestään ilmoittavan ruokahalunsa valpastamina kohti uutta pysäkkiä, Tirso de Molinan Lidliä.

Jokapäiväiset ostoksemme, ruumiimme aineellisen selviytymisen kannalta välttämättömimmän ja halvimman hankkiminen, on toinen arkipäiväinen ja palkaton työ. Tirsosta löytyy ideaalinen ostopaikka asiakkaille vailla mahdollisuuksia. Siellä kohtaavat ryysyläiskuluttajat Lavapiésin kaupunginosan yhteiskunnallisesta marginaalista (jota ollaan puhdistamassa moisista huonomaineisista asukkaista): eläkeläisiä, maahanmuuttajia kirjavista taustoista, nuoria prekaareja, aukion narkkareita. Turistit kummastelevat värikästä asiakaskuntaa, joka suorittaa sirkustemppeja reikäisten taskujensa pohjalta kaivamillaan vähäisillä euroilla.

Mutta nämä paljon puhuttua saksalaista alkuperää olevat tuotteet (huomio huomio, saksalaista teknologiaa!) hämmästyttävät uskomattomilla hinnoillaan: 11 pesetan jogurtteja (päänsisäi-

nen laskin ei vieläkään onnistu siirtymään euroihin), neljänkymppin vihannessailykkeitä. Mutta miten näin kansanomaiset hinnat ovat mahdollisia? Kenties se liittyy jotenkin siihen, ettei kaupassa käytännöllisesti katsoen ole työntekijöitä, hädin tuskin kaksi avointa kassaa, joilla muutama työntekijä viettää tunteja nostamatta katsettaan kassakoneelta. Tämä on itsepalvelun valtakunta, jossa menee koko elämä tuotteita etsiessä (ei pienintäkään kylttiä helpottamassa tehtävää), kantaakseen ne kassalle on etsittävä käytettyjä pahvilaatikoita joita voisi käyttää koreina (ei ole koreja keventämässä ponnisteluja), ja kaiken kukkuraksi sinua valvotaan koko ajan kameroista, jotka tuntuvat liimautuvan kiinni eivätkä silti lakkaa nauhoittamasta, sillä muutuit jo kauan sitten asiakkaasta jokaonainaoikeassa potentiaaliseksi rikolliseksi. ”Rikollisia” asiakkaita palvelevat huonosti kohdellut työntekijät, joita on liian vähän siihen työmäärään minkä hyllyttäminen, rahastaminen ja tuon valtavan asiakaskunnan kysymyksiin ja kiukunaiheisiin vastaaminen muodostaa.

Me prekaarit työntekijät yritämme esittää kysymyksiä liikkeen työntekijöille ja kuvata tämän lidliläisen viidakon sisäpuolta. Mutta vastaavan työntekijän vastaus on jyrkkä ei, ja stevarit, vaikka he näyttävät sarjakuvahahmoilta eivätkä heidän eleensä ole kovin vakuuttavia, täyttävät velvollisuutensa ja omistautuvat meidän vainoamisellemme.

Lannistumattomat matkaoppaamme, immateriaalisen työn tekijät, käyttävät tilaisuutta hyväkseen puhuakseen meille tuloistaan.

Selvitys edelliseen: ei ole työntekijöitä, jotka tekisivät immateriaalista työtä, vaan immateriaalisuus on nykyään yhä useamman työn ominaislaatu (tunnetyö, kommunikatiivinen työ, symbolien tulkintaa tai luovuutta vaativa työ). Me tämän ensimmäisen kuljeskelun järjestäjät työskentelemme (tällä hetkellä) kielten kääntäjinä ja opettajina.

Meidän kohdallamme esiin tulee useita piirteitä: yhä vähem-

män palkkaa yhä enemmän pätevyyttä vaativasta työstä. Yhä suuremmilla pätevyysvaatimuksilla tarkoitamme sitä, että näiden töiden ominaispiirteet vaativat aikaisempia tietoja ja taitoja (kielitaito, tietojenkäsittelyohjelmien tuntemus, pedagogiset kyvyt). Niiden kehittäminen vaatii henkisiä ponnisteluja, joita ei missään määrin korvaa saamamme naurettava palkka. Sitä paitsi tavaraan sisältyvästä työmäärästä ei koskaan ole maksettu kokonaan. Ainoa keskimäärin ”laskettavissa oleva” oli sen tuotantoon kulunut työaika, mutta mikä merkitys tällä enää on, kun työ on luonteeltaan yhä immateriaalisempaa? Kuinka mitata nykytöiden vaatimaa alati laajenevaa tietopohjaa, tuota immateriaalista *backgroundia*, josta kaikki arvo puristetaan ulos? Ja taitoja, jotka kerääntyvät nimenomaan vaihtelevan työkokemuksen ansiosta?

Ammatillisen liikkuvuutemme reittien moninaisuus (kuinka moni on ollut helposti viidessä eri työssä viimeisten kolmen vuoden aikana, kuinka moni on toista syntyperää, toisista kulttuurista) merkitsee, että sisällytämme ”palkattujen” tehtävienne hoitamiseen sellaisen määrän informaatiota ja tietotaitoa, joka on sekä mittaamattoman arvokas että mahdoton mitata.

Kaikennäköinen sosiaaliturva puuttuu täysin – siinä määrin, että koska meillä ei ole työsopimuksia, olemme vailla minkään näköistä perusoikeuksiemme laillista tunnustamista. Jos sairastumme tai menetämme työmme, siinähän sairastumme (ilman korvauksia) ja jäämme ilman työtä (mitä se työttömyyskorvaukseksi kutsuttu olikaan?). Työntekijä vastaa tarvittavista puitteista. Jos työskentelet kääntäjänä, työpaikkasi on kotisi ja työvälineesi ovat ne, mitä olet onnistunut hankkimaan: sinun on itse hankittava tarvittavat aineelliset työvälineet (tietokone, sanakirjat) ja maksettava oheiskustannukset (tulostus, kopiointi, sähkönkulutus...). Julkisten palvelujen saatavuus? Julkinen liikenne kallistuu koko ajan, etenkin, jos olet freelancekieltenopettaja ja joudut matkustamaan vastakkaisille puolille kaupunkia pitämään tunteja. Julkinen terveydenhuolto ei kata tarpeitamme ensinkään.

Tietokoneella työskentely heikentää näköä (kuka maksaa silmälasimme, silmälasien kehykset?) ja aiheuttaa selkävaivoja (arpi-koukistumista seuraavat välttämättömät hieronnat, tarvittava uima-allas, joka viivästyttää selkäongelmia). Saammeko asunnon? Ilman muuta.

Pikemminkin kuin prekaarisuudesta, tulisi puhua vakavasta köyhyydestä. Palkkamme ovat köyhyysrajan alapuolella ja jos selviämme, sen aineellisena edellytyksenä ovat kaikenlaiset lailliset ja laittomat käytännöt, joilla otamme resursseja yhteiseen käyttöön (asunnon valtaukset, tunnesiteisiin perustuvat tukiverkostot, sukulaiset, ruoan, kirjojen, sähkön haltuunotto) ja ”henkinen” edellytys että meitä pitää pystyssä halu taistella ja muuttaa sitä, mikä meitä ympäröi, ja että meillä on liikaa mielenkiintoista tekemistä palkkatyön ulkopuolella heittääksemme kirveemme kaivoon.

NELJÄS PYSÄKKI:

TIRSO DE MOLINA–LAVAPIES–LA GRIETA (VALLATTU SISÄPIIHA LAVAPIÉSIN KAUPUNGINOSASSA)

Nälkä vie meistä voiton ja tekee mieli istua hetkeksi alas. Pidetyämme pienen breikin Tirson aukion penkillä ja aloitettuumme ensimmäisen kuljeskelumme arvioinnin (emme enää pysty hilitsemään innostustamme) käymme ostamassa vähän herkkuja ja suunnistamme kohti päivän neljättä ja viimeistä pysäkkiä: vallattu talo osoitteessa Amparo 21. La Grieta, paremmin tunnettu nimellä La Biblio (joka on autonominen kirjasto ensimmäisessä kerroksessa). Käytämme tilaisuutta hyväksemme ja kutsumme teidät tutustumaan paikkaan.

Näin voimme tutustua *in situ* yhden prekaarin oppaamme työtilaan ja osoittaa, miten hylätty rakennus on onnistunut saamaan käyttöarvonsa takaisin, miten se on uudelleenmuokattu kodiksi, jossa runsas kourallinen ihmisiä jakaa elämänsä, kiintymyksensä, omaisuutensa ja puutteensa. Siellä meitä odottaa,

audiovisuaalisen tallenteen muodossa, kertomus joka liittyy toiseksi viimeiseen kuljeskelulle sovittuun teemaan: aikaan.

”Taistelevan kääntäjän prekaarista ajasta”

Olipa kerran työelämän, työkeskeisyyden ja työhön samaistumisen aikakausi...

Työstä vieraantumisen ja pääoman harjoittaman ajan pakko-lunastamisen torjuminen, sekä taistelut elämän ja ajan haltuun-otosta, joihin liittyi voimakas työnvastaisuus, muodostavat osan kriittistä ajattelutapaa, joka oli vallitseva kokonaisen antagonismin aikakauden (1960–70-luvulla).

Pääoman kasautumisen muodot ovat kääntäneet hyödykseen myös tämän pyrkimyksen vapauteen ja tehneet nykyisistä liikkuvuuden ja joustavuuden leimaamista työmarkkinoista yhä epäoikeudenmukaisemmat. Liikkuvuus ja joustavuus kääntyvät epävarmuudeksi ja suojattomuudeksi, ja merkitsevät yhä huommin palkattuja, määrääaikaisempia ja epävakaampia töitä.

Jonnekin näiden muutosten ja haltuunottojen keskelle sijoitun minä, joka jätin työni ja identiteettini keraamikkona työnvastaisuuden ja vapaudenkaipuun puuskassa. Valmiiksi määriteltä identiteettiä pakoillen päätin uhrata aikaani poliittisen autonomian kollektiivisiin harharetkiin. Sen tähden prekaari-suuden aikaa, josta puhun, leimaa vahvasti poliittinen taistelu ja resurssien haltuunotto: ensimmäisen valintani seurauksena hankin laittomuuksien avulla kaikki ne välttämättömyydet, joita tulojeni olisi mahdoton kattaa, kantaen riskit ja ahdistuksen, joita siihen sisältyy.

Kääntämiselle omistautuneen taistelevan prekaarin työntekijän aika on siis samalla sekä ”vapautettua” että äärimmilleen täytettyä aikaa.

Tyhjyyden kammon leimaamaa aikaa: kun työ kerran on menettänyt paikkansa elämän keskiössä, aika tuntuu menettävän omat rajansa, siitä tulee ääretöntä tai äärettömiin venyvää. Kumi-

nauha-aikaa, jonka keskellä tulee vaikeaksi sanoa ei, ja johon kaikki mahtuu, kunhan sen saa onnistuneesti mahdutettua tiukaan aikatauluunsa. Jossa tapaamiset, kokoukset, työt ja projektit seuraavat toisiaan hengästyttävässä tahdissa, tapaaminen ystävien kanssa merkitsee samaa kuin kollektiivin kokous, ja kaikki on etukäteen järjestelyä. Näennäinen käytettävissä oleminen muuttuu totaaliseksi suunnitelmallisuudeksi, joka uhkaa tukehduttaa mahdollisuudet sattumiin.

Tämä ahdistuksen, stressin ja uupumuksen aika, tämä tuottavuuden aika, jolle yritetään alistaa mahdollisimman täydellisesti, tekee mahdolliseksi juomisen taitojen, oppimisten, kokeilujen, etsintöjen ja mieltymysten ehtymättömästä lähteestä, mutta samalla uhkana on pinnallisuuden kuilu ja turistin rooli omassa elämässä: tekemistä on niin paljon, ettei mikään yllä ensisijaisen tärkeäksi. Periksiantamattomuus, sijoitukset, jotka vaativat suuren määrän sinnikkyyttä, intohimoa, sitoutumista (ajallisesti), ovat vaarassa jäädä syrjään.

Kuunneltuamme videon loppuun aivomme ja ruumiimme antavat vihdoinkin periksi suloiselle pahoinvoinnille, jonka aiheuttavat retkipäivän kiireet, kaikki mitä olemme kuulleet, kertoneet ja miettineet, kaikki jaettu kiintymys (ja hasiksen arvaamaton myötävaikutus).

Varmaa on, että harhailu läpi työn ja ei-työn reittiemme on paljastunut joksikin paljon merkittävämmäksi kuin arkinen tapa siirtyä pisteestä toiseen. Ensinnäkin se, että valitsee kävelemisen on autojen aikakaudella radikaali käytäntö sinänsä. Poikkeaminen ennalta määrättyiltä reiteiltämme tekee mahdolliseksi katkoksen suhteessa omaan elämäntilanteeseemme. Meille tarjoutuu mahdollisuus hylätä sisäistämämme roolit ja tavanomaiset paikkamme ja astua sisään toisiin todellisuuksiin. Todellisuuksiin, jotka ovat kaikkea muuta kuin muuttumassa tutkimuskohteiksi, samalla kuin me itse olemme paljon enemmän kuin

pelkkiä katsojia. Kuljeskelu sallii meidän lävistää kehoillamme ja mielillämme nuo todellisuudet ja tulla siten osallisiksi niistä. Kulkumme aikana teroitamme aistimme ja ideat alkavat kuohua päässämme kunnes ne purkautuvat spontaanisti ja pohdimme niitä yhdessä uudelleen, järjestellemme ne uudelleen, sekoitamme taas, kirjoitamme niitä ylös muistikirjaan toisen kuiskatessa niitä korvaamme. Täällä ei ole mitään löydettävää, kaikki levittäytyy eteemme ja odottaa tulla tulkituksi, kudotuksi merkitysten verkostoon.

2. Koodien työstäjät II. Henkilökohtainen kertomus kuvitteelliselta viidenneltä pysäkiltä kääntäjien ja kieltenopettajien kuljeskelun varrella

Tämä on kertomus viimeisestä pysäkistä, joka jäi toteuttamatta, koska psykomaantiede on kevyttä ja rönsyilevää kokeilua, joka vie meitä johonkin ja jota me viemme. Hyvä on, aikamme ei riittänyt kaikkiin niihin paikkoihin/kieliin joita olimme ajatelleet; toisaalta törmäsimme odottamattomiin asioihin, kuten Niken jättimäiseen mainostauluun, joka sai meidät pysähtymään Solille. Se teki vaikutuksen meistä jokaiseen: ”kuka sinä olet?” ”diiva”, ”joogi”, ”taistelija”, tai mistä minä tiedän, hikinen musta nainen nyrkkeilyhanskat kädessään, lootusasennossa mietiskelevä pikku blondi, rokkimimmi muovihousuissaan... Identiteetti(en) tiivistymä, joka kertoi juuri siitä, mistä halusin teille puhua, ruumiista, ruumiillistuneesta tai ruumiiseen sisäistetystä kokemuksesta, kuten haluatte. Halusin viedä teidät keittiöön, joogatunnille, sänkyyn. En ole voinut tehdä niin, joten kerron teille mitä päähän pälkähtää.

Ruumis on yksi akseleista, jotka reiteillemme määrittelimme. Se on maailman hahmottamisen lähde ja paljon muuta. Ajattelen sitä mielelläni näin: valta takertuu ruumiiseen ehdollistaen,

sopeuttaen, kesyttäen ja virittäen sitä tietynlaisen elämän kehittämiseen. Ruumis on aineellinen vaikutus, subjektiivisuuden aineellistuma. Sukupuoliero jää tässä kohtaa riittämättömäksi käsitteeksi, tai ehkä sitä olisi venytettävä äärimmilleen kaikkea tätä imaginaarisen keinotekoista muokkausta varten; meduusa, soturinaisen ruumis, rukoilijasirkka, ja niin edelleen.

Nykyään meihin on istutettu ajatus siitä, että ruumiista on pidettävä huolta. On olemassa valtava teollisuudenala, jonka tarkoitus on saada meidät ajattelemaan ruumista tuottavan kuluksen välineenä, vaatteista kosmetiikkaan, pikakursseihin, ruokavalioon, kauneusleikkauksiin ja urheiluun. Ruumis musertuu, rentoutuu, tai molempia samaan aikaan; kuten New Yorkin kuntosaleilla, jonne ihmiset menevät hikoilemaan puoleksi tunniksi innostuneiden ihmisjoukkojen kierrellessä lasin toisella puolella. Ajatus ruumiista rakennelmana, ei kohtalona tai biologiana, on lyönyt läpi. Sen takia ihmiset asentavat proteeseja, käyttävät värillisiä piilolinsejä, menevät kylpylään tai ottavat bioenergeettisiä hoitoja.

Näissä tapauksissa ruumis ei ole pelkkä vastaanottaja, siitä tulee paikka identiteetin työstämiselle ja identifikaatiolle, aina muutakin kuin alusta tai sielun vastakohta. Ruumiin sekasortoisuus ja sairauden ja kuoleman orgaaninen väistämättömyys herättävät yhä pelkoa. Ruumista voi kuitenkin jossain määrin kontrolloida ja jopa organisoida sen toimintoja. Foucault näki tämän jo selvästi.

Monet naiset elävät ruumis kireänä ja/tai väsyneenä. Sitä ei huomaa ennen kuin sattuu jotain odottamatonta, ja yhtäkkiä sitä lyhyistyy tuolilleen tai saa hermoromahduksen. Varmaa on, että jännitteet eroavat toisistaan, ”kotiäidin” tuottama ruumis tarinoineen, vaivoineen ja masennuksineen ei ole samanlainen kuin moninkertaista työpäivää tekevän äidin ruumis. Kuten vaikka omani, viestinnän, tulkinnan sekä verkossa ja kaupungissa liikkumisen jäänteistä muodostettu, työn/taistelun/sosiaalisuu-

den jatkumon lävistämä; ruumis, joka ei noudata muita aika-
tauluja kuin toimitusaikoja tai improvisaatiota sen perusteella,
mitä eteen tulee, mitä mieleen tulee tietyissä toiminnan ehtojen
luomissa puitteissa. Saatavilla oleminen, sopeutuvuus, rekisterin
vaihto, samanaikaisuus ja jatkuvuus ovat arkeni tunnusmerkkejä.
Voi minua, jos tuntipalkkani laskettaisiin!

Vietän varsin paljon aikaa tietokoneen äärellä, poukkoil-
len näyttöikkunasta toiseen. Siinä ympäristössä ponnistelen ali-
tuisesti purkaakseni tilallista (kotona ja kodin ulkopuolella: kun
käännän, vastaan maileihin, kun haen leipää ja sanomalehden,
kun katson jotain internetistä, kun puhun puhelimesta, kun
luen, kun laitan ruokaa, kun käyn kokouksessa, kun liikun naa-
purustossa), ajallista (sen mukaan, soitetaanko tai kirjoitetaanko
minulle, miten asetan asiat tärkeysjärjestykseen, toimitusaikojen
tai kokousten ja haastattelujen mukaan, joissa käyn) ja sosiaalista
(sekalaiset ihmiset, joiden kanssa asun, joiden kanssa taistelen,
joiden kanssa teen vaihtelevia projekteja, ei koskaan vain yhtä tai
toista) jatkumoa. Jotkut feministit yrittävät purkaa palkatonta
kotityötä, ja juuri purkamista luulen itse tekeväni omissa aska-
reissani.

Minulle keittiö on murtumakohta, aivan kuin jooga. Keit-
tiötä käytin jo väitöskirjaa kirjoittaessani, enkä oikeastaan pitääk-
seni itsestäni huolta tai mitään sen suuntaista, vaan jotta voisin
irtaantua hetkeksi ja syventyä johonkin käsillä tehtävään, joka
sitä paitsi on välttämätöntä ja josta nautin. Pidän ruoanlaitosta,
koska se on tapa punoa monimutkaisia juonia, pieni vastarinnan
pläntti; ja minulle käy niin, yhtäkkiä en kykene enää, nouse-
n ylös ja käyn käsiksi töihin. Toisinaan, kuten tänään, kuten näy-
tön edessä. Mutta se mistä pidän eniten, on pienen hengähdys-
tauon ottaminen keittiössä. Nautin enemmän ruoanlaitosta kuin
istahtamisesta lautasen ääreen sen jälkeen. Ruokaostoksilla käy-
minen ei suju minulta ollenkaan, se on aivan toista maata. Ensini-
näkin järjestelmällinen vuorovaikutus rahan ympärillä (olen ollut

pitkään töissä myyjänä ja inhoan kaikkea, mihin liittyy osto- ja myyntisuhde). Toisekseen hämminki kadulla, kotimatalla, joka on oikein hyvä juttu, jos siitä pitää, mutta joka rikkoo keskittymistä liikaakin. Tämä on tosiaan etäisyyden ottamista.

Luulen, että pidän ruoanlaitosta myös siksi, että sitä voin tehdä yksin. Näin ei koskaan tapahdu esimerkiksi netissä, jossa lävitsemi virtaa tuhansia sanoja, kokouskutsuja ja erilaisia pyyntöjä. Tosiasiassa keittiö on tavallaan parodia duunistani koska sekin on katkonaista: laitan ruoan hellalle, palaan töiden ääreen, vilkaisen, poistan, ja niin edelleen... miljoona pienen pientä toimintoa, jotka sopusoinnussa muodostavat kokonaisuuden, *stand by* -tilan; vieläkin liikaa jatkuvuutta, liikaa läheisyyttä, liikaa toisiinsa limittyviä ja päällekkäisiä asioita, mutta myös pieni askare joka yhdistää mekaanisen ja luovan.

Jooga on toinen irtautumisen keino, paljon selkeämpi sellainen, koska poistun kotoa ja olen aivan toisessa maailmassa. Joogan aloittaminen liittyi siihen, mitä aiemmin sanoin ruumiista. Sen lajin stressiin, joka on tullut osaksi ruumista, paikantamattomaan lihasjännitykseen, joka on perustava osa minua (pidä mielessä, ettei ruumiillinen horisonttini ole vinksahtaneen ihmisen). Pidän jännittyneisyydestä urbaanissa ruumiissa, joka on valpas, jolla on suunnaton näkökenttä ja silmät selässä, joka ennakoiki koko ajan, mitä on tulossa. Ruumiillisuuteni on luonteeltaan varsin kaksinaista. Kuten feminiininen ruumiillisuuteni, joka on sisäistänyt helvetinmoisen pelon, mutta samalla taistelee joka sentistä ja kyseenalaistaa asentoja, tapoja, eleitä, katseita. En esimerkiksi kestä sitä, kun metrossa viereinen matkustaja avaa haaranensa levälleen määrittäen tilallisen universumin uuden keskipisteen. Istuudun, ja samalla elegantilla, pysäytetyllä liikkeellä painan hänen jalkansa yhteen; puhtaaksiviljelty tekniikka, jonka tarjoan lukijoiden käytettäväksi.

Takaisin joogaan. Aloitin hieman epämääräisistä syistä, mainitsemani lihasjännityksen takia, ja epäilevällä asenteella. Nyt

olen haltioissani, koska huomaan, miten käyttää joogaa laajemmin, sisällyttää se tapaani kävellä, istuutua... Näet mikä paradoksi: erottaa, pilkkoa, pirstaloita, ja toisaalta luoda jatkuvuutta, laajentaa, sekoittaa. Sama tapahtuu toisille, jotka tanssivat flamenco ja kopisuttavat korkojaan muiden asioiden lomassa tai venyttelevät bussissa. Olen joogannut kolme vuotta ja tunnen valtavia muutoksia. Olen edelleen skeptinen, ennen kaikkea inhoamaani opetuslapsen asennetta kohtaan (huomaan jo, ettei mystisismin ilmaantuminen ole edes uhka), mutta joogasta on tullut minulle myös oma aika/tila. Näkisittepä tunnit; porukka saapuu paikalle kuin höyryveturit ja lähtee kuin kedon kukkas-
set, palatakseen höyryveturin olotilaansa tauon jälkeen, jota toivon meidän kantavan mukamme. Olemme kaikki naisia, tänä vuonna on yksi jätkä; rintakehä avautuu, häntäluu asettuu paikalleen, jalkapohjat venyvät kuin sammakolla, ja niin edelleen. Yhdistelmä äärettömän pieniä muutoksia, joiden mukana tulee juuri oikea sekoitus voimankäyttöä ja *momentumia*. Mahtavaa.

Hyvä on, on muita mahdollisia strategioita. Säännöllisessä työssä: kuuluisa viikonloppu, sairausloma. Epätyypillisessä, no, se vaihtelee, epämääräinen väsymys, uinti, huumeet, jne. ”Miltainen tämä meidän ruumiimme on?” kysyn itseltäni. Ja minulle tulee aina mieleen kaiku Harawayn sanoista, ”näiden muutosten intiimiys...”

Ruumiin ajatteleva funktionalistisesti (esimerkiksi stressaantunut ruumis, joka rentoutuu muutamaksi minuutiksi palatakseen raadantaan, kouristuksenomainen seksuaalisuus, joka suuntautuu paineiden purkamiseen keskellä rautaisen tiukkaa tilallista/ajallista/sosiaalista kuria) ei riitä, vaikka sitä todellisuudessa esiintyy paljon. Kutsun sitä ”huolloksi”.

Palatakseni keittiöön, varmaa on etten lähde, en pidä taukoa, koska jos pidän tauon ja lähden kävelylle tunnen hukkaavani aikaa (pidä varasi!) ja mieluummin maksimoin hyödyn ja pidän kerralla kunnon tauon. Tosin en oikeastaan tiedä pystynkö

siihen, sillä olen kokoomis- ja kuljetuskone. Sen takia minä liitän yhteen nämä pienet tauot. Millä? Nimenomaan kotityöllä, kaiken sen avulla, mitä pidän välttämättömänä: kastelen kukkia (siitäkin pidän), laitan pyykit koneeseen, ripustan vaatteet kuivumaan, ja niin edelleen. Olen ehdottomasti yhden naisen orkes-teri, mutta ilman alaisia.

Naisystäväni, jonka kanssa myös jaan kotini, sanoo minun elävän jatkuvassa kriisissä. Hänen mukaansa ei ole hetkeäkään, jolloin minua ei valtaisi pakko tasapainottaa ympäristöäni, pieni suuri helveti. Luulin, että minulla oli asiat paremmin hallussa, onnistuneeni ajan myötä järjestelemään aikani ja tehtäväni täsmällisemmin ja hoitavani elämäni paljon paremmin, jotten hukkuisi tähän heittäytymisen ja irtautumisen rytmiin. Jopa seksuaalisuus asettuu tähän keskeytymättömään dynamiikkaan palasena, joka katkaisee, *but not quite*. Jos ei, miksi sitten tykkäät naida siestan aikana? (Hyvä on, ei pidä myöskään pidättäytyä.)

Ja on totta, että joudun tekemään todellisuudelle paljon väkivaltaa saadakseni aikaan todellisen murtuman. Enkä myöskään tiedä, onko se erityisen tavoiteltavaa: supervarattu viikonloppu, päähänpintymä kirjallisuuteen ja yhdessä sängyssä lukemiseen, yritys pysäyttää kodinkoneet tai jäädä en tiedä mihin. On myös totta, että koko ajan tapahtuu jotain odottamatonta, mutta juuri satunnaisuus, aikataulujen ja päivämäärien puute kalenterissa, pakottaa minut ”vaalimaan” tietyille asioille omistettuja hetkiä, maksimoimaan ajan tai rajoittamaan kanssakäymistä. Epätoivoista toimintaa, joka syntyy hyväksikäytöstä, siitä, että monilla alueilla en voi sanoa ei, koska tiedän tarvitseväni rahat, suhteet tai tilaisuuden, ja että joka tapauksessa minä olen se, jonka on määriteltävä muuttujat ja arvot tässä integroidussa piirissä.

Huomaan hyppiväni aiheiden välillä, mutta nyt aion palata joogaan ja Niken mainokseen. Niken kohdalla kyseessä on huipuunsa viritetty ruumis, kurinalainen ruumis, joka on virtuoosimaisesti sekoittanut itsestään huolehtimisen ja itsensä esittämi-

sen. Niken kuvasto on tulkinnut uudelleen naisten itsenäisyyden, ruumiin ja seksuaalisuuden arvostamisen, fyysisen ja psyykkisen yhteensulautumisen (subjektiivisuuden materiaalisuus), itsensä toteuttamisen ja itsensä työstämisen. Kaiken tämän lopputulos on naiseuden representaatio, joka kiteyttää kaiken tämän kuu-teen suunnattoman kokoiseen kuvaan. Naispuolisesta ruumiista, jonka objektivointia Beauvoir ja niin monet muut ovat kritisoi-neet, on tullut subjekti tai vähintään ”toimiva” (oma ruumis, objektit, muiden ihmisten ruumiit jne.).

Tätä ei tapahdu kaikissa mainoksissa, katso vaikka Mangon mainoksia tai Schiefferin jättikampanjaa, mutta jopa niin taan-tumuksellisessa kampanjassa kuin ”todo un veterano” on jotain siitä näennäisestä toimijuudesta, joka ruokkii ajatusta siitä, että ”teen itsestäni omanlaiseni kuvan”.

En tiedä mitä sanoa tästä kaikesta muuta kuin että on jat-kettava pohdintoja. Beauvoirin subjekti–objekti-kysymyksen-asettelu näyttäytyy ehdottomasti meille muuttuneena, ja se mitä meidän on jälleen pohdittava, on tämä markkinoiden harjoit-tama ainutkertaisuusien sulauttaminen tai uudelleentulkinta: jooga-ainutkertaisuus, hinttiainutkertaisuus, firenzeläisen näy-teikkunan epäglobaali ainutkertaisuus. 28J:ssä, Pride-tapahtu-man yhteydessä, sanoimme jo että ”Lesbous ei ole tavamerkki”. Sanoimme myös ”Tehkäämme haluistamme, seksuaalisuuksis-tamme, kiintymyksistämme globaali kaaos”. Hyvä on, kaikkea tätä on mietittävä edelleen, mutta tätä kuvitteellista pysäkkiä var-ten tässä oli jo ihan tarpeeksi.

3. Hoivaa kahden rannan välillä. Kolmiääninen kertomus kuljeskelusta kotiapulaisten kanssa

SUNNUNTAI 27. LOKAKUUTA, KELLO 16 ESKALERA KARAKOLA

Arvailuja, kysymyksiä, tietoja–selityksiä–yhteisiä lähtökohtia, suunnitelmia, intohimoa ajatella asioita uusiksi ja liittää arkiset askareemme laajempaan kokonaisuuteen, vaikutelmia, suuria irrallisia ideoita, jotka liittyvät ymmärrykseemme siitä, keitä olemme, kulkemista. Kuten muissakin kuljeskeluissa, lähestymme tilannettamme prekaareina naisina. Haluamme rakentaa mieleistämme elämää ja tuhota tämän huimaavan prekaarisuuden niillä työvälineillä, joita saamme kun opimme ymmärtämään paremmin.

Suunnittelimme kuljeskelua kotiapulaisten työhön kolmen hyvin erilaisen naisen kanssa, joilla on hyvin erilaisia asioita sanottavana ja kysyttävänä. Ismucané on ecuadorilainen nainen, joka muutti Espanjaan kotimaahan jääneiden lastensa vuoksi, koska hän tunsi vastuukseen taata lapsilleen ja itselleen tulevaisuuden. Ismucané työskentelee 14 tuntia päivässä maanantaista lauantaihin, poikkeuksena vapaat torstai-iltapäivät, jotka hän käyttää tuntipalkalla siivoamiseen. Liikenevät hetkensä hän uhraa kosmetiikan myymiseen. Silvia on nuori espanjalainen opis-

kelija, joka joutui palvelemaan tutuntutun talossa näennäisen tasa-arvoisena. Andrea, toinen kotiapulaisen työlle omistautuva ecuadorilainen, on vailla perheen tuomia velvollisuuksia, joten hänen taloudellinen tilanteensa on jossain määrin vakaa.

Kun naiset, joilla on paljon yhteistä, mutta jotka ovat toisaalta niin erilaisia kohtaavat, on paljon jaettavaa ja sanottavaa. Kun tulee aika esitellä ”precarias a la deriva” naisten tuotavuuden, tietämyksen sekä konfliktin ja rakentavan toiminnan kehikkona, nousee monia keskeisiä kysymyksiä esille. Mitä ajatella perimmäisestä erilaisuudestamme? Miten rakentaa tästä monimutkaisesta kehikosta, joka me nyt olemme, sellainen me, joka olisi tehty meistä muodostuvien saranoiden, kontaktien ja virran avaamisesta? Kotityön kuljeskelussa näemme säikeitä todellisuudestamme: laillinen ja laitton siirtolaisuus, monenlaiset taloudelliset tilanteet, erilaiset tärkeät vaatimukset, hyvin erilaiset vapaudet. Kuitenkin kaikkia meitä yhdistää olemassaolon prekäärisuus.

ENSIMMÄINEN PYSÄKKI:

UNIVORMUJA AVE MARÍAN KADULLA, LAVAPIÉSIN KAUPUNGIN-
OSASSA

Pysähdymme ensin työvaatteiden kaupassa. Monenlaiset univormut kulissinamme ryhdymme keskustelemaan hierarkioista, riistetyistä ruumiista, loppuun palamisesta, haavoittuvaisuudesta, ajankäytöstä ja ajan alistamisesta pääomalle. Puhumme myösi siitä, miten feminiiniset hoivaamisen ja kodin hoitamisen taidot laitetaan töihin ilman tunnustusta. Tästä kärsivät monet naissiirtolaiset, kuten Ismucané.

”Ovatko univormut tarpeellisia?”

Kenelle? Kontrollijärjestelmät ovat luoneet univormut luokitellakseen, erottaakseen ja niin edelleen.

Espanjaan saapuessani en koskaan ajatellut univormun pitä-

mistä, tämä olisi suurin sisäinen taisteluni ja nöyryytys.

Kun et asu talossa, jossa olet töissä, et tarvitse univormua. Sisäkoltä sitä vaaditaan, varsinkin jos työskentelet rikkaille ihmisille.

Työhaastattelut ovat kamalia. Sinulta kysytään monia asioita, opinnoistasi, elämästäsi, toiveistasi... Mutta kun tulee aika puhua palkasta, se on mahdollisimman alhainen, vaikka tulet työskentelemään tuntikausia ja tekemään töitä kuin mustekala.

Tulet Ecuadorista suurin toivein uskoen, että elämä muuttuu, että saavutat kaikki päämääräsi, ja täällä sitten kohtaat kovan todellisuuden. Puhumattakaan tunteistasi, siitä, että olet jättänyt perheesi kauas, täällä sekä työmarkkinatilanteesi että sosiaalinen tilanteesi on epävakaa, ja vielä ilman tietoa tulevaisuudesta. On kuin olisit toisenlainen kuin muut täällä asuvat ihmiset.

Univormun käyttäminen on traumaattista. Sen käyttöä vaadittaessa ei mietitä mitä haluaisit, mitä sen pitäminen tarkoittaa: että tietää olevansa toisen henkilön määrällävänä, eikä hän ota huomioon mahdollisuksiasi, vointiasi, väsymystäsi... Sinun on vain tehtävä työsi, oltava robotti. On oltava vain tehokas eikä saa tuntea mitään tai valittaa. Kun toiset näkevät sinut, he tietävät, että olet joidenkin tiettyjen ihmisten alaisena, ja saat heidät tuntemaan itsensä ylemmiksi ja mahtaileviksi. Sinun on oltava aina valmis hymyilemään, ottamatta tietenkään huomioon että olet ilman lapsiasi, teet asioita nöyryyttävissä olosuhteissa, pitkiä vuoroja, ja vieläpä peläten palkan menettämistä, mikäli työnantaja ei ole tyytyväinen.

Meillä kotiapulaisilla ei ole yhteyttä ulkomaailmaan. Vapaata on torstaisin ja lauantaisin ruuan jälkeen, neljän ja kuuden välillä, ja sunnuntaisin, mutta torstaina ja sunnuntaina on lisäksi pakko tulla aikaisin nukkumaan. Näillä tauoilla ei ehdi hoitamaan mitään asioita, ei etsimään muita töitä tai järjestämään henkilökohtaisia asioitaan (joita ei kukaan muukaan puolestasi hoida). Olemme vailla yhteyttä ulkomaailmaan ja tietoa. Työn-

antajamme eristävät meidät estääkseen meitä tuntemasta olosuhteista, joissa olemme, ja järjestäytymästä, jotta voisimme parantaa niitä.

Yleensä kotiapulainen työskentelee 12–14 tuntia päivässä, ja lisäksi täytyy nukkua talossa, jossa työskentelee. Hän tekee loputtoman määrän asioita: siivoaa, laittaa ruokaa, hoitaa lapsia ja kestää painetta.

Meille ei makseta siitä älyllisestä ja emotionaalisesta työstä jota tarjoamme. Meille maksetaan ainoastaan – ja huonosti – tekemästämme fyysisestä työstä. Työnantajat eivät tunnusta tai maksa meille elämänkokemuksestamme, mutta he hyödyntävät sitä.

Tekemämme työ on hyvin tärkeää. Meillä on suurin vastuu lasten ja vanhuksien hoidosta. Ajatelkaa miten ristiriitaista: työnantajamme kohtelevat meitä huonosti, mutta samalla me huolehdimme sekä maan tulevaisuudesta että vanhuksista, joilla on takanaan elämää ja kokemuksia. Heidän pitäisi päinvastoin kohdella meitä hyvin ja maksaa meille hyvin, jotta tekisimme työmme parhaalla mahdollisella tavalla.

On lisättävä, että ei missään työssä oteta huomioon fyysisiä ponnistuksia, väsymystä, tai vielä pahempaa, niitä olosuhteita joissa teet työsi. Olemme äärimmäisen köyhiä, usein ilman sairausvakuutusta tai juurikaan rahaa. Ylitämme voimavaramme aivan kestäättömällä tavalla, välittämättä seurauksista maissamme tai siellä, minne ikinä päädyimmekään.

Meidän pitäisi alkaa osoittaa mieltä näitä epäoikeudenmukaisia tilanteita vastaan ja muistaa, että olemme tulleet tänne parantamaan elämäntilannettamme. Meidän tulisi löytää rohkeutta ja tahdonvoimaa aloittaa matka, joka ei ole helppo, mutta jota on jatkettava, ja taisteltava niistä olosuhteista, joissa olemme.”

OLEMME TÄRKEITÄ IHMISIÄ

MEILLÄ ON PALJON TARJOTTAVAA JA VAADITTAVAA

TEHKÄÄMME SE!

Heitämme ilmaan äärimmäisen tärkeän kysymyksen (joka on erottamaton niistä kysymyksistä, joita kysyimme tämän kuljeskelun alussa). Nämä ovat olosuhteemme ja voimamme. Millainen olisi se tila ja kohtaaminen, johon me kaikki mahtuisimme ja jonka aiomme rakentaa?

TOINEN PYSÄKKI:

LAVAPIÉSIN KAUPUNGINOSAN ULTRAMARINOS-SUPERMARKETTI

Seuraava pysähdyspaikkamme on pieni supermarketti. Siivoustarvikkeita kädessään Silvia kertoo meille, miten hänen työnantajansa luottaa häneen niin paljon, että antaa hänelle rahaa, jotta hän voi ostaa parhaimmat ja halvimmat kodinhoitotuotteet, ja miten tämä johti todellisuudessa varsin vaativaan etsimiseen, vertailuun, päättämiseen ja säästämiseen, osana hänen työtään vieraassa kodissa. Silvian työnantaja-ystävä piti itsestään selvänä, että ”kunnon naisena” Silvia osaisi homman, tai ainakaan hän ei sitä kyseenalaistanut. Niin, äidiltään Silvia oli oppinut kodin askareet.

Toisaalta luottamus josta hän nautti ja pyrkimys välttää epäilyjä velvoittivat hänet säästämään mahdollisimman paljon ja pakottivat hänet uuvuttavaan työhön. Loppujen lopuksi kyse oli ystävästä. Silvia kertoi meille, että työllistämissuhteet samanarvoisten ja ystävien välillä eivät välty niiltä samoilta ongelmilta, joita kotityön surkeimmissa sopimuksissa esiintyy.

On totta, kuten jo ensimmäisten kuljeskelujemme yhteydessä mainitsimme, että joidenkin naisten (talojen emäntien) vapautuminen kotitöistä toisten naisten (kotiapulaisten) avulla ei voi tapahtua yksinkertaisesti siten, että ensimmäisistä tulee toisten alistajia ja vihollisia. Yksi meistä perusteli tämän osoittamalla, mikä arvo on sillä, että naisille avautuu mahdollisuus luoda näköaloja julkiseen elämään meidän yhteiskunnassamme. Siitä huolimatta nämä naiset ovat myös samaan aikaan työpaikalla ja kotona, esimerkiksi puhelimen avulla. Esimerkiksi virkamies-

ten tapauksessa tämä tulee hyvin esiin. Toinen samansuuntainen argumentti ovat siirtolaisten palkkaamisessa käytettävät laittomat verkostot, joita he itse luovat ilmoitusten avulla. Kovuudestaan, riistosta ja kaikista seurauksistaan huolimatta kotiapulaisen työ antaa samalla paperittomille naisille mahdollisuuden toteuttaa toiveitaan matkustaa ja vapautua machistisista oloista kotona.

Kuten sanottua, tämä kaikki on varmaa, mutta varmaa on myös se, että naisten väliset palkkasuhteet tuovat välttämättä mukanaan myös kovia vaatimuksia ja huomaavaisuuden puutetta niitä kohtaan, joiden kanssa on sovittu ”vähän erityistaitoja vaativasta” kotityöstä.

Yksi suunnittelemaamme pysähdyspaikka, johon emme ehtineet ajanpuutteen vuoksi, oli talo jossa työskentelen satunnaisesti. Työnantajani on varsin miellyttävä nainen, joka ei kyseenalaista työntekijän täydellistä *joustavuutta* (joka monesti tarkoittaa haavoittuvuutta). Hän soittaa silloin kun hän tarvitsee.

On myös sanottava, että pidin työstäni, koska hallinnoin itse omaa elämäni ja rahojani siten, että käytännössä en työskentele. Tilanteeni on kovin erilainen kuin Ismucanén, joka siivoaa viikon jokaisena päivänä saavuttaakseen taloudelliset toiveensa. Onko työnantajani vihollisemme? Mitä ajatella äärimmäisestä joustavuudestamme? Nämä olivat tämän pysäkin kysymykset ja niihin aloimme jo vastaamaan.

Joustavuudesta puheen ollen, Marisa vakuutti eräänä päivänä, että se on huomattavasti toivottavampi tilanne kuin vakituinen, päivittäinen, koko elämän kestävä työ. Carmenilla ei ole minkäänlaista aikomusta olla sairaanhoitaja koko elämänsä, sillä vakituisista työsuhteista on taisteltava niin kovasti.

Marinan mukaan ratkaisevaa on ajatella ja luoda olosuhteita, joissa voimme itse hallita joustavuuttamme: tuhota prekaarisuutemme. On otettava huomioon, että niin kauan kuin maailma on olemassa, on vessoja siivottava, kommentoi Cristina. Massia jo! vaatii Silvia...

MATKALLA METROSSA

LINJA 3 ARGÜELLESIN SUUNTAAN

Seuraava pysäkkimme oli matka, joka on meidän kaikkien erikoisalaamme. Valitsimme metron, jotta voisimme luonnostella joitakin ääriviivoja siitä, mistä me ”kuljeskelevat prekaarit” muodostumme: siirtolaisuus ja laittomuus kontrollidispositiivina, ja suurkaupungin läpäisevät reitit, joiden avulla prekaarit piirtävät kuvaa suurkaupungista mahdollisen kohtaamisen ja interventio paikkana.

Luemme hylkäyskirjeen, jonka eräs meistä sai vastauksena työhakemukseensa. Hakemus hylätään sillä perusteella, että alalla on jo tarpeeksi työvoimaa. Se avaa keskustelun siirtolaisuudesta ja vallanpitäjien väkivaltaisista, mutta hyödyttömistä yrityksistä kontrolloida sitä.

Kuitenkaan en tässä voi kertoa siitä mitään, ei siksi ettei tämä olisi meille erittäin ajankohtainen teema, vaan siksi että matka oli melko lyhyt, ja halusimme jatkaa Ismucanén työvaatekaupassa aloittaman kertomuksen tarkastelua. Kuljeskelut ovat tällaisia, ne vievät meidät sinne, minne meillä on halu mennä. Mutta ne myöskin jättävät monia tärkeitä lukkoja avaamatta...

Matkasta ja matkalla puhuminen johtaa meidät Paulinan (toisen ecuadorilaisen, toisen siirtolaisen) kertomukseen omasta siirtolaisuudestaan. Hän ei ole enää maanpakolainen vaan siirtolainen. Hänen tilanteensa hahmottaminen on tärkeää myös minulle. ”Tietyistä perinteistä ja arvoista irtautuminen on minun tapauksessani ollut juhlan ja huojennuksen aihe.”

Tällä reitillä, jolla olemme, on yhä monenlaisia rajoja tuhotavana: ”Espanja tarjoaa minulle muureja, aitoja ja vihamielisiä katseita. Sain kirjeen, jossa sanottiin: Päätän hylätä viisumihakemuksen. *Ilmoittakaa asianomaiselle, että tämä päätös merkitsee, että hallinnollinen tie on käyty loppuun, ja ehdollisesta päätöksestä voidaan valittaa tähän elimeen...* Nöyryyttämällä minua niin

paljon töissä he ovat todellakin onnistuneet vahingoittamaan minua.”

Monien kokema riisto lähtökohtanamme halusimme myös hyödyntää reittiä keskustellaksemme erilaisista ajoista ja hui-
maavasta vaihtelusta, johon meidät on pakotettu. Monien nais-
ten yksinäisyys lähtökohtanamme päädyimme siihen tulokseen,
että pysyvistä jäsenistä koostuva kokousmainen kokoontumi-
nen ei sovi meille prekaareille naisille. Aloimme miettiä, voisiko
työmatka toimia paikkana, jossa voitaisiin onnistua kutsumaan
mukaan myös muita naisia ja miehiä.

Jätämme tässä toisen kysymyksen avoimeksi. Sanoin jo aiem-
min, että tuolloin meidän tarvitsi vain pyrkiä ymmärtämään
Ismucanén riskialtista hyppyä, toista niistä, joista rajojen rikko-
minen on tehty.

KOLMAS PYSÄKKI:

PARQUE DEL OESTEN ECUADORILAINEN NURKKAUS

Seuraava pysähdyspaikkamme on Parque del Oeste, suurkaupun-
gin kolkka, jonka kansallisesta sunnuntaijuhlastaan palaavat
ecuadorilaiset ovat ottaneet haltuun lentopalloa, ecuadorilaisia
leivonnaisia, viinanjuontia ja koväänisiä perheitä varten.

Täällä halusimme keskustella toisten kotiapulaisten kanssa,
eli toisin sanoen lähes kenen tahansa kohtaamamme ecuadori-
laisen naisen. Halusimme tutustua hyvin lyhyesti, heidän valit-
semallaan tavalla, heidän työskenteleviin ruumiisiinsa, heidän
aikaansa, lepoonsa ja siirtolaisuuteensa.

Joillekin meistä, jotka olimme osa tätä, vaikka emme olisi sitä
peruuttamattomasti, nämä pienen pienet matkat olivat innosta-
via. Toisille, jotka eivät ole täältä kotoisin, kommunikointi oli
vaikeaa. Sitä paitsi olemme erilaisia.

Se on itsestään selvää. Kokouksessa, jossa arvioimme ensim-
mäisiä kuljeskelujamme, tuli ilmi enemmän ratkaisevia eroja.

Kun selitämme monimutkaisia tilanteitamme, tulee näkyväksi että olemme naisia, joilla on hyvin erilaisia työkokemuksia. Osa meistä on pitkän linjan feministejä, osalla on erilaisia kokemuksia kotiapulaisen työstä (osa tarjoaa sitä, osa otti sitä lapsena vastaan). Osa meistä on siirtolaisia, jotka ovat tulleet läpi suodattamina toimivista rajoista ja joilla on ollut rohkeutta saattaa itsensä äärimmäisen avuttomuuden tilanteeseen.

Tämän vuoksi olemme tunnustaneet nämä erot ja alkaneet puhua saranoista ja yhteyksistä. Tämän ansiosta ”precarias a la deriva” voi olla kokonainen naisten verkosto, laaja ja voimakas.

Ehkä avain on sen ymmärtämisessä, että jokainen meistä voi osaltaan tuottaa tämän kohtaamisen, joka tuo siihen asti vieraat todellisuudet yhteen. Jokainen meistä naisista voi muodostaa hypoteesiin ja testata sitä kadulla toisten kanssa. Jokainen meistä voi ottaa riskin ja ottaa osaa prosessiin, jossa rakennamme sitä epämääräistä hahmoa, joka me olemme, me kaikki, yhdessä.

Kohtaamme puistossa vielä kolme naista: isoäidin, äidin ja tyttären, kolme sukupolvea, kolme toisiinsa linkittyntä siirtolaisuuden kokemusta. Saamme kuulla kertomuksen Ritasta, ecuadorilaisesta siirtolaisesta, joka juurtui Madridiin mennessään naimisiin, vakituisesta työstä kauppakeskus Díassa ja hänen tyttärestään. Kun pikkuinen syntyi, Rita toi maahan äitinsä Marían. Hän on ecuadorilainen maanviljelijä, joka on ollut koko elämänsä ajan riistetty, eikä tunne toista tapaa elää. Se on kertomus kolmesta naisesta, jotka järjestävät elämänsä uudelleen naisellisten järjestämis-, hoiva- ja uhrautumistaitojen mukaan.

Pikkuinen kasvaa maanviljelijäisoäitinsä hoivaamana ja äitinsä modernisointivimman kourissa. Äiti ajattelee, ettei Maríalla, vanhalla riistetyllä, voisi käydä parempi tuuri.

Matkalla viimeiselle pysähdyspaikallemme Ismucanén on soitettava puhelu. ”Hei rakas pikku tyttöni...” Ismucané hoitaa Ecuadorin-kotiaan puhelimesta, neuvoo kolmea lastaan pitämään huolta itsestään, kieltää näitä piilottelemasta ongelmia, jos

kotona sellaisia on, kieltää siskoaan ja äitiään antamasta rahaa lasten isälle, koska tämä ei sitä palauta, kehottaa näitä muistamaan, että uuden talon sähkö juoksee hänen laskuunsa, ja että he menettivät jo puhelimen, koska eivät maksaneet laskua. Hän vaatii siskoa ja äitiä pakottamaan lihavana itseään pitävän Pikku-Andrean syömään. Andrealle hän antaa neuvoja siitä, miten vahlia linjojaan ja terveyttä, ja suosittelee, että mikäli hänen isänsä kysyy äidin rahalähetyksistä, on sanottava niiden olevan mitättömiä. Isäänsä hän käskee sanomaan ikkunantekijälle, että rahat tulevat vasta kun työ on tehty, eikä aiemmin...

VIIMEINEN PYSÄKKI

ELÄVÄÄ KUVAA

Viimeisellä pysähdyspaikallamme näemme videon. Video käsittelee kotiapulaisten häviämiä oikeudenkäyntejä, joissa he olivat vaatineet samanlaista eläkettä kuin muistakin töistä, sekä myös työn aiheuttamia vammoja.

Tuomarien mielestä painavin argumentti oli, että kotiapulaisen työ ei vaadi samaa fyysistä voimaa kuin muut työt, varsinkin kaikkien kodinkoneiden avulla. Vanhojen ämmien valitusta! Niinpä ryhmä lääkäreitä arvioi kotiapulaisen tarvitseman lihasvoiman osoittaakseen, että työ on todellisuudessa vaativampaa ja terveydelle haitallisempaa kuin moni muu työ. Jälleen tilanne, jossa kotiapulaisen työ tehdään näkymättömäksi...

On kiinnostavaa panna merkille, että kuten huomautimme ensimmäisistä kuljeskeluistamme, kodinkoneet merkitsevät lisärasitetta. Koko ajan vaaditaan yhä uuvuttavampaa työtä, yhä useampia koneita joihin mukauttaa ruumis. Huh, ja vielä mikrobin keksiminen, mikä vitsaus kotiäideille.

Toinen paikka, jossa olisimme halunneet pysähtyä, mutta emme voineet, oli Murcian kadun vallattu talo. Ränsistyneessä rakennuksessa majoittuu monenlaisia siirtolaisperheitä. Nuori

siirtolainen, joka kutsuu kotiinsa maanmiehiään, joilla ei ole paikkaa minne mennä. Yhdessä asunnossa asuu äitejä lastensa kanssa, pari työtöntä tyttöä, joku mies, viereisessä asunnossa monta veljeä ja yksi sisko jakavat asunnon, alhaalla kokonainen perhe...

Me halusimme keskustella tämän rakennuksen naisten kanssa. Monet heistä ovat kotiapulaisia, kaikki äitejä, lähes kaikki siirtolaisia joilla on taloudellisia odotuksia, talonvaltaajia kaupungissa, jossa asuminen on luksusta. Tänne jäi tuhat kysymystä esitettäväksi.

4. Nuorallakävelyä terveydenhuollossa. Kertomus kuljeskelusta sosiaalisairaanhoidajan kanssa

PERJANTAI 22. MARRASKUUTA

Kuljemme Orcasitasiin seuranamme sosiaalisairaanhoidaja, jolla on kokemusta monista terveystyö- ja hoiva-alan töistä. Meillä on edessämme kiehtova iltapäivä täynnä tarkkaavaista kuuntelemista, uteliaana katselemista ja ideoiden prosessoimista nopeammin kuin kynä kulkee paperilla.

Matkalla oppaamme kertoo meille töistään: huumeriippuvaisten hoitolaitos Fúcarin kadulla, Orcasitasin kaupunginosan terveyskeskus, ja viimeisin, perushoitajien ja vanhustenhoidon opettajan työ IMEFE:llä (Madridin kaupungin koulutuskeskus). Orcasitasin terveyskeskus on tämän prekaarin sairaanhoidajan entinen ja hänen äitinsä nykyinen työpaikka. Myös äiti on sairaanhoidaja, joka on lisäksi vapaa-aikanaan perustanut viikoittain kokoontuvan pahoinpideltyjen naisten ryhmän.

Kun oppaamme Carmen kertoo työhistoriastaan sekä äitinsä ja omasta henkilökohtaisesta taistelustaan, saamme selville, että tälle sukupolvelle työ on vielä prekaarimpaa kuin edelliselle. Carmenin äidillä, jota emme valitettavasti pystyneet tapaamaan, on takanaan pitkä historia taisteluita. Hän muutti 24 vuotta sitten

Chilestä Espanjaan lapsi vatsassaan, käänsi ammatillisesti täysin suuntaa ja koulututtautui sairaanhoitajaksi. Hän on sellainen sairaanhoitaja, jollaisen jokainen meistä haluaisi: täysin potilailleen omistautunut.

Carmenilla on tiivis suhde äitiinsä. Äidin antama motivaatio ja vaikutus tyttärensä on ilmeistä. Siitä huolimatta sukupolvien välillä on selvä kuilu elämänsenteissa ja -haaveissa. Saamme tietää, että tytär hakee työpaikkoja äitinsä neuvosta, mutta hän selvittää meille, ettei hän suunnittele mitään lopullista.

Yhtäältä nykyisillä työmarkkinoilla mahdollisuudet saada taattu ja koko elämän kestävä työpaikka ovat käytännössä olemattomat. Toisaalta taas tämä uusi prekaari sukupolvi kieltäytyy ajattelemasta, että elämä ja tietty työpaikka liittyvät erottamattomasti toisiinsa. Toisin oli ennen. Kun meiltä kysyttiin ketä vanhempamme ovat, vastasimme kertomalla mikä heidän ammatinsa on. Tällä hetkellä identiteetin määritteleminen ammatin perusteella on mahdotonta ja järjetöntä.

Olemme paljon enemmän kuin huonosti palkattuja teleoperaattoreita, riistettyjä kassoja tai ilman työsopimusta työskenteleviä kääntäjiä. Samastumme lukuisiin asioihin, jotka eivät rajoitu palkkatyöhön.

Carmenin äidillä on virka Insaludilla (kansallinen terveysinstituutti), kun taas Carmen itse työskenteli siellä väliaikaisesti sairaanhoitajan sijaisena. Työolojen välisen valtavan eron lisäksi saamme jälleen kerran nähdä, että työnsaanti riippuu paljon omista yhteistyön mikroverkostoistamme, joita luomme ajan mittaan, puskaradion kautta, sekä toisaalta tuurista, jonka puuttuminen tuottaa meille suurta ahdistusta.

Carmen sai töitä Orcasitasin terveyskeskuksesta juuri näin: hänen äitinsä vihjaisi avoimesta paikasta sijaisena, joka paikkaisi sairauslomia, äitiyslomia tai päiviä, jolloin sairaanhoitajien on hoidettava henkilökohtaisia asioitaan.

Erilaiset työsopimusten tyypit hierarkisoivat työntekijöitä,

mikä aiheuttaa monimutkaisen ja byrokraattisen ylennysten järjestelmän. Työsuhteessa oleva sairaanhoitaja, joka haluaisi viran, joutuu kulkemaan pitkän, kapean ja monimutkaisen tien. Mikäli virka on auki, on kilpailtava satojen muiden sairaanhoitajien kanssa. Toinen mahdollisuus on omistautua kärsivällisesti ja sitkeästi keräämään pisteitä niin kauan, että on saavuttanut vaadittavat pisteet ”ansaitakseen” vakipaikan.

Pisteytysjärjestelmä aiheuttaa tiukkaa kilpailua, kuten missä tahansa pelissä, jossa joku voittaa ja toinen häviää. Pisteitä myönnetään koulutuksesta, seminaareihin ja konferensseihin osallistumisesta, kunniamaininnoista, julkaisuista, opettamisesta ja muista saavutetuista meriiteistä.

Alistuminen kilpailemaan pisteistä voi tarkoittaa alistumista yhä syvemmälle prekaarisuudelle, koska siinä luovuttaa aikansa tarvittavan summan saavuttamiseen, matemaattisiin kaavoihin, jotka eivät ikinä täsmää.

Kertoessaan työhistoriastaan oppaamme huomaa päässeensä alkuun työrullaan. Hän kertoo, että kaikki hänen kanssaan valmistuneet sairaanhoitajat päättivät muuttaa ulkomaille etsimään töitä. Sairanhoitajat pakenevat Euroopan unionin maihin ja Yhdysvaltoihin. He lähtevät sinne, missä voivat saada työpaikan ja vieläpä paremmin palkatun. Carmen kertoo, että espanjalaisilla sairaanhoitajilla on kova kysyntä, sillä heillä on maine supernopeina, monitaitoisina, pitkiä vuoroja painavina, taitavina työntekijöinä, joilla on kyky hoitaa vähillä resursseilla nopeasti potilaita. Siksi he ovat paenneet Insaludin seinien ulkopuolelle ja ylittäneet rajoja.

Yksityistäminen, josta myös terveydenhoitosektori kärsii, on prekarisoinut sairaanhoitajien työtä, varsinkin niiden, jotka tekevät kotikäyntejä. Tämä tarkoittaa, että Eulenin kaltaisten yritysten palkkaamalla työntekijöillä on määräaikaiset ja huonosti palkatut työsuhteet, ja lisäksi he joutuvat ottamaan vastaan liikaa potilaita. Kiinnostavaa kyllä, yksityistäminen näkyy monilla

aloilla, jotka näennäisesti ovat valtiollisia. Esimerkiksi Fúcar-kadulla sijaitsevaa huumeriippuvaisten hoitolaitosta (tämän sairaanhoitajan entinen työpaikka) hoitaa ostopalveluna yksityinen yritys, Alma Ata. Ei siis pitäisi yllättää, jos kaikkia Madridin huumeriippuvaisten tukikeskuksia pyörittävät yritykset, ostopalveluina. Tämä selittää, miksi Carmenilla oli Fúcar-kadulla työskennellessään urakkasopimus, jonka päättymispäivän määräsi yritys.

Yksityistäminen kaventaa koko ajan julkisten resurssien käyttöä. Kuten Carmen meille osoittaa, se on kamalaa silloin kun on työskenneltävä ihmisten kanssa. Esimerkiksi kun joutuu kohtaamaan huumeriippuvaisten tarpeita, työhön annettavien resurssien ja oman omistautumisen väliset rajat hämärtyvät, ja lopulta resursseja on kaivettava itsestään. Kuka osaa selittää ja miten vaikkapa kylmänä talviyönä lämmintä yöpaikkaa etsivälle ihmiselle, että hänelle ei nyt vain ole tilaa? Kuka hallinnoi voita, jotta huumeriippuvaiset voisivat tehdä mahdollisesti päivän ainoan ruokansa? Fúcarin keskuksessa ei ole ainoastaan pula tarvittavan hoidon vaatimista resursseista, vaan myös tila on äärimmäisen pieni (he jakavat sen Punaisen Ristin kanssa). Kun olemme yhä Orcasitaksen terveyskeskuksessa, Carmen kertoo meille huumehoitolaitoksen voin puutteesta, sidetarpeiden puutteesta ja kylmydestä.

Nämä terveydenhuollossa alati toistuvat tilanteet tuottavat toisenlaista säästöä. Tämä säästö kohdistuu lääkelaukkuihin, potilaiden hoitamiseen vastaanottoon varattujen viiden minuutin ulkopuolella, tai koostuu ylityötunneista ja työtunneista, jotka tehdään työajan ulkopuolella, kuten Carmenin äidin kohdalla. Kuten Carmen kertoo, hänen äitinsä perustamia ja ylläpitämiä, terveyskeskuksessa toimivia naisten ryhmiä ei tunnustettu työksi, vaan hänen on pitänyt taistella saadakseen ne osaksi elämäänsä.

Carmenin äiti ei voinut hyväksyä järjestelmälle työskentelyä ja byrokratiaa ja teknokratiaa sellaisessa työssä kuin terveydenhoito. Jälkimmäisen vaihtoehdon valitseminen (aina ei ole muuta vaih-

toehtoa, hän kertoo meille) antaa vauhtia yhteistyön verkostoille, joissa naiset antavat hoivatyön käyttöön tietonsa, välittämisenä, kykynsä kanssakäymiseen, aikansa, huolensa, nautintonsa... ”Siten elämässä on varmasti paljon kutsumusta”, sanoo Carmen viedessään meidät pikkuseen huoneeseen, jossa on pöytä ja kahdeksan tuolia. Täällä naiset tapaavat joka maanantai.

Tämän tyyppisen työn liiallisuus ja mittaamattomuus on ilmeistä kaikkialla missä kuljemme. Sekä Carmenille että hänen äidilleen on selvää, ettei tarpeita voi erottaa yhteiskunnallisista olosuhteista, taloudesta, sukupuolesta, kulttuurista, etnisyydestä jne. On emotionaalisesti kuluttavaa ja jatkuvaa taistelua kohdata ihmisten ongelmat ilman reseptiä tai ohjekirjaa. Se, ettei alistu kannustimista, resurssien leikkaamisen aiheuttamasta paineesta, tilan puutteesta, työsopimuksista tai omasta koulutuksesta johtuvaan kiristykseen, aiheuttaa jatkuvia konflikteja, joista hallinto ei ota pienintäkään vastuuta. Carmen korostaa, että koulussa opetun ja todellisten tarpeiden välillä on syvä kuilu.

Sairaanhoitajien on löydettävä tasapaino jatkuvasti saamiensa ristiriitaisten ohjeiden välillä. Ensin he paneutuvat vuosiksi akateemiseen opiskeluun, jossa opetetaan hoitamaan potilaita lääkkein ja runsain resurssein. Käytännössä heitä rajoittaa julkisen terveydenhuollon itsepintaisuus antaa mahdollisimman vähän reseptejä ja vähentää siten kuluja. Tämä itsepintaisuus näkyy palkkauksessa, joka antaa kannustimena lisärahaa niille, jotka eivät juuri anna reseptejä, jotka käyttävät mahdollisimman vähän resursseja ja ottavat vastaan suurimman mahdollisen määrän potilaita minuuttia kohden. Koulutuksen ja käytännön välinen ero on toinen turhautumista aiheuttava asia. Sairaanhoitaja, joka on kouluttautunut hoitamaan monenlaisia sairaustapauksia, masennusta ja niin edelleen, huomaa auttavansa kotona potilasta, joka ei tarvitsekaan hänen hoitoaan tai tietämystään vaan jonkun, joka siivoaa hänen kotinsa.

Carmen käsittää hoivatyön kokonaisvaltaisena huolenpitönä.

Juuri siksi se kuluttaa työntekijöitä: miten tällaisen työn voi erottaa omasta elämästä? Bussille kävellessämme hän jatkaa kertomista: ”Kun kohtaat tällaisia tilanteita, ymmärrät miten tärkeää ja arvokasta on tuntea itsensä ja pitää huolta itsestään.” Toisille työskennellessä oppii hoitamaan myös itseään. Siitä huolimatta niin ei aina käy, sillä Fúcarissa, lähes näkymättömässä hoitolassa keskellä Madridia, työntekijät uhraavat usein omat unelmansa tehdäkseen muita asioita. Siellä pystymme juttelemaan vain viisi minuuttia: tässä työssä ei ole taukoja.

Kuljemme Montera-katua alas, kamera laukussa ja ajatukset kietoutuneina tämän viimeisimmän kuljeskelun ympärille.

5. Ilman mutea. Kertomus kuljeskelusta kapinallisten puhelintyöntekijöiden kanssa

SUNNUNTAI I. JOULUKUUTA, KLO 16, ESKALERA KARAKOLA

Kuten lähes joka viikko parin kuukauden ajan, odotamme lähtöä tämän ensimmäisen etapin viimeiselle kuljeskelulle. Lämpötila on laskenut (mutta innostuksemme ei). Kaksi telemarkkinointityöntekijää saapuu paikalle, nyt muuttuneina kuljeskelun asian-tunteviksi oppaiksi.

Ensin he vievät meidät kotiinsa hakemaan avaimet ammatti-liittonsa, CGT:n liikenteen ja viestinnän liiton, päämajaan. He kertovat meille miten tutustuivat: ollessaan molemmat puhelin-työn kurssilla he sattuiivat kerran samaan metroon. ”Mikä sat-tuma”, ”missä sinä jäät pois?” ”niin minäkin”, ja ”oletko sinäkin menossa tähän suuntaan?” ”niin minäkin”, ”mutta millä kadulla asut?” ”ei voi olla totta”, ”samalla kuin minä”... He kävelivät samaa matkaa ja huomasivat lopulta asuvansa samassa rapussa.

ENSIMMÄINEN PYSÄKKI:

AMENA-TELEMARKKINOINTIYRITYKSEN RAKENNUKSEN PALOS DE LA FRONTERA -KADULLA

Olemme monikerroksisen rakennuksen edessä. Kaikki valot ovat päällä, mutta sisällä ei näy minkäänlaista elonmerkkiä: tänään on pyhä ja toimistot ovat suljettuina. Periaatteessa tämä on rakennus, jossa on tavallisia toimistoja, tyyliään steriilejä ja käytännöllisiä. Huomio kiinnittyy sisäänkäynnin luona oleviin valvontalaitteisiin (laukkujen läpivalaisin, valvontakameroita...) mutta ennen kaikkea siihen, ettei ovelta ole minkäänlaista tunnusta, logoa tai nimikylttiä joka kertoisi, että kyseessä on yritys jolla on nimi, työpaikka. Ei jälkeäkään.

Tämän taidokkaan maastoutumisen edessä oppaamme alkavat kuvailla telemarkkinointiyritysten monimutkaista rakennetta: he kertovat meille omasta työpaikastaan, koulutuksen puutteesta, työn sisällöstä, siihen samaistumisesta tai samaistumisen puutteesta, siitä miten työ voi vaikuttaa itseän ja miten ihmiset suojaavat itseään, jotta niin ei kävisi.

Jotkut yritykset (kuten Amena) tekevät itse oman telemarkkinointinsa ja niillä on omat työtilat tähän tarkoitukseen. Sen sijaan Qualytel, jolle toverimme työskentelevät, on yritys, jonka työntekijät työskentelevät toisille yrityksille alihankintana tehtävissä kampanjoissa. Qualytelin alaisuudessa on 600 työntekijää, alihankintalihaa, joista jotkut ovat yrityksen omissa tiloissa, toiset lähetetään sen yrityksen tiloihin, jolle sillä kertaan tehdään kampanjaa. Kampanjan kesto vaihtelee (niitä on yhtä lailla kuukaudesta 10 vuoteen) ja niitä toteutetaan kaikenlaisille yrityksille tai instituutioille (Espanjan kansallinen terveysinstituutti Insalud, Naisinstituutti, Madritel...).

Päästäkseen yritykseen töihin on oltava hyvä suustaan. Myöhemmin, kampanjasta riippuen, voidaan vaatia myös erityisosamista: esimerkiksi Telepadrelle (joka hoitaa veroilmoituksia) vaa-

ditaan taloustieteen tai yrittäjyyden opintoja. Tällaiseen työhön hakeutuvien keskuudessa on suuri osuus nuoria ja yliopisto-opiskelijoita (noin 70 prosenttia). Tosin tällä hetkellä töihin tulee myös vanhempia. He ovat keski-ikäisiä, jotka ovat joutuneet työttömiksi ja joilla ei ole muutenkaan ratkaisua kuin ottaa vastaan sitä mitä on tarjolla. Myös naisten osuus on korkea: yhtäältä työ näyttää selvästi sopivan hyvin yhteen naisten profiilin kanssa. Siinä vaaditaan tyyppillisiä naisen sukupuoleen liitettyjä ominaisuuksia, kuten ystävällisyyttä, jatkuvaa hymyä, kykyä ymmärtää ja kommunikoida, välittämistä. Toisaalta ehkä me naiset tulemme työhaastatteluihin, koska juuri meihin työmarkkinoiden prekarisaatio on vaikuttanut vahvimmin?

Työntekijöiden saama koulutus on yrityksessä joko mitätön tai olematon. Aikaisemmin työntekijä joutui ennen työsopimuksen saamista yleensä viettämään viikon palkattomassa koulutuksessa (nyt, käytännön syistä, kurssit on lyhennetty kolmeen päivään), jonka jälkeen sinut saatettiin palkata tai olla palkkaamatta. Koulutus koostuu ilmaiseksi työskentelystä: kaiken oppimasi opettavat työkaverisi. Opettaa yrityskin jotain: tietyt sanat, jotka ovat tabuja, joita ei tule koskaan sanoa asiakkaalle. Opit esimerkiksi, että yrityksellä ei ikinä ole ongelmia, vaan tilanteita. Lisäksi sinulle opetetaan ilmaisia kuten pimeä tunneli (kun alat selvittää jotain tietoa ja jätät asiakkaan luurin päähän odottamaan) tai puhelinhymy (väkinäinen ystävällisyys puhelimeen vastatessa). Aluksi kaikki ovat peloissaan. Ensin ajattelee, ettei osaa vastata puheluun, ettei keksi mitään sanoa, mutta hetkessä huomaa, että viiden ensimmäisen puhelun jälkeen loput ovat samanlaisia... Kaikki kampanjat eivät suinkaan ole samanlaisia: on hyvin erilaista toteuttaa puhelinmyyntikampanja kuin vastata hätäpueluihin (Kansallinen terveystieteiden instituutti) tai pahoinpidellyille naisille (Naisinstituutin kampanja naisten hyväksikäyttöä vastaan). Yritykselle ne toki ovat kaikki samanlaisia: näille hienovaraisemmille töille, joita tehdään ilman minkäänlaista erityistä koulu-

tusta, ei ole mitään ohjeita (kuten aina, sitä oppii työkavereilta) ja niihin sovelletaan samaa säälimätöntä hyödynsaannin politiikkaa. Tämä tarkoittaa, että on vain kerättävä rohkeutensa, ja jos sinulle soitetaan numeroon 112 ja pyydetään ambulanssia, tehtäväsi on vakuuttaa asiakas luopumaan ambulanssin pyytämisestä ja kääntymään lähimmän sairaalan puoleen. Tai jos puhut juuri pahoinpidellyn naisen kanssa, pyrit siihen että puhelu olisi mahdollisimman lyhyt ja ohjaat hänet tapauksesta riippuen pikimmiten psykologin tai lakimiehen puoleen. Johdon toisessa päässä ei ole ihmisiä, ainoastaan asiakkaita, voittojen lähteitä. Siten myös työntekijältä vaaditaan tiettyä inhimillisyyden riisumista.

Miten tämä vaikuttaa sinuun? Paljonkin. Vietät kahdeksan tuntia päivässä vastaten puheluihin, joten kun kotiin saavuttuasi puhelin soi, vastaat siihen väistämättä ”Madritel, miten voin auttaa?”

Koska työsi koostuu erityisesti huudon vastaanottamisesta, monet katkeroituvat pahasti. On todella pidettävä pintansa välttääkseen luonteensa muuttumista töykeäksi, oppiakseen irrottautumaan ja säilyttämään kykynsä hymyillä oikeasti (puhelinhymyn sijaan). Tämä vaatii kovaa psyykkaamista. On hyväksyttävää se, että yrität tehdä asiat niin hyvin kuin mahdollista, mutta yleisesti ottaen et pysty tekemään mitään. Se ei ole sinun vastuullasi, eikä sinulla ole tarvittavia resursseja ratkaista palvelemasi ihmisen teknisiä tai inhimillisiä ongelmia. Usein asiakas on vihainen ja purkaa sen sinuun, haukkuu sinua epäpäteväksi, syyttää kykenemättömäksi. Kestät myrskyn ja toistat yhä uudelleen: teen työni hyvin, en ole kyvytön, mutta työni kiteytyy pohjimmitaan tähän, myrskyn kestämiseen. Työn ilmapiiri ja epävakaisuus masentaa ja vaikuttaa itseen ehkä eniten. En tiedä miten he ovat onnistuneet siinä, mutta synkistä työolosuhteista huolimatta työpaikalle on onnistuttu luomaan aggressiivisuuden, vahvan kilpailun tunnelma. Ei ole kyse siitä, teetkö työsi hyvin, vaan siitä, teetkö sen paremmin kuin muut.

Se on kovin ristiriitaista. Yhtäältä töihin tulevat ihmiset ajattelevat tämän olevan vain väliaikainen työ, he haluavat jotain parempaa. Merkittävä osa on yliopisto-opiskelijoita, jotka ovat luulleet, että opiskelemalla saa koulutusta vastaavan työn. Heille tämä seikkailu telemarkkinoinnin parissa on vain jotain väliaikaista, jota he tekevät ennen kuin löytävät oikean työnsä. Kolmen kuukauden sijaan he usein heittävät elämästään menemään kolme vuotta tai enemmän, ja muita hommia kokeiltuaan joutuvat taas työttömiksi ja lankeavat taas telemarkkinointiin (joka säilyy aina vaihtoehtona). Kaiken tämän seurauksena tietenkin turhautuu. Silloin ajattelee, ettei ole täyttänyt odotuksia, eikä onnistunut toteuttamaan itseään. Toisaalta on niitäkin, jotka pitävät työstä. He ovat väkeä, joka on aiemmin ollut vielä prekaarimmissa töissä (pitsatakseissa, mainostenjakajina, läheteinä, hotellityöntekijöinä...), ja jolle toimistotyö merkitsee parannusta. Työssä ollaan lämpimässä, istuallaan, ja voi uskotella työskentelevänsä tärkeälle yritykselle. Sen sijaan että tekee hommia Qualytelille, voi sanoa tekevänsä niitä Madritelille tai Insaludille, sille asiakasyritykselle joka ostaa palveluita alihankintana Qualytelilta. Lisäksi monet telemarkkinointiyrietykset, kuten Qualytel, sijoittavat toimistonsa kaupungin kalliille alueille (esimerkiksi Salamancan alue Moralejassa), siten että voi esittää työskentelevänsä esimerkiksi Jorge Juan -kadulla.

LÄPIKULKUMATKALLA

BUSSI 27 SALAMANCAN KAUPUNGINOSAAN

On jo ilta, kun matkustamme bussilla pitkin katuja, jotka on koristeltu tulevaa joulua varten.

Kadut pursuavat valoja, jotka valaisevat masentavilla ja loistavilla koristeilla somistettuja liikkeitä. Ihmiset juoksevat kaupasta toiseen kasseja kantaen. Tämän typerän juhlan järjettömyyttä on aina vain vaikeampi paeta.

Kuljeskelun oppaamme yllättävät meidät jatkuvasti kaikella kertomallansa sekä ilmauksiensa hauskuudella ja terävyydellä. Kysymme heiltä kilpailuhengestä, johon he olivat aiemmin viitanneet. Sitä edistetään ensisijaisesti ovelalla keksinnöllä, jota kutsutaan nimellä ”horisontaalinen ylentäminen”. Se tarkoittaa valintaprosessia, joka mahdollistaa paikan vaihtamisen osastolta toiselle. Se on ylentämistä, koska sinut valitaan yhdeksi osastosi parhaista työntekijöistä, mikä saa sinut tuntemaan itsesi ylpeäksi. Se on horisontaalista, koska siirryt toiselle osastolle, jolla on samanlaiset vastuut, samanlaiset työajat ja sama palkka. Toisin sanoen, kyseessä on niin älytön ylennys, että tultuasi ylennetyksi muutaman kerran päädyt takaisin osastolle, jolta lähdit – tosin paljon arvovaltaisempana! Toinen kilpailun edistämisen keino ovat koordinaattorit, joiden tehtävä on painostaa ja kontrolloida ryhmiä kasvattamaan tuottavuuttaan. Aluksi koordinaattorin paikoille valittiin kokeneimpia työntekijöitä. Se on loogista: jos he tuntevat työn hyvin, pystyvät he myös kontrolloimaan sitä. Yrityksessä kuitenkin huomattiin nopeasti, että nämä ihmiset ovat liian loppuunpalaneita. Koska he ovat kärsineet puhelintyössä, heidän oli vaikeaa vakuuttaa toverinsa jouduttamaan puheluita tai olemaan laiskottelematta. Niinpä yritys on päätenyt etsimään koordinaattorit uusien työntekijöiden joukosta, vastatulleista jotka ovat vielä niin naiiveja, että he uskovat yrityksen tarinoita.

Kadut vilisevät bussin ikkunoiden ohi. Olemme siirtyneet Gran Vían vihlovasta juhlavalaistuksesta Salamancan kaupunginosan häpeälliseen ylellisyyteen. Tavoittamattomat näyteikkunat, esimerkiksi Loewen luksusliikkeen, esittelevät julkeasti järjettömiä tuotteitaan ja kohtuuttomia hintojaan. Yksi tovereistamme sanoo, että pitäisi kulkea silmät sidottuina töihin, koska näiden hintojen näkeminen saa sen mitä tienaa tuntumaan hävyttömältä.

TOINEN PYSÄKKI:

QUALYTEL, JORGE JUANIN KADULLA

Qualytel-yrityksen tilat sijaitsevat alueelle tyypillisessä, hyvin hoidetussa, vanhassa ja arvokkaassa rakennuksessa. Täälläkään ei näy minkäänlaista merkkiä yrityksen olemassaolosta. Ainoastaan sisällä rapussa on hissinviereiseen seinään kiinnitetty lappu, jossa lukee: Qualytel, ensimmäinen ja toinen kerros. Nousemme toiseen kerrokseen. Se on valtava huoneisto, joka on aatelissuvun vanhaa omaisuutta. Huoneistossa on korkeat ja siististi maalatut huoneet, parketilla päällystetyt lattiat, ja se on täynnä yksityiskohtia, kauniita koristeistoja ja hienoja kaakeleita, jotka paljastavat sen loisteliaan alkuperän. Yhdessä toimistossa muutama tyttö työskentelee ties missä kampanjassa. Talo on jaettu lukuisiin huoneistoihin, joissa puhelintyöntekijöiden toimistot ovat. Jokaisen huoneiston tila on hyödynnetty äärimmilleen. Työpisteet on sijoitettu kolmen ryhmiin. Paikka, jolla satut työskentelemään, on monitorista, näppäimistöstä ja kuulokkeista koostuva pikkuinen sermillä muista erotettu kolmio. Tila on ahdettu niin täyteen, ettei tuolissa voi nojata taaksepäin törmäämättä toiseen työntekijään. Eniten huomiota kiinnittää tilan persoonallisuus: ei yhtään kuvaa, ei ainuttakaan henkilökohtaista tavaraa, ei mitään. Tämä johtuu siitä, oppaamme kertovat, ettei työntekijöillä ole vakituisia paikkoja. Saavut aamulla töihin ja etsit vapaana olevan paikan. Näin et juuri koskaan satu istumaan samojen ihmisten vieressä. Yhteiset tilat ovat minimaalisia. Ne rajoittuvat kylläkin oikein nättiin, mutta kääpiömäiseen parvekkeeseen, jolta on näkymä sisäpihalle. Pöydän ympärille mahtuu ahtautumaan hädin tuskin 15 ihmistä. Sen vieressä on eräänlainen keittiön pienoismalli (jota kutsutaan nimellä *office*). Siellä on kaksi juoma-automaattia ja mikroaaltouuni valmisruuan lämmittämistä varten. Tässä kaikki, ottaen vielä huomioon että täällä työskentelee yli sata ihmistä... Tästä tilasta (terassista) saatiin osa

syömistä varten vasta kovan taistelun jälkeen. Aluksi siellä ei saanut syödä, ettei se sotkeutuisi. Niinpä työntekijöiden oli syötävä kadulla. Jos he valittivat, heille vastattiin että he ovat keskustassa, lähistöllä on monia ruokapaikkoja. Niin toki on, mutta mitä voi syödä Salamancan alueella 115 000 pesetan (690 €) urakkapalkalla? Ja milloin, jos ruokatauko kestää 20 minuuttia? Työolosuhteet ovat uskomattomat. On taisteltava aivan perusasioista, esimerkiksi saadakseen henkilökohtaiset kuulokkeet. Perushygieneiaan kuuluva asia oli tiukan taistelun takana. Yrityksessä ei koskaan sanota ei, vaan teetetään sen sijaan pari kannattavuustutkimusta. Kuulokkeiden kohdalla kesti kaksi vuotta ratkaista tilanne ja lopulta meille myönnyttiin antamaan onnettomat henkilökohtaiset pikku tyynt, jotka täytettiin kuulokkeissa olevalla vaahtomuovilla.

Miten työntekijöitä kontrolloidaan Qualitytelilla? Ensiksikin puhelut nauhoitetaan. Teoriassa tämä on laitonta. Puheluita saa kuunnella, mutta niitä ei saisi nauhoittaa, sillä silloin nauhalle ei jää ainoastaan puhelintyöntekijän vaan myös asiakkaan ääni. Itse asiassa tästä on tehty rikosilmoitus Castilla y Leónin itsehallintoalueella, ja ilmeisesti se voitettiin oikeudessa. Nämä nauhoitukset ovat yrityksen viestintäosaston käsissä, jolla on aina mahdollisuus palata niihin, jos yritys haluaa erottaa jonkun.

On myös koordinaattorit, joiden tarkoitus on lähinnä kontrolloida työtovereitaan. Työpaikalla kontrolloidaan jopa WC:ssä käyntejä. Itse asiassa aina kun fysiologiset tarpeesi pakottavat, on pyydettävä lupaa. Kun taistelimme oikeuksiemme puolesta, taistelussa käytettiin juuri WC-käyntilupaa protestin muotona: kaikki päättivät mennä WC:hen samanaikaisesti, mikä aiheutti täydellisen romahduksen. Yritystä suojelee ainoastaan sen imago: kun paikalle tulee vieraita (esimerkiksi asiakasyrityksistä), on tärkeää järjestää kaikki siten, ettei pöydillä tai lattialla loju mitään, että takit häviävät selkänojilta (mutta minne ripustaa ne?), että kaikki istuvat hiljaa kuin koulussa (valmiina ottamaan puheluita vastaan).

KOLMAS PYSÄKKI:

CGT:N LIIKENNE- JA VIESTINTÄALAN LIITON PÄÄMAJA FUENCARRALIN KADULLA

Uusi kierros bussissa vie meidät CGT:n toimistoille. Sitä ennen levähdys Dunkin' Donutsissa, jossa oppaamme juovat kahvia: se on ainoa kohtuuhintainen paikka Qualytelin lähellä. Nähtyämme ja kuultuamme puhelintyöntekijöiden hävyttömistä työoloista urheat oppaamme palkitsevat meidät jollain, mikä ei jätä meille pahaa makua suuhun: kertomuksilla taisteluistaan.

Kaksi vuotta sitten Qualytelilla syntyi lakkoprosessi. Sitä edelsi CGT:n kokoon kutsuma mielenosoitus, jossa vastustettiin telemarkkinointialan ensimmäistä työehtosopimusta. Mielenosoituksessa toverimme tapasivat muutamia työtovereitaan, tai tarkemmin ottaen kaksi, ja tämän pienen ryhmän kesken he alkoivat suunnitella toimintaa, jonka avulla vaatia oikeuksia ja parempia työoloja itselleen.

He päättivät perustaa yritykseen ammattiosaston: se oli ainoa tapa, jolla he näkivät voivansa parantaa työoloja ilman irtisanomisen riskiä. CGT antoi tarpeellisen tukensa ammattiosaston perustamiseen liittyvässä byrokraattisessa prosessissa. CGT ilmoitti yritykselle vaalien kokoon kutsumisesta, ja toverimme alkoivat kerätä salaa listaa. Jotta ammattiosaston jäsenet välttyisivät mahdollisilta ikäviltä seurauksilta, listaa ei luovutettu ennen viimeistä laillista päivää.

Listan laatiminen ja liittoutumien tunnusteleminen toteutettiin täysin salaisesti: pyrittiin puhumaan suoraan niiden ihmisten kanssa, jotka vaikuttivat luotettavilta. Tässä oppaana toimi ainoastaan intuitio, mikä päästi valloilleen myös kaikenlaista paranoiaa: kavalluksen mahdollisuus tuntui kummittelevan joka paikassa. Vähäisiä taukoja ja pieniä yhteistiloja käytettiin hyväksi liittolaisten etsimisessä. Tieto tapaamisista levisi tupakka-askiin kirjoitettuna. Koko prosessi oli jännittävä listan laatimista myö-

ten. Vaalit menivät hyvin: listalta valittiin kahdeksan henkilöä. Heti kun jotkut alkoivat nauttia ammattiliiton edustajana olon tuomaa turvaa, alkoi hälinä. Väki oli erittäin tyytymätöntä, eikä ollut vaikeaa järjestää ensimmäisiä protesteja: kahden päivän ajan järjestettiin vuoroissa tunnin lakkoja ja kokoontumisia kadulla. Kaikki tämä jouduttiin tekemään, jotta voitiin saavuttaa edes niin perustavia asioita kuin kuulokkeisiin laitettavat henkilökoh-
taiset suojatyynt, jalkatuet tai pyhälsät (aiemmin niistä mak-
settiin kuten muistakin päivistä). Ennen lakkoa jaettiin kaikille
MINÄ LAKKOILEN -tarroja, joiden ansiosta ihmisten oli hel-
pompaa nousta paikaltaan ja lähteä kadulle. Vain koordinaattorit
jäivät töihin. Menestys oli täydellinen.

Ammattiosaston kaksi ensimmäistä vuotta olivat aktiivisia, sinä aikana toteutettiin ja saavutettiin monia asioita. Esimerkiksi julkaistiin ihmisten välisen kommunikaation kunniaksi lehtä nimeltä "Ilman mutea" (mute on näppäin, jolla voi jättää puhe-
lun odottamaan siten, että linjan toisessa päässä oleva ei kuule
mitä teet sillä aikaa), jossa kirjoitettiin kaikenlaisista, ei ainoas-
taan yritykseen liittyvistä ongelmista.

Täytyy myöntää, että koko prosessi tapahtui poikkeuksellisen suotuisissa oloissa: Madritelille tehty pitkä kampanja, joka kesti lopulta kaksi vuotta, toi vakautta työpaikalle. Se helpotti ihmis-
ten välistä kommunikaatiota, keskinäistä ymmärrystä ja yhteis-
ten etujen luomista: mahdollisuutta yhdistää voimat. Kampanjan
loputtua ammattiosaston ponnistukset ja oikeuksien vaatimiseen
kannustava ilmapiiri heikkenivät. Kun kampanjat kestävät vain
lyhyen aikaa, ihmiset vaihtuvat lakkaamatta ja jokaisen uuden
työporukan kanssa on aloitettavasta lähes nollasta. Kaikista vai-
kein, mutta ensisijainen, tehtävä on ihmisten kanssa puhuminen,
jotta he lakkaisivat pelkäämästä, eivätkä tottuisi hyväksymään
kurjia työoloja, vaan tekisivät aloitteen osoittaa mieltään ja vaatia
enemmän. Ammattiosaston kokoukset pidettiin CGT:n tiloissa.
Aluksi ne pidettiin työpaikan tiloissa, mutta siellä ihmiset eivät

ikinä tunteneet oloansa rennoksi.

Ihmisten jatkuva vaihtuminen on yksi suurimpia esteitä ay-toiminnalle yrityksissä, joissa on väliaikaiset työsopimukset. Toisaalta siinä on ainakin yksi etu: prekaarien jatkuva liikkuvuus edesauttaa taistelutapojen tarttumista. Esimerkiksi yksi tovereista, joka otti osaa Qualytelin taisteluun, oli aikaisemmin osallistunut aivan yhtä kiinnostavaan liikehdintään Cirque de soleil'ssa (yksittäinen taistelu kaksi vuotta aiemmin, kun kuuluisa kanadalainen sirkus esiintyi Madridissa).

Prekaarin työn vaikeissa tiloissa on siis mahdollista avata taistelun ja kollektiivisen järjestäytymisen prosesseja. Loppujen lopuksi, sanoo yksi oppaistamme, kunkin on pidettävä melua siellä missä sattuu olemaan. On kyse kokemusten vaihdosta ja kommunikoinnista voimien, tiedon ja resurssien yhdistämiseksi.

On jo hyvin myöhä. Kun kuljeskelu päättyy puoliltaöin, alamme olla uupuneita. Palaamme kävellen kotiin, juttelemme ja saamme selville, että jotkut meistä olivat tavanneet aiemmin, vuoden 1993 opiskelijaliikehdinnässä. Valittuamme hyvin erilaiset tiet sen jälkeen ei ehkä ole niin sattumanvaraista, että löydämme toisemme uudelleen, prekaarisuudesta kumpuavien ja prekaarisuutta vastustavien taisteluiden liikkuvilla mailla...

Keskusteluja

1. Olen täällä, mutta toisaalla. Transnationaalisten hoivaajien haastattelu

Tapaamme Vikin, Ismucanén ja Paulinan 30 neliömetrin asunnossa, jossa Ismucané on asunut joitain kuukausia. Asunto sijaitsee Madridissa Tetuánin alueella, yhdessä niistä vanhoista rakennuksista, joissa on sisäpiha. Sitä ympäröivät rakennustelineet. Viki ja Ismucané ovat Manabísta, Ecuadorin rannikolla sijaitsevasta maakunnasta. Paulina sen sijaan on vuoristosta, Quitosta. Ismucané on valmistanut kaikille herkullisen kanakeiton. Jonkun soitettua Ecuadoriin ja päivitettyämme toisemme elämästämme, taisteluistamme ja iloistamme, on kahvin aika. Panemme nauhurin käyntiin ja aloitamme pitkän keskeytyksillä, naurulla, kyyneleillä, käytännön neuvoilla ja yhteisillä suunnitelmilla höystetyn haastattelun.

K: Mitä teitte Ecuadorissa ennen Espanjaan tuloanne?

VIKI: Minulla oli oma yritys. Olin erittäin korkeatasoisen kosmetiikkayrityksen johtaja. Johdin ryhmää naisia: minä johdin ja he myivät. Aloitin myyjänä, yrityksessä sitä kutsutaan konsultiksi.

Tekemiesi kauppojen ja yritykseen houkuttelemiesi uusien työntekijöiden määrästä riippuen ylenet parempaan pestiin. Sisäkonni esitteli minut yritykseen, sillä hän johti sitä minua ennen. Tämän työn lisäksi työskentelin kirjanpitoyrityksessä. Sen jäl-

keen kun sain ylennyksen, sanoin itseni irti kirjanpitoyrityksestä, ja jatkoin vain kosmetiikkapuolella. Kosmetiikkayritys perustui kotona tehdylle myynnille. Myyjä ansaitsee provision myydes-
sään tuotteita. Johtajien tapauksessa ansaitset suorista myynneistä ja epäsuorista myynneistä. Kun ryhmä laajenee, nouset hierar-
kiassa ylöspäin, ja vasta siellä todella tienaa.

Minulla on iso perhe, neljä lasta. Minun työni lisäksi mieheni ja minä työskentelimme jälleenmyyntiyrityksessä. Kyseessä oli Brasiliasta tuotu tuote, puolijalokivi. Miehelläni on ammattinsa, hän pitää maaseudusta, maanviljelystä, kaikesta sellaisesta. Ennen hän työskenteli maanviljelyksessä, mutta kun minä aloitin työt kosmetiikkayrityksessä, yritys tarjosi hänelle paikan jälleenmyy-
jänä. Jälleenmyimme tukussa ja hänelle osui työ toisessa kaupun-
gissa. Tosiasiassa silloin alkoi alamäkemme. Oli monia ihmisiä, joiden kanssa emme tulleet toimeen. Meidän piti maksaa isoja summia, ja vähitellen velkaannuimme lainattuamme koronkik-
kureilta.

Meillä oli paljon kuluja. Osittain se johtui huonosta järjeste-
lykyvystämme. Meillä ei ollut enää tuloja, ja meidän olisi pitä-
nyt jo vähentää kuluja, mutta tiedättehän, sitä tottuu tiettyihin asioihin. Jatkoimme samaa elämäntyyliä ja kulutimme enem-
män kuin mihin meillä oli varaa, kunnes tuli hetki, jolloin emme pystyneet maksamaan enää mitään, kaaduimme pikkuhiljaa, ja lopulta olimme niin velkaantuneita, että meidän oli päätettävä tulla tänne. Ensin tuli mieheni. Hän löysi töitä yrityksessä. Sitten minä päätin tulla, ja minulle se oli helpompaa, pyysin apua ystä-
vältä, joka lainasi rahat matkalippuun, ja niin minä tulin.

PAULINA: Minä asuin Ecuadorissa Quitossa. Elämäni oli opiskelijan elämää, sellaista koulussa käyvän tytön elämää. Isäni oli opettaja koulussa, jota kävin koko elämäni. Isäni on ollut aina töissä siellä ja äitini työskenteli kotona ja monissa sellaisissa asi-
oissa, joista ei saa rahaa. Ajattelin aina, että äitini oli sellainen kotiäiti, joka pyyhältää huivi päässä, tyypillinen kotiäiti, ja myö-

hemmin hän lähti ulos salkun kanssa, rouvaksi naamioituneena.

Asuimme ensin kerrostalossa Etelä-Quitossa, se oli hallituksen perustama lähiö kaikista köyhimmille perheille. Asuimme siellä kunnes olin kahdeksanvuotias. Myöhemmin vanhempani myivät sen asunnon ja ostivat rahoilla maata pohjoisesta. Se on kiinnostavaa, koska luulisi, että pohjoisessa on kalliimpaa. Asuimme vuosia vuokralla, samalla kun säästimme tarpeeksi rahaa talon rakentamiseen. Rakensimme pitkälle itse. Toki palkkasimme myös työmiehiä, mutta viikonloppuisin menimme koko perhe töihin rakennukselle.

ISMUCANÉ: Ennen Espanjaan tuloa omistin sekatavara-kaupan. Siellä myytiin vähän kaikkea: kenkiä, maaleja, hajuvesiä, lasten, naisten ja miesten vaatteita... Se muistutti eurokauppoja, joita täällä on, mutta investoinnit ovat pienemmät. Lisäksi opiskelin. Valmistuin opettajaksi ja pystyin tekemään vapaaehtoistyötä maanviljelijöiden koulussa, mikä oli viimeisin, mitä tein järjestäytymisen suhteen. Aikaisempina vuosina olen ottanut osaa eri tavoin: aloitin uskonnollisena opettajana, opetin ikäisilleni nuorille evankeliumia toisesta näkökulmasta. Olen työskennellyt naisryhmien, lapsiryhmien ja kehitysvammaisten ryhmien kanssa. Kaikki, mitä olen tehnyt, on rikastuttanut persoonaani. Viimeisessä työssäni, koulussa, tapahtui jotain kiinnostavaa. Minä opetin kylien johtajia, ja minua hermostutti olla heidän edessään, heillä oli niin paljon kokemusta. Ja heistä tuntui samalta, koska monet heistä eivät osanneet kirjoittaa hyvin, he eivät tunteneet joitain muita asioita, ja tunsivat olevansa rajoittuneita toisaalla. Tämä koulu perustettiin antamaan mahdollisuuksia maanviljelijöille. Se on koulu, joka antaa etäopetusta maalaisille. Maanviljelijän työpäivää ja opiskelua ei voi meidän maassamme yhdistää. Lisäksi ongelmana on matalat palkat ja huonot tai lähes olemattomat yhteydet kyliin. Koulu perustettiin tästä johtuen tarjoamaan vaihtoehtoista koulutusta, ei ainoastaan kylien johtajille, joilta oli jäänyt koulu kesken, vaan myös monille nuorille, jotka

eivät olleet voineet opiskella koska heillä ei ollut varaa. Opiskelut oli jaettu opintokokonaisuuksiin, ja aina tietyin väliajoin oli tilaisuuksia, joissa voi vaihtaa tuntemuksia, kokemuksia, huolenaiheita, elämyksiä jne.

Opintojärjestelmä, jolla aloitimme, motivoi meitä paljon: se oli yhdessä oppimista ja loistavia toiveita, vaikka ei niitä pystytkään täyttämään johtuen siitä, että säätiöt ja järjestöt eivät antaneet tukea.

Maanviljelijäjärjestöllä, joka järjesti koulutusta, oli tietty suhde kirkkoon. Taloudellinen tuki tuli ulkomaalaisilta ystäviltä, säätiöiltä, ulkomaalaisilta kansalaisjärjestöiltä jne. Ennen [Espanjaan] tuloani lopetin vapaaehtoistyöt järjestössä ja koulussa johtuen epävakaaasta taloudellisesta tilanteestani: erosin miehestäni ja minun oli työskenneltävä enemmän voidakseni elättää ja kasvattaa kolme lastani.

Olen kotoisin noin 2 000 asukkaan kylästä joka sijaitsee Santa Anassa, Manabín maakunnan alueella. Kylässäni ei ole sairaalaa, yliopistoa, kauppakeskuksia... Kylä ei ole kehittynyt taloudellisesti. Siellä ei ole työpaikkoja eikä tuotantovälineitä. Ne, joilla on vakituiset tulot, ovat töissä valtion laitoksissa. Yrityksistä saa pieniä tuloja: on räättäli, ravintoloita, jäätelökioskeja, sekataravakauppoja, partureita jne. Kylä keskittyy enemmän maatalouteen ja karjanhoitoon. Tämä sektori kärsi paljon El Niñon vuoksi. Dollarin käyttöönotto vei maan täydelliseen kaaokseen: kaikki kallistui, raha hävisi käsistämme. Kaupassani näin sen hyvin läheltä. Esimerkiksi ennen ostin tietyn määrän kauppatavaraa 10 miljoonalla sucrella, ja tämä on paljon rahaa. Se summa minun piti maksaa takaisin yhdessä tai kahdessa kuukaudessa. Dollarisaation vuoksi investoinnin arvo nousi noin 50 miljoonaan sucreen, eli 2000 dollariin, ja minun piti maksaa se viimeistään 15 tai 20 päivässä. Tämä oli mahdotonta, sillä myynti vähentyi kovasti ja kaupassani ei myyty välttämättömyystuotteita, perhe saattoi pärjätä ostamatta niitä.

Tilanne paheni koko ajan ja vaikutti kaikkiin sektoreihin. Yksi pahiten kärsinyt sektori oli maatalous. Velat kasvoivat niin suuriksi, että maanviljelijöiden oli myytävä maansa, ja lopetettava maanviljely ja muutettava kaupunkeihin. Lainanantajat hyötyivät tästä köyhtymisestä. He ovat henkilöitä tai perheitä, joilla on suurin ostovoima. Maalaiset hakevat heiltä erittäin korkeakorkoisia lainoja voidakseen viljellä, tai jostain muusta syystä. Takuuksi he laittavat maansa ja sen sadon. Lisäksi heidän on täytettävä tiettyjä ehtoja, kuten myytävä koko satonsa lainaajille näiden määräämillä hinnoilla, jotka ovat aina todella matalia. Tilanne oli huolestuttava: muutoksesta ei näkynyt toivoa. Kun analysoin elämäntilannettani, tulin siihen tulokseen, että minun on etsittävä toinen tulonlähde voidakseni päästä eteenpäin. Varsinkin, kun olin perheenpää: minulla oli vastuullani kolme lastani, heidän isänsä lähti toisen henkilön perässä, eikä täyttänyt velvollisuuksiaan. Kun olin etsinyt erilaisia mahdollisuuksia, enkä niitä löytänyt, päätin tulla Espanjaan parantamaan lasteni ja omaa elämäntilannettani. Minun on sanottava, että maasta lähteminen ei ole helppoa, siihen tarvitsee paljon rahaa, yleensä on myytävä koko omaisuutensa tai otettava korkeakorkoinen velka, jonka vakuudeksi laittaa talonsa ja omaisuutensa. Jos ei omista taloa, lähteminen on mahdotonta.

K: Miten lähditte Ecuadorista?

VIKI: Minun tapauksessani, kuten sanoin aiemmin, meillä oli suuret velat ja iso perhe. Tehdäksemme päätöksen keskustelimme yhdessä ja tulimme samaan lopputulokseen. Mieheni oli aluksi lähtemisen kannalla, sitten ei, mutta tulin siitä huolimatta. Ensin ajattelin olevani täällä vain vuoden, maksavani velat ja palaavani. Olen nyt ollut täällä kaksi vuotta, enkä ole vielä kukaan maksanut velkojani. Suunnittelen maksavani ne ennen vuodenvaihdetta. Jätin lapseni äitini hoitoon. Mieheni työskenteli eri kaupungissa, ja otti myös vastuuta lapsista, vaikka mieheni ja äitini välit eivät ole hyvät, eli kun mieheni tuli kotiin, äitini lähti pois ja toisin-

päin. Nyt mieheni tuli tänne. Uskon, että hänen avullaan voin maksaa velat. Tavoitteeni oli maksaa velat, kerätä vähän pääomaa ja palata. Jälleenmyyntiyrityksemme toimii yhä, mutta se on eri ihmisten käsissä. Siskoni johtaa ryhmääni, koska se vastaa yrityksen politiikkaa, ei siksi, että hän on siskoni, vaan siksi että hän esitteli minut yritykselle. Hän saa nyt ryhmän tulot. En tiedä, jatkanko sitä työtä, kun palaan maahani. Minun tekisi mieli perustaa ravintola. Tiedän, ettei se ole helppoa, eikä minulla ole pääomaa... Jos palaan pian jostain erityisestä syystä, etsisin työtä siinä mitä osaan. Opiskelin taloustiedettä Mantassa. Kun palaan, luulen että voisin palata yrityksiin joissa työskentelin aikaisemmin, koska minulla on kokemusta ja kontakteja.

PAULINA: Minä tiesin aina lähteväni, teini-ikästä lähtien. Minun kotonani sanottiin: kun valmistut koulusta, sinulla on mahdollisuus lähteä. En ollut ikinä käynyt Ecuadorin ulkopuolella, mutta kävin amerikkalaista kansainvälistä koulua, jossa oli paljon ikkunoita ulkomaailmaan ja valtava uteliaisuus. Minä paloin halusta lähteä, se oli asia jota olin halunnut jo pitkään. Lisäksi, minusta alkoi tuntua, että monet asiat ahdistivat minua ja että lähteminen olisi tapa vapautua monista paineista. Naisena ja teini-ikäisenä koin olevani perheen, asuinalueen ja yhteiskunnan tukahduttama. Se vie paljon energiaa: on joko sopeuduttava tai kapinoitava.

Myös perhe vaati paljon energiaa, sen suojeleminen ahdisti minua paljon. Siskoni lähti ensin Yhdysvaltoihin, mutta palasi kuuden kuukauden kuluttua. Myöhemmin minä pääsin koulusta ja tässä vaiheessa halusin opiskelemaan taidetta ja pois. Mutta en saanut riittävästi stipendiä, jotta olisin voinut kustantaa opinnot, joten päätin olla menemättä kouluun ja sen sijaan itseopiskella. Sitten lähdin Brasiliaan. Siellä otin taidemaalariilta joitain kuvanveiston tunteja ja työskentelin joitain päiviä koulussa lasten kanssa. Kun kerran lähdet, on vaikea tottua ajatukseen palamisesta. Myöhemmin minun onnistui saada stipendi yliopistoon

Yhdysvalloissa. Palasin Quitoon, käytin tilaisuuden hyväkseni ja lähdin opiskelemaan Bostoniin. Siellä olin neljä vuotta.

ISMUCANÉ: Kun teet päätöksen, tiedät, että yksi hetki voi muuttaa paljon. Se on ironista: ennen lähtöäni sanoin, etten ikinä jättäisi lapsiani. Sitten tilanteet muuttuvat, ja katsot prioriteetteja ja sanot: mitä teen kolmen lapsen ja edessä olevan tulevaisuuden kanssa. Tunnet paineen, joka seuraa ympäristössäsi siitä, että olet eronnut. Ex-kumppanisi ei hoida velvollisuuksiaan ja käyttää kaikki mahdollisuudet huijatakseen, nöyryyttääkseen ja hoitakseen tilanteen mahdollisimman halpamaisella tavalla... Joten päätin, että en halua tätä elämää, vaan mieluummin lähdin ja taisteloin auttaakseni perhettäni eteenpäin, vapaina. Luulin sen olevan helpompaa, koska Vikin kanssa Ecuadorissa ajattelimme olevamme kykeneviä työskentelemään kotiapulaisina. Mutta toki kuvittelimme toisenlaisen tilanteen kuin mitä se todellisuudessa on. Päätöksen tehdessämme tunsimme itsemme kovin vahvoiksi.

Viki luuli, että minä en lähde, mutta ottaen huomioon vastuun, joka minulla oli lapsistani ja itsestäni... koska minä olen itsenäinen nainen, joka ei halua aiheuttaa ongelmia kenellekään, ja kysyin itseltäni, miten minun käy vanhana, en halua olla kenenkään riippana. Ja halusin, että minulla olisi rahaa, kun tulee sen aika.

Tein päätöksen ja kerroin sen lapsilleni ja vanhemmilleni. Se vaikutti yksinkertaiselta, koska olin lähtemässä vain rajatuksi ajaksi, ja tarkoituksena oli parantaa elämäntilannettamme. Puhuin kahden vanhemman tyttärensä kanssa. Poikani oli liian pieni ymmärtääkseen, että minun oli mentävä, mutta työt ymmärsivät ja tukivat minua. Vanhempani olivat aluksi eri mieltä; heillä on enemmän elämänkokemusta ja he tietävät, että elämä ei ole helppoa. He asettivat minulle paljon kysymyksiä, mutta selitin heille tilanteen ja niin he tukivat minua. Ilman heidän tukeaan en olisi lähtenyt, koska minulla ei olisi ollut ketään, jonka hoiviin jättää lapseni. Kaikkien ymmärtäessä tilanteen

aloin myydä sekatarvakauppani tuotteita, lähes jääden häviölle. Se oli stressaavaa ja ahdistavaa aikaa, kilpajuoksua aikaa vastaan. Vaikeinta oli, kun meille kerrottiin, että lento on varmistettu, ja meidän oli maksettava ja että viikon sisällä lähtisimme. Matkakassaan vaadittava summa minulle lähetettiin Espanjasta. Koska aikaa oli vähän, soitin ja ratkaisin tämän ongelman. Minun piti jättää tuomioistuimeen allekirjoitettu asiakirja, jossa selvitän lähteväni maasta taloudellisen tilanteeni vuoksi, ja että lapseni jäävät vanhempieni hoiviin. Jos en olisi tehnyt tätä, entinen mieheni olisi voinut kumota minulta lasteni huoltajuuden. Kaiken kaikkiaan, minun piti järjestää niin monta asiaa, että tuntui kuin olisin superwoman. Tässä vaiheessa mieleen tuli niin monta asiaa...

Muistan, etten voinut nukkua öisin, kun oli saatava kaikki valmiiksi, minun oli myytävä kaikki mahdollinen, ja jätettävä kaikki järjestykseen. Säilytän mielessäni kuvaa nukkuvista lapsistani... silloin koin paljon kipua, sillä se ei ole vain surua, vaan syvää kipua. Tuntuu, kuin jotain irrotettaisi sinusta. En tiedä, tuntevatko kaikki äidit samoin, mutta minusta lapsistani eroamisen kipu oli pahempi kuin heidän maailmaan saattamisestaan johtunut kipu. Sitä ajattelee palaavansa pian... mutta nyt tiedämme, että paluu on epävarma. Emme ole saavuttaneet tavoitteitamme, emme ainakaan siinä ajassa kuin suunnittelimme. Todellisuus on kova ja hyvin erilainen kuin kuvittelimme.

Niiden hetkien muisteleminen saa minut liikuttumaan: lasteni ja vanhempieni muistaminen... se on hyvin raskasta. Ehkä Paulinan tilanne on toisenlainen, sillä sinkkuna sitä on vapaampi, mutta äitinä tilanne on toinen. Lähdin kotoani keskiviikkona 14. marraskuuta vuonna 2001, kello 9 illalla.

Eräät ystäväni tulivat hakemaan minua. Minun tapauksessani kukaan ei saanut tietää, että olin lähdössä, sillä kun asuin erilläni miehestäni, mutta emme olleet eronneet, hän olisi voinut estää lähtöni tai vaatia minua palaamaan. Perheeni eli raskaita aikoja, voimatta ilmaista tuntemaansa kipua... Lapseni eivät voineet

osoittaa kipuaa ja suruaan, koska jos heidän isänsä olisi aistinut sen, hän olisi voinut vaatia paluutani. Minä saavuin Espanjaan lauantaina 17. marraskuuta kello 6 aamulla. Kun soitin heille ja kerroin päässeeni perille, he saattoivat jo sanoa minun lähteneen ja päästää ulos kaiken mitä olivat pitäneet sisällään.

Lentokoneessa en enää voinut pidättää itkua. Viki neuvoi minua olemaan itkemättä, että nauttisin matkasta, sillä vaikein olisi vasta edessä. Ja hän oli oikeassa. En toivoisi kenenkään joutuvan tähän tilanteeseen, se on niin rankkaa. Mutta olen varma, että jos en olisi tullut, tilanteeni olisi pahempi. Olen sitä mieltä, että oleskeluni Espanjassa on saanut minut arvostamaan yksinkertaisia asioita, olemaan kriittisempi, kovempi. Olen kokenut miellyttäviä ja epämiellyttäviä asioita. Nyt kun tiedän, milloin palaan maahani, tunnen iloa ja harmia: iloa, koska palaan perheeni ja väkeni pariin. Ja surua siitä minkä jätän taakseni: olen elänyt ja jakanut elämäni suurenmoisten ihmisten kanssa, ja voin sanoa, että he ovat saaneet minut tuntemaan itseni eläväksi, rakastetuksi ja sopeutuneeksi. Vaikka suurimman osan kanssa näin ei olisikaan, ainakin samoin ajattelevien ihmisten kanssa olen tuntenut näin, ja vain se merkitsee minulle jotain.

PAULINA: Tämä irtirepiminen, josta Ismucané kerrot, saa minut ajattelemaan äitiäni. Olet oikeassa, minun näkökulmani on täysin erilainen. Minulle lähteminen oli helpotus, josta hintana oli vanhempieni kärsimys. Minulla on kuva heistä lentokentällä. Teidän pitäisi nähdä heidän ilmeensä: näyttää kuin he olisivat hautajaisissani. Välimatka on vaikeinta. Kaukana ollessaan kadottaa tunnesiteen. Mietin, miten puhelinkeskustelut ovat muuttuneet, koska minä en soita joka viikko kuten sinä, eivätkä keskustelut ole niin intensiivisiä.

Tein päätöksen lähtemisestä eri näkökulmasta. Muistan perheestä eroamisen traagisuuden, ja myös pelon uudessa paikassa olemisesta, hukassa olemisen ja saapumisen paikkaan, jossa en tuntenut yhtään ketään.

K: Miten saapumisenne meni? Mitä viranomaiset vaativat teiltä, Ismucané ja Viki, Espanjaan tulemiseen, ja Paulinalta Yhdysvaltoihin?

ISMUCANÉ: Silloin Espanjaan ei vaadittu viisumia. Juuri kun me saavuimme, sanottiin, että viimeiset ihmiset olivat tulossa, että rajat aiotaan sulkea. Olimme vähän hermostuneita, mutta hallitsimme itsemme, koska rajalla he näkevät kaiken, ja jos olet tulossa lomalle, ei sinulla ole syytä olla hermostunut. Tullessa on oltava maahan pääsyä varten tietty minimimatkakassa. Määrä vaihtelee, se riippuu lähtömaasta ja sen hetkisestä ulkomaalaislaista ja määräyksistä, mutta sen sanotaan olevan summa, joka riittää kattamaan normaalin turistimatkan aikana kertyvät kulut. Tullessa on oltava kutsu tai hotellivaraus, jotain joka osoittaa että olet turisti. Minua auttoivat eräät espanjalaiset ystävät, joihin tutustuin Ecuadorissa ollessani 13-vuotias.

VIKI– Minun oli otettava rajalla vaadittavaa minimirahamäärää varten laina 12 prosentin kuukausikorolla. Sain myös lainaa papereiden hoitamiseen. Kolme päivää tänne saapumiseni jälkeen lähetin matkakassan takaisin, mutta en korkoja. Passi maksoi 60 dollaria. Sen Ismucané lainasi minulle. Matkalipun ostin erään Madridissa asuvan ecuadorilaisen ystävän avulla. Hän lainasi minulle 400 dollaria. Loput maksoin kolmessa osassa, yhden kuukaudessa. Se maksoi yli 1 000 dollaria.

Minulla ei ollut mitään ongelmia päästä maahan. Minulla ei ollut kutsukirjettä. Ystäväni odotti minua siltä varalta, että tulisi jotain ongelmia. Lisäksi, kun ostimme matkaliput, matkatoimiston johtaja antoi meille neuvoja. Hän antoi meille kysymyksiä ja vastauksia, jotta emme sanoisi ristiriitaisuuksia. Minua pelotti jonkin verran, sillä Dominikaanisessa tasavallassa vartija kysyi meiltä miksi olemme menossa Espanjaan, sanoen että ei meitä sinne haluta, ja että meidät palautettaisiin kotiin. Se masensi. Mutta täällä lentokentällä passintarkastuksessa he kysyivät, kuinka moneksi päiväksi tulit, kerroin sen päivämäärän mikä

lipussa luki, eikä minua hermostuttanut, koska tiesin, että ystäväni odottaa minua. Heti saavuttuani lähdimme kiireellä ystäväni kanssa, sillä hänen piti mennä töihin aamuyhdeksältä. Olin suunnitellut kaiken. Toin mukanaani vähän rahaa, jotta voisin maksaa puolet huoneesta, jonka jakaisin ystäväni kanssa.

Saavuttuani maksoin huoneesta ja nukuin paljon aikaeron vuoksi. Talossa ei ollut paljon ihmisiä, vain yksi bolivialainen ja asunnon omistajapariskunta.

Saavuvin lauantaina, ja maanantaina aloimme etsimään töitä. Pyysin ystävältäni apua, ja keskiviikkona hän vei minut erääseen kirkkoon. Oli aikainen aamu, todella kylmä. Muistan miten palelin kovasti, ja tuntui etten kestä kylmää. No, kirkko avattiin kello 9. Meidän piti odottaa vielä tunti, mutta olimme jo sisällä. Siellä meille tehtiin arkistoon kortti, pyydettiin valokuvia, passin kopio ja aito passi näytiksi että kopio on aito. Minulta kysyttiin opinnoistani, mitä töitä olin tehnyt aiemmin, kuinka monta lasta minulla oli, olinko naimisissa... myöhemmin minulle sanottiin: sinä sovit Mónicaalle. He antoivat minulle ajan kello 15. Kello oli 11 tai 12. Menin suoraan minulle annettuun osoitteeseen ja saavuvin sinne kello 13. Odotin puistossa kello kolmeen asti. Talon emäntä otti minut vastaan, kysyi kuinka monta lasta minulla on, mitä työtä olin tehnyt, ja voisinko aloittaa työt seuraavana päivänä. Sanoin voivani, ja niin työskentelin hänelle vuoden ja kahdeksan kuukautta.

PAULINA: Minulla ei ollut ongelmia päästä Yhdysvaltoihin, koska minulla oli stipendi yliopistoon. Ongelma oli se, että minun piti etsiä itselleni elämä. Saavuvin yhden matkalaukun kanssa. Ensimmäiset päivät olin hotellissa ja muistan, että matkalaukut olivat jääneet matkalle. Joten olin yliopistolla kolme päivää samoissa vaatteissa, kunnes matkalaukut lopulta tulivat. Opiskelijoita koteihin välittävän toimiston kautta otin yhteyttä perheeseen, jossa asuisin siten, että vuokran sijaan hoitaisin heidän lapsiaan ja tekisin jotain muuta. Sopimus oli 15 tai 20 tuntia

lastenhoitoa viikossa ja sitä, mitä he kutsuvat kevyeksi siivoukseksi. Mutta toki, on hyvin vaikeaa tehdä eroa kevyen ja raskaan välille... Siitä korvaukseksi sain huoneen, ja muka ruuan, jota ei koskaan ollut. Palkkaa en saanut. Olin yhden kouluvuoden siinä talossa. Se oli kamala kokemus, masennuin. Huone oli kellarissa, sinne ei tullut valoa, ja siellä oli kylmä. Suurimman osan ajasta minulla oli keuhkokuume tai jotain muuta. Se oli törkeää riistoa. Lopulta en juurikaan hoitanut lapsia, vaan siivosin taloa, monikerroksista taloa, kokonaan. He olivat hyvin neuroottisia, outoja.

Lisäksi tunsin oloni yksinäiseksi. Kestää jonkin aikaa saada ystäviä. Palasin Bostoniin, koska ainakin pidin yliopistosta, kävin paljon luennoilla. Joka vuosi sopeutuu vähän enemmän, ja olosuhteet paranevat. Näen vieläkin, miten pakkasin tavaroitani ja halusin tunkea samalla pois kaikki muistot, jotta ne pysyisivät menneisyydessä. Sinä yönä jätin kaiken ystäväni kellariin. Yöllä en saanut unta, sillä levottomuus, halu lähteä jo piti minut hereillä. Siksi soitin taksin. Oli kello viisi aamulla, ja taksinkuljettaja vilkaisi minuun peilistä ja sanoi ”sinä et ole nukkunut yhtään”.

Opiskelin Bostonissa neljä vuotta sosiologiaa. Tein koko opiskeluaikani töitä. Ensimmäisinä vuosina minulla ei ollut työlupaa vaan opiskeluun perustuva oleskelulupa. Tällä tekosyllä monet käyttävät ulkomaalaisia opiskelijoita hyväkseen. He sanovat, etteivät voi maksaa palkkaa, ja sillä perusteella antavat työtä vastaan annoksen ruokaa, eivät rahaa. Toisena vuotena sain sovittua yliopiston kanssa, että työskentelin joitain tunteja sihteerin apulaisena. Myöhemmin lähetin ulkomaalaisvirastoon työlupahakemuksen, sanoen ettei minulla ole rahaa, ja he antoivat minulle luvan, jolla saa työskennellä opintojen lisäksi 20 tuntia viikossa. Kun valmistuu, saa vuoden työluvan, tosin arvelen, että uuden ulkomaalaislain aikana ei enää saa.

Bostonissa asuessani tutustuin Albertoon, espanjalaiseen, joka on nyt kumppanini. Sinä aikana minua pelotti jäädä Bostoniin

pidemmäksi aikaa. Minulle tuli tunne, että olin jäämässä sinne 10 tai 15 vuodeksi, ja se pelotti minua. Halusin palata Latinalaiseen Amerikkaan, ja juuri silloin ilmestyi Alberto, joka halusi matkustaa, ja niin me päätimme tehdä sen yhdessä. Menimme pakettiautolla Ecuadoriin asti ja rakastuimme. Ecuadoriin saapuessamme päätimme tulla asumaan tänne. Hän tuli kuukautta aikaisemmin etsimään asuntoa. Kuukaudessa hän löysi asunnon ja lähetti minulle kutsukirjeen. Tulin mukaanani kirje ja hyvin vähän rahaa. Minulla oli pankkikortti, ei luotollinen, vaan pankkikortti. Espanjaan tullessani minulta vaadittiin kutsukirje ja 2 000 dollarin matkakassa. Minä kerroin, ettei minulla ole mukaanani käteistä, mutta että minulla oli kortti, josta voi nähdä saldoni. En usko, että tilillä olisi ollut tarpeeksi rahaa, mutta kun virkailija näki bostonilaisen pankin pankkikorttini, hän antoi minun mennä.

Espanjassa voi olla turistina laillisesti kolme kuukautta, mutta minä jäin pidemmäksi aikaa. Kun kolme kuukautta oli mennyt, pelkäsin vainoharhaisesti, että minulta tultaisiin pyytämään papereita.

Käytin kuusi kuukautta hyödyttömästi työhaastatteluissa käymiseen. Minulla ei ollut minkäänlaisia suosituksia, joten ostin Segundamano- ja El País -lehdet, ja katsoin aina, mitä oli tarjolla. Etsin paikkoja, joissa vaadittiin englannintaitoa tai muuta sellaista, työpaikkoja sihteerinä, vastaanottotyöntekijänä, puhelintyöntekijänä... Kuvittelin, että minut valittaisiin tällaiseen työhön, että riittäisi kun osoittaisin kiinnostusta. Suurin osa ilmoituksista oli vuokratyötä. Välillä he meinasivat antaa minulle työn, mutta kun selvisi ettei minulla ole papereita, enää en saanutkaan työtä. Koko tämän ajan elin säästöillä ja köyhästi. Kun huomasin, ettei tämä onnistu, sanoin että ”minä lähdän, osani on palata”. Aioimme molemmat lähteä. Mutta viime hetkellä panikoimme: muistan, miten keskustelimme äitini kanssa puhelimesta, ja hän kertoi jonkin juorun Ecuadorista, ja sitten päätimme olla lähte-

mättä. Alberto sanoi, että mennään naimisiin. Menimme naimisiin syyskuussa, ja jo lokakuussa minulla oli paperit. No tietyllä varauksella: myöhemmin minun oli vielä palattava Ecuadoriin jatkamaan viisumiani.

ISMUCANÉ: Tullessani olin kahden Tres Cantosista olevan ystäväni luona. Olin heidän kotonaan viisitoista päivää. Heillä oli kokemusta kahdesta ystävästä, jotka olivat tulleet minua ennen, joten he ottivat yhteyttä San Camilon vanhainkotiin. Siellä asuu ihmisiä, joilla on paljon rahaa. Sieltä aiemmin tulleet olivat saaneet työtä, ja tienanneet 200 000 pesetaa [1 200 €] silloin kun minä tulin. He halusivat minulle samaa.

Minun oli kuitenkin odotettava Roomassa vierailevaa pappia, joka haastattelisi minua työtä varten. Joten aloin etsiä työtä muualta ja valitsin yhden työn lähinnä epätoivosta. Se oli kodin ulkopuolella asuvan kotiapulaisen työtä, oikein mukavalta vaikuttavan rouvan kotona. Tätä työtä varten tarvitsin huoneen Madridissa. En myöskään halunnut vaivata enää Tres Cantosissa asuvaa ystäväniä.

Joten tulin Madridiin, huoneeseen jossa Viki ja hänen ystävänsä asuivat. Viikon kuluttua Vikin ystävä sanoi, että minun olisi lähdeävä, sillä asunnon vuokraisäntä ei antaisi minun jäädä. Kävi ilmi, että hän itse ei halunnut minun jäävän. Minulle se oli kamalaa. Menin ensin kahden ecuadorilaisen hyvin tienaan tytön luokse. Myöhemmin menin Tres Cantosista tuntemani espanjalaisen naisen, Natin luokse. Hän tarjosi minulle asuntoon siihen asti, kunnes löytäisin jotain vakituista. Nati kuului feministiseen militanttiryhmään, ja kun olin yhä Tres Cantosissa, hän kysyi minulta, haluaisinko esittää äitiä esityksessä, joka kertoi naisten pahoinpitelystä Orcasitasissa. Päätin tehdä sen, ja sinä yönä nukuin hänen kotonaan, joten tutustuin hänen kumppaniinsa ja kehitysvammaiseen poikaansa. Tunsin heidät huonosti ja häpesin hieman, mutta muutin heidän luokseen ajatellen, että olen siellä tarvittavan ajan, kunnes löydän paikan jossa asua ja

jonne asettua. Natin luona asuminen auttoi minua monessa mielessä. Se on yksi parhaita asioita, joita minulle on tapahtunut. Hän opetti minut kulkemaan metrolla, hän esitteli minut ystävilleen ja otti minut mukaan kaveriporukkaansa ja aktiviteetteihinsa. Natin ansiosta tutustuin Andreaan ja Andrean kautta tutustuin teihin.

Kuten Viki kertoi, kirkoissa pyydettiin paljon informaatiota, ja lisäksi tietoa siitä, kenet tunnet. Olen varma, että sain ensimmäisen työni, koska tunsin espanjalaisia. Se mitä kirkoista kerrottiin, oli erittäin ikävää. Esimerkiksi sanottiin, että on munkkeja, jotka ennen vuoronumeron antamista suorittivat messun aivan kuin olisit tehnyt murhan. Lisäksi he pitävät kurseja ruuanlaitosta ja kommunikaatiosta. Tällä hetkellä joissain seurakuntiin liittyvissä avustusjärjestöissä ollaan aloittamassa kuuluisia kuukauden mittaisia kurseja, joista läpi päässeet saavat mahdollisia työkontakteja. Yhdellä kurseista opetetaan, miten kohdella pomoasi. Kysyin heiltä, onko heillä myös pomoille kurseja siitä, miten kohdella työntekijöitä. He pyrkivät siihen, ettet protestoi, että annat käyttää itseäsi hyväkseen valittamatta.

Lähdin ensimmäisestä työstäni puolentoista kuukauden jälkeen. Rouva oli hyvin hermostunut. Hän jätti minulle työtehtävät aikataulutettuina ja 15 minuuttia ruokailua varten. Yhtenä päivänä protestoin, johon hän sanoi että siellä määräsi hän. Minä sanoin sen olevan viimeinen päivä, jonka työskentelisin, ja lähdin. Olin vailla työtä ja asuntoa. Menin hyvin aikaisin aamulla kirkkoihin etsimään töitä. Siellä oli pitkät jonot, ja joitakin ihmisiä (ei kaikkia) kohdeltiin ikävästi. Kirkolla jaettiin 20 vuoronumeroa, ja ilman jääneillä ei ollut sinä päivänä mahdollisuutta. Koska minä saan yleensä ystäviä helposti, muodostimme ilman vuoronumeroa jääneiden kanssa ryhmiä ja kuljimme toisiin kirkkoihin. Niin tutustuin eri paikkoihin ja ihmisiin.

Olen myös saanut töitä ystävien kautta. Ennen tuloani tutustuin Ecuadorissa tyttöön, joka on sosiaalityöntekijä sairaalassa

Madridissa. Hänen ansiostaan löysin kaksi vanhustenhoitotyötä. Ensimmäisessä työssä olin kaksitoista päivää sairaalassa ja myöhemmin kotona, toisessa työssä olin neljä kuukautta. Jätin sen työn mennäkseni kotiapulaiseksi. Lisäksi olen tehnyt monia tunteitöitä saadakseni lisäansioita.

K: Millaisia työolosuhteita teillä on ollut Espanjassa ollessanne?

VIKI: Muutama päivä saapumiseni jälkeen menin töihin sisäköksi. Halusin työskennellä sisäkkönä, sillä minulla ei ollut täällä ketään tuttua, ja jos asuin talon ulkopuolella, kulutin paljon enemmän rahaa. Halusin olla sisäkkönä ainakin sen aikaa, että oppisin tuntemaan enemmän ihmisiä ja että tottuaisin tšekäläiseen menoon ja kunnes saisin paperit. Aluksi sitä ajattelee monia asioita, jotka ajan kanssa alkaa nähdä toisin... Tässä ensimmäisessä työssä minulle maksettiin 85 000 pesetaa [510 €] ja lisäksi 10 000 pesetaa [60 €] sairausvakuutuksesta. Pyysin, että he maksaisivat sen minulle, koska tunsin itseni terveeksi, ja tarvitsin rahaa. Tehtäväni oli hoitaa kolmea lasta ja tehdä kaikki kotityöt, vaikka heillä oli lisäksi palvelija. Se oli vähän kevyempää kuin nykyinen työni, koska kyseessä oli yhden kerroksen asunto, ja he olivat huomaavaisia. Minulla oli lepoaikani, ja lopetin työt hyvin aikaisin, noin kello 21.30.

Aloitin työt kello 8.15. Siivottuani keittiön lepäsin alkaen kello 15:30 tai 15:45 viiteen asti. Sitten minun piti mennä hakemaan lapsia, tuoda heidät kotiin ja jatkaa töitä yhdeksään, joskus kymmeneen.

Lähdin tästä työstä, koska mieheni Guillermo tuli tänne. Noin kuukausi Guillermon tulon jälkeen laitoin Segundamanoon ilmoituksen, että aviopari etsii töitä. Tiedäthän, että Segundamanoon on soittettava joka päivä, jotta ilmoitus julkaistaisiin. Toisinaan en soittanut, mutta toukokuussa päätin soittaa jatkuvasti, ja niin löysin isäntäperheen. He olivat aviopari: 35-vuotias mies, mainostoimiston johtaja, ja 33-vuotias nainen, taloustie-

teilijä, joka työskenteli finanssialalla tai jossain numeroihin liittyvässä. Minusta tuntuu, että hätiköimme. Guillermo piti heti kovasti perheen isoisästä ja siksi hän sanoi, että otetaan työ. Myöhemmin meille soitettiin toisesta työstä, ja minä sanoin ei, koska olimme jo antaneet sanamme. Otin tämän työn, jotta saisin olla pitkästä aikaa yhdessä mieheni kanssa ja – niin luulin – jotta saisimme jotain säästöön. Vaikka nyt olen tehnyt laskelmia ja huomannut, että tilanteemme olisi taloudellisesti sama, jos maksaisimme vuokraa omasta asunnosta. Meille jäisi käteen sama raha, ja tuntisimme itsemme vapaammiksi, emme niin stressaantuneiksi ja väsyneiksi kuin nyt. Tällä viikolla olen katsonut itseäni peilistä ja huomannut, että minulla on 20 uutta ryppyä, ja jo ensi kuussa minun on värjättävä tukkani...

Tässä työssä meille kummallekin maksetaan 95 000 pesetaa [570 €]. Sitten työtunneista... Olemme tiukkoja, sillä jos he vain pystyisivät pakottamaan meidät heräämään kello 7 aamulla, he kyllä tekisivät sen. Iltaisin heillä on kolme kertaa viikossa illallisia, joille tulee vieraita. Jos ei ole illallista, he napostelevat jotain. Eli minun on oltava keittiössä kello 23.30 tai 24 asti.

Työhöni kuuluu kaikki. Minun vastuullani on kokonainen talo uima-altaineen. Se on moderni talo, olohuoneessa on sähköiset sälekaihtimet ja kaikki. Työ on raskasta: pesen, silitän, siivoan, hoidan lapsia, laitan ruokaa, teen erillisen ruoan isoisälle, joka syö vain soseita... Mieheni huolehtii vanhuksesta, hoitaa tämän huoneen, vie tämän ostoksille, ajaa autoa, huolehtii puutarhasta, kastelee kukat, vie roskat ulos. Yleensä hän herää samaan aikaan kuin minä ja menee kastelemaan pihaa. Kello 10 hänen on herätettävä vanhus, annettava tälle aamiaista, pestävä ja puettava tämä... Yhtäkkiä Guillermo on kadonnut, ja vanhus sanoo, että Viki, tee minulle mehu. Minun on pestävä hänet ja silitettävä hänen vaatteensa, ja on viikkoja, joina hänen vatsansa on huonona, ja hän tahraa paljon lakanoita ja pyjamia... ja voitte arvata mitkä hajut... Kun hän tahrasi ensimmäisen kerran vaat-

teet ulosteella, vein ne lavuaariin ja pesin käsin, koska vanhusten uloste on ”vaikea juttu”. Silti vielä silittäessä haisi pahalle.

Emäntäni on hermostunut ja aika kovaääninen. Ja lapset ovat kauheita. He ovat yrittäneet lyödä minua. Olen kertonut sen heidän vanhemmilleen, ja pienintä minun piti kerran läimäistä. Vanhempi lapsi kohtelee minua onnettomasti. Hän on yrittänyt lyödä minua. Ja hän sanoi minulle: ”jos sinä lyöt minua, kerron vanhemmilleni.” Minä en aio sinua lyödä, mutta jos sinä lyöt minua, minäkin lyön sinua. Ja hän vastaa: ”Mutta äitini ei usko sinua.” Vanhemmat eivät pitäneet siitä, että sanoin heille heidän lapsistaan, mutta olen pahoillani, minä en voi hoitaa lapsia, jos ne eivät tottele minua.

Sillä palkalla, minkä sain, he halusivat minun opettavan tyttöjä uimaan altaassa ja pahastuivat, jos en tehnyt sitä... He olisivat voineet lähettää lapset keväällä kurssille, sillä jos minä olisin lasten kanssa altaassa, en voisi laittaa ruokaa... Ja nämä lapset syövät kunnolla, kaksi annosta. Niin monien annoksien ja monien eri ruokalajien takia olen keittiössä kello 13–17.

Rouva vielä sanoo, että minä vain valitan lapsista, mutta en opi pitämään heistä, jollen leiki heidän kanssaan. Hän halusi minun myös auttavan lapsia läksyissä, mutta en minä pysty, minulla ei ole kärsivällisyyttä, en pysty kaikkeen...

K: Voisitko kuvailla tyypillistä työpäivääsi tässä työssä, heräämisestä nukkumaanmenoon?

VIKI: Herään kello 8. Syön aamiaista puoli tuntia, ja samalla järjestän astiat, teen Guillermolle aamiaista, jätän kaiken keittiössä järjestykseen ja siirryn olohuoneeseen. Aloitan sieltä. Olohuoneessa menee kauan. Se on puusta, siellä on paljon lasia. Lisäksi on ruokasali, jossa perhe syö. He eivät vie mitään paikalleen, vaan jättävät kaiken sinne... Järjesteltyäni olohuoneen, jos he eivät ole heränneet, menen kodinhoituhuoneeseen. Sinne on käveltävä vähän, koska se on pation toisella puolen. Ripustan edellisen päivän pyykit ja laitan uudet pyykit pesukoneeseen.

Tähän aikaan rouva herää, joten siistin hänen huoneensa ja teen hänelle mehun. Tytöt heräävät myös, ja minun on autettava heitä. Kello yhteen asti siivoan ja katson lasten perään... Siivoan monta huonetta: vanhempien huoneen ja heidän kylpyhuoneensa, tyttöjen makuuhuoneen, leikkihuoneen, tyttöjen kylpyhuoneen ja toisen huoneen, joka oli oleskeluhuone, mutta kun tuleva vauva on poika, siitä tulee hänen huoneensa, ja vielä toisen vessan, joka on oletettavasti vauvalle, mutta jota nyt käyttävät vieraat. Rouva kulkee koko ajan perässäni, että on tehtävä yhtä ja toista... Arvaa mitä hän pyysi minulta viimeksi? Että minun olisi muistutettava häntä vitamiinien ottamisesta...

Seuraavaksi siirryn laittamaan ruokaa. Yritän päästä aina keittiöön kello 13 mennessä, vaikka joskus pääsen sinne myöhemmin. Kello 17 asti laitan ruokaa, katan pöytää ja toisinaan tarjoilen. Joskus, kun he syövät, he kehottavat minua istumaan ja syömään. Mutta tietysti, kun teen niin, he ovat jo syöneet, ja minulla on ruoka kesken, kun he haluavat jo jälkiruoka: rouva haluaa hedelmää, tyttö hedelmää, toinen jogurttia... Kun isäntäväki ei ole paikalla, ja tarjoan ruokaa vain vanhukselle ja tytöille, tarjoilen ruoan keittiössä. Näin kävelen vähemmän, mutta tytöt ovat kokonaan minun vastuullani, ja minun on katsottava, mitä he syövät. Ruoan jälkeenkään en lepää: kerään astiat ja menen tyhjentämään toisen pesukoneellisen... Päivässä pesen kolme pesukoneellista ja silitän kuolemanväsyneenä, tiedätkö, se on tappavaa väsymystä... Silitän puoli kuuteen tai kuuteen asti, jolloin tytöt haluavat välipalaa, ja sitä on heille annettava. Jos on tehtävä jotain, vaikka gazpacho-keitto, livahdan hetkeksi tekemään sen, koska toisinaan illallisen aikaan aika ei riitä. Sillä pane merkille: tytöt syövät yhtä ruokaa, isoisä toista, Guillermo kolmatta ja isäntäväki jotain muuta... ja myöhemmin, tietysti rouvasta tuntuu aikaiselta aloittaa illallinen kello 22, joten aloitan sen tekemisen vasta kello 22.30, ja tytöt syövät ikuisuuden, jospa vielä jälkiruokaa, tai jotain muuta... Mihin aikaan kuvittelet

minun lähtevän keittiöstä? Lähden nimittäin myöhään...

ISMUCANÉ: Työhaastattelussa on virhe olla kysymättä työtehtäviä ja työtunteja. On kysyttävä: kuinka monta tuntia tulen tekemään töitä? Ja myöhemmin, lepoaikana, jos haluan, nukun, jos haluan, menen kävelyille, hoitamaan asioita... nämä tunnint ovat minun.

VIKI: Sanon Guillermolle, että on ajateltava ainakin lapsiani, toisinaan minulla ei ole aikaa ajatella mitään, tiedätkö, koska olen kiinni koko päivän, minulla ei ole aikaa nyppiä kulmakarvoja tai lakata kynsiä, koska kun kello 23 menen huoneeseeni mennäkseni suihkuun, tunnen olevani kuollut. Uskon, että kestän kovaa työtä, ja kestäisin, jos tietäisin sen olevan hyvin palkattua, että voisin lähettää rahaa, että saavutan tavoitteeni... Minua painaa ajatus siitä, että päivät ja kuukaudet kuluvat, enkä saavuta sitä mitä haluan. Lähetän Ecuadoriin käytännössä Guillermon ja minun koko palkan, käytämme sen kaiken lapsiimme ja loppu on joihinkin menoihin, velkaan... Haluan etsiä uuden työpaikan, tämä tappaa minut, aamukahdeksasta puoleenyöhön. Minulla ei ole tarvittavaa voimaa työskennellä aamukahdeksasta puoleenyöhön, ja herätä samaan taas seuraavana päivänä. Mutta voidakseni etsiä töitä tarvitsen kännykän, sillä ilmoitukseen on laitettava puhelinnumero, mutta en pysty edes ostamaan yhtä perkeleen puhelinta, tiedätkö...

Sitten on vielä asioita, kuten ruoka. Yhtenä päivänä Guillermo kertoi minulle pomomme löytäneen hänet syömästä välipalaa vanhuksen kanssa ja katsoneen häntä pahasti. Minä luulen, että näiden ihmisten mielestä olisi parempi, että ruoka menee pilalle kuin että me söisimme sen. Toisinaan hedelmiä katoaa, ja rehellisesti sanon: minä en niitä syö. Siitä lähtien kun Guillermo tuli, syön huonosti, koska en halua tuntea oloani ikäväksi monien asioiden vuoksi...

Yhtenä päivänä kuulin rouvan sanovan ”laitan vielä lukon jääkaappiin ja ruokakaappiin”. Mutta minä en ole niitä, jotka

kulkevat koko ajan keksi suussa, minä syön mieluummin ruuan ja jälkiruuan, ja se riittää. Kuten yleensä, eräänä päivänä rouva sanoi, että ”tämäkin loppui jo” sellaisella äänensävyllä, josta tulee paha olo... Yhtenä päivänä he valittavat, mutta toisena heittävät pois kolme pakettia raviolia, usein he heittävät paljon hedelmiä pois, Burgosin juustoja, ruokia joita minä en syö, koska ne ovat heidän. Toinen asia, josta minulle tulee epä mukava olo, on kun he tulevat kysymään ”Hei Viki, mitä kuuluu?”, mutta tekevät sen vain tarkistaakseen, mitä syön.

Sanon Guillermolle, että minä en kestä enää, että välillä tuntuu etten pysty enempään. Viime perjantaina kun kävimme Barcelonassa, menimme ostoskeskukseen viettämään aikaa. Guillermo osti uudet uimahousut, koska hänellä ei ollut niitä, ja minä ensimmäiset kolmet täällä ostamani alushousut, sillä olen käyttänyt koko ajan vanhoja alushousuja, jotka toin maastani. Vietimme aikaa siellä ostoskeskuksessa, joimme kahvit, Guillermo joi oluen. Vannon sinulle, sinä päivänä tunsin itseni niin väsyneeksi ja stressaantuneeksi... Tällä viikolla tuntui, että päästäni särkee, ja minua pelotti, sydämeni hakkasi niin kovasti...

ISMUCANÉ: Sydämessä kannat kaiken...

K: Entä sinä Ismucané, millaisia työoloja sinulla on ollut täällä?

ISMUCANÉ: No, minä olen tehnyt monia eri töitä... Aluksi, kun olin juuri saapunut tänne, tein töitä kello 8–20.30 ilman taukoja. Minulle annettiin vain 15 minuutin ruokatauko, koska se noita-akka jolle työskentelin teki tiukan työlistan, jossa tehtävät oli jaettu eri tunneille. Vastuullani oli kolmevuotias tyttö, joka minun piti viedä tarhaan kello 9 ja hakea kello 16.30. Tämä tyttö oli vieläkin pahempi noita kuin äitinsä, koska hän tiesi varsin hyvin, kuka käskee, ja että minä en ollut talossa kukaan. Yksi anekdootti tästä on se, miten kerran kun pesin häntä, hän heitti vettä vessan lattialle ja käski ”siivoa!”

Lähdin siitä työpaikasta, koska rouva käski minut pesemään

yhdennentoista kerroksen ikkunat ulkopuolelta, kun minulla oli kamala flunssa. Espanjaan saapuessani kuuntelin kertomuksia, että joskus, jos kotiapulainen lähtee kesken kuukauden, hänelle ei makseta osasta kuuta. Siksi pyysin tätä rouvaa maksamaan palkkani kahden viikon välein, sanoen että minun oli lähetettävä rahaa maahani. Kun tämä ikkunajuttu tapahtui, oli tullut juuri täyteen toisen kuukauden kaksi viikkoa. Kieltäydyin pesemästä ikkunoita. Sitä ei ollut sovittu hintaan, ja minulla oli flunssa. Hän sanoi, että hän on se, joka käskee, ja että minun olisi tehtävä mitä hän käskee. Joten sanoin, ”ahaa, odottakaa hetki”, vaihdoin vaatteet ja kerroin, etten enää tee töitä hänelle. Ja lähdin.

Sen jälkeen kävin hirveän monissa haastatteluissa. Otin yhteyttä Ecuadorista tuntemaani ystävään, joka työskenteli San Rafaelin sairaalassa sosiaalityöntekijänä. Työskentelin ensin vanhusten kanssa. Ensimmäinen oli ranskalainen rouva, joka oli sairaalassa verenpaineen vuoksi. Hoidin häntä kello 9–21, ja tienasin 70 euroa päivässä. Sain töissä ruoan, työolosuhteet olivat hyvät ja kohtelu oikein hyvää. Sen jälkeen hoidin rouvaa 12 päivää tämän kotona, samalla palkalla. Nämä ihmiset eivät missään vaiheessa käyttäneet minua hyväkseen. He eivät pakottaneet minua siivoamaan tai tekemään muita hommia hoitotyön lisäksi. Minulle ei ollut ongelma siivota kakkaa ja pissaa, sillä he eivät säästelleet tarvittavissa välineissä: vaipoissa, pyyhkeissä, käsi-neissä, pesuastioissa, sienissä... Söin samaa ruokaa kuin he, jääkaappi oli avoinna. Vaikka he eivät tunteneet minua, he avasivat kotinsa minulle, toisin kuin muut ihmiset. Tämä on yksi hyvistä työkokemuksista, joita minulla on kerrottavana. Rouva laitettiin sitten hoitokotiin, koska hänen vointinsa oli liian huono, jotta hän olisi ollut kotona: hänen painostaan johtuen häntä ei voinut hoitaa parhaalla mahdollisella tavalla. Jatkoin siis työn etsimistä.

Samassa sairaalassa oli rouva, jolla oli ollut aivoinfarkti. Diagnoosin mukaan hänellä oli kuukausi elinaikaa. Menin töihin hänen kotiinsa. Työaika oli kello 9–14, josta minulle maksettiin

85 000 pesetaa [510 €] ja lisäksi 5 euroa matkustamiseen. On sanottava, että näillä perheillä ei ollut ollut aiemmin ketään hoitamassa heidän vanhuksiaan, joten he olivat puhtaita siitä riistosta ja nöyryyttämisestä, jota olen nähnyt muissa töissä. Kaikki muut yrittivät laskea hintaa ja riistää enemmän, mutta nämä ihmiset, kun se oli heille ensimmäinen kerta, he olivat tässä suhteessa puhtaita. Heillä ei myöskään ollut sellaista tietoa, että ”älä maksa noin paljon” tai ”kohtelee häntä näin”. Uskon, että sillä oli vaikutusta. Työskentelin heille neljä kuukautta, ja oli selvää, etten voinut elää 85 000 pesetalla. Tässä vaiheessa en enää asunut espanjalaisten kanssa, vaan minun oli maksettava huoneesta. Etsin lisätöitä iltapäiville, mutta en löytänyt mitään.

Huone maksoi 20 000 pesetaa [120 €], ja lisäksi oli maksettava laskut. Vuokraemäntä oli ecuadorilainen, joka vähät välitti meistä. Ensin hän sanoi, että samaan huoneeseen tulee vain tyttöjä, mutta laittoi huoneeseen tuntemattoman miehen. Hän antoi meille neljän hengen huoneen, kaksi kerrossängyssä ja kaksi hänen parisängyssään. No, tästä olisi enemmänkin kerrottavaa, mutta aikaa on vähän, joten parempi että jatkan.

Koska en löytänyt mitään iltapäiviksi, päätin mennä sisäköksi, sillä ei ollut taloudellisesti kannattavaa tienata niin vähän. Kävin haastatteluissa ja löysin kovin vaikeita olosuhteita: paljon työtä ja alhaisia palkkoja ilman turvaa. Kävin sitten haastattelussa kohutuulliselta vaikuttavan henkilön luona, jolla oli paljon rahaa, ja joka ei ollut niin tarkka siitä. Hän tarjosi minulle eniten rahaa, ja koska halusin tienata mahdollisimman hyvin voidakseni palata pian lasteni luokse, valitsin sen työn. Aloitin työt 1. heinäkuuta. Minulle kerrottiin heti, että tehtäväni oli hoitaa kolmea lasta, ja että kotitöitä minun ei tarvitsisi tehdä, koska hänellä oli jo kaksi henkilöä jotka siivosivat. He maksaisivat minulle 110 000 pesetaa [660 €]. Pyysin, että he maksaisivat minulle 20 000 pesetaa [120 €] sairausvakuutuksesta, ja kerroin että aikaisemmissa töissäni se oli minulle maksettu, vaikka se ei olisi ollut laillista. Joten

palkkani oli 130 000 pesetaa [780 €]. Olin hyvilläni ja aloitin työt. Tein töitä venäläisen ja romanialaisen kanssa, joista jälkimmäisellä oli ongelmia kanssani. Lopulta romanialainen lähti, ja niin minä ehdotin rouvalle, että voisin tehdä enemmän töitä. Palkkani nousi 150 000 pesetaan [900 €] plus sairausvakuutus, joten kaiken kaikkiaan 170 000 pesetaan [1 020 €]. Niin minä otin vastuulleni romanialaisen hommat. Tai itse asiassa enemmänkin hommia, sillä tehtävät lisääntyivät koko ajan. Sanoin juuri Vikille, että kun olet talossa vakituisesti töissä, sinä olet nainen joka on tehnyt kovasti töitä saadakseen sen mitä sinulla on, ja jossain vaiheessa huomaat, ettei ole mikään vaiva laittaa pesukonetta päälle tai tehdä jotain muuta, mitä ei ole sovittu työn kuvaan. Sillä hetkellä teet sen homman koska voit, mutta jos teet jotain ylimääräistä, ja pomosi näkee sen, siitä tulee heti laki. Se on tehtävä aina. Ei siksi, että sinä haluat, vaan siksi että siitä on tullut velvollisuus, eikä tämä nosta palkkaa tai paranna kohtelua.

Tässä talossa kohtelu ei ollut hyvää, mutta ei huonoakaan, koska on huonompiakin olosuhteita. Kun työskentelet sisäkkönä, isäntäväki kuvittelee, että sinä kuulut heille. Minä työskentelin jopa 16 tuntia päivässä, ja vaikka se ei ollut fyysisesti rankkaa työtä, se oli joka tapauksessa työtä, ja minä olin heidän käytettävissään koko sen ajan. Vanhempi lapsi oli todella vaikea, joten käytin kokemustani, kärsivällisyyttäni, jopa vähän äidinvaistoa. Siinä tilanteessa sinä olet hellä, kasvatat lasta, mutta tätä isäntäväki ei ota huomioon. He maksavat sinulle tekemästäsi fyysisestä työstä, eivätkä ota huomioon tekemäsi älyllistä työtä, tai sitä, että täytät äidin paikan kun he ovat poissa.

Eräänä tiettyinä lauantaina, kun olin ollut siellä 11 kuukautta, rouva heräsi huonolla tuulella. Hän oli raskaana ja hänellä oli ollut yöllä riitaa miehensä kanssa, mikä ei ollut tyyppillistä. Hän maksoi minulle shekillä, ja meni lapsensa lukuvuoden lopun juhliin. Minä tarvitsin rahat käteisenä, ja ainoa pankkikonttori lähellä oli Solilla, ja se sulki yhdeltä. Joten lähdin. Mutta ilmei-

sesti heille tuli jotain yllättävää, ja he palasivat ennen minua. Kun tulin takaisin, rouva sanoi minulle inhottavasti, ettei hän ollut antanut minulle lupaa mennä nostamaan sekkiä. Loogisesti vastasin, että sitten hänen tulisi maksaa minulle käteisenä. Tämä ärsytti häntä yhä enemmän, ja hän sanoi, ettei hän antanut minulle lupaa yhtään mihinkään. Vastasin, että hänen oli annettava minulle aikaa hoitaa paperini, koska yritin päästä tapaamaan lapsiani. Hän sanoi, että siinä tapauksessa tarvitsen uuden työpaikan. Minä sanoin että sehän sopii, että en enää työskentele hänelle. Luulen, ettei hän arvannut minun lähtevän, hehän maksoivat minulle hyvin. Näissä olosuhteissa joissa olemme, kuka tahansa olisi kestänyt sen nöyryytyksen, mutta minä en. Minä tiesin, että rouva tarvitsi minua, ja että rahoillaan hän voi maksaa mitä tahansa, mutta hän ei voinut ostaa ihmistä, eikä sellaista ihmistä kuin minä. Joten minä lähdin. On totta, että sinä hetkenä en miettinyt asiaa loppuun asti, koska jos nyt kuusi kuukautta myöhemmin ajattelen asiaa, ottaen huomioon kaiken mitä nyt tapahtuu, ehkä olisin kestänyt. Sillä palkalla olisin voinut maksaa velkani ja palata lasteni luo ilman velkaa. Nyt sen sijaan tienaan vähemmän, käyn lakkaamatta haastatteluissa... Kun on 11 kuukautta sisäkkönä talossa, sitä menettää todellisuudentajunsa, ja kun palaa kadulle, on hukassa. Olosuhteet ovat huonontuneet, on hyväksikäyttöä, väärää tietoa... Samat järjestöt, jotka auttoivat sinua aiemmin, ovat nyt vastuussa sinun riistämisesestäsi: ne pakottavat sinut täydelliseen alistumiseen, hyväksymään surkeita palkkoja...

Kun lähdin siitä talosta, huomasin työmarkkinoiden huonontuneen: matalia palkkoja, ei normaaleille ihmisille vaan orjille, ilman jatkuvuutta. He laittavat meille suukapulan, ja me alistumme, koska meillä ei ole muutakaan vaihtoehtoa. Minusta meidän on tehtävä jotain, koska surkea ruoka, loputtoman pitkät työajat, se että isäntäväellä on oikeus viettää siestaa ja sinulla ei, he tuntevat itsensä väsyneiksi tehtyään joitain tunteja älyllistä

työtä, mutta sinä tunnet saman tehtyäsi työtä joka on fyysistä, älyllistä ja affektiivista, ja joka ikinen päivä sinun on uudistettava itsesi, ei ainoastaan nöyryytyksestä, vaan myös tunteista... He sanovat kohtelevansa sinua perheenjäsenenä, mutta sinä käytät univormua, syöt keittiössä, sinulla ei ole oikeutta käyttää puhelinta, sillä jos joku soittaa sinulle, vaikka he antavat puhelimen sinulle, he tuijottavat koko sen ajan kun puhut. Lapset huutavat, koska heillä on enemmän auktoriteettia kuin sinulla, et ole minäkään arvoinen. Tilanteemme vuoksi meillä on kyky antaa paljon, sopeutua. Mutta sitä ei oteta huomioon...

Viime aikoina olen tehnyt lyhytaikaisia töitä. Hoidin rouvaa, jolla oli kipsi. Hänen mukaansa hän oli varakkaan aatelissuvun jälkeläinen, kuninkaiden tai joidenkin sukua. Toisin sanoen, prinsessa joka nai työläisen, autokuskin, ja on kestänyt sen hyvin huonosti. Kaikista haastatteluista, joissa kävin, he maksoivat parhaiten: 700 euroa neuvottelun jälkeen, koska aluksi he halusivat maksaa vähemmän. Kaikki aiemmat maksoivat 85 000 pesetaa, eli 510 euroa, majoituksen lisäksi. Jotkut huoneet olivat pieniä, mutta parin tai kolmen kuukauden välein he matkustivat huvilaan Las Rozasiin tai Majadahondaan. Tietenkin, heillä oli varaa maksaa asunnosta tai huvilasta, mutta heillä ei ollut varaa maksaa 100 000 pesetaa [600 €] tai 120 000 pesetaa [720 €] siivoustyöstä. Päädyin puun ja kuoren väliin: minun oli valittava joku työ, tarvitsin rahaa. Tosiasiassa, minusta se vähä, mitä tienamme, ei ole oikeudenmukaista. Koska ennen tänne tuloa myin pikkurahalla kaiken, mitä omistin, ja lopulta kahden ulkomailla vietetyn vuoden jälkeen palaan, lannistettuna, vanhempana ja väsyneenä. On hyviäkin asioita, koska olen elänyt myös työn ulkopuolella. Mutta se ei oikeuta kotiin palaamista tyhjin käsin.

Tämän rouvan kanssa asiat menivät näennäisesti hyvin, mutta hän oli fanaattinen siivoamisen suhteen. Tietysti, kun siivouksen tekee joku muu kuin minä, sillä minä en niin välitä siivoamisesta, on kaiken oltava kiiltävää. Jos on siivottava itse, se onkin sitten

toinen juttu. Tämä rouva, joka maksoi minulle 700 euroa, halusi minun työskentelevän kovasti ja nopeasti, jättävän kaiken todella puhtaaksi, aivan kuin hän olisi maksanut minulle omaisuuden. Hän pihlasi aina palkkaa. Se oli psyykkisesti uuvuttavaa. Hän sanoi, että minä haluaisin työllistää sinut, mutta en voi maksaa enempää, koska eläkkeeni ei riitä enempään. Se minkä hän tietysti jätti sanomatta, oli että 85 000 pesetan eläkkeensä lisäksi oli hänen miehensä eläke, kolmen suuren huoneen asunto Calpessa, kaksi parkkipaikkaa Calpessa, yksi asunto Salamancan kaupunginosassa, yksi parkkipaikka Salamancassa, kaksi ties kuinka monen hehtaarin maatilaa Guadalajarassa, jotka hän oli perinyt äidiltään, Cuencassa maatiloja jotka hän oli perinyt isältään, obligaatioita pankissa, säästöjä... Silti suurimman osan ajasta hän kulki sanoen että ”kun sinä veloitat niin paljon”. Hänestä se oli paljon, vaikka tein kovasti töitä joka päivä...

K: Sen lisäksi, että huolehditte perheistä täällä, huolehditte myös perheistänne Ecuadorissa. Miten te sen teette?

VIKI: Minun rahani menee suoraan lapsilleni, heidän kuluihinsa, koulumaksuihin, vesimaksuun, sähköön ja puhelimeen. Se mitä jää jäljelle, menee velkoihini. Soitan säännöllisesti joka sunnuntai.

Kun minulla on jotain erityistä kysymistä, kuten mitä he tekivät rahalla, tai jotain mitä heidän on tehtävä Ecuadorissa, puhumme näistä asioista lähes aina sunnuntaisin.

ISMUCANÉ: Perheeni on hyvin yhtenäinen. Ohjaan täältä jossain määrin lasteni, vanhempieni ja sisarusteni elämää. Minun mielipiteeni on aina ollut heille tärkeä, ja he ovat antaneet sille painoarvoa. Soitan paljon puhelimella, kulutan omaisuuden puheluihin.

Olen havainnut, että jos puhuu vain silloin tällöin, alkaa etääntyä, tunteet viilenevät, eikä saa tietoa niistä ihmisistä joita rakastaa. En tiedä lasteni voinnista, ja kuitenkin he ovat minulle maailman tärkein asia. Minä haluan, että jonain päivänä he voi-

vat kohdata tämä vaikean elämän, ja että he tekevät sen tuntien pystyvänsä siihen. Haluan, että he taistelevat sen puolesta, mitä haluavat, ja että vaikka elämä kohtelisi heitä kaltoin, he eivät tuntisi itseään lannistetuiksi. Yritän tehdä kaiken voitavani kommunikoidakseni heidän kanssaan, vaikka joskus teen sen vaikka se olisi mahdotonta. Minulla ei ole varaa soittaa näitä puheluita. Mutta teen sen silti. Minun on voitava antaa lapsilleni joitain ohjeita, kuulla miten he voivat. Heidän on saatava tietää, että rakastan heitä yhä, ja että vaikka olisin kaukana, he voivat luottaa minuun. Sama vanhempieni kanssa. Siksi menen joulukuussa tapaamaan heitä, he luottavat siihen.

Menen ehkä laittomasti, vaikka kärsittyäni niin pitkään, ja Ecuadorin tilanteen ollessa niin vaikea, saattaa olla suuri virhe mennä ilman papereita. Mutta sanon rehellisesti, toisinaan, kun näen niin paljon paskaa – pahoittelut, että käytän tätä sanaa – pohdin, että kannattikohan tänne tuleminen? Koska työolot ovat surkeat, totaalista hyväksikäyttöä, ja vielä taannoinen kiista, joka minulla oli Ecuadorin suurlähetystössä... Se on kaikista turhauttavinta, sillä oman maasi ihmiset eivät anna sinulle tietoa, kohtelevat sinua surkeasti. He ovat sydämettömiä.

Joten, yritän tehdä voitavani kommunikoidakseni perheeni kanssa. Tästä todistavat keräämäni puhelinkortit. Yritän lyhentää lasteni ja minun välistä etäisyyttä. Tiedän, että he kaipaavat minua kovasti. Täällä me koemme uusia asioita, raskaita ja kauniita, koska minulla on myös ollut mahdollisuus tutustua mahaan ystäviin, kuten teihin, ja saada upeita kokemuksia. Mutta lapsillani ei. Heillä oli minut. Heillä on nyt isänsä, mutta hän ei juuri välitä heistä. Minä olin heidän elämässään se tärkeä voima, joka takasi heille turvallisuuden, joka huomasi heidän tarpeensa. Minä tunsin heidät, ja he saattoivat vapaasti pyytää minulta, mitä ikinä tarvitsivatkaan.

Se tieto, mitä saan puhelimitse, on vähäistä verrattuna siihen, mitä he kokevat. Välillä tunnen syyllisyyttä ja yritän soittaa heille

enemmän. Vaikka kun teen näin, rikastutan Telefónicaa. Ehkä me myös lankeamme siihen, että yritämme täyttää hoivavajeen materiaalilla. Yritän välttää sitä, mutta myös lankean.

Jatkan taistelua. Huomenna minulla ei ole työtä, joten on jatkettava taistelua, katsotaan minne menen. Koska olen palaamassa maahani, ja koska nyt voin asua espanjalaisen ystävän luona, en aio mennä sisäköksi, taistelen jotta löytäisin jotain muuta, voisin tehdä mahdollisimman paljon töitä ja taistella mahdollisimman paljon.

K: Miten uskotte, että voi taistella? Uskotteko, että on tapoja muuttaa tätä tilannetta?

ISMUCANÉ: Minä haluan jossain vaiheessa tietää, mitä tapahtuisi, jos vaatisimme oikeuksiamme suurlähetystössä: oikeutta saada tietoa ja kunnioittavaa kohtelua, että he kertoisivat meille ongelmista, joita paperittomilla on, jne. On lopetettava omien kansalaisten nöyryyttäminen. He hyötyvät siitä. Lisäksi on kansalaisjärjestöt, jotka pyrkivät koko ajan suuremman alistamisen tilanteeseen. Mitä tekevät kaikki nämä instituutiot, jotka on luotu auttamaan meitä? Mitä ne vaativat tilanteemme parantamiseksi? Entä me paperittomat, mitä me voimme tehdä? Emme voi pysyä vaiti, koska se tarkoittaisi kaikkien näiden asioiden, ja vielä pahempien, hyväksymistä. Kun tuomme tyytymättömyytemme tilanteeseen julki, edesautamme sitä, etteivät muutkaan ole hiljaa. Mutta toki, on eri asia osoittaa mieltään silloin, kun minulla on paikka jossa nukkua ja ruokaa. Jos minulla ei ole työtä, ja kun vielä on velkoja, on maksettava asunto, ruoka... näin ihmisten on hyväksyttävä surkeat olosuhteet voidakseen elättää itsensä ja perheensä.

Olisi parasta ottaa selvää tämän maan työ- ja laillisuustilanteesta, painaa lentolehtisiä, jotka kertoisivat asianajajista, jotka voisivat auttaa meitä hoitamaan hankalia tilanteita. Olisi rakennettava tila, jossa voi saada lakitukea, saada lisää tietoa, saada työkontakteja, jne. Levittäisimme lentolehtisiä metrossa, puhe-

linkopeissa, me olisimme vastuussa niiden jakamisesta... Lisäksi meillä voisi olla tukipuhelin, jonne voisi soittaa hyväksikäytöstä tai hätätilanteessa.

VIKI: Minä haluaisin tehdä jotain, mutta täällä se on vaikeampaa, kun työskentelemme mieheni kanssa taloudessa asuen. Emme voi jättää työtä kuukaudeksi, vaikka haluaisimme, koska lapseni tarvitsevat rahaa syödäkseen...

ISMUCANÉ: Ennen lopettamista haluaisin lisätä, että nämä kurjat hetket ja raskaat kokemukset, jotka olemme eläneet, eivät ole mitään verrattuna suuren enemmistön kärsimykseen. Meillä on ollut onni löytää ystäviä, jotka tukevat meitä, antavat meidän elää, kokea uusia asioita ja tuntea itsemme tarpeellisiksi.

2. Veitsen terällä. Jutustelu nomadisen ketjutyöläisen kanssa

...Haastateltavamme on monet taistelut ja hässäkät kokenut vanha toveri. Hän on syntynyt rannikolla, nomadi ja selviytyjä. Hän on ympäriinsä kuljeskeleva ketjutyöläinen: läänistä toiseen, kyselystä kyselyyn, ketjusta toiseen. Tämä on ensimmäinen kerta, kun keskustelemme nauhurin kanssa...

K: Kuvaile minulle kylää, josta tulet...

V: Se on 2 000 asukkaan kasvava kylä, koska se on lähellä pääkaupunkia.

Suurin osa ihmisistä saa elantonsa vihannesten ja hedelmien kasvatuksesta ja kuljetuksesta. Ennen suurin piirtein kaikki seurasivat samaa uraa. Nyt uudet sukupolvet käyvät ammattikouluja, mutta silti uramahdollisuuksia on hyvin vähän, erityisesti tytöille. Voit opiskella, mutta sinun odotetaan menevän naimisiin. Vaikka et asuisikaan kylässä, sinun odotetaan jäävän johonkin läheiseen kylään (koska se oli paikka, jossa ihmisillä, ja varsinkin naisilla, oli tapana mennä naimisiin lähikylien miesten kanssa). Se oli niin kuin kehä, ympyrä. Suurin osa miehistä jäi viljelemään maata tai tekemään kuljetusalan töitä, ja myöhemmin sen lisäksi oli paljon ammattikoulutusta, mekaanikkoja, ja kauppoja. Eipä voi sanoa, että siellä olisi ollut tarjolla kovin paljon eri vaihtoehtoja. Kaikki, jotka tunsin, suurin osa varsinkin

miehistä lopetti opiskelun ja alkoi työskennellä, monet vanhempiensa yrityksissä. Pakoon tätä ennalta määrättyä kohtaloa pääsivät vain ne, jotka minkä tahansa tekosyyin nojalla päättivät lähtöä. Minä tunsin olevani siellä vankina ja tukehtuvani.

Äitini ja isäni olivat seuranneet ”nousujohteista” uraa maanviljelyksestä tuontitavaroita myyvään kauppaan, ja myöhemmin pieneen baari-ravintolaan, joka itse asiassa tuotti heille voittoa: tämä tie olisi ollut pelkkää hikeä, työtä ja työtä. Työtä. Yläkanttiin arvioiden keskimäärin 12–14-tuntisia päiviä. Äitini teki sellaista päivää jo nuoresta, ehkä kolmetoistavuotiaasta asti. Hän ei koskaan lähtenyt kylästään. Hän vain kävi viereisellä kylällä, jossa tutustui isääni, ensimmäiseen ja ainoaan poikaystävänsä. Tämä kylä oli syntymäpaikkani, ja se sysäsi minut rajusti matkaan kohti uusia maailmoja. Vanhempani menivät naimisiin todella nuorina, 19-vuotiaina, taakseen katsomatta.

He asuivat vuokraamassaan talossa rutiköyhinä. Kaikki muisot, mitä minulla heistä on, liittyvät työhön. Minulla ei ole heistä mitään muistoja, joissa he eivät tekisi työtä. En tehnyt mitään perheeni kanssa, vaikka toisaalta oli paljon epäsuoraa huolenpitoa ja rakkautta. Kävin rannalla ystäväni vanhempien kanssa, ja esimerkiksi äitini tuli vain kerran katsomaan kun pelasin käsipalloa, joka oli suuri intohimoni. Siitä huolimatta minulta ei puuttunut koskaan mitään, ja tunsin syvää turvallisuutta. Ainoa aika, jonka vietimme yhdessä, olivat lomat: kaksi viikkoa elokuussa. Yleensä isäni ajoi meidät autolla Ranskaan Aránin laaksoon. Se kaikki oli niin ihanaa... Ja tämä oli ainoa kanssakäymisen muoto perheeni kanssa. Muuten muistan miten yritin keskustella väsyneen äitini kanssa hänen katsoessaan televisiota, esimerkiksi siitä, että ”olen oppinut mikä punainen on englanniksi”. Ei ollut kyse siitä, etteivät he rakastaneet minua, koska he ponnistelivat vain minun vuokseni: he antoivat minulle parasta. Kävin esikoulun ja peruskoulun läheisessä kylässä, valtion tukemassa yksityiskoulussa, ja myöhemmin suoritin ylioppilastutkinnon hyvässä lukiossa

San Pablossa. He suhtautuivat opintoihin siten, ettei oppi ojaan kaada, mutta toisaalta odottivat minun menevän naimisiin, perustavan perheen ja hoitavan kotia. Siinä mielessä vanhempani ovat hyvin vanhanaikaisia. He myös halusivat minun opiskeluvan, jotta minulla olisi työkaluja ja hokivat minulle että tulevaisuudesta tulee tosi vaikeaa (miten oikeassa he olivatkaan!) ja että oli oltava kunnan tukipilarit, perhe ja työ, eikä saanut aiheuttaa harmia kenellekään. En ole täyttänyt käytännössä mitään näistä odotuksista. Niinpä luulen, että hyvä ilmaus kuvaamaan vanhempieni olisi hyvyys, hyvä sydän syövyttävässä ympäristössä.

Ensimmäinen kriisi, jonka muistan, oli 13-vuotiaana. Se oli sellainen että itkettää eikä tiedä miksi. Kerroin äidilleni, etten nähnyt elämällä mitään tarkoitusta, ja hän sanoi, että elämän tarkoitus on tehdä työtä ja tehdä työtä. Se painui mieleeni. Tämä episodi herätti minut vaaleanpunaisesta todellisuudestani.

K– Milloin aloit harkita lähtöä pois kylästäsi?

V– Kun olin 16 vuotta, löysin ensimmäistä kertaa kyläni ulkopuolisen todellisuuden. Se tapahtui kiinnostavalla tavalla: Radio Klaran (Valenciassa toimivan vapaan radioaseman) kautta. Lukiokaverini kertoi piraattiradiosta, jossa kiroiltiin paljon. Se siis tapahtui aivan sattumalta. Aloin kuunnella Radio Klaraa, ja se avasi minulle kokonaan uuden maailmaan: eläinten vapautuksen, valtaukset... Olin asunut kotona, katsonut telkkaria, lukenut Tiede-lehteä ja Jules Vernen kirjoja, joita en saanut ikinä loppuun mutta jotka olivat hyvin kestävästi sidottuja. Radio-ohjelmien kuunteleminen avasi minulle uuden maailman. Siitä alkoi etäännyminen vanhemmistani. Tunsin suunnattoman eron, jota ei voinut enää kuroa umpeen. Ero johtui toisaalta siitä, miten näin vanhempani ja miten he ajattelivat. Nyt ymmärrän, että se johtui myös minun kyvyttömyydestäni kommunikoida. Myöhemmin, 17- tai 18-vuotiaana, aloin sulkeutua yhä enemmän vanhemiltani ja käydä vallatussa sosiaalikeskuksessa El Kasalissa Valenciassa. En käynyt siellä kovin usein, ja kun kävin, olin vain

vieras, mutta kontakti toisiin ihmisiin ja toisenlaisiin tunnelmiin oli minulle liikkeellepaneva voima.

Tämä etääntyminen ja kommunikaation puute sai minut polttamaan sillat takanani: kun täytin 18 vuotta, lähdin tieheni. Aiemmin, 17-vuotiaana, minulta oli jäänyt lukiossa kaksi kurssia tekemättä, ja tein ne etäopintoina. Etsin ja löysin työpaikan alueen pääkaupungista. Työ oli kyselytutkimusten tekemistä ja jaksoin sitä 11 kuukautta. Se oli tyypillistä työtä, jota olen sen jälkeen tehnyt monta kertaa, vaikka olen sanonut etten tekisi enää koskaan. Tein töitä klo 9–17 ja ansaitsin 2 000 pesetaa [12 €] päivässä, mikä on olemattoman vähän. Sitten oli näitä tavallisia provisiopalkkioita, eli jos sait tehtyä tietyn määrän kyselyitä, palkka nousi. Mutta lähtöpalkka oli 2 000 pesetaa, ja välillä oli sellaisia päiviä, että jos et saavuttanut minimiä (14 kyselyä), et saanut mitään, eli menetit sinä päivänä työmatkaan ja ruokaan sijoittamasi rahat. Tämän ensimmäisen työn hyvä puoli oli se, että silloisen kypsyystasoni huomioon ottaen se oli ainoa tapa päästä työelämään. Sen ansiosta saatoinkin alkaa rakentaa itsenäistä elämää minua vanhempien ihmisten kanssa, uusien kokemusten ja omien unelmien kanssa... Työ toimi koukkuna. Ensin aloitin rahan vuoksi, sitten huomasin, ettei se rahan takia kannata, mutta jatkoin, koska olin luonut kaveriporukan, jonka kanssa jakaa kurjuus. Tienaamani palkka meni perheelleni. Jos tarvitsin jotain, pyysin ja he ostivat sen minulle, siinä ei ikinä ollut ongelmia. Mutta monesti äitini kysyi ”mikä työ se tällainen on, että teet kuukauden töitä ja tienaat näin vähän”, sillä minä lähdin kotoa kello 8 ja palasin kello 18, ja palkka oli naurettava. Niistä 11 kuukaudesta, jotka tein töitä, vietin yhden Murciaassa ja toisen Palmassa. Silloin tienasin parhaiten, koska he maksoivat päivärahan ja asumisen. Yhdellä näistä matkoista, ja erään epäonnisen mutta yhteisymmärryksessä tehdyn heteroseksuaalisen hairahduksen myötä menetin neitsyyteni.

Tämä työ antoi paljon mahdollisuuksia tavata uusia ihmisiä,

koska se oli ovelta ovelle -työtä. Piti mennä soittamaan ovikel-
loja ja tehdä ensin kysely, joka tosiasiallisesti oli tietokoneyrityksen
myyntistrategia. Yritys etsi ihmisiä, joille se voisi markkinoida
todella kallista ja varsinkin ala-arvoista atk-kurssiaan. Duuni oli
mukaansatempaavaa ja uuvuttavaa: opit huijaamaan, olemaan
viejä, värentämään allekirjoituksia ja syntymäaikoja. Opit
hyödyntämään ajan siten, että soitat neljänteen kerrokseen puhe-
limella, koska jos ihmiset eivät olleet paikalla, säästit kipeämi-
seen kuluvan ajan.

Minulle se myös merkitsi yhteyttä kylän ulkopuoliseen maail-
maan, ja tätä yhteyttä tarvitsin saadakseni voimaa lähteä kylästä.
Pienessä kylässä ei ole arjen ja paikallisen ylittävää kommunika-
tiota, olonsa tuntee eristetyksi, ja kun kerran lähtee, on hyvin
vaikeaa palata. Kuten sanoin, kun täyten 18 vuotta, päätin läh-
teä. Kotona tilanne oli kärjistynyt, olin ottanut reilusti etäisyyttä,
ja vaatteeni ja ajatukseni antoivat minut ilmi. Äitini vaati, etten
tapaisi tiettyjä ihmisiä, etten pukeutuisi tietyllä tavalla ja että oli-
sin tavallinen tyttö. Lähdin kolme kertaa, joista kolmannella en
enää palannut. Kahdella ensimmäisellä kerralla palasin, koska
äitini sanoi isäni olevan sairas, ja että asiat muuttuisivat, että voi-
sin ajatella miten haluan. Äitiäni, joka oli elänyt Francon kau-
den, pelotti tapani ajatella, tai pelkästään se, että kyseenalaistin
ja esitin vaihtoehtoja ennalta määrätylle elämälle. Eihän minulla
ollut suurta poliittista voimaa tai kykyä, mutta äidistäni se, mitä
sanoin, kuulosti vallankumoukselliselta ja fanaattiselta. Hän
pohti lähettävänsä minut sisäoppilaitokseen, joka erottaisi minut
näistä kontakteista, jotka hänestä vaikuttivat vaarallisilta. Eikä
kyse ollut vain Francon ajasta vaan myös hänen omista koke-
muksistaan ja elämäntarinastaan, joka sai hänet sulkeutumaan
tuntemattomalta. Tuntematon herätti hänessä kaikenlaista para-
noiaa. Hänen pelkonsa muuttuivat terroriksi, hänen hyvytensä
tyranniaksi, jotta minun tulevaisuuteni säilyisi hänen tarpeidensa
mukaisena. ”Olet minun talossani ja sinun on pakko pukeutua

niin kuin käsken, kulkea niiden ihmisten kanssa kuin käsken ja suunnitella sellainen tulevaisuus kuin minä käsken. Jos et halua, saat lähteä.”

K: Miten saavuit Madridiin?

V: Päätin lähteä Madridiin yhtäkkiä. En muista paljoakaan niistä kahdesta aikaisemmasta kerrasta, kun lähdin aikomukseni olla palaamatta, ne olivat lyhyitä reissuja. Ennen kaikkea muistan sokin, todellisuuden ja käsityksieni välisen yhteentörmäyksen: pelko rajoittaa tehokkaasti. Kaksi aikaisempaa paluutani liittyivät luullakseni tähän pelkoon, ja toisaalta äitini emotionaaliseen kiristykseen. Sen sijaan kolmannella kerralla minulla oli onnea löytää ihmisiä, jotka antoivat minulle itseluottamusta ja pohjan, jolta aloittaa uuden elämän rakentaminen. Se sopi paremmin yhteen sen kanssa, mitä päässäni liikkui ja oli silloin jossain määrin idealistista, kovin idealistista: kuvittelin pelastavani maailman.

Kun lähdin Madridiin, lähdin innosta palaen, lähes ilman rahaa. Olin tutustunut madridilaiseen poikaan, ystäväni poikaystävään, joka oli kertonut minulle setänsä hotellista, jossa voitaisiin antaa minulle duunia. Heti tänne saavuttuani soitin hänelle, mutta en onnistunut ikinä saamaan häntä kiinni. Lisäksi minulla oli Vallecasin alueella sijaitsevan vallatun talon yhteystiedot. Menin sinne, ja vaikka he antoivat minun jäädä, en ollut kovin tervetullut. Olin se tavallinen tapaus: 18-vuotias tyttö, joka oli juuri lähtenyt kotoa. Kaikkien mielestä olin riesa siellä.

Etsin välittömästi töitä. Ensimmäinen työni oli ristisanalehtien myymistä. Teoriassa niiden tuotto meni vammaisten auttamiseen, mutta todellisuudessa se oli täydellinen huijaus. Ristisanatehtävä maksoi 500 pesetaa [3 €], josta minulle jäi 250. Pomoni sai osan ja lisäksi joku hänen yläpuolellaan sai osan. Oli helppo tehdä laskelmat ja tulla siihen tulokseen, että vammaiset eivät nähneet rahoista penniäkään. Hyvää tässä työssä oli se, että palkka maksettiin päivittäin, mikä oli pelastukseni. Se oli

aika kamala kuukausi, mutta minulla oli onnea: Lavapiésin kaupunginosassa tutustuin ihmisiin, mahtaviin ihmisiin, jotka saivat minut uskomaan itseeni. Kudoin itselleni verkon, joka auttoi minua paljon kehittymään ja rakastamaan itseäni. Luulen, että ellei niin olisi käynyt, olisin päätenyt palaamaan kotiin tai vetämään ranteet auki.

Vallattu talo, jonne saavuin ja jossa asuin vähän aikaa, ei ollut kovin viehättävä: siellä oli rappiotunnelma, ainakin ystävän ystäväni kerroksessa. Luulen, että yläkerran porukoilla oli eri meininki. Lopetin ankaran kasvissyönnin voidakseni varastaa supermarketista tonnikalapurkkeja, jotka kävivät hyvin ravinnosta, sillä käytin vain vähän liettä. Siinä tilanteessa kaasu vaikutti minusta luksukselta. Elin (ja elän yhä edelleen) hyvin kädestä suuhun. En muista, miten paljon tienasin siinä muka-solidaarisuustyössä, mutta suurin piirtein kaksituhatta tai kaksituhattavii-sisataa päivässä.

Siirryin pian Lavapiésiin, sillä eräs henkilö, jota en tuntenut kovin hyvin, jätti minulle asuntonsa pariaksi kuukaudeksi sillä ehdolla, että huolehtisin hänen kahdesta kissastaan. Löysin duunin Telepizzassa. Tykkäsin (ja tykkään edelleen) siitä punaisesta lippalakista, vaikka vieläkö en ole löytänyt omaa kokoani. Muistan parhaiten siitä duunista, että olin porvarialueella, Bernabeussa, ja kun oli minun vuoroni sulkea liike, oli käveltävä kotiin, koska metro ei kulkenut, ja se oli melkoinen kävelymatka. Paisinkin duunia Telepizzassa neljä kuukautta, ja tämän ajan asuin vuokralla, neljän kämppiksen kanssa, joihin tutustuin Frauenissa, Lavapiésissa sijaitsevassa baarissa. Frauenissa kuulin myös Karakolasta, vallatusta naisten sosiaalikeskuksesta, jossa tapaamani naiset vaikuttivat minuun suuresti. Ensimmäinen kontaktini lesbojen kanssa selätti heteronormatiivisuuteni.

Pian tämän jälkeen valtasin joidenkin ihmisten kanssa asunnon Lavapiés 19:ssä, talossa jonka asukkaita oltiin häätämässä. Asuntomme vuokraemännälle oli jo annettu uusi talo, mutta siitä

huolimatta hän ilmoitti meistä poliisille. Myöhemmin osallistuin Lavapiésissa huhtikuussa 1997 vallatun sosiaalikeskuksen, Laboratorio I:n toimintaan. Myös Labo vaikutti minuun kovasti. Ne ihmiset, joiden kanssa asuin, muuttuivat eräänlaiseksi perheeksi. Opin paljon kollektiivisista prosesseista, niiden vahvuuksista ja heikkouksista.

Labo-kokemus vei mukanaan. Etäännyin Karakolasta ja sen hankkeista, ja jäin tähän minikaupunki-sosiaalikeskukseen, jossa itsehallinto toimi (jotenkuten) joidenkin ihmisten kesken. Meillä oli kansankeittiötä pitävä ruokaosuuskunta ja myimme voileipiä ja sen sellaista konserteissa. Yhdessä satunnaisten töiden kanssa sillä tuli toimeen. Taaksepäin katsoessa tuntuu, että suhteeni työ-elämään on kiristynyt ja löyhentynyt riippuen haluistani ja toiveistani elää yhteisössä.

Yhteisössä eläminen, yhdessä luominen ja asioiden muuttaminen saavat sinut näkemään työn vain vaihdon välineenä. Siitä huolimatta, kun tarvitset vakautta, turvaa joka riippuu vain sinusta, raha muuttuu aseeksi, se auttaa keräämään omaisuutta, joka turvaa epävarmalta tulevaisuudelta.

No, ehkä on olemassa jokin välimuoto, ja sitä minä etsin. En halua elää enää kädestä suuhun. Jos sitä varten on tehtävä palkkatöitä, olen valmis siihen, vaikka valitettavasti tämä supistaa palkattoman työni osuutta, sen jossa olen kasvanut niin paljon, kattojen korjaamisesta elokuvien editoimiseen.

K: Vähän myöhemmin aloit käydä Espanjan ulkopuolella kausitöissä. Millaista se oli?

V: Niin. Asuttuani noin vuoden siellä täällä ja tehtyäni paskaduunia paskafirmoissa lähdin ensimmäisen kerran Hollantiin Karakolassa tapaamani tytön kanssa. Se sopi minulle hyvin, koska siinä jatkuvan muutoksen vaiheessa minulla oli hermomahdus. Kaikki räjähti päissäni. Taisteloin etsimäni ihanteen ja tuntemani todellisuuden välillä, ja tämä hämmensi minua. Koska halusin vähän vaihtelua, ja työt joita täällä löysin olivat epävar-

moja ja prekaareja, päätin lähteä Utrechiin, Hollantiin. Lähdin kahdeksi kuukaudeksi, asuin taas vallatussa talossa ja se kyllä oli prekaaria ja epävarmaa. Se taisi olla ensimmäinen kerta elämänsäni, kun minulla oli mahdollisuus säästää, mutta osittain sen vuoksi, että uhrasin työlle niin paljon aikaa: tein päivittäin 9–10 tuntia töitä tehtaissa. Se oli työtä, nukkumista ja satunnaisia pyöräretkiä.

Tehtaissa minulle avautui uusi maailma: liukuhihnatuotanto. Välillä sitä unohtaa, että pienet asiat, jotka tulevat pakattuina, kuten vaikka paahtoleipä, tai kuulakärkikynien korkit, miljoonat asiat – niitä tekevät yhä ihmiset käsin. Kahdeksan tuntia yhtä ja samaa liikettä. Minä tein sitä vain kaksi kuukautta, ja vuorottelin sitä siivoustyön kanssa, mutta näin ihmisiä jotka olivat vakituisia näissä yrityksissä, ja se näytti minusta todella raskaalta. Lisäksi liukuhihnayrityksillä on tapana vaihtaa työaikoja, koska tuotanto pyörii 24 tuntia vuorokaudessa, eikä siellä voi olla sama ihminen koko ajan yövuorossa. Yhden viikon sinulle osuu aamuvuoro, toisella iltavuoro, kolmannella yö. Tällä tavalla ihmiset ovat varsin levottomia ja hermostuneita. En muista, että se olisi ollut erityisen ikävää, koska kerrankin sain rahaa säästöön. Minulla ei ollut juurikaan kuluja: en maksanut vuokraa, ja ruoan kanssa minua auttoi pienimuotoinen haltuunotto. Olen aina tehnyt näitä haltuunottoja, jotka ovat parantaneet elämänlaatuani. Säästöjeni ansiosta saatoin Madridiin palattuani elää jonkin aikaa huolettomasti.

Jonkin aikaa tulin ja menin Madridin ja Hollannin väliä, joskus menin bussilla, joskus liftaamalla, siihen aikaan lentokoneet olivat vielä kalliita. Työskentelin leipätehtaassa, majoneesi-
tehtaassa, tietokoneosien tehtaassa, hotellisiivoojana, tiskaajana... Kun palasin Madridiin, minulla saattoi olla jokin satunnainen työ. Yksi niistä oli puhelimitse tehtävä kyselytutkimus. Koska siitä maksettiin viikoittain ja työtä tehtiin kampanjoissa, se sopi minulle hyvin, koska vietin täällä ehkä kuukauden tai puolitoista,

tein töitä viikon ja elin sitten säästöilläni ja haltuunotoilla... Joustavuus on kaksiteräinen miekka. Joustavassa työssä ei huomaa, miten se antaa sinun ottaa lunkisti, etkä juuri huolehdi mistään, mutta myöhemmin huomaat viettäneesi vuosia tienaamatta mitään, ilman työsuhteissa kertyviä oikeuksia (työttömyysturva, sosiaaliturva), ja ilman säästöjä. Säästöt eivät aiemmin tuntuneet minusta tarpeellisilta, mutta nyt tuntuvat, koska on miljoonia asioita joita sinulle voi tapahtua... ja vuodet painavat.

Myöhemmin olin myös Washington DC:ssä. Lähdin, koska rakastuin, ja myös koska halusin kovasti käydä jenkeissä. Nuorena olin televisioahmatti, ja minua viehätti jenkkipolttuuri ja kaikki siihen liittyvä. Minua auttoi se, että minulla oli asunto (tyttöystäväni oli vaihto-oppilaiden opettaja), ja siellähän on helppoa löytää pimeää työtä. Tosin se on huonosti palkattua työtä elintasoon nähden. Olin Washingtonissa kuusi kuukautta. Tein töitä koiranulkoiluttajana ja espanjanopettajana. Opetin kahta (tyttöystäväni) kaksikielisen koulun oppilaan äitiä. He eivät osanneet espanjaa, ja halusivat oppia sitä voidakseen auttaa tyttäriään läksyissä. Se oli palkitsevaa työtä, sillä heillä oli kielipäätä, toinen osasi jo ranskaa ja toinen japania. Minulle se oli ensimmäinen kerta, kun sain työstä rahan lisäksi tyydytystä: sain nähdä miten he kehittyivät ja oppivat espanjaa, ja miten tämä auttoi heitä auttamaan lapsiaan läksyissä. Olen tehnyt töitä yhdeksän vuotta, ja vain harvoin olen saanut sellaista tyydytystä. Sitä paitsi, siitä maksettiin todella hyvin (15 dollaria tunnissa). Minusta yksi maailmamme hulluuksista on se, että työ, jolle omistat keskimäärin kuudesta kahdeksaan tuntia päivässä, saa harvoin aikaan muuta kuin rahan liikettä. Lapsena sinulla on odotuksia, mutta myöhemmin huomaat, että ne odotukset ovat aivan epärealistisia.

Ainoa kerta, kun olen työskennellyt laittomasti oli Washingtonissa. Toisin sanoen Atlantin ylittäminen teki minusta papperittoman, ruumiistani tuli laitton. Eurooppalainen voi matkus-

taa Yhdysvaltoihin alle kolmen kuukauden ajaksi, kunhan ei tee töitä. Jos haluat jotain muuta (olla pidempään tai työskennellä), sinun on aloitettava kivinen byrokratian tie, joka ei minulle tuottanut tulosta. Kun ulkoilutin koiria, toisinaan kuvittelin, että jos poliisille tulisi mieleen kysyä papereita (mitä ei käynyt, kiitos vaalean ihoni ja newyorkilaistyyllisen hattuni), voisin saada kahdentuhannen dollarin sakot ja potkun perseeseen, matkalle kohti Eurooppaa. Joillekin tilanne on vielä pahempi, heille paluumatka ”kotiin” tarkoittaa kuolemaa.

Tosiasiassa minulla on ollut paljon onnea kun olen saanut matkustaa, koska se on avannut minulle monia eri näkökulmia. Vaikka olen ollut jatkuvasti prekaareissa tilanteissa, olen voinut matkustaa sillä, mitä olen tienannut, koska menoni ovat olleet niin pienet. Mutta jos sinun on pidettävä kotia yllä, elätettävä perhettä tai tienaamasi menee jokapäiväisiin asioihin, mahdollisuudet sulkeutuvat ja elämäsi kaventuu jatkuvasti.

K: Minkälaisia ihmisiä tapasit näissä väliaikaisissa ja prekaareissa töissä?

V: Ensimmäisessä rannikolla tekemässäni työssä kaikki olivat nuoria, miehiä ja naisia, tosin minua vanhempia. Oli niitä, jotka olivat valmistuneet eivätkä löytäneet töitä, sitten oli niitä, jotka... No, oli tyyppillinen kaveri, joka oli tehnyt töitä ja säästänyt aina, ja etsi nyt työtä, joka todella toisi rahaa: joten hän yritti nousta, päästä tiiminjohtajaksi. Millaisia pyramidityöpaikat ovatkaan! Tietysti hän onnistui pääsemään tiiminjohtajaksi.

Ensimmäisissä Madridissa tekemissäni töissä, Telepizzassa ja Pizza Hutissa, keittiössä oli lähinnä naisia, miehet hoitivat enemmän jakelua. Työntekijät olivat pääasiassa opiskelijoita, jotka tekivät viikonlopun töitä maksaakseen omia juttujaan. En muista siellä olleita ihmisiä, jotka olisivat joutuneet maksamaan itse vuokraa tai muita välttämättömyyksiä. Palkka oli 500 pesetaa [3 €] tunnissa.

Hollannissa koin, mitä on olla siirtolainen, saapua maahan,

jossa sinua pidetään tyhmänä vain siitä yksinkertaisesta syystä, ettet puhu kieltä. Sinulle jäävät ne työt, joita kukaan ei halua tehdä (tämä tapahtui minulle uudestaan Washingtonissa): tehdastyö, hotellien ja kotien siivous, keittiötyö, baareissa ja ravintoloissa tiskaaminen... Ihmiset, joita siellä tapasin, olivat minua vanhempia. Yllätyin siitä todella, sillä tunsin itseni kakaraksi, olin 19- tai 20-vuotias, mutta ihmiset, joiden kanssa työskentelein olivat perheenpäitä. He olivat vanhoja ja raihnaisia. Oli raskasta nähdä, miten heitä kohdeltiin. Hotellisiivouksessa oli töissä lähinnä naisia, mutta tehtaissa oli enemmän kumpaakin sukupuolta.

Muissa työpaikoissani olen aina tehnyt töitä nuorten kanssa. Tosin tässä viimeisessä vaiheessa, esimerkiksi telemarkkinoinnissa, olen ollut tilanteissa, joissa minulla on vierelläni vanhempi rouva, jolle teettää paljon työtä tottua samaan tahtiin kuin minä. Minä pääsen joka päivä kiinni työhön, mutta 40–50-vuotiaat, joilla ei ole esimerkiksi kokemusta tietokoneiden käytöstä, ovat tiukemmilla.

K: Sanoit aiemmin, että rakennat Lavapiésiin yhteisöllisen elämän tukikohtaa. Mikä on tilanne tämän tukikohdan suhteen? Onko sinulla jonkinlainen turvaverkko ennalta arvaamattomien tilanteiden varalle, sairauksien tai työttömyyskausien?

V: No, juuri Madridiin saavuttuani minulla ei ollut minikäänlaista turvaverkkoa. Sitten käännyin julkisten keskusten, ruokaa antavien laupiaiden, puoleen. Kävin eräässä kirkossa, joka on Idealin elokuvateatterin lähellä. Siellä tarjottiin kello 11 aamiainen, jolla selvisi pitkälle. Se oli tukeva aamiainen. Kun kävin siellä, lähemmäs seitsemän vuotta sitten, siellä kävi lähinnä asunnottomia, suurin osa laitapuolen kulkijoita, jotka asuivat kadulla tai nukkuivat levottomissa keskuksissa. Se oli eloisa paikka. Huhuttiin, että siellä laitettiin maitoon rauhoittavia, jotta levottomuudet kadulla vähenisivät. Myöhemmin kävin myös San Cayetanossa sijaitsevassa kirkossa, jossa Punainen risti

jakoi avustuspaketteja. Mutta siellä piti kertoa tarinansa ja vääntää paljon, jotta he antaisivat paketin, ruoka-annoksen, eli laatikon, jossa oli vanukasta, riisiä, keksejä ja tällaisia perusasioita. Muistan yhden kerran, kun edessäni jonossa oli romaninainen. He kieltäytyivät antamasta hänelle pakettia, sanoivat niiden olevan loppu. Kun tuli minun vuoroni, kerroin heille tarinani, he kysyivät minulta muutaman kysymyksen, ja antoivat lopulta paketin. Kerron tämän siksi, että uskon tällaisissa paikoissa olevan melkoisesti rasismia.

Kävin myös protestanttisessa kirkossa etsiessäni töitä. Siellä sai Segundamano-lehden (jossa ilmoitetaan työpaikoista), aamiaisena ja soittaa kolme puhelua. Siellä kävi vanhempia ihmisiä, joille paikka oli tuttu ja jotka tunsivat hyvin paikasta vastuussa olevan naisen. Luulen, että he kävivät siellä kuten jotkut käyvät lääkärissä, saadakseen joitain sosiaalisia suhteita, joita heidän oli muuten vaikea löytää. Kaikki tällaiset paikat olivat kirkkoja. Lisäksi oli paikkoja, joista saattoi hakea vaatteita tai huopia tai muuta sellaista, yleensä käytettyjä. Tosiasiassa varattomille on olemassa kokonainen maailmansa, joka on varsin surullinen ja joka saa lisäksi tuntemaan itsensä voimattomaksi. Elin vähän aikaa näiden piirien varassa, samaan aikaan kun rakensin Lavapiisiin tätä tukikohtaa, josta puhuin. Institutionaaliset tukimuodot eivät riitä edes laastariksi niihin prekaareihin tilanteisiin, joissa monet ovat: asuntojen, resurssien ja terveydenhoidon puute...

Minulle se verkosto, jonka onnistuin rakentamaan Lavapiésin vallattuihin tiloihin, antoi mahdollisuuden elää ei ainoastaan välttämättömyyksien, vaan myös halujeni mukaan. En tiedä johutuuko se iästä vai olosuhteista, mutta ajan myötä tämä verkosto on alkanut hajota. Monet poliittiset sitoumukset ovat rauenneet ja kaatuneet, vaikka toisaalta niistä on noussut uusia ideoita, jotka nyt jatkavat elämäänsä.

Tällä hetkellä on selvää, että porukkani, tai se, mikä on ollut porukkani näinä vuosina, on alkanut hajota. Jossain määrin

kaikki etsivät jo jonkinlaista vakautta. Mutta vakauden ongelma on se, että se vaatii vuokra-asuntoa. Tällaisen kaupunkisuunnittelun vallitessa se tarkoittaa, että on asuttava pienissä asunnoissa, mikä estää monien erilaisten ihmisten kanssa yhdessä asumisen, kuten tapahtuu vallatuissa taloissa.

Tarvitsen työtä, joka tekee mahdolliseksi säästää ja harkita vuokra-asunnon hankkimista, mutta tuo askel tulee olemaan hyvin vaikea, koska jos tienaat hyvin vähän, on varattava suuri osuus palkasta vuokraan... se on lähes mahdotonta. Tämä muutos ei koske vain minua, vaan se koskee koko porukkaa. Minusta tuntuu, että se osa valtausliikettä, jossa minä olin mukana, on hävinnyt, monista syistä.

K: Olet vaihtanut työpaikkaa monta kertaa ja hakenut töitä yhtä useasti. Millaista työnhaku on ollut?

V: Duuneihin pääsee suhteiden, ystävien ja varsinkin Segundamanossa julkaistavien lehti-ilmoitusten avulla. Minusta vaikuttaa siltä, että kun 18–22-vuotiaana hakee töitä Telepizzasta tai Pizza Hutista, heillä on tapana valita sinut nopeasti. Nyt, kun 26-vuotiaana jätin taas hakemuksen Telepizzalle (lähes sosiologisesta kiinnostuksesta nähdäkseni mitä siellä tapahtuu), he eivät tosiaankaan ole soittaneet. Työhaastattelut ovat prosesseja, jotka yllättävät minut joka kerta enemmän. Olen huomannut vuosien kuluessa muutoksen perinteisistä työhaastatteluista, joissa kysyttiin perusasioita ansioluettelostasi ja kokemuksistasi, tähänhetkiin yrityksen henkilöstöosaston tekemiin massiivisiin haastatteluihin, joissa tehdään psykoteknisiä tai psykologisia testejä.

Työnhakuprosessit ovat raskaita. Ne kestävät kaksi viikkoa tai paljon kauemmin, luulen että kahdesta viikosta kolmeen kuukauteen. Aika vaihtelee, mutta koko tämän ajan sinun on oltava työn tarjoajan käytettävissä, siltä varalta että pyydetään ”tule nyt”, tai ”ei nyt”, tai siltä varalta että ”tule ensi viikolla, siihen ja siihen aikaan”, ja sitten hukata kaksi tai kolme tuntia olemalla käytettävissä, koska et koskaan tiedä varmasti, saatko työtä

ennen kuin he soittavat. Se on jotain todella epäinhimillistä. Ei ainoastaan haastattelu, tietenkään, vaan myös kaikki sen jälkeinen työ. Uskon, että tällä hetkellä prekaarisuuden lisäksi toinen työn piirre on ihmisarvon riistäminen. Minulla on tästä lukuisia anekdootteja.

Kerran menimme erään kollegan kanssa yhteen näistä haastatteluista. Meille esitellään roolipeli: terroristien hyökkäys. Meidät jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäisen on vaadittava terroristeille kuolemantuomiota, toisen heidän armahtamistaan. Ja sitten toisin päin: jos olit juuri puolustanut kuolemantuomiota, seuraavaksi sinun on oltava kiihkeä kuolemantuomion vastustaja. Tällä he näkevät, millainen on kykysi puolustaa vakaumuksella sitä, mitä käsketään: ihan sama, sanotko täysin päinvastaista kuin mitä ajattelet, mutta sinun on osattava mukautua yrityksen tavoitteisiin.

Tämän yrityksen asiakkaita olivat luullakseni monet yritykset Amenasta aina julkisiin instituutioihin, kuten siihen, joka osti alihankintana pahoinpideltyjen naisten tukipalvelun. Taannoin olin jälleen tämän saman yrityksen haastattelussa, samassa paikassa, uuden ryhmän kanssa. Roolipeli oli vähän pehmentynyt: nyt väiteltiin julkisen ja yksityisen liikenteen välillä.

Ensimmäisten töiden, siivouksen, tarjoilun, Telepizzan ja hotellitöiden jälkeen aloin erikoistua puhelinmyyntiin ja puhelinhaastatteluihin. Puhelinmyynnissä työntekijällä on jonkin verran joustavuutta, monia yrityksiä joissa työskennellä, ja tietysti kaikki maailman epävarmuus. Näille töille on tyypillistä se, että joudut laittamaan töihin itsestäsi osan, joka ei ole mekaaninen: koko psykologiasi, tunteesi, tapasi olla tekemisissä toisten kanssa, tapasi kommunikoida (ja kaikki tämä on laitettava käytäntöön). Tämän ansiosta saatoin päästä pois mekaanisista töistä, joissa olin vain yksi ketjun osa, toisin sanoen, minulle tämä on ollut hyvä asia, sillä olen voinut kehittää näitä kykyjä. Kun teen työtä, niin minun ei ole tehtävä koko ajan samaa asiaa. Toisaalta asemasi on

hyvin raskas, valehtelet, huijaat ihmisiä... Mutta, jos ajatellaan töiden kirjoa, ja jos voi valita, niin mieluummin valitsen jotain, jossa aivojeni täytyy käsitellä jonkinlaista informaatiota, manipuloida sitä, muokata sitä... Näissä töissä sitä ottaa aina tietynlaisen roolin, että olet siellä töissä, olet joku roolihahmo: leikit olevasi se superhyvä tyyppi tai kaiken perin pohjin tietävä myyjä.

K: Mitä uskot yrityksen saavan sinusta tämän tyyppisissä töissä?

V: Luulen, että he hakevat sitä, että kykenet antamaan itsestäsi paljon enemmän, kuin mitä he voisivat kirjallisesti pyytää: kykyä kestää, kun sinulle huudetaan, kykyä antaa hyvä kuva yrityksestä... Yleensä, suurimmassa osassa paikkoja, järjestetään aluksi perehdyttämiskurssi, jolla ei niinkään kerrota tuotteesta tai myöhemmin tekemästäsi työstä, vaan opetetaan arvostamaan yritystä ja kerrotaan, miten toimia, ettei yritys ikinä joudu tappiolle.

Muistan yhden puhelintyön, jossa myin siivoustarvikkeita. Työ oli teollisuuskäyttöön tarkoitettujen tuotteiden myymistä. Soitin esimerkiksi rouvalle, jolla oli kauppa. Latelin hänelle sellaisia valheita, kuten että yritys jolle työskentelen, on juuri saavuttanut ties minkä laatutason, ja että soitan nyt kaikille asiakkaille (hän ei ollut koskaan aiemmin ollut asiakas), kiittääkseeni luottamuksesta, ja että olen lähettämässä hänelle lahjan. Ohimennen laitoin sitten hänen tilauksensa ajan tasalle ja näin ujutin hänelle tuotteen. Tämä opetettiin perehdyttämiskurssilla: sen käytyäsi tiedät, miten saada ihmiset hämmentymään. Ja se käy raskaaksi, sillä on juteltava tämän rouvan kanssa, tietäen että myyn hänelle mitä tahansa humpuukia, ja raukka ostaa sen minulta niiden ennalta kirjoitettujen ja tarkkaan harkittujen fraasien vuoksi joita hänelle latelen.

Minusta yritys tekee määrätietoisesti työhaastatteluista, odotustilassa viettämästäsi ja perehdyttämiskurssiin menevästä ajasta sietokyvyn ja kärsivällisyyden siivilän (sillä kukaan ihminen jolla

on itsekunnioitusta, ei siedä viiden päivän palkatonta kurssia, jonka jälkeen yritys voi vielä olla antamatta sinulle työtä). Myös koeaika on tapa siivilöidä työntekijöitä: heidät laitetaan äärimmäiseen kilpailutilanteeseen ja näin luodaan varsin ikävä ryhmädynamiikka. Esimerkiksi siivoustarvikkeiden puhelinmyyntityössä ei saanut käydä tupakalla ennen kuin oli tehnyt kolmet kaupat. Aamuisin niille, jotka olivat myyneet kello 11 mennessä, annettiin sämpylä. Jos et ollut myynyt, näit toisten syövän croissanttejaan ja ajattelit, että voi vittu, tänään en ole myynyt mitään.

Näin tapahtui myös Telepizzassa. Jonkin aikaa minä otin vastaan tilauksia. Siinä ei teoriassa ole mitään myyntiä, koska minä vain kuuntelin ja otin vastaan laitoin tilaukset ylös. Mutta jos asiakas pyysi pientä pitsaa, oli suostuteltava hänet tilaamaan keskikokoinen. Sille, joka myi eniten, lahjoitettiin matka.

Tällaisten juttujen avulla sinut vedetään mukaan dynamiikkaan, jota on lopulta mahdotonta vastustaa, vaikka sinulla kuinka olisi omat ideasi ja aikoisit pitää pääsi. Joudut mukaan tähän dynamiikkaan ja kilpailuun, jossa juuri se, mistä et pidä, myy paljon.

Siivoustarvikkeiden puhelinmyyntiin liittyi myös toinen kiinnostava juttu. Työntekijät jaettiin ryhmiin, joihin laitettiin uusia ja vanhoja sekaisin. Nousit asteikossa ylöspäin tekemiesi kauppohen perusteella, ja se joka pääsi ylimmäksi, voitti 90 euroa. Tämä aiheutti suuria jännitteitä kovaonnisten ja katkerien myyjien keskuudessa. Erään ystävän kanssa aloimme ihan tutkimusmielessä tehdä videolle haastatteluja tästä duunista ja tämän tyyppisistä dynamiikoista... Totuus on, että kun kuvittelen tulevaisuuteni työmaailmassa, se on surullinen. Minua kiinnostaisi audiovisuaalinen ala, mutta sillä työmarkkinanäkymät ovat vaikeat. Se on varsin suljettu maailma, ja siinä mukana olevien on kehiteltävä kaikenlaista, jotta heille ilmaantuisi työtä, jotta saavat yhden työn valmiiksi. Videontekemisen aloitin Labossa. Kerran, kun

olin Hollannissa, ryhmä tuttuja Laboratorio II:sta alkoivat tehdä videoita, aluksi haastatteluja ja dokumentin El Ejidon rotumelakoista. Madridiin palatessani menin mukaan tähän ryhmään. Minua oli aina kiinnostanut musiikki ja kuva. Olin malttamaton, ja myöhemmin, kun menin mukaan vakavammin, pidin siitä kovasti. Ja opin, että koko ryhmän toiminta oli mahdollista, koska jaoimme resursseja, loimme yhteisen infrastruktuurin, koska toisaalta kaikki työskentelivät myös muiden asioiden parissa. Se on harrastus, joka on pysynyt ja kehittynyt.

Mutta se työn todellisuus, jossa näen nyt itseni, tarkoittaa hyvin pukeutumista työhaastattelua varten ja jonkin puhelin työn nielemistä (itse asiassa, etsin juuri nyt työtä). Tämä minua odottaa lähitulevaisuudessa, ja sen tiedän jo. Tämän lisäksi yritän kehittää tätä videopuolta, tai toisin sanoen tulevaisuudessa en halua jatkaa näin.

K: Oletko kokenut konflikteja työpaikalla?

V: Minulla ei ole ollut tapana saada potkuja, mutta olen kyllä itse lähtenyt monesti. Ensimmäinen duuni, josta lähdin, oli Telepizza. Minut pidätettiin mielenosoituksessa, enkä voinut mennä töihin kahteen päivään, ja niin he eivät enää uusineet sopimustani. Sitten siihen siivoustarvikkeiden puhelinmyyntiin olin ihan kypsä. Jatkoin siellä käymistä vain, koska minulle maksettiin, vaikka en olisi tehnyt mitään. Olin päättänyt pysyä siellä ponnistelematta sen enempiä ja nostaa palkkaa, joka ei ollut korkea, mutta parempi kuin ei mitään. Kävi kuitenkin niin, että sain lyhyessä ajassa tarpeekseni jännitteistä. Yhtenä kauniina päivänä, erään typerän asian vuoksi keräsin tavarani ja lähdin.

Ja sitten, näistä konflikteista... En usko, että on mahdollista tehdä paljoa, koska sillä hetkellä kun aloitat työt, otat vastuullesi monia asioita. Konflikteja purat ennen kaikkea työpaikan ulkopuolella, kun palaat kotiin, lähdet ulos ihmisten kanssa... Monesti purat tämän äärimmäisen negatiivisen energian esimerkiksi metrossa. Minun mielikuvani töihin menemisestä on olla

metrossa, ruuhka-aikana, kaikkien niiden ihmisten kanssa, ja todella huonolla tuulella. Jos yrität organisoida konfliktin, sinut eliminoidaan, pyyhkäistään pois. Siksi Qualytelin kokemus yllätti minut suuresti: minun kokemukseni mukaan on uskomatonta, että puhelintyössä on voitu tuottaa sellaiset puitteet, joissa voi pyytää vähintäkään. Se yllättää ja ilahduttaa minua. Minun kokemukseni on ollut, että jos valitat, niin ”älä huoli, oven takana on kaksikymmentä ihmistä kärkkymässä sinun työtäsi”.

Se, mitä nämä roskatyösopimukset tuottavat, on että voit kiertää työstä toiseen, töissä, joilla ei ole mitään tekemistä toisensa kanssa ja joissa saat itsestäsi irti asioita, joita et ikinä arvanut omaavasi.

Minun on pitänyt tehdä kaikkea mahdollista: olen laulanut kadulla härkätaistelijaksi pukeutuneena tai mainostanut baaria laulamalla (ja minä laulan todella surkeasti). Olen jopa päätenyt tanssimaan pride-kulkueessa vaunuissa (palkattuna) ja hoitanut lapsia. En olisi ikinä kuvitellut itseäni hoitamassa kolmevuotiasta hirviötä, joka vetää tukasta ja itkee hysteerisesti. Tämä on yksi niitä töitä, joissa tunteita on rajoitettava suuresti, kuten juttelimme liittyen puhelinmyyntiin. Sinut pakotetaan laittamaan töihin affektiivisiä ominaisuuksia ja kommunikaatiokykyä, mutta toisaalta niitä rajoitetaan, mikä on hyvin kiinnostavaa. Kun hoidat lasta, miten paljon voit sanoa hänelle asioita, joita sanoisit kenelle tahansa lapselle? Koska on kyse työstä, sinun on rajoitettava sitä, mitä sanot, mitä ajattelet ja miten sen teet...

K: Olet puhunut paljon prekaarisuudesta. Miten sinä sen määrittelet?

V: Se on tila, jota kohti kaikki ympärilläsi työntää sinua. Se on kaikista lähinnä pelkoa ja yksinäisyyttä. Se on jatkuvaa köydenvetoa, jossa voit huomata olevasi tyhjän päällä, jos menetät vähänkin asemiasi.

Siksi olenkin sitä mieltä, että tämä prekaarisuus on määriteltävä koko elämän prosessia koskevaksi, niiden on kuljettava rin-

nakkain. Minun näkökulmastani minulla on ollut onnea, sillä minulla on tukea, jonka vuoksi en huku tähän prekaarisuuteen. Prekaarisuus on kuin mekaaninen kuilu, elämistä päivästä toiseen siten, ettet saa päätökseen asioita joita on sisälläsi, monia epävarmuuksia. Prekaarisuus rajoittaa paljon, tukehduttaa.

K: Mikä on lakkosi?

R: Minun lakkoni on työn alla, ha ha... Se miten elän nyt, on köydenvetoa, jossa niinä hetkinä, joina olen voitolla, yritän luoda jotain, joka auttaisi minua olemaan riippumaton tavallisista tulonlähteistä.

Rehellisesti sanottuna minulle lakko on aina ollut jotain, josta luen mutta joka on minun mahdollisuuksieni ulkopuolella. Nyt en tiedä, näiden uusien kontaktien ja myös viimeisten prosessien, kuten Sintelin, ansiosta alan nähdä asiat eri tavoin. Tämän päivän lakko olisi ehkä järjestäytymistä prekaarisuuden pohjalta, mutta prekaarisuuden vaara on se, ettei se salli järjestäytymistä. Se katkaisee monia siteitä, yksilöllistää niin, ettet näe tilannettasi kollektiivisena ja sellaisena, jonka voisi tuoda päivänvaloon. Ehkä minun lakkoni tapahtuisi yrittämällä jakaa prekaarisuutta, jotta tämä olisi jonkin alku, mutta en tiedä minkä, koska vastassa on jotain hyvin suurta...

K: Entä taistelusi? Millainen on sinun taistelusi?

V: Rikkoa markkinoiden logiikka ja ne tottumukset, jotka kanavoivat ihmisten ominaisuuksia kohti markkinatuottavuutta, opetella kanavoimaan niitä toisenlaisen tuotantomuodon kuvittelemiseen. Tai, jos se ei onnistu, hankkia omia pehmuksia.

Madridissa, heinäkuussa 2003

3. Perusterveydenhuollosta prekaariin hoivaan. Julkisen alan hoivatyöntekijöiden haastattelu

Mari Paz toimi oppaanamme prekaarilla tutkimusretkellä sosiaalisairaalan takahuoneeseen, liukubihnalla valmistettujen kainalosauvojen, alihankintasopimuksella tehtävien sosiaalialan paskaduunien, koulutuksen ja näennäisen vapaaehtoisuuden pariin. Hän kertoi meille innostuneena äitinsä Glorian työstä. Äitinsä kanssa hän on tehnyt yhteistyötä ja pohtinut asioita tyttären ja sairaanhoitajan elämänsä varrella. Gloria on sosiaalityöntekijä, maanpaossa elävä chililäinen, äiti ja paljon muuta. Heidän tietämyksensä on rakentunut sukupolvien välisessä vuoropuhelussa, sosiaalialan, hoivan ja terveyden välimaastossa. He alkoivat työskennellä niiden parissa aikana, jolloin julkiset palvelut kehittyivät ja työllisyystilanne oli vakaa. Myöhemmin, leikkauksien aikana, epävarmuus ja joustavuus ilmesivät alalle. Glorian ja Mari Pazin kokemukset ja tiedot antavat meille johtolankoja siitä, miten hoivakriisiä ollaan ratkaisemassa julkisella puolella. Tapasimme useita kertoja. Nämä ovat katkelmia käymistämme keskusteluista.

ENSIMMÄINEN TAPAAMINEN

GLORIA: Mitenkö päädyin tähän työhön? Uskon, että ammatinvalinnat liittyvät aina itse kunkin elämään ja siihen, miten

sitä elää. Onko perheessään suojelijan roolissa, tuntee tarvetta jatkaa suojelemista. Valitsin siis sosiaalityön, alan, jolla ihmisiä autetaan suoraan. Nuorena sitä ottaa myös mallia muista sosiaalityöntekijöistä. Pidät siitä, mitä he tekevät, heidän tavataan olla tekemisissä ihmisten kanssa. Kuten eräs ystäväni sanoo, tällä uralla, tässä ammatissa voi ottaa nunnan asenteen. Voi olla kyseenalaistamatta kurjuutta, jonka keskellä työskentelee, jättää kysymättä mitään prekaareista tilanteista, joissa ihmiset elävät kaikilla tasoilla. Tai sitten asioita voi käsitellä toisella tavalla, enemmän muutoksen näkökulmasta. Kysyä, mitä tapahtuu tässä järjestelmässä, joka aiheuttaa niin paljon tilanteita, joissa yhteiskunta ei pysty vastaamaan ihmisten perustarpeisiin? Ja millä tavoin itsekin toimii välikätenä järjestelmässä, joka tätä kaikkea ylläpitää? Tässä yhtenä päivänä tapasin hyvin viehättävän sosiaalityöntekijän, joka sanoi minulle: ”Minun täytyy paljastaa ihmisille todellisuus, olen päättänyt kertoa. Palvelen teitä parhaani mukaan, nämä ovat julkisia palveluita, mutta lopulta on myönnettävä, ettei teillä ole oikeutta mihinkään, koska avustukset, joita annetaan ovat surkeita, niitä ei ole suunniteltukaan kelvolliseksi sosiaaliturvaksi.”

Valitsin siis tämän työn. Luulen, että se liittyy perhetaustaan, auttamisen tarpeeseen. Siispä töitä tehdään itseä varten. Kuinka irrottautua tästä tehtävästä perheen sisällä, koska se ei vastaa sitä, millainen olet. Jokainen rakentaa elämänsä siitä käsin, mistä pystyy, etkä voi suoriutua äidin ja suojelijan roolista. Ensinnäkin, koska se vaatii paljon, se ei ole sinun vastuullasi, toisekseen, koska ihmiset odottavat sinulta paljon sellaista, mitä et kykene antamaan. Se ei ole sinun tehtäväsi, olet yksi tytär lisää. Hoidat siis tätä tehtävää toisaalla, julkisemmalla alueella ja työskentelet sieltä käsin.

K: Sanoit, että myös julkisella sektorilla on usein vaikea erottaa työ henkilökohtaisesta elämästä. Kuinka toimia, ettei se tulisi liian lähelle...

GLORIA: Terveydenhuoltojärjestelmässä on toki omat rajoituksensa, mutta minusta meillä on terveydenhuollon piirissä melko hyvin tilaa työskennellä oman näkemyksemme pohjalta. Muuten hukkuisin kurjuuteen. En voisi työskennellä sellaisella alalla, jossa jaetaan konkreettisia, käsin kosketeltavia, välineellisiä resursseja, tukea, mutta ei tähdätä kohti muutosprosessia.

MARI PAZ: Tai hoitoprosessia.

GLORIA: Hoitoa, mutta sosioterapeuttisesta näkökulmasta, ihmisten oman kasvuprosessin pohjalta...

MARI PAZ: Mutta niinhän sinä olet tehnyt täällä...

GLORIA: Tottakai, täällä voimme toimia niin, koska meillä ei ole välineitä eikä resursseja. Meillä on käytössämme tiettyjä resursseja ja niitä ovat periaatteessa tekniset ja ammatilliset välineemme, koulutuksemme. Mutta ennen kaikkea työskentelemme ihmisten kanssa, kehitämme sitä prosessia.

K: Se osa työstäsi kuuluu siis terveydenhuollon alaan, ei niinkään sosiaalityöhön...

GLORIA: Minä teen sosiaalityötä terveysalalla. Käytännössä seuraamme kaikkia sellaisia tilanteita, joissa sosiaaliset olosuhteet tavalla tai toisella johtavat sairastumiseen ja psykofyysisiin vaikeuksiin, ja mietimme, miten työskennellä ihmisten kanssa niissä tilanteissa. Tai toisin päin, on terveysongelmia, jotka vaikuttavat ihmisten sosiaaliseen elämään ja tunne-elämään, eikö vain? Siinä kohtaa meidän työemme astuu kuvaan. Ja jos he tarvitsevat välineellistä apua, joku esimerkiksi saattaa tarvita lääkitystä, siinä tapauksessa annamme hänelle lähetteen. Tässä laitoksessa toimimme kuin perhelääkäri, jolla on riittävät välineet lausunnon antamiseen. Joitain tapauksia hän hoitaa itse, toisissa hän antaa siirron asiantuntijoille, jotka täydentävät diagnoosin. Me toimimme samoin.

MARI PAZ: Mutta sosiaalisella alueella.

GLORIA: Sosiaalis-terveydellisellä, kuten nykyään usein sanotaan.

K: Osataanko sosiaali- ja terveysaloja katsoa kokonaisuutena?
GLORIA– Koko ajan enemmän.

MARI PAZ– Mitä sinä puhut äiti! (*naurua*) Mieti niitä kertoja, kun tulet alueen 11 sosiaalityöntekijöiden kokouksista.

GLORIA– Osa ihmisistä on hyvin rohkeita. Osa taas on juutunut hallinnollisempaan ja byrokraattisempaan näkemykseen sosiaalityöstä. Teknokraattisempaan, jos sen haluaa niin ilmaista. Mutta toiset jatkavat etsimistä. On erittäin hyvin koulutettuja ja erittäin tyytymättömiä ihmisiä. Esimerkiksi muutama päivä sitten ilmoitus omaishoidontuesta henkilöille, jotka hoitavat vanhuksia ja joilla ei ole tuloja, herätti keskustelua kollegoideni parissa. Keskustelumme lähti liikkeelle talousjärjestelmän ja terveydenhuoltojärjestelmän kyseenalaistamisesta. On selvästi nähtävissä, että kyse on laastareista. Ne eivät liity mihinkään laajempaan ohjelmaan, mihinkään tavoitteelliseen prosessiin, vaan ne ovat hetkellisiä täsmälaastareita, joita käytetään vaaliaseina. Pohdimme kollegoideni kanssa tilannetta ja sitä, miten meille säilytetään vastuuta tiedon jakamisesta ja neuvonannosta, ja joudumme kertomaan ihmisille olemassa olevista rajoituksista. Haluamme perustaa ryhmän, jonka puitteissa voisi pohtia ja analysoida näitä asioita, ja tarpeen vaatiessa myös tuoda julki ongelmia ja epäkohtia.

K: Entä mitä rajoituksia näet?

GLORIA: Kuten tiedät, joitakin vuosia sitten kannustettiin voimakkaasti biopsykososiaalisen ja sosiaali- ja terveysalojen yhdistämistä. Ajatuksena oli, että sosiaali- ja terveysalojen eri elinten tulisi toimia yhdessä, jotta niiden välillä olisi läheisemmät ja tehokkaammat yhteydet. Tällä hetkellä järjestelmä on kääntymässä vastakkaiseen suuntaan, takaisin biologistiseen ja individualistiseen näkemykseen.

Minä tulin terveysalalle perusterveydenhuoltohankkeen alkaessa. Terveysasemat ja perusterveydenhuolto ovat ensimmäinen, helpoimmin lähestyttävä taso, sisäänkäynti terveydenhuolto-

tojärjestelmään. Perusterveydenhuolto on vahvimmin yhteydessä ihmisten todellisuuteen. Sen vuoksi terveyskeskukset avasivat ovensa tarjotakseen palveluita 20 000 asukkaalle. Tavoitteena oli, että ne vastaisivat asukkaiden tarpeisiin. Lähiympäristö nousi keskeiseen asemaan sen ajan filosofiassa. Meitä vaadittiin tekemään kartoitusta väestöstä saadaksemme jonkinlaisen käsityksen ihmisten tarpeista ja terveysongelmista ja tukeutumaan työsämme pikemminkin alueellisiin kuin kansallisiin tilastoihin. Saatoimme korostaa myös ennalta ehkäisevää terveydenhuoltoa eikä pelkkää hoitoa. Työskentelimme terveeksi oletetun väestön kanssa, jotta ihmiset osallistuisivat alueensa terveydenhuoltoon, eivätkä pitäisi terveyttä yksilöllisenä asiana, vaan asiana, joka liittyy elämäntapaan, naapurisuhteisiin, kulutustottumuksiin, talousjärjestelmään. Siihen, millaiseksi naapurusto on muotoutunut ja miten se suhtautuu alan ammattilaisiin. Suhteet rakentuvat pikemminkin tasavertaisiksi kuin ylhäältä alaspäin suuntautuviksi tai hierarkkiseksi. ”Terveys on teidän, alueen asukkaiden, asia, me olemme täällä tehdäksemme yhteistyötä.” Vaihdoin tietoa ja kokemuksia siitä, miten ihmiset hahmottavat oman terveytensä. Siitä lähtien perusterveydenhuollon näkemys oli kokonaisvaltainen. Terveys ei ole ainoastaan fyysistä ja biologista vaan yhteydessä tunteisiin, elämäntapaan ja ihmissuhteisiin. Sosiaalityöntekijät otettiin mukaan tuomaan sosiaalinen lähestymistapa sairauteen tai terveyteen.

K: Mistä ajanjaksosta on kyse?

GLORIA: Puhun vuodesta 1984, suurin piirtein siitä ajankohdasta kun sosialistipuolue voitti vaalit. Päädyin töihin Guadalajaran lähelle. Olimme yksi edelläkävijöistä terveyskeskusten joukossa, ja meillä oli todella mullistavia ja mielenkiintoisia kokemuksia.

Siihen aikaan Euroopassa ja Yhdysvalloissa alkoi tapahtua merkittäviä muutoksia. Yhdysvalloissa perusterveydenhuolto ei ole koskaan toiminut, mutta terveydenhuollon alalla alettiin

ottaa käyttöön talouskeskeisempiä käytäntöjä. Perusterveydenhuoltohankkeelta vietiin pohja. Sille annettiin resursseja, muttei riittäviä. Kaikki terveysasemat avattiin, mutta koko taustalla oleva ajattelutapa unohdettiin ja sen edellyttämä taloudellinen, ammatillinen ja välineellinen tuki vietiin. Alalle levisi talouskeskeisempi ajattelutapa. Siihen aikaan se ei tarkoittanut terveydenhuollon yksityistämistä, mutta kylläkin yksityisten elementtien sisällyttämistä terveydenhuoltoon.

MARI PAZ: Tai yksityisen johtamistavan piirteiden tuomista julkiseen järjestelmään...

GLORIA: Silloin alettiin käyttää johtamisen käsitettä, aivan kuin aiemmin ei olisi johdettu mitään. Mutta se tehtiin yksityisoikeudellisten toimenpiteiden kautta, niin että julkisten palveluiden mallia muutettiin yritysmallin suuntaan. Alettiin puhua kilpailukyvyistä. Enää et ole osa työporukkaa, nykyään toimit ja olet tilivelvollinen erillisenä yksilönä. Sinun täytyy olla tuottava ja organisoida työsi itse.

Minun työni on muuttunut paljon, koska ennen me sosiaaliryöntekijät olimme osa terveyskeskuksen henkilökuntaa, ja loppupeleissä se ei ollut kannattavaa. Miten he meinasivat säilyttää sosiaaliryöntekijän jokaisella terveysasemalla? Niinpä he ajattelivat, ettei meidän pitäisi työskennellä terveyden vaan sosiaalipalveluiden alalla. He eivät voineet hankkiutua meistä heti eroon. Eli mitä he tekivät? No, muuttivat työyksiköt tukiyksiköiksi. Meistä, kättilöistä, fysioterapeuteista, psykologeista ja niin edelleen, tuli vähitellen tukiyksikkö, ja se tarkoittaa, että olemme terveyskeskusten lääkärin ja sairaanhoitajien tukena. Emme työskentele yhden vaan useamman tiimin kanssa, mikä merkitsee töitä useammassa keskuksessa. Aiemmin tein töitä yhdessä ainoassa terveyskeskuksessa yhden yhtenäisen tiimin kanssa. Tällä hetkellä työskentelen kolmen tiimin kanssa eri keskuksissa alueella 11, johon kuuluvat Usera, Orcasur, Orcasitas ja Sofia. Alueella on paljon asukkaita, joten he ajattelevat, että hyvä on,

voimme työskennellä siellä. Uskon, että vallitsi täydellinen tietämättömyys siitä, mihin kykenemme ja mitä teemme. Toisaalta kiistellään myös siitä, että meidän ei kuulu tehdä työtä terveysalalla vaan sosiaalialalla, vain ja ainoastaan sosiaalialalla.

K: Mikä ajatus tämän erottelun takana on? Tarkoitan, miten kaksi niin yhteen kytkeytynyttä alaa voidaan erottaa toisistaan?

GLORIA– Taustalla on paluu vahvemmin biologisoituun ajattelutapaan terveydestä. Olen lukenut muutamia tekstejä, joissa sanotaan, että perusterveydenhuolto on epäonnistunut ja tarvitaan halvempi terveydenhuollon malli, joka olisi tehokkaampi, pohjautuisi yksityiseen sektoriin ja sisältäisi taloudellisia kannustimia. Jos minulla on biologisoitu näkemys, en tarvitse niin paljon tukea psykososiaaliselta puolelta.

K: Silti se tuntuu oudolta, koska koko ajan kuulee enemmän henkilökohtaisesta terveydestä, henkilökohtaisesta kasvusta, itsetuntemuksesta ja itsestään huolehtimisesta...

MARI PAZ: Käsittäakseni koko biopsykososiaalinen liike syntyi maailmanlaajuisesti 1960- ja 70-luvuilla osana Maailman terveysjärjestöä. Ne olivat korvaamattomia projekteja, nyt sen tajuaa, ja ne ovat valovuosien päässä siitä, mitä todellisuudessa tällä hetkellä teemme. Perusterveydenhuollon työ pohjautui siihen ajattelutapaan.

GLORIA: Perusterveydenhuolto sai alkunsa biologistisen järjestelmän epäonnistumisesta. Minä olen kotoisin Chilestä, ja siellä oltiin käynnistämässä perusterveydenhuoltoa, lähellä ihmisiä, paljon edullisemmin, paljon helpommin saavutettavissa olevilla välineillä. Tuli paljon halvemmaksi käyttää työssä ihmisten omia resursseja. Työn lähtökohtina olivat myös ihmisten omat näkemykset ja heidän tapansa hoitaa ja parantaa itseään. Kolmannessa maailmassa oli hyvin mielenkiintoisia terveydenedistämishankkeita, joissa ihmisiä eri asuinalueilta, lähiöistä ja maaseudulta koulutettiin toimimaan omalla alueellaan terveyskysymysten parissa ja työskentelemään rinta rinnan ammattilaisten,

teknisten asiantuntijoiden, kanssa. Perusterveydenhuolto syntyi maailmanlaajuisesta kriisistä. Samalla yleistyi iskulause ”Terveyttä kaikille vuonna 2000”. Espanjassa terveyspalvelut eivät kattaneet koko väestöä, ainoastaan ne, joilla oli vakuutus. Muut elivät hyväntekeväisyyden varassa. Niinpä alettiin suunnitella yleistä järjestelmää, joka olisi tasa-arvoinen, oikeudenmukainen ja kaikkien saavutettavissa eikä syrjisi ketään sen perusteella, onko hän työssä käyvä vai työtön. Lisäksi siihen kuului muita periaatteita.

Mutta vuodelle 2000 asetettu tavoite ei toteutunut. Ei saavutettu terveyttä kaikille. Täällä alettiin soveltaa perusterveydenhuollon mallia 1980-luvulta lähtien. Olin nähnyt sen Chilessä opiskeluaikani. Tullessani tänne ennalta ehkäisevät lääkärintarkastukset, raskaana olevien hoito ja ravitsemusneuvonta olivat jo minulle tuttuja... Olin 24-vuotias, kun aloin odottaa Mari Pazia. Yliopistolla teimme yhteisöterveysprojekteja yhdessä lääketieteen, synnytysopin ja muiden alojen opiskelijoiden kanssa. Teimme mielenkiintoisia projekteja siihen aikaan. Kun tulin tänne, olin siis tietenkkin jo kokenut sen buumin, mukaan lukien ehkäisyvälineiden kehityksen. Chilessä oli hyvin tavallista, että heti raskauden alusta lähtien kätilö alkoi tehdä töitä yhdessä tulevan äidin kanssa. Kätilöt tekivät kotikäyntejä nähdäkseen, miten sinulla meni ja miten kaikki sujui kotona. He tekivät paljon töitä lievittääkseen synnytykseen liittyvää ahdistusta, ja sen lisäksi että he tutkivat vointiasi, he kysyivät, miten imetit, miltä sinusta tuntui, oliko jotain, mikä tuntui epävarmalta ensimmäisen kahdeksan päivän ajan palattuasi kotiin. Kaikki se oli siellä tavallista. Tulin tänne vuonna 1978, eikä sellaista ollut täällä vielä olemassa, koska terveyspalvelut eivät edes kattaneet sataprosenttisesti Espanjan väestöä.

Niihin aikoihin malli siirrettiin kehittyneisiin maihin. Terveystenhuollon kustannukset olivat kasvaneet, eivätkä terveysolosuhteet olleet kohentuneet. Alettiin havaita, ettei suuria terveysongelmia ratkaista huipputeknologian avulla. Terveysten-

gelmat, jotka näyttivät kadonneen tai liittyivät huonoihin elinolosuhteisiin tai sosiaalisiin olosuhteisiin, eivät olleet katoamassa, vaan alkoivat ilmaantua uudelleen näkyviin. Siitä lähtien alettiin kyseenalaistaa huipputeknologiaan perustuvaa mallia, joka on vain pienen vähemmistön saatavilla eikä ratkaise enemmistön ongelmia. Niinpä terveyskasvatus ja muu vastaava otettiin käyttöön, alettiin työskennellä asukkaiden kanssa, antaa ihmisille välineitä pohtia omaa terveyttään ja ottaa omiin käsiinsä terveyden ensiaste, itsestään huolehtiminen. 1980-luvun alkupuoli oli todella mielenkiintoista aikaa.

K: Siihen liittyi myös naapurustoliike, feministiliike ja kriittikki instituutioita kohtaan...

MARI PAZ: Monet verkostot, joita oltiin luomassa...

K: Puhumme nyt järjestelmästä, joka teidän mukaanne on vahvemmin yhteydessä ihmisten elinpiiriin ja paikallisiin verkostoihin ja joka on halvempi, ja siitä huolimatta yksi käytetyistä argumenteista on, että se on niin kallis...

GLORIA: Terveyden edistämistyötä ei tuettu. Luulen, että se muuttui siihen uskovien ihmisten vapaaehtoistyöksi, ja olemme edelleen vapaaehtoisia. Voin kertoa, että minun terveyskeskukseni teemme valtavasti terveyskasvatukseen liittyvää työtä. Mutta jos joku meistä lakkaa tekemästä sitä, kukaan ei jatka hänen työtään, kenenkään ei ole pakko. Sen sijaan pakollisiin työtehtäviin kuuluu hoiva, yksilölliset vastaanottokäynnit, hoito. Mutta ei muuta, nykyään kaikki perustuu yksilölliseen tapaamiseen, hoitoon.

MARI PAZ: Uskon myös, että nykyään käytetään eri mittareita mittaamaan, mikä on arvokasta ja mikä ei, koska nykyään aika on rahaa. Terveyskasvatus vie terveydenhuollon aikaa, mutta tulokset näkyvät vasta keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tällaista on kapitalismi terveydenhuollossa.

GLORIA: Ratkaisevaa on potilaiden määrä, lopputuloksilla ei ole väliä. Ihmisillä on ylityöllistetty olo ja hermot kireällä kun he

hoitavat monia ihmisiä, eivätkä he huomaa, että se heikentää hoidon laatua. Sosiaalityöntekijöillä on erilaiset rytmit. Meitä syylistetään ja kritisoidaan, koska palvelemme vain harvoja ihmisiä emmekä täytä terveydenhuollon tilastollisia vaatimuksia. Omalla kohdallani huomaan sosiaalipalvelujen vuosikirjoja tarkastelleni, että teen vähintään yhtä paljon työtä kuin sosiaalipalvelujen parissa työskentelevä sosiaalityöntekijä, eikä minulla ole suoria resursseja käytössäni. Mitä teen ihmisten kanssa? Yritätkö pärjätä heidän kanssaan vai lähetätkö heidät kaikki sosiaalipalveluihin? En lähetä edes seitsemää prosenttia, en sysää ihmisiä sosiaalipalveluiden piiriin.

K: Kerroitte kokemuksistanne perusterveydenhuollosta ja askeleesta taaksepäin kohti biologistista ja markkinahenkistä mallia. Onko teillä muuta sanottavaa kontrollista tai väestön hallinnasta uusliberalistisella kaudella? Epäsuora kontrolli, astuminen yksityisen alueelle...

GLORIA: Perusterveydenhuollossa piilee väärinkäsityksen riski, sillä jos työskentelen ihmisten kanssa terveyden edistämisen parissa, minun on muutettava lähestymistapaani. Miten suhtauuden valtaan, joka minulla sosiaalihoitajana on? Päätösvalta on oltava ihmisillä itsellään. Terveyden edistämisen on tarkoitus perustua siihen, että palautetaan heidän omiin käsiinsä ihmisten terveys ja elämäntavat, löydetään heidän kanssaan joitain elämäntapoja, muutetaan joitain toisia. Luovutan vallan toiselle.

MARI PAZ: Sitä on voimauttaminen.

GLORIA: Terveydenhuoltojärjestelmä sen sijaan on tietysti aina pyrkinyt hallitsemaan ihmisiä. Kun astut sisään terveydenhuoltojärjestelmään, menetät identiteettisi, päätöksentekokykyysi, kaiken. Perusterveydenhuollossa tarkoitus oli päinvastoin ikään kuin palauttaa tämä kyky ihmiselle ryhmän yhteisenä, ei yksilöllisenä asiana. Eli mitä on tapahtunut? Ajattelutapa on vähitellen muuttunut ja on uhka, että terveyskasvatuksesta tulee rankaisemisen ja kontrollin väline. Toisin sanoen kasvatat sinua yksilöl-

lisesti, kerron sinulle, miten toimia ja rankaisen sinua käytöksestäsi, epäterveellisistä elämäntavoistasi. Siitä seuraa syyllisyys, terveyden yksilöllistäminen ja, jollemme pidä varaamme, sanktioita. Esimerkiksi jokainen, joka polttaa, kantakoon siihen kuuluvat riskit. Heidän on itse ryhdyttävä toimenpiteisiin ja maksettava näistä lisäriskeistä.

Chilessä tämä malli näkyy häikäilemättömällä tavalla, koska meillä oli hyvä kansallinen terveydenhuoltojärjestelmä ja hyvät mahdollisuudet syventää ja parantaa sitä ajan kuluessa. Olemme yksi kokeneimmista maista perusterveydenhuollon alueella ja kirjallisuuttamme alalta opiskellaan Espanjassa. Mutta nykyään valtio maksaa vain perustason, kaikesta muusta sinun on huolehdittava ja maksettava itse. Se on henkilökohtainen vararikko, selviytyäkseen ja elääkseen täytyy olla rikas.

TOINEN TAPAAMINEN

Puhumme terveysneuvostosta, osallistamisen muodosta, joka on menettänyt sisältönsä. Keskustelemme myös joistain yhteisöllisen terveydenhuollon prosesseista ja liikehdinnästä, johon Gloria osallistui 1980-luvulla. Puhumme kiireellisimmistä hoivan ja hoitamisen ongelmista...

GLORIA: Se liittyy yhteiskunnalliseen havaitsemiskykyyn, ymmärrykseen siitä, että hyvin toimivalla terveysneuvostolla on painoarvoa ja kykyä saada ihmiset liikkeelle. On innostavaa huomata pystyvän ratkaisemaan asioita. Kun nämä naiset saivat aikaiseksi lausunnon, kun he huomasivat, että heitä kuunnellaan... He tapasivat johtajan, näkivät mahdollisuuden, näkivät, että pystyvät toimimaan ja saamaan ihmisiä liikkeelle... Toiminta on organisoitava niin, että käydään käsiksi kaikista kiireellisimpiin ongelmiin. On ongelmia, jotka ovat tärkeitä, mutta ne eivät ole kiireellisiä. On siis työskenneltävä ihmisten kanssa ja asetettava asiat tärkeysjärjestykseen, mutta se on hidasta työtä ja siinä

päästään vain vähitellen eteenpäin. Se herättää ihmisissä paljon ahdistusta, he haluavat kaiken heti ja sinun on sanottava hyvä on, tämän alueen polttavimmat ongelmat ovat, sanotaan vaikka vanhukset, joiden kohdalla on kyse elämästä ja kuolemasta, se liittyy täydelliseen huomion puutteeseen. Ja sillä tavalla jatkat työtäsi. Sen sijaan, että työskentelisit yksittäin terveyskeskuksen sosiaalityöntekijän kanssa ja ottaisit yhteyttä perheeseen erikseen, toimit yhdessä myös muiden alueen asukkaiden kanssa...

K: Vanhusten tapauksessa ajatellaan lisäksi, että he eivät ole hyödyllisiä, eikä iäkkäille ihmisille tarjota toisenlaista näkökulmaa osallistumisesta...

GLORIA: Täällä on vanhusten palvelutalo, heidän kanssaan olisi mahdollista tehdä töitä, jotta he olisivat edustettuina terveysneuvostossa. Neuvosto kokoaa kaikki ryhmät yksiköksi, toisin kuin naapurustojärjestö, joka purkaa sosiaalisia rakenteita. Myös naapuriyhdistys toimii neuvostossa yksikkönä, vaikka neuvostoon osallistuvat ihmiset kuuluisivat sekä naapuriyhdistykseen että johonkin ryhmään. Ihmiset siis kokoontuvat yhteen, ja alkavat pikkuhiljaa luoda, muotoilla vaatimuksia. Aluksi lähdetään liikkeelle pienistä asioista. Siinä tapauksessa sanoisin: ensimmäinen muutettava asia on tämä keskus. Se on epäinhimillinen. Ei siinä sitten mitään, sitten sitä muutetaan. Teemme tätä saadaksemme vaikutelman siitä, mitä me voimme tehdä. Mitä hallinto voi tehdä? Ja ryhdymme töihin.

K: Mutta siihen tarvitaan hyvin erityisiä ihmisiä.

GLORIA: Puhumme menetelmästä, jota käytetään vanhusten kanssa tehtävään työhön. Siitä on tutkittua tietoa; yhteisöllinen kehitys kolmannen maailman maissa, joissa resursseja on vähän...

K: Mutta jos ei ole resursseja...

GLORIA: Et myöskään voi painottaa sitä, että jos ei ole resursseja, emme voi järjestää yhteisöllistä toimintaa.

K: Mutta on eri asia elää kaupungissa kuin maalla, on eri asia asua Lavapiésin kaltaisessa kaupunginosassa kuin toisella alueella

syrjäseudulla. Kaupungin rakenteet ovat sellaisia, että resurssija ei ole tarpeeksi, koska perheet eivät asu yhdessä...

GLORIA: Mutta siitä juuri on kyse, koska on asioita, joita sinun on itse organisoitava, ja toisia, joissa on painostettava saadaksesi ne ja pakotettava poliittinen järjestelmä sitoutumaan uusien resurssien luomiseen ja jakamaan paremmin olemassa olevat, jos ne eivät ole riittäviä. Mutta sanon sinulle, että tämä yhteisöllisen kehityksen malli ei ole peräisin kehittyneistä maista, se on lähtöisin ihmisistä, joilla oli vähäiset resurssit, sieltä missä talouspolitiikka ei taannut kansalaisten hyvinvointia...

K: Hyvä on, miten tärkeitä resurssit lopulta ovat verrattuna toimijoihin...

GLORIA: Siitä syystä ensimmäinen askel on uskoa, että yhteinäisyys tuo voimaa. Ihmisten on taisteltava, jotta heidän asuinalueeseensa panostettaisiin, jotta he saavuttaisivat oikeutensa parempaan elämään. Koska rahaa kyllä löytyy, jos kakku jaetaan toisin. Selitin ihmisille, että kyse ei ole budjetista eikä rahasta. Jos teillä on kotona kakku ja aiotte viettää syntymäpäiviä, jakaessanne sitä mietitte suositteko tiettyjä vieraita vai haluatteko, että kakkua riittää kaikille: se riippuu siitä, miten sen leikkaatte. Jos annatte ahmatille puolet kakusta, kappas, se on yhden etu eikä kaikkien. Kenet minä asetan etusijalle?

Se riippuu itse kunkin ideologiasta. Jos uskon, että minun on suojauduttava, kuten oikeiston politiikka, ja sijoitettava turvallisuuteen, niin sijoitan tulevaisuuteen, puolustukseen ja niin edelleen. Enkä käytä rahaa muihin asioihin.

K: Minkä sanoisit olevan vallitseva suuntaus terveyden alalla?

GLORIA– Yksityistämisen. Että terveyskeskukset ja sairaalat palvelisivat väestöä, mutta yksityisten johtajien alaisuudessa.

K: Entä mitä tapahtuu sosiaalityön saralla kansalaisjärjestöjen astuessa kuvaan?

GLORIA: Sitä mukaa kuin politiikasta tulee uusliberalistisempaa ja konservatiivisempaa, kansalaisjärjestöjen merkitys kas-

vaa. Koska valtio alkaa irrottautua roolistaan sosiaaliturvan ja kansalaisten välisen tasa-arvon takaajana, kansalaisjärjestöt täyttävät sitä tyhjiötä. Minä kammoan kansalaisjärjestöjä. Minusta kollektiivi, joka työskentelee asuinalueella osana asuinalueita ja sen sosiaalisia rakenteita eikä tule ulkoa ratkaisemaan ongelmiamme, toimii paremmin. Mitä vähemmän valtio puuttuu kansalaisten sosiaaliturvan tasa-arvoisuuteen ja sijoittaa esimerkiksi terveysteeseihin, sitä enemmän priorisoidaan muuta. Eikä se ole sattumaa. Nyt ei todellakaan panosteta julkiseen koulutukseen ja siihen, että olisi tukiryhmiä, syntyperäisiä opettajia auttamassa nuoria sopeutumaan, pienempiä luokkia, että espanjalaiset nuoret eivät häipyisi ja integraatio sujuisi paremmin. Sitä varten on annettava varoja eikä siirrettävä jatkuvasti toimintoja kansalaisjärjestöille.

K: Oletko sinä työssäsi tekemisissä kansalaisjärjestöjen kanssa?

GLORIA: Hyvin vähän. Ja kansalaisjärjestöt toki saavat avustuksia ja palkkaavat ammattilaisia, mutta prekaareihin työsuhteisiin, koska ne eivät maksa sitä, mitä niiden pitäisi. Niiden pidettävä kulut matalina ja tarjottava enemmän palveluita kuin kykenevät. Esimerkiksi huumetyön kohdalla on ollut kyse äärimmäisestä prekaarisuudesta, työsuhteista, jotka...

MARI PAZ: Rosillassa tilanne terveyskeskuksen sisäisten mafioiden suhteen meni aivan naurettavaan pisteeseen. Esimerkiksi huumeidenvastaisessa ohjelmassa työskentelevät, sopimuksilla toimivat laitokset ovat kaikki sikamaisia. Niillä on jonkinlainen oma, sopimuksilla työskentelevien ryhmien sisäinen mafia. Ne esittelevät projekteja ja kappas, tälle annetaan rahaa kahdeksaan projektiin tänä vuonna, ja viiden vuoden ajan se on koko ajan saanut enemmän rahaa, ja siinä onkin mukana tämän ja tämän ihmisen veli tai serkku. Lisäksi tietysti kaikki mitä kuluissa säästetään – koska projekti joka valitaan on halvin mahdollinen – se säästetään työntekijöiden palkoista, jotta tuotettaisiin voittoa.

Tällä hetkellä esimerkiksi kaikki kaduilla tehtävä työ, tuki-työ, kun joku menee oppaaksi saattamaan nuorta terveyskeskuk-

sesta toiseen, kaikki tämä tehdään vapaaehtoistyönä tai järjestöjen kautta.

Järjestöjen vastuulla on kaikki tukeminen ja kaikki hoitoon liittyvät kysymykset, kaikki ennalta ehkäisevät palvelut, mikä tarkoittaa työtä huumeekoukussa olevien parissa vahinkojen vähentämiseksi (neulojen vaihtoa kadulla, ehkäisyvälineiden tarjoamista, käytettyjen neulojen keräämistä talteen, informaatiota, koulutusta, rokotuksia, jopa yökeskuksia, hätäasemia). Ja sen, mitä järjestöt eivät hoida, hoitavat palvelualan yritykset. On erikoista, miten aiemmalla työpaikallani asiat muuttuvat joka vuosi. Yhtäkkiä näet, että tietty ryhmä alkaa saada enemmän ja enemmän tehtäviä, esimerkiksi tänä vuonna palvelualan yritys TRAMA on ottanut hoitaakseen valtavasti asioita.

GLORIA– Jos vaikka minä teen alihankintasopimuksen, minä myyn palvelun. Sen sijaan, että sinut palkattaisiin suoraan, myyn työvoimasi sairaalalle tai terveyskeskukselle. Sinä teet työn, minä otan sinusta tuplahinnan, koska budjetissa sanon, minkä arvoinen olet. Pistän korkean palkan, ja päälle siivousmateriaalit ja sijaiset, sitten sanon, että tämä henkilö maksaa 300 000 pesetaa kuussa materiaaleineen kaikkineen, ja loppupeleissä maksan sinulle 60 000 pesetaa ja pidän itse loput. Kuvittele, mitä ne mahtavat tienata. Yritykset kuten EULEN, joka on ylikansallinen palveluyritys, ovat napanneet kaikki alat.

K: Mutta palveluyritysten markkinoilla on paljon kilpailua...

MARI PAZ: He sanovat, katsotaanpa, esitellä meille projekteja. Sillä tavalla se toimii. Annamme tilaa esitellä ties minkä projektin, ja niinpä ne esittelevät. Kuka sen saa? Se joka esittelee mahdollisimman valmiin projektin pienimmällä mahdollisella budjetilla. FUCAR, keskus jossa olin, esitteli miljoona projektia. Mitä tapahtui? Kun FUCAR voitti, se yksi yritys, ALMA-ATA, joka oli se paikka mistä perusterveydenhuolto lähti liikkeelle...

GLORIA: Vuonna 1978 järjestettiin Maailman terveysjärjestön kokous, jossa lausuttiin julistus terveydestä kaikille vuonna

2000 ja tehtiin päätelmät, joista kerroimme sinulle. ALMA-ATA oli paikka jossa kokous järjestettiin...

K: Mutta ihmiset tietävät, mitä on meneillään. Ovatko ihmiset varuillaan?

MARI PAZ: Tiedätkö, mikä mättää? He eivät anna sille nimeä. Tuntemme kaikki vihaa ja vastenmielisyyttä, kaikissa ammateissa, johtajista lähtien. Se, mikä puuttuu, on pahoinvoinnin nimeäminen ja sen syiden paikantaminen.

Siinä emme ole onnistuneet, ja se johtuu siitä, että me itse ammattilaisina olemme menettäneet tajun siitä, minkä vuoksi teemme töitä, että tavoitteemme on luoda sosiaalisia verkostoja. Perusterveydenhuollossa tähdennetään, että ongelmia ei ratkaista työskentelemällä yksittäisten ihmisten kanssa, koska on ongelmia, joiden juuret ovat yhteisössä, olemassa olevissa tai puuttuvissa palveluissa, olemassa olevissa tai puuttuvissa suhteissa ja yhteisön terveydentilassa. Ne ovat ongelmia, jotka on ratkaistava yhteiskunnallisesti, poliittisten päätösten kautta, mobilisaatioiden ja voimauttamisen avulla. Mikä on vialla? Emme itse usko pystyvämme siihen. Emme tajua, että ongelman syyt ovat yhteiskunnallisia, että se on kollektiivinen ongelma. Meille käy samoin kuin potilaillemme. Ihmiset valittavat, mutta kokevat asiat yksilötasolla, eivätkä ala toimia yhdessä.

GLORIA: Yksiulotteinen manikealainen analyysi uusiutuu: potilaani ovat hölmöjä, riippuvaisia, he vaativat vain lisää ja etsivät maagisia ratkaisuja, kuten lääkitystä. Tunnen olevani puristuksissa kuin kerrosvoileivän välissä. Hallinnossani minun on vähennettävä kuluja, ja ihmiset asettavat vaatimuksia. Perusterveydenhuollon malli ei ole mennyt läpi. Mietitään esimerkiksi vakioasiakkaita, ennen kaikkea vanhuksia, joiden yksinäisyys näyttäytyy ruumiin oireiluna. Heitä ei vaivaa mikään erityinen, mutta heillä on kaikenlaisia vaivoja...

MARI PAZ: Yksi potilaistani on rouva, joka kärsii pahoinvoinnista. Hänellä ei ole mitään sairautta, mutta meidän täytyy

käydä hänen luonaan joka viikko, eikä hänellä ole mitään. Mutta fyysisesti hänellä on jotain hätänä, koska hän tuntee pahoinvoinnin, nostan häntä ja hänellä on samat oireet kuin ihmisellä, jota oksettaa. Mutta hänellä ei ole oireita: ei kohonnutta verensokeria, ei jännitystä eikä mitään, mutta hänellä on kylmä hiki ja näet hänen eksyneen ilmeensä...

GLORIA: Ei kyse ole siitä, ettei hänellä olisi mitään hätää. Kyllä häntä jokin vaivaa, mutta ei mikään, mikä olisi ratkaistavissa terveydenhuollon keinoin sellaisena kuin se nyt ymmärrettään. Jos ei sinulla ole laajempaa näkemystä terveydestä, et voi ratkaista sitä ja sinua ottaa päähän hoitaa häntä. Mikä maanvaiva! Tämä rouva tarvitsee lääkärin ja sairaanhoitajan kotiinsa, herranjestas sentään! Sen sijaan, että miettisit, mikä ihmistä vaivaa, jos hän tuntee itsensä niin yksinäiseksi, että pyytää noin usein terveydenhuoltopalveluja. Mikä hänellä on hätänä? On luettava tilannetta toisin eikä medikalisoitava sitä ja ryhdyttävä yhdessä töihin. Hylätään lääketieteellinen patologia, analysoidaan kaikkia tekijöitä. Sen takia meitä sosiaalityöntekijöitä palkataan terveyskeskuksiin tuomaan tämä näkökulma. Arvioit sekä psykososiaalisia tekijöitä henkilön ympäristössä että lääketieteellisiä seikkoja ja pohdit, miten kyseisen henkilön kanssa on toimittava kokonaisvaltaisemman hoidon näkökulmasta.

MARI PAZ: Kaiken lisäksi siitä on mielettömästi tieteellistä näyttöä. Maissa, joissa otetaan huomioon sosiaalinen näkökulma, stressi ja ahdistus vähenevät.

K: Missä maissa työskennellään sillä tavalla?

MARI PAZ: Kanadassa esimerkiksi. Sri Lankassa, Kuubassa, Israelissa. Israelissa on perusterveydenhuollon avulla päästy eroon munasarjojen ja kohdun limakalvojen syövästä, pelkästään seurannan avulla ja antamalla terveyttä edistävää koulutusta. Aikanaan Chilessä ja joissain Afrikan maissa oli tämänkaltaisia projekteja.

GLORIA: Eli sinä olet voimavara yhteisöllesi. Siinä vaiheessa kun ratkaistavana on ongelmia, jotka eivät ole perustason, vaan

pikemminkin toisen tai kolmannen asteen ongelmia, tarvitset erikoistuneempia resursseja, mutta olet itse voimavara itsellesi. Perheesi on toinen voimavara, ja lisäksi sinun on hyödynnettävä yhteisössä olemassa olevia resursseja, tehtävä työtä viranomais-ten kanssa, jotta resursseja olisi. Tehtäväsi on vaatia, painostaa ja muuttaa asenteita. Voimme katsoa vaikka kaikkia niitä osallistavia kokemuksia, joita Brasiliassa on tehty Lulan Työväenpuolueen aikana. Ne perustuvat malliin, jossa ihmiset osallistuvat, heillä on sananvaltaa päätöksenteossa ja ongelmien suhteen, ongelmien julkituomisessa ja ratkaisukeinoissa. Joitain asioita et pysty ratkaisemaan omillasi, vaan joudut kääntymään valtaapitävien puoleen. Mutta minulla on toisenlaista valtaa, minun on vain uskottava siihen itse.

MARI PAZ: Mutta valtaapitäviä pelottaa...

K: Miksi heitä pelottaa?

MARI PAZ– Koska jos niin tapahtuisi, he menettäisivät täydellisen kontrollinsa. Jos ihmiset huomaavat, miten asiat toimivat, ja alkavat järjestäytyä omaehtoisesti... Niin kauan kuin ihmiset ovat riippuvaisia, voit kontrolloida sitä, minkälaisista asioista he ovat riippuvaisia.

[...]

GLORIA: Thatcherin kaudella esitettiin jotain sen tapaista, että tupakoitsijoita ei hoidettaisi julkisen järjestelmän puitteissa. Tämä riski sisältyy ajatukseen, että se, mitä tapahtuu, on yksilön vastuulla. Mutta jotain tapahtuu yhteiskunnassa, koska ei voi olla niin, että jokaisella, joka polttaa, menee yksilöllisesti päin helvettiä ja heidän on purettava tupakkaan elämäntuskansa. Jotain siinä on oltava taustalla, kaikki stressaantuneet ihmiset, ongelmat kuten anoreksia, alkoholin – joka on yksi pahimmista huumeista – liikakäyttö. Siitä tulee rangaistavaa: sinä olet vastuussa, ja nyt, koska tiedät miten toimia etkä ole onnistunut siinä, tulemme rankaisemaan sinua. He syyllistävät ja pelottelevat. Julkisuus tupakan suhteen on syyllistävää, tupakointi on demonisoitu.

Tupakka tappaa, ja seuraava askel on, että koska tupakka tappaa ja tiesit sen, omapa on ongelmasi. Kerran kuulin yhden tutun puhuvan samaan malliin huumeidenkäyttäjistä: ”Tämä porukka on omasta tahdostaan siinä tilanteessa, ne oli pakko jättää oman onnensa nojaan, koska muuten ne vaativat vaikka mitä palveluita, hei entä jos mulla on AIDS...” Sama logiikka pätee tupakoitsijoihin. Tässä meillä on paljon kavereita, jotka tupakoivat, he pistävät keuhkoputkensa paskaksi...

MARI PAZ: Minkään muun alan työntekijät eivät polta yhtä paljon kuin sairaanhoitajat. Ja nyt me, jotka olemme sairaanhoitajia, ja meistä tosi moni polttaa, käytämme samaa diskurssia...

[...]

K: Muistuttavatko sosiaalityö ja sairaanhoito toisiaan?

GLORIA: Kyllä, kaikilla niillä aloilla on yhteinen tausta. Ketkä ovat perinteisesti sairaanhoitajia? Nunnat. Keitä ovat työntekijät, jotka jakavat ruokaa ja järjestävät ruokailun? Nunnia. Ja keitä on suurin osa nunnista? Naisia. Eli, nunnat ovat aina naisia, suurin osa hoivaajista on naisia...

MARI PAZ: Yhdessä kirjoistaan Ezequiel, eräs ystävämme sanoo, että kaikki ammatit, joihin liittyy oletus perinteisestä naiseudesta, ovat pahasti poljettuja ammatteja. Vielä tänä päivänä, eikä polkeminen voi enää lisääntyä. Ja ammattikunta on sisäistänyt tämän aseman. Sairaanhoitoalalla yksi suurimmista ongelmistamme, edelleen vuonna 2003, on sairaanhoidon ammattillisuus ja erikoistuminen, että saisimme tunnustusta tai normaalin korkeakoulututkinnon alalle.

K: Mikä asema sairaanhoidolla on?

MARI PAZ: Se on opistotutkinto ilman erikoistumista. Toisin sanoen kun valmistun, olen yleissairaanhoitaja ja menen töihin teho-osastolle, ambulanssiin, terveyskeskukseen tai vanhainkotiin. Niillä ei ole mitään yhteistä, ei yhtään mitään. Äkkiä minut pistetään leikkaussaliin sairaanhoitajaksi ja sanon heh heh.

K: Sairaanhoitoon suhtaudutaan kuin harjoittelijan työhön,

eikö niin?

MARI PAZ: Niinpä, sairaanhoitaja on kuin teknikko, siinä hän se ongelma on. Virallinen ammattinimikkeemme on terveydenhoitoalan tekninen apulainen...

GLORIA: Et auta ihmisiä vaan lääkäriä. Chilessä se oli korkeakoulututkinto ja sairaanhoitajat olivat loistavia. Oli tosi vaikeaa suorittaa sairaanhoitajan tutkinto, ja lisäksi hoitajat hallitsivat sairaaloita. Mitä he tekivät? Palkkasivat paljon enemmän hoitajia kuin lääkäreitä.

MARI PAZ: Tietysti, näin se menee. Mutta mieti itse, jos sairaanhoitajat menevät lakkoon, terveysministeri on ihan paskana, koska siitä seuraa täysi kaaos. Lääkäri käy sairaalassa kaksi kertaa päivässä, kerran aamulla ja toisen kerran iltpäivällä, mutta sairaala toimii, koska hoitajilla on kolme vuoroa, aamu, ilta ja yö; ja yksi hoitaja tiettyä määrää potilaita kohti, ja jos sairaanhoitaja ei ole paikalla koko aamupäivää, oi oi oi oi, siinä vasta täydellinen kaaos...

K: Entä ammattimaisuus?

MARI PAZ: Hoemme sitä sanaa jatkuvasti, mutta ammattikuntana sairaanhoitajat ovat kuin ennenkin, he eivät ole tajunneet omaa voimaansa. Meiltä itseltämme on vaatinut paljon työtä tajuta voimamme ja arvomme, ja itse asiassa se on edelleen vaikeaa. Tai siis, minulla on ystäviä, jotka punastuvat ja menevät hiljaisiksi jos lääkäri tai kirurgi sanoo: ”Mitäs sinä oikein teet? Vaikutat typerältä.” Vaikka tekisi mieli itkeä, monet pysyvät hiljaa. Mutta on minulla toisenlaisiakin ystäviä, kuten Pati, joka vastaa: ”No, tehkää sitten itse, kun kerran tiedätte paremmin!” Lääkäri jää tuijottamaan häntä, kuvittele, hän, joka on sijainen, kyseenalaistaa anestesialääkärit, jotka ovat kuin jumalia sydäntautilääkäreiden jälkeen. Ja he sanovat: ”Minä soitan johtokunnalle.” ”Soitapa johtokunnalle, senkun soitat.” Yksikään ei ole soittanut, paitsi yksi, joka meni puhumaan johtajan kanssa ja sanoi: ”Se on täysi ääliö.” Ei häntä otettu edes vakavasti. Me sairaanhoitajat

emme usko pystyvämme siihen. Minullekin on käynyt noin, siis että olen miettinyt: ”Mitä sanon tuolle tyypille? Vastaanko jotain vai en?” Ne antavat potkut, ja sitä me pelkäämme, että meille käy samoin. Emme usko olevamme vahva ryhmä, emme luota ollenkaan omaan voimaamme. Sairaanhoidajat ovat yksi vähiten lakkoilevista ammattikunnista. Lääkärit ja apulaiset lakkoilevat.

GLORIA: Tämän mallin myötä sairaanhoidon asema heikenee. Ne jättävät jäljelle yhden sairaanhoidajan kolmea vastaanottoa kohden.

K: Mikä tilanne on tällä hetkellä?

GLORIA: Yksi jokaisella vastaanotolla.

MARI PAZ: Meitä kusetetaan tällä hetkellä. Meidän työmme perustuu hoivaan. Sairaanhoidajan tehtävä ei ole parantaa, me lähdemme liikkeelle hoivasta ja hoiva on henkilökohtaista. Kun teen hoivatyötä, minun on tunnettava ihminen, koska Antonio tarvitsee erilaista hoivaa kuin Vicente, vaikka he olisivat saman ikäisiä. Ja Antoniolla hoiva on eri asia kuin Vicentelle. Toisin sanoen sairaanhoidaja tekee työtä sen eteen, että ihminen olisi mahdollisimman itsenäinen omiin rajoituksiinsa nähden, tarjoaa tukea täsmällisesti kun sitä tarvitaan ja vetäytyy sitten sivuun. Opettaa, valistaa... Mitä on tapahtumassa? Lääketiede, joka sijoittaa vain resepteihin ja medikalisaatioon, ei tarvitse sairaanhoidajia, ainoastaan teknisiä apulaisia. Hoitsu antakoon pistoksia potilaiden perseisiin ja kestäköön kiltisti paineet, tämänhän voin opettaa kenelle tahansa...

GLORIA: Sairaala-apulaisten palkkaaminen tulee halvemmaksi... Arvaa paljonko maksettiin sairaanhoidajan työpaikassa, jota Andrea aikoi hakea fysioterapeuttina? 140 000 peseta [840 €].

MARI PAZ: Arvaa paljonko minulle maksettiin FUCARissa? 132 000 peseta [790 €].

GLORIA: Riistoa.

MARI PAZ: Ja koska se oli yötyötä, meille ei maksettu yöliisää, koska sehän oli yksinomaan yötyötä. Yötyö ei ole yövuoro...

GLORIA: Yötyöstä on aina maksettu, koska työtä tehdään yöllä, mikä taas rikkoo elämänrytmin. Sen takia yöstä maksetaan, ei siksi, että se olisi pelkästään yöllä tehtävää työtä...

MARI PAZ: Ja vaarallisuuden vuoksi myös. Yölisä lisättiin palkkaan ja katsottiin mahtuuko se budjettiin, ja jos ei mahdu, niin ei maksettu.

GLORIA: Mieti, miten paljon voittoa se sopimus tuotti.

MARI PAZ: Ja pomomme oli mahtava, sillä oli hyvä meininki: ”Ihan mitä haluatte.”

GLORIA: Se tienasi varmaan neljäsataa tonnia.

K: Totta kai, siksi sillä oli niin hyvä meininki (naurua)...

GLORIA: Kaiken lisäksi heidän piti tehdä työtehtäviä, jotka eivät kuuluneet heille.

MARI PAZ: Meidän ryhmässämme olimme itse vastuussa kaikesta, siksi se toimi niin hyvin. Totta kai, se oli naisryhmä. Tulimme kaikki helvetin hyvin toimeen, ja kaikki sujui nappiin. Jos oli jotain ongelmaa, tiesit, että kaikki olivat siellä. Jos riita jatkui päivällisille asti, aivan sama kuka oli kyseessä, sosiaalityöntekijä, kasvattaja, lääkäri, oli kuka oli, hän valmisti päivällisen. Muut auttoivat. Kun joku alkoi mennä henkilökohtaisuuksiin, puuttui asiaan. Jos sairaanhoitajilta puuttui jotain, sosiaalityöntekijä saattoi sanoa: ”Olen tilaamassa rokotteita, huomasin että sinulta puuttuu tuberkuliinia tuberkuloositestin tekemiseksi, tilaanko sitä sinulle?” ”Okei, loistavaa!”

GLORIA: Se toimi työntekijöiden hyvän meiningin takia, mutta minkä tähden se toimisi paskasti, koska loppupeleissä solidaarisuudesta kaveria kohtaan pidät huolta, että se toimii. Mutta et saa palkkaa tai tunnustusta, sinua riistetään.

MARI PAZ: Meillä oli tungosta, mutta se toimi, niin kituuttamista kuin olikin. Näit sen itse. Ihmiset menivät, koska heillä oli hyvä olo, koska meillä oli kaikki hyvin, he saattoivat jutella. Nauroimme, kuuntelimme musiikkia, yhtäkkiä aloimme tanssia. Se oli loistavaa aikaa. Mitä sitten tapahtui? Suurin osa meistä

lähti, ani harva jäi jäljelle, uutta porukkaa alkoi tulla tilalle ja koska uudet eivät usko, että se voi toimia, mikä sinänsä on loogista ja täysin ymmärrettävää, se meni perseelleen ja nuorten käynnit vähenivät...

GLORIA: Eikä kaupunki meinannut käyttää kahtakymmentä miljoonaa pesetää palvelukseen kolmeatoista ihmistä joka yö.

MARI PAZ: Ei tietenkään, niinpä pomomme oli hemmetin peloissaan. Ja niin se meni, niin se kaava menee.

GLORIA: Se menee. On luotava autonomisia yrityksiä, jotta ihmiset pitäisivät itseään synnynnäisenä yrittäjänä, koska olemme sisällä tässä mallissa, haluamme kaikki olla yrittäjiä ja yrittäisyys tarkoittaa leikkauksia suurempien voittojen toivossa.

MARI PAZ: Totta kai, mutta hyvällä meiningillä ja ammattitaidolla.

GLORIA: Tämä tyttö oli jo sen näköinen, että häntä olisi itekin voinut luulla narkkariksi. Tietenkään lääkärin koulutuksen saanut lääkäri ei menisi sinne töihin, palkka on paska ja täytyy vielä tehdä voileipiäkin. Totta kai, sinäkin, ymmärrätkö, sinunkin täytyy tehdä voileipiä. Sinä suostuit, koska se oli sinulle aivan sama, mutta minä sosiaalityöntekijänä en tee voileipiä. Tule sinä pomona tekemään voileipiä, minä keskityn palvelemaan, haastatelemaan, viettämään aikaa nuorten kanssa, syömään heidän kanssaan, jotta näkisin vähän missä mennään.

MARI PAZ: Koska me uskoimme, että pärjäämme, olimme todellisia masokisteja.

GLORIA: Te olitte masokisteja, koska saitte vielä paskaa palkkaa. Luulen, että se johtui siitä, että uskoit pärjääväsi, se oli itse-suojelua, koska olit töissä hyvien tyyppien kanssa. Mutta ymmärrän sitä lääkäriä. Ei siksi, että hän oli lääkäri, sama juttu jos olisi ollut kyseessä sairaanhoitaja.

K: Kuten Mari Pazin kertomasta kuulee, sosiaaliset suhteesi ovat siellä, se on sinun maailmasi ja haluat sen toimivan hyvin...

MARI PAZ: Se oli minun porukkani. Menin FUCARIin vain

ollakseni omassa porukassani, pitääkseni hauskaa. Se oli kuin terapiaa, todella puhdistava kokemus, mutta myös nuorille. He olivat perillä asioista, kertoivat mielipiteensä elämästäsi: ”Hei, mun mielestä sun pitäisi tehdä näin ja näin...” Ja sanoivat: ”Mitä te täällä teette? Mitä hemmettiä? Onko teidät heitetty pellolle jostain kun olette täällä töissä?” Yhtenä päivänä meinasin kuolla naurusta, kun joku sanoi toiselle: ”Ole sinä hiljaa, sinä, joka piikität viikossa saman verran kuin nämä tytöt tienaavat kuukaudessa.”

GLORIA: Minulta yksi potilas kysyi, miksi minä olin saanut potkut, kun olin siellä töissä ja olin mieli maassa. Mutta mistä sitä saakaan voimia... Työnteko on yksi asia, meidän työmmme on tietynlaista taistelua, jos siihen suhtautuu tietyllä tavalla, mutta on asetettava rajoja. Kohtasit hyviä ihmisiä, uskoit itseesi, se oli elämäsi paras kokemus. Mutta et kai kuvittele, että sen kaltaiset sosiaalipalvelut olisivat nuorten etujen mukaisia. Siellä se palveli heidän etujaan, koska kun te olitte siellä, suojellaksenne itseänne, löysitte hyviä tyyppejä ja päätitte: ”Täällä aiomme työskennellä parhaissa mahdollisissa olosuhteissa keskenämme, koska paikan toimintatapa on vihamielinen eikä taloudellisesti tai ammatillisesti palkitseva.”

K: Sinä et ole löytänyt itseäsi sellaisesta tilanteesta?

GLORIA– En minä, koska minulle on maksettu sen verran kuin pitääkin, mutta hei, täällä en... silloin oli töitä, vaikka olit tietoinen siitä, että toimintasi oli eräänlaista taistelua. Mutta minulle maksettiin lääketieteen ammattilaisten palkkasopimusten mukaan, vähemmästä en ole koskaan tehnyt työtä.

K: Mutta se johtuu siitä, että sinä olet tullut työmarkkinoille eri aikakaudella. Jos olisit aloittanut nyt kuten me, olisit kuin me.

GLORIA: Totta kai, mutta juuri siksi sinulla on oltava paremmat kriteerit todellisuuden arvioinnissa. Jos haluan pitää nämä ystävät, teen sen firman ulkopuolella. Enkä aio antaa sitä

tälle yritykselle. Näiden ihmisten kanssa saan jotain hyvää aikaan, mutta muualla. Tai määrittelen itse tahdin: hoidan ainoastaan välttämättömimmät asiat.

Madrid, lokakuussa 2003

4. ”Huoran ylpeyttä”. Keskustelu opiskelijan ja seksityöntekijän kanssa

Liad saapui Barcelonaan Israelin ja palestiinalaisten välistä konfliktia käsittelevän tapahtuman kutsuvieraana. Barcelonasta hän matkusti Madridiin, missä etsi yhtä aikaa työtä peep show'sta ja yhteyksiä "prostituutiomyönteisiin" naisryhmiin. Anarkosyndikalistisen ammattiliiton CGT:n tovereiden ansiosta saimme mahdollisuuden hyödyntää hänen vierailuaan Madridissa ja teimme pitkän haastattelun eräänä kuumana elokuun päivänä Eskalera Karakolan viileydessä.

K: Missä asut ja miten elätät itsesi?

V: Asun Israel-Palestiinassa, Israelin puolella. Tällä hetkellä olen opiskelija, ja pääasiallinen tulonlähteeni on kolumnin kirjoittaminen sanomalehteen. Minulla on aikomuksena tehdä bordelleissa puhelintyötä, ei prostituutiota. Aiemmin olen tarjonnut työkseni SM-palveluita dominana ja muita seksuaalisia palveluita, mutta ilman paljoakaan suoraa kontaktia, ennemminkin fantasiaihin perustuen. Olen myös tehnyt töitä stripparina peep show'ssa lasin takana ja yksityisnäytöksissä ilman lasikaappia, mutta yhtä lailla fantasiaihin perustuen. Joissain tilanteissa olen tarjonnut seksipalveluita, joihin liittyi jonkin verran fyysistä kontaktia, mutta ei täydellistä.

K: Kertoisitko meille kolumnista, jota kirjoitit sanomalehteen?

V: Se on henkilökohtainen kolumni, joten kirjoitan itsestäni ja omista kokemuksistani, pääasiassa kokemuksestani seksiteollisuudessa. Ennen kaikkea pyrin linkittämään feministisiä kysymyksiä seksityöhön ja pohtimaan, miten naiset voivat seksityön kautta saavuttaa enemmän valtaa. Yritän myös tuoda esille monia seksityöhön liittyviä eettisiä ja yhteiskunnallisia kysymyksiä. Minusta on tärkeää mainita, ettei ole kovin yleistä antaa puheenvuoroa seksityöntekijöille, ja uskon, että se oli tämän kolumnin alkuperäinen tarkoitus. Ei ole sama asia, että seksityöstä kirjoitetaan kuin että työntekijät itse saavat äänensä kuuluviin ja voivat puhua omasta puolestaan.

K: Kerro meille seuraavaksi seksityöhön liittyvästä lainsäädännöstä Israelissa.

V: Suuri osa seksiteollisuudesta liikkuu prostituution ympärillä. Muut palvelut, kuten strippausnäytökset, ovat harvinaisempia. On myös SM-palveluita, kuten jo sanoin, ja pornoelokuvia tuotetaan, mutta teollisuus perustuu ennen kaikkea prostitutioon. Prostituutio ei ole Israelissa laitonta, mutta sitä ei tunnusteta elinkeinona, minkä vuoksi sillä on lain ulkopuolinen asema. Laitonta on ainoastaan paritus, asunnon vuokraaminen prostituutiotarkoituksessa ja julkiset ilmoitukset seksipalveluista. Israelissa prostituutiota harjoitetaan pääasiassa bordelleissa eikä kadulla. Joissain tapauksissa on myös olemassa niin sanottuja ”yksityisasuntoja”, ja on naisia, jotka tekevät töitä omaan laskuunsa, mutta todellisuudessa mafia kontrolloi suurta osaa teollisuudesta, erityisesti Tel Avivissa ja Haifassa.

Israelissa on paljon siirtolaistyövoimaa, josta suuri osa on tullut maahan ihmissalakuljettajien verkostojen kautta. Maailmanlaajuisesti Israelissa on eniten tai toiseksi eniten ulkomaisia prostituoituja, jotka ovat tulleet salakuljetusverkostojen kautta. Toisaalta prostituutiota ei tietenkään pidetä työnä, ja lisäksi suurella osalla naisista ei edes ole työntekijän statusta, monilla siirto-

laisista ei ole oleskelulupaa ja salakuljetuskostojen kautta tulleet ovat konkreettisesti sidoksissa tiettyyn klubiin: kaikki nämä osatekijät yhdessä tekevät seksityöntekijöistä äärimmäisen haavoittuvaisia, mikä parantaa salakuljettajien ja bordellinomistajien mahdollisuuksia käyttää heitä hyväkseen.

Ihmiskauppiaiden ja klubin omistajien välillä on ero. Ihmiskauppiaat jättävät heidän kauttaan saapuvat naiset bordellinomistajien käsiin suuria summia vastaan. Tämä ”osto” jättää naiset velan ”pantiksi”. Toisin sanoen he joutuvat maksamaan työllään ylläpitonsa hinnan ja kaikki matkakulunsa Israeliin: paperinsa, lentolippunsa... lyhyesti sanottuna koko salakuljetusprosessin hinnan. Sen lisäksi, että ovat velkaa pöyristyttäviä summia, vailla papereita ja kontakteja, he jäävät täysin ihmiskauppaverkostojen ja klubien omistajien käsiin. Usein ihmiskauppiaat ja klubien omistajat käyttävät tätä haavoittuvaista tilaa hyväkseen ja kohtelevat heitä huonosti.

On suuri ero niiden naisten välillä, jotka ovat tavallisia siirtolaisia, ja niiden, jotka tulevat ihmiskauppaverkostojen kautta. On naisia, jotka ovat päättäneet matkustaa Israeliin laittomien siirtolaisuusverkostojen kautta, mikä merkitsee, että he maksavat yhdelle tai useammalle henkilölle laittomasta matkasta ja sen kuluista. Mutta on aivan eri asia tulla maahan ihmiskauppaverkostojen kautta ja jäädä yhden ainoan klubin valtaan, jossa sinun on pakko tehdä työtä ja tehdä kaikki, mitä käsketään, jotta voit maksaa ”panttilainaaajan” velan. Tietenkin suurin osa naisista tulisi mieluummin omin päin, etteivät he jäisi tällaisen ”panttilainaaajan” velkojen kahlitsemiksi ja jotta heillä siten olisi enemmän joustavuutta etsiä itsenäisesti töitä. Mutta kaikille se ei ole mahdollista, koska omin päin tuleminen vaatii, että on enemmän keinoja käytettävissä. On myös monia israelilaisia naisia, jotka työskentelevät prostituution parissa. Monet heistä ovat syntyneet Israelissa, mutta heillä on itäeurooppalainen tausta, ja heidän ja siirtolaisnaisten työolosuhteiden välillä on ilmeisen suuri ero.

Jos sinulla on kansalaisuus, voit ansaita puolet työsi hinnasta, etkä ole sitä velkaa kenellekään, ja pääsääntöisesti bordellinomis-tajat kohtelevat sinua paremmin. Koska prostituutio on monilla alueilla yleistä, voit myös vaihtaa paikkaa, jos et ole tyytyväinen olosuhteisiin tiettyssä paikassa.

Myös katuprostituutiota on olemassa, mutta se on epätaval-lisempaa. Useimmat kaduilla työskentelevistä naisista eivät voi työskennellä bordelleissa, koska he ovat esimerkiksi transseksuaa-leja ja narkkareita, joita ei palkata. Kuten jo mainitsin, on nai-sia, jotka eivät tee töitä bordellissa vaan omaan laskuunsa. Heillä on asunto ystävän kanssa ja he tekevät töitä yhdessä. Heidän olosuhteensa ovat paljon paremmat, mutta samalla se merkitsee ryhtymistä yrittäjäksi, mikä tuo mukanaan riskejä, koska kuten sanottu asunnon vuokraaminen suorien seksipalveluiden tarjoa-mista varten (prostituutio) on laitonta. Jos jätät kiinni, joudut hyvin hankalaan tilanteeseen, ja jos asunnossa lisäksi työskentelee muita naisia, sinua voidaan syyttää parituksesta, mikä tarkoittaisi joutumista kahteen syytteeseen.

Haluaisin mainita kaksi asiaa poliisiin ja mafian välisestä suh-teesta. Mafia kontrolloi suurta osaa seksiteollisuudesta, erityisesti Tel Avivissa, missä poliisi ei puutu asiaan. Emme ole varmoja, mutta oletamme, että mafian ja poliisin välillä on sopimus. Var-masti poliisi pitää liian vaarallisena tehdä iskuja mafian valvomiin paikkoihin, kun taas Jerusalemissa ja muualla, missä mafia ei ole yhtä vahvasti läsnä, poliisi tekee jatkuvasti ratsioita. On ilmeistä, että seurauksista kärsivät nimenomaan naiset, koska monilla ei ole papereita, ja myös prostituution lain ulkopuolisen luonteen takia. Kun nainen pidätetään tehdessään työtä, kadulla tai asun-nossa, synnä on usein oleskeluluvan puute tai työnteko ilman työ lupaa. Ironista kyllä, niissä tapauksissa prostituoitu saa työn-tekijän aseman ja häntä voidaan syyttää laittomasta työnteasta, ilman asianmukaisia papereita. Toisaalta Jerusalemin ratsioiden yhteydessä yritetään syyttää parituksesta henkilöä, joka yleensä ei

ole itse parittaja, vaan esimerkiksi nainen, joka on töissä tiskillä tai johtajana.

Toinen aihe, josta haluaisin puhua liittyy työn laillisuuteen. Kuten on käynyt ilmi, prostituutio on työtä ilman laillista statusta, kaikki ansiot ovat pimeää rahaa, käteistä, eikä minkään lajin sosiaaliavustuksia ole saatavilla. En tiedä yhtäkään tapausta, jossa nainen olisi mennyt verovirastoon tekemään veroselvitystä ja maksamaan sosiaalikuluja ollakseen oikeutettu sosiaaliturvaan. Oletan kuitenkin, että jos niin tapahtuisi, he eivät tietäisi miten luokitella meidät, mihin taloudellisen toiminnan kategoriaan sisällyttää meidät, pääasiassa byrokraattisista syistä. Minua ei pidetä palkansaajana, koska työnantajani, joka on parittaja, ei ikinä myöntäisi, että olen hänen palveluksessaan. Lähinnä olen freelancetyöntekijä, mutta minulla ei ole kuitteja joilla tehdä selvitystä tuloistani. Enkä toki voi olla yrittäjäkään, koska on laitonta olla tämänkaltaisen yrityksen omistaja.

K: Voisitko kommentoida prostituution tilannetta globaalisti, ja mobilisaatio- ja järjestäytymistyötä seksiteollisuuden saralla?

V: Seksiteollisuuden sisäinen mobilisaatio ja järjestäytyminen, eli taistelu siitä, että seksityö tunnustettaisiin työksi, ja taistelu työntekijöiden oikeuksien puolesta, on teema, joka nousi pinnalle Yhdysvalloissa 1990-luvun alussa.

Varsin monien seksityöntekijöiden ammatillinen järjestäytyminen ja muutaman prostituoitujen kollektiivin muodostuminen ovat siitä lähtien vieneet tilannetta eteenpäin, samoin kuin se, että seksityöläisten kollektiivit ovat saaneet virallisia edustajia hallintoon. Yksi näistä kollektiiveista toimii San Franciscossa, ja sillä on edustus ammattiliitossa. Isossa-Britanniassa on myös äskettäin perustettu prostituoitujen ammattiliitto, joka on yhteydessä viralliseen ammattiliittoon. Lisäksi Kalkutassa ja Hongkongissa vaikuttaa olevan joitain ammattiliittoja, jotka saavat hallituksen tukea.

Toisaalta eri aloille, muun muassa prostituutioon, töihin

haluavien naisten siirtolaisuus on kasvussa. Siirtolaisuuden kasvun myötä perustettiin 1990-luvulla järjestö nimeltä ”Naiskaupan vastainen koalitio”. Se on luultavasti suurin ja vahvin prostituution täydellistä lakkauttamista ajava järjestö. Siihen aikaan järjestö pyrki saamaan kansainvälistä huomiota ennen kaikkea Thaimaan seksiturismin ongelmille, ja se pyrki tuomaan tämän teeman kansainväliselle asialistalle. Toinen seksiturismiin liittyvä tapahtuma oli vuoden 1996 kansainvälinen manifesti prostituutiosta. Manifestin olivat kirjoittaneet järjestäytyneet prostituoituidut, joilla oli joukko vaatimuksia, mutta se ei levinnyt kovin laajalle.

Samaan aikaan, kun tietyt prostituutioon, siirtolaisuuteen sekä naiskauppaan ja sen seurauksiin liittyvät ongelmat lisääntyvät, on nähtävissä, että suurin osa seksiteollisuudessa työskentelevistä naisista ei jää paikoilleen. Sen sijaan he päättävät muuttaa paikkoihin, joissa heillä on mahdollisuus ansaita paremmin. Köyhistä Itä-Aasian maista, esimerkiksi Filippiineiltä, lähtee paljon naisia Thaimaahan. Thaimaalaiset puolestaan lähtevät Australiaan, missä heitä pidetään eksoottisina ja arvostetaan sen takia, kun taas australialaiset lähtevät Japaniin, missä heidän vaaleuttaan pidetään arvossa ja he ansaitsevat enemmän rahaa. On jopa yhdysvaltalaisia naisia, jotka valitsevat työnteon Japanissa. Itäeurooppalaiset naiset puolestaan muuttavat Länsi-Eurooppaan... ja niin edelleen. Siirtolaisuuden merkitys on siis yhä suurempaa, ja myös ihmiskauppa lisääntyy. Koska tilanne on yhä näkyvämpi, naiskaupan vastaiset ryhmät (joista suurin osa vaatii prostituution lakkauttamista) ovat voimistuneet ja saaneet enemmän valtaa tuottaa painetta.

Yhdysvaltain hallituksessa ja YK:ssa on hyvin vaikutusvaltaisia ryhmiä. Niiden YK:ssa tekemän työn takia tilanne on polarisoitunut. Poliitikot ovat katsooneet, että heidän on pakko joko asettua prostituution puolelle, ja siten tunnustaa, että työntekejiöllä on oikeus tehdä seksityötä, legitimoida heidän valintansa,

ja antaa heille mahdollisuus parantaa olosuhteitaan, tai asettua sitä vastaan, eli vaatia prostituution lakkauttamista. Prostituution lakkauttamisen kannattajat kuuluvat usein humanitaarisiin järjestöihin, jotka tekevät töitä prostituoitujen *hyväksi*, kun taas prostituutiomyönteiset ryhmät työskentelevät heidän *kanssaan* ja ovat usein prostituoitujen itsensä muodostamia ryhmiä.

Lakkauttamisen kannattajat eli abolitionistit työskentelevät sosiaalisissa ja humanitaarisissa ohjelmissa, eivät edistyksellisissä tai poliittisissa projekteissa. Yleensä abolitionismi merkitsee naisten näkemistä uhreina, ja vaikka abolitionistit eivät yleensä pyri lakkauttamaan suoraan prostituoitujen työtä, he pyrkivät tekemään parituksesta ja punaisten lyhtyjen alueiden perustamisesta laitonta. He käyttävät verukkeena naisten asemaa, siitä huolimatta että useimmiten nämä toimenpiteet ajavat prostituoidut yhä haavoittuvaisempaan asemaan.

Abolitionistien humanitaarinen diskurssi on auttanut heitä luomaan tiiviit suhteet niin hallitukseen kuin erilaisiin YK:hon liittyviin kansainvälisiin organisaatioihin. Heidän valtansa kasvaa jatkuvasti. Esimerkiksi Naiskaupan vastainen koalitio on kansainvälisen mittakaavan järjestö, jolla on erittäin vahva lobbauksasema. Yleisesti ottaen prostituution lakkauttamista vaativien ja prostituutiota tukevien ryhmien välillä on jyrkkä kahtiajako, vaikka molemmat vakuuttavat olevansa feministejä. Naiskaupan vastaisen koalition mukaan kaikki prostituutio, kaikki seksityö on loukkaavaa ja heikentää naisten asemaa yhteiskunnassa. Ryhmät, jotka kannattavat prostituutiota ja järjestäytymistä seksityöntekijöiden oikeuksien parantamiseksi puolestaan sanovat, että prostituutiota tulee aina olemaan olemassa, ja kun prostituoitujen oikeuksia ei tunnusteta, naiset jaotellaan hyviin ja huonoihin, vaimoihin ja huoriin. Lisäksi nämä ryhmät tekevät eron niiden naisten välillä, jotka ovat valinneet työn seksialalla, ja niiden, jotka ovat uhreja syystä tai toisesta.

Koska kiista kiihtyy koko ajan ja Naiskaupan vastaisella koa-

litiolla on kansainvälisesti paljon valtaa, YK on päättänyt ottaa abolitionistisen kannan, samoin kuin Yhdysvaltain hallitus. Yhdysvaltain hallitus on myös jo ryhtynyt joihinkin prostituution lakkauttamiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Yhteenvetona, abolitionistiset ryhmät ovat voimakkaampia ja niillä on yhteyksiä hallitukseen, koska ne ovat humanitaarisia eivätkä edistyksellisiä tai todelliseen yhteiskunnalliseen muutokseen tähtääviä.

Äskettäin USA:ssa julkaistiin manifesti USAIDin rahoituksen lakkauttamiseksi. USAID on yhdysvaltalainen virasto, joka jakaa rahoitusta monenlaisille kansainvälisille humanitaarisille järjestöille, niiden joukossa muutamia, jotka työskentelevät prostituutioteeman parissa. Manifesti vaati USAIDia katkaisemaan rahoituksen järjestöiltä, jotka pitävät prostituutiona legitimiä työmuotona. Tämä on erittäin vakava asia. Se merkitsee, että rahoitus on vedetty pois kaikilta ryhmiltä, jotka työskentelevät prostituoitujen kanssa ja tunnustavat heidät seksialan työntekijöiksi, vaikka niiden työ olisi yksinkertaisesti opettaa heitä lukemaan ja kirjoittamaan tarjotakseen heille muita mahdollisuuksia työmarkkinoilla. Näkemämme kehitys siis tähtää määrätyn prostituutiota koskevan näkemyksen hegemoniaan, johon kuuluu, että kaikkia seksityöläisten oikeuksia ja prostituoitujen järjestäytymistä puolustavia ryhmiä pidetään käytännössä laittomina ja epälegitiimeinä ja niiden on asetettava vastakkain kansainvälisten hallintoelinten ja YK:n kanssa, jotka kääntävät niille täysin selkensä.

Toinen syy siihen, että Naiskaupan vastainen koalitio on kyennyt tuottamaan painetta niin korkeilla tasoilla ja niin suurin vaikutuksin, on niiden liittoutumisessa kristillisten fundamentalistiryhmien kanssa, jotka niin ikään vastustavat seksityötä. Nämä kristityt ryhmät ovat hyvin vaikutusvaltaisia, mikä tekee varsin epäilyttävää siitä, että molemmat ryhmät ovat liittoutuneet ja yhdistäneet agendansa levittääkseen yhtä ainutta näkemystä seksityöstä.

Yhdistääkseen voimiaan kansainvälisen mittakaavan vastarintaan myös prostituutiomyönteiset ryhmät ovat liittymässä yhteen ihmisoikeusjärjestöjen, työntekijöiden ja siirtolaisten oikeuksia ajavien järjestöjen ja seksityöntekijöiden järjestöjen kanssa, muodostaakseen vahvan kansainvälisen koalition, joka voisi toimia vastavoimana YK:lle ja vastaaville tahoille.

K: Miten tämä liitto seksityöntekijöiden ja ihmisoikeus- ja ammattiryhmien ynnä muiden välillä on toiminut? Mitä sinulle merkitsee seksityöhön perustuva aktivismi?

V: Seksityöntekijöiden liittoutumisessa erilaisten työntekijäjärjestöjen, maahanmuuttajatyöntekijöiden oikeuksia puolustavien ryhmien ja ihmisoikeusryhmien kanssa on se hyvä puoli, että pidetään selvänä, että seksityöntekijöillä on oikeuksia, he ovat legitiimejä työntekijöitä ja ansaitsevat näin ollen samat oikeudet kuin muutkin työntekijät. Tässä mielessä siitä tulee työtaistelua, vaikka se on samalla taistelua abolitionisteja vastaan.

Seksityön tunnustaminen työksi ei ole mitenkään uutta eikä se ole minun keksintöni. Kuka tahansa seksiteollisuudessa työskentelevä nainen tietää tekevänsä työtä, koska se on hänen toimeentulon lähteensä, eikä se lakkaa olemasta työtä siksi, että se on seksuaalista. Sitä tehdään nimenomaan rahan ansaitsemiseksi. Parantaakseen seksityöntekijöiden olosuhteita on välttämätöntä pitää mielessä, että kaikki erilaiset seksiteollisuuteen kuuluvat työt muistuttavat toisiaan. Työ kokonaisuudessaan, vuorovaikutus asiakkaiden kanssa, tapa ansaita rahat, ovat aina samanlaisia. Ainoastaan työolosuhteet vaihtelevat työstä toiseen. Jotta niitä voitaisiin kohentaa, jotta saataisiin palkkoja nostettua ja työolosuhteita parannettua, meidän on tunnustettava työntekijöiksi.

Taistelu seksityöntekijöiden oikeuksien puolesta on ollut aina samanlaista. Eräs ystäväni, jonka kanssa olin töissä peep show:ssa, sai kaksi kertaa potkut. Hänet potkittiin pihalle selkeästi sen takia, että hän vaati koko ajan enemmän oikeuksia ja oli tietoinen omasta arvostaan. Hän aiheutti liikaa ongelmia johdolle.

Koska hän oli ollut siellä töissä jo jonkin aikaa, omistajat halusivat ottaa jonkun hänen tilalleen voidakseen tarjota asiakkaille uusia naisia. Hän kääntyi ensiksi ammattiliiton puoleen. Olen ollut seksialan työpaikoissa, joilla naisten kesken vallitsi paljon suurempi halu järjestäytyä ja vaatia parempia oikeuksia kuin muilla ”kunnollisemmilla” työpaikoilla. Seksityöntekijät ovat paljon tietoisempia tarvittavista muutoksista. Muutosten tiellä ovat huonot työolosuhteet ja joissain tapauksissa orjuuden kaltaiset tilanteet, jotka estävät järjestäytymistä. Toinen este on seksityöntekijöiden leimaaminen uhreiksi. Olen tavannut naisia, jotka ovat joutuneet abolitionistien aivopesemiksi toimiessaan prostituoituna ja alkaneet nähdä itsensä uhreina. He eivät ajattele itseään työntekijöinä, eikä heille siksi ikinä tulisi mieleenkään vaatia parempia olosuhteita. Kun he kääntyvät toisen prostituoidun puoleen, tavoitteena ei ole järjestäytyä, vaan hakea emotionaalista tukea kestääkseen olosuhteita edelleen. Tämä on yksi abolitionismin ongelmista.

Mitä aktivismiin seksityössä tulee, on kaksi asiaa, jotka ovat riippuvaisia toisistaan. Yksi on taistelu oikeuksien puolesta, joita aletaan saavuttaa kun seksityö lakkaa olemasta tabu, kun se on legitimoitu ja tunnustettu työksi. Tämä merkitsee myös sen stigman poistamista, joka liittyy seksiin ylipäättään. Eli jotta seksityö saisi työn aseman, sekä seksialan töiden että seksin itsessään pitäisi olla vähemmän tabu.

Jotkut ihmiset vastustavat tätä, koska seksipalveluiden kalleus perustuu juuri siihen, että ne ovat tabu. Seksityön hintaa nostaa se, ettei ole keinoja saada seksiä tai tietynlaista seksiä ilmaiseksi. Paikoissa joissa seksityö on laillistettu, on huomattu seksin hinnan laskeneen, naiset ansaitsevat vähemmän rahaa. Uskon kuitenkin, että se yleisesti ottaen olisi eduksi. Senkin takia, että pidän vähemmän tukahduttavia kulttuureita, joissa on vähemmän seksiin liittyviä tabuja, kokonaisuudessaan terveellisempinä, liittyi se sitten seksityöhön tai ei.

Minulle on tärkeää tuoda esiin, että seksityöntekijä ja aktivisti saa oman työnsä kautta enemmän valtaa. Viittaaan siihen, että perinteisesti naiset ovat erottuneet miehistä seksuaalisten kykyjensä takia. Taito vetää miehiä puoleensa ja vietellä heidät on tehnyt naisista paljon miehiä vahvempia, ei fyysisesti mutta kylläkin sen vallan kautta, joka heillä on näihin nähden, ja kyvyn muuttaa tämä valta työkseksi, toiminnaksi, rahan lähteeksi. Uskon, että tämä on kaikkia naisia yhdistävä universaali piirre, mutta se on ristiriidassa kansainvälisten stereotyyppien kanssa, joita prostituoiduista on. Heidät on tapana esittää köyhinä naisina, narkkareina, puolustuskyvyttöminä uhreina, jotka ovat päätyneet surkeaan tilanteeseen. Tämä ristiriita syntyy kyvyttömyydestä erottaa itse seksityö niistä olosuhteista, joissa työtä tehdään.

Työ seksiteollisuudessa on aina samanlaista. Se perustuu aina siihen, että päästää valloilleen omat kykynsä vietellä. Työolosuhteet tekevät kaikista tilanteista erilaisia ja sijoittavat naiset erilaisiin epäedullisiin asemiin. Esimerkiksi työ, jonka suoritan huoneessa asiakkaan kanssa, se miten hänet viettelen, miten saan hänet tekemään kuten haluan, käyttämäni keinot, ovat aina jotain universaalia. Se, mikä kuitenkin vaihtelee, on paljonko minulle maksetaan, paljonko valtaa asiakkaalla on minuun, millainen on suhteeni parittajaan ja onko tällä tarjota minulle työtä. Kaikki nämä asiat vaikuttavat osaltaan työolosuhteisiini. Samoin taistelu olosuhteiden parantamiseksi muistuttaa muiden alojen työtaisteluita. Jos ajattelemme seksityötä työtehtävänä, ammatina, voimme kohentaa prostituoitujen oloja ja parantaa naisten asemaa. Ei heikentää, vaan parantaa heidän asemaansa, koska itse asiassa me seksityöntekijät pidämme arvossa ja hyödynnämme parhaamme mukaan niitä resursseja ja kykyjä, joita naisilla on tarjota kulttuurille sen sijaan, että tukahduttaisimme ne tai esittäisimme ne huonona asiana.

K: Uskotko, että liittyminen ammattiliittoihin olisi tehokas tapa parantaa työolosuhteita seksialalla?

V: Totta kai, pidän järjestäytymistä oikeuksien parantamiseksi erittäin tärkeänä. Yleisesti ottaen seksityöntekijöiden liittyminen liittoihin antaa heille legitiimimmän aseman työntekijöinä, ja tässä mielessä ammattiliitot ovat hyödyllisiä. Maailmanlaajuisesti olosuhteet eroavat paljon toisistaan.

Esimerkiksi Yhdysvalloissa prostituutio on täysin laitonta ja sen jättäminen rankaisematta on välttämätöntä. Siis ei laillistaminen vaan rankaisematta jättäminen, koska laillistaminen tarkoittaa valtion valvontaa, kun taas rankaisematta jättäminen tarkoittaa, että kaikki voivat harjoittaa sitä kuten haluavat. Muissa maissa prostituutio jää lain ulkopuolelle, ja sen legitimointi on tärkeää. Se vaatii tietysti tavanomaisen järjestäytymisprosessin kollektiivien ja lobbareiden muodostamiseksi, oli niiden tarkoitus sitten vastustaa hallituksen politiikkaa tai luoda vastarintaa työnantajille. Tällä prosessilla on sama merkitys muilla ammattialoilla. Ongelmat eroavat paikasta toiseen, ja vaikka myös tarvittava järjestäytymismuoto vaihtelisi, yleensä syntyy samankaltaisia prosesseja. Kaikilla seksialan työpaikoillani ongelmat muistuttivat läheisesti sovinnaisen työpaikan ongelmia, missä ammattiliittoon liittyminen on naisten ainoa vastarinnan keino. Siitä huolimatta se on ongelmallista, sillä on olemassa korruptoituneita ammattiliittoja, jotka työskentelevät yhdessä hallituksen kanssa. Ne ovat miesten muodostamia ja ajavat miesten poliittisia tavoitteita, ja niillä on sopimuksia niin työnantajaliittoon kuuluvien yksityisyritysten kuin hallituksen kanssa. Kaikki nämä tekijät muodostavat esteitä liittoon liittymiselle. Mutta tässäkin näemme, että nämä ammattiliittojen ongelmat ovat tavallisia kaikilla työaloilla, ne kaivavat maata työntekijöiden jalkojen alta jättäen heidät ilman valtaa, ja sitä tapahtuu myös seksialalla.

Voin antaa tästä esimerkin: tällä hetkellä Israelissa useiden seksiyritysten parittajat yrittävät järjestäytyä painostaakseen hallitusta laillistamaan prostituution. Tosiasiassa he näkevät sen mahdollisuutena hyötyä laillistamisesta, joka toteutettaisiin niin, että

naiset ansaitsisivat vähemmän ja he itse enemmän, eikä heitä myöskään enää voitaisi pidättää. Eräs abolitionistinen feministiryhmä taistelee tätä vastaan ja haluaa tehdä prostituutiosta kokonaan laitonta, perusteenaan suojella sillä tavoin naisia parittajilta ja heikentää näiden valtaa. Tietenkin olen samaa mieltä siitä, että parittajilla pitää olla vähemmän valtaa ja naisilla enemmän, mutta minusta aiheen käsitteleminen näistä kahdesta näkökulmasta sotii mitä tahansa edistyksestä näkökantaa vastaan. Jos joku ryhmä painostaa hallitusta, sen pitäisi olla oikeuksiaan puolustavat seksityöntekijät, jotka haluavat kyllä laillistaa prostituution, mutta eri ehdoilla kuin parittajat. Vahva ammatillinen edustus antaisi mahdollisuuden muodostaa vahva painostusryhmä, joka loisi vastapainoa parittajille ja yritysten omistajille ja varmistaisi oikeutemme työntekijöinä.

Jonkin aikaa sitten työskentelin Yhdysvalloissa peep show'ssa. Sillä oli yhteyksiä toiseen paikkaan, jossa naiset onnistuivat muodostamaan ammattiyhdistyksen. Sen ansiosta tapahtui merkittäviä parannuksia, ei ainoastaan työolosuhteissa, vaan myös siten, että naisten valta suhteessa yrityksen johtajiin kasvoi. Aivan kuten muillakin työpaikoilla, jos työntekijöillä on enemmän valtaa, ketään ei enää voida irtisanoa niin helposti. Prosessin aikana esiin nousseet ongelmat ovat tyypillisiä mille tahansa työpaikalle, jolla työntekijät yrittävät järjestäytyä. Heti kun työnantajat huomaavat mitä on meneillään, he alkavat arvailla, ketkä ovat mukana, yrittävät antaa heille potkut jollakin tekosyyllä, palkkaavat asianajajia hajottamaan ammattiyhdistyksen ja yrittävät murtaa sen keinolla millä hyvänsä, palkkaavat naisia ilmiantajiksi...

Asioita vaikeuttaa entisestään se, että monet yritykset ovat pieniä ja monet naiset työskentelevät bordelleissa. Yhden paikan järjestäytyminen ei vaikuta muiden paikkojen työoloihin. Usein ihmiskauppiaille ja omistajilla on enemmän kuin yksi yritys, mikä tekee heille mahdolliseksi antaa naisille potkuja vähän väliä ja palkata uusia naisia. Tämä tekee ammattiyhdistystoiminnasta

vaikeaa, mutta jos sitä tapahtuisi suuressa mittakaavassa, naisilla olisi enemmän valtaa suhteessa ihmiskauppiaisiin ja järjestäytyneeseen mafiaan. Kuitenkin niin kauan kuin pimeät markkinat ja ihmiskauppiat pelaavat yhteen, se on todella vaikeaa ja vaarallista, ja naiset ovat tästä erittäin tietoisia.

Toinen asia, jota henkilökohtaisesti kannatan, on harkittu kulutus. Tämä keino ei ole seksityöntekijöiden käsissä, vaan niiden, jotka kuluttavat seksipalveluita. Tämä merkitsee, että niiden, joilla on mahdollisuus mennä mihin tahansa bordelliin ja palkata kuka tahansa prostituoitu, pitäisi varmistaa hankkivansa palveluita vain niiltä, joilla on parhaat olosuhteet, tukeakseen heitä ja boikotoidakseen niitä, jotka kohtelevat naisiaan huonosti. Se on ehdottomasti kuluttajan vallan käyttöä. Vaikka olisi feministi ja vastustaisi naisten tai alaikäisten salakuljetusta tai mitä ikinä, ei tarvitse lakata kuluttamasta seksiä, vaan suunnata rahansa tehokkaammin. Itsekin seksityöntekijänä olen tietysti sitä mieltä, että naisille pitää antaa juomarahoja ja maksaa vakiintuneita hintoja enemmän, sillä mitä enemmän he tienaaavat, sitä vähemmän eriarvoisessa asemassa he ovat suhteessa parittajaan. Juomarahoja ei yleensä jaeta parittajan kanssa, vaan ne saa pitää kokonaan, mikä merkitsee, että saa pitää suuremman osan työnsä tuloksista.

Haluan myös lisätä, että koko seksiteollisuuden työntekijöiden yhtenäisyys on välttämätöntä, niin taistelussa seksityön legitimaatiosta kuin sen kannalta, että työntekijät tunnustettaisiin työntekijöiksi. Ennen kaikkea siksi, että eri seksialan töiden välille syntyy helposti hierarkioita (pornonäyttelijät, eroottisten linjojen puhelintyöntekijät, strippiklubien tai tanssinäytösten työntekijät, SM-ammattilaiset), samoin kuin prostituution eri muotojen (kadulla, kodeissa, bordelleissa, klubeilla, ”aukioilla” ja niin edelleen). Esimerkiksi strippari sanoisi: ”Minä en ole prostituoitu, olen parempi ja kuulun ylempään luokkaan”. Tai kotona työskentelevä hyvin ansaitseva prostituoitu saattaisi sanoa: ”Minä en tee työtä kadulla, joten olen parempi.” Yhteiskunnan silmissä

olemme kuitenkin kaikki samanlaisia. Tarkoitan sitä, että on yhtä vaikea myöntää julkisesti olevansa strippari tai SM-ammattilainen kuin myöntää olevansa prostituoitu. On hyvin tärkeä muistaa, että työ on samankaltaista ja toistan, ainoastaan työolot ja palkkaus vaihtelevat. Suorittamamme työ on tunnetasolla samanlaista, ja myös statuksemme yhteiskunnan silmissä on sama. Tämä vaikuttaa paljon siihen, miten perheemme suhtautuu meihin, ja miten poliisi ja laki kohtelevat meitä. Jotta voisimme järjestäytyä, naisten ei pidä hajaantua tai jakaantua hierarkisiin kategorioihin, koska juuri siihen abolitionistit pyrkivät. He koettavat erottaa meidät sanomalla: ”Sinä tienaat hyvin, sinulla on selvästi ollut vaihtoehtoja, toisin kuin useimmilla, jotka eivät työskentele seksiteollisuudessa omasta valinnastaan.” Tosiasiassa muut tekijät vaikuttavat siihen, että joidenkin asema on parempi kuin toisten: syntyperäisyys, nuoruus, kauneus, kielitaito. Abolitionistit tekevät erotteluja, joiden tarkoitus on tosiasiassa määritellä, kuka on uhri ja kuka ei ole, tai pikemminkin, minkä tyyppinen uhri olet. Samalla ne pitävät yllä käsitystä, jonka mukaan suurin osa siirtolaistaustaisista seksityöntekijöistä on köyhyyden uhreja, kun taas loput ovat patriarkaalisen yhteiskunnan uhreja (paheellisia naisia). Esimerkiksi kun nainen joutuu Israelissa oikeuteen, häntä puolustetaan usein sanomalla: ”Naisparka, hän ei tiennyt, mihin oli tulossa, hän ei tiennyt päätyvänsä prostituoiduksi, ja sen takia hänet tulisi vapauttaa, sen takia häntä pitäisi kohdella hyvin.”

Mitä sillä halutaan sanoa? Jos tiesit tulevasi työskentelemään prostituoituna, muttet tiennyt missä oloissa, tekeekö se sinusta rikollisen? He yrittävät jakaa meidät uhreihin ja huonoihin tai siveettömiin naisiin. He korostavat sitä eroa, että hyvät naiset ovat köyhiä naisia, jotka ovat joutuneet ihmiskaupan, salakuljettajien ja muiden verkostojen kynsiin, kun taas huonot naiset ovat halunneet kohentaa olojaan valitsemalla kannattavamman työn, joka vastaa heidän elämäntoiveitaan, taitojaan ja kykyään hyödyntää niitä. Jotta voisimme järjestäytyä työolojen paranta-

miseksi, on siis tajuttava, että seksityön eri muodot ovat samanarvoisia, ja peräänkuulutettava yhtenäisyyttä ja solidaarisuutta kaikenlaisten seksityöntekijöiden kesken. Muilla tavoin emme voi kohdata edes omaa kaupunginosamme, saati sitten lainsäädännöllisiä voimia.

Haluaisin lisätä vielä yhden asian. Kun minua pyydetään määrittelemään itseni, määrittelen aina itseni huoraksi. Heurekaksi sanon huora, ottaakseni termin haltuun. En käytä sanaa prostituoitu, joka englanniksi määrittelee nimenomaan, mitä teet. Huora puolestaan on halventava ilmaus, jolla määritellään myös kuka tahansa ”helppo” nainen, kaikenlaiset huonot naiset, tai kenet vaan, joka työskentelee seksiteollisuudessa. Sanan uudelleenmäärittely ja haltuunotto, sen käyttäminen ylpeydellä – se mitä USA:ssa kutsutaan ”huorien ylpeudeksi” (*whore pride*) – antaa mahdollisuuden legitimoida jotain, tehdä siitä hyväksyttävää. Lisäksi se poistaa erot, koska se ei vaadi minua selittelemään tai oikeuttamaan tekemisiäni hierarkkisella tasolla. Olen sananmukaisesti huora, ja jos onnistun kääntämään sen positiiviseksi asiaksi ja pitämään sitä arvossa, se antaa minulle lisää liikkumavaraa.

Madrid, elokuu 2003

Prekaareja tarinoita

1. Ruumis ruumis ruumis

Prekarisoidut asemat vallitsevassa symbolisessa järjestyksessä
vastaavat prekarisoituja asemia työsuhteissa
Kun ääni on ruumis, uni on ruumis, kun
työ alkaa tuntua ruumiissa, kehoni
muuttuu hermostuneeksi. prekaarisuus siivilöityy lävitseni.
muokkaan ruumistani oletusten mukaiseksi. ruumis on vasta-
rinnan paikka,
neuvottelun tila.

työn kivulias kielioppi,
kielioppi, sisäistetty, pankkiautomaatin kitsas suu on
vain yksi ruumiini säröistä, ja se on epävarma. aika ja raha
sekoittuvat. suljen metrossa silmäni ja kuuntelen
tehdasta.

kehoni on hermostunut,
ero on puute / ero puutteena
epänormatiivinen ruumis / prekaari ruumis / hierarkioita
taivuttava prekaarisuus

2. 30 neliömetrin elämä

Palkkatyöelämäni alkoi 1980-luvun Argentiinassa. Tein seitsemän tunnin päivää pankkisektorilla, nautin lomaeduista ja lisistä. Elettiin sotilashallituksen viimeisiä vuosia, jolloin syntyi ensimmäinen lakko diktatuuria vastaan. Sitä seurasi Falklandin sota, jossa valtava määrä minun sukupolveni poikia kuoli. Muistan vieläkin ensimmäisen kohtaamiseni Las Madres de la Plaza de Mayo -järjestön kanssa matkalla töihin. Eräänä joulukuisena päivänä raivokkaasti aseistetut ratsupoliisit olivat saartaneet äidit ja heidän liepeillään pyörivän pienen ihmisjoukon Buenos Airesin keskustaukion sivukadulle. Se oli äitien mielenosoitusmarssi, Marcha de la Resistencia. Ahdistus puristi rintaani. En tiennyt kovinkaan hyvin, millainen näytelmä oli kyseessä, mutta silti tärisin ahdistuksesta. Vielä kaksikymmentä vuotta myöhemmin tiedän, että tuo kauhun kokemus vaikutti perustavalla tavalla subjektiivisuuteni muodostumiseen.

Tuolloin työ oli minulle väline, työkalu, jolla saatoin kustantaa todelliset kiinnostuksen kohteeni: opiskelut, matkat, ulkona käymisen, sosiaalisen elämän, oman asunnon vuokran... Työaika ja vapaa-aika rajautuivat tiukasti erilleen toisistaan. Vietin suuren osan vapaa-ajastani luennoilla, jotka usein kestivät iltakuudesta yhteentoista saakka. Kaksikymppisenä vietin lukuisia viikonloppuja opiskellen ja lukien tentteihin opiskelukavereideni kanssa,

joista pikkuhiljaa muotoutui toinen perheeni.

Koulusta töihin, kotoa yliopistolle. Muuntautumiseni palkkatyöläiseksi viskasi minut junaan, joka kuljetti minut vain kahdenkymmenen kilometrin päähän kotoa, mutta viitoitti minulle uuden tien. Tuolla tiellä minun oli rakennettava todellisuutta, joka ei ollut minua varten, jota ei löytynyt tilastoista. Työnteke avasi myös oven uuteen kaupunkiin, Buenos Airesiin. Muutaman vuoden kuluttua jätin lopullisesti espanjalaisten ja italia-
laisten siirtolaisten kansoittaman esikaupunkialueen, jolla olin kasvanut, ja muutin asumaan yksin pääkaupunkiin. Tämä oli ensimmäinen poismuutonni, radikaalein, vaikein ja lopullisin.

Työelämään siirtyminen edellytti myös poliittista aktivoitumista ja ammattiyhdistystoimintaan vihkiytymistä. Argentiinan vaikutusvaltaisimpiin kuuluvan yksityispankin virkailijana työskentely merkitsi lakkovartioihin ja työläisneuvostoihin osallistumista, mutta myös ay-aktivistien metelöintiä, kun he yllyttivät lakkoon, pärisyttivät rumpuja, kiipesivät palvelutiskeille ja pitivät puheita megafoni kädessä. Meitä oli yhteensä yli viisikymmentä, kaikki hyvin nuoria naisia. Juuri tuo kontakti työelämään ja myöhemmin ay-toiminta ajoi minut opiskelemaan sosiologiaa. Halusin oppia ymmärtämään maailmaa, joka ylisi ympärilläni. Yliopistossa minulle paljastui maani historia, josta en siihen asti ollut tiennyt mitään. Tapasin maanpaosta palanneita ihmisiä, ja se avasi silmäni kokonaiselle vaiennetulle maailmalle. Vuotta myöhemmin jätin ammattiliiton ja siihen liittyneen poliittisen puolueen. *Demokratian paluusta* oli nyt kolme vuotta, ja kaikki euforia, kaikki innokkaat odotukset olivat kadonneet kuin tuhka tuuleen. Poliittisten puolueiden hallitsemien suurten kansanliikkeiden aika oli päättyneessä. Edessä oli pitkä lannistumisen, eristyksen ja yleisen apatian aikakausi.

Voi sanoa, että ensimmäiseksi sosiaalistuin sellaiseen työn organisoinnin muotoon, joka oli jo silloin kuolemassa sukupuuttoon. Irtisanouduttuani pankista työni olivat epävakampia

ja määräaikaisempia – ja elinoloni siksi prekaarimpia. Kuvittelin tuolloin, että olin valinnut tilanteeni; jälkepäin en ole enää niinkään varma siitä. Opintojen päättäminen oli ensiarvoinen tavoite, jonka ympärillä kaikki muu pyöri.

1990-luvun alkuvuosina saavuin Espanjaan. EU-passin saaminen ei pelastanut minua joutumasta ajelehtimaan pitkän Espanjan kotityömarkkinoita. Kahden vuoden ajan hoidin lapsia, minkä myöhemmin yhdistin työskentelyyn erään hammaslääkäriklinikan vastaanottovirkailijana. Vielä myöhemmin kuvaan tuli myös palkaton työ (jota kaunistellen kutsutaan harjoitteluksi) eräessä kansalaisjärjestössä. Kun luin hyväksi vanhoja yliopisto-opintojani, opetusministeriö katsoi, että minun tuli täydentää tutkintoani väestötieteellä, antropologialla ja sosiologian teorialla. Näkemystä oli vaikea ymmärtää tiukan akateemisesta näkökulmasta: Madridin Universidad de Complutensen politiikan tutkimuksen ja sosiologian laitoksella sekä väestötiede että antropologia ovat valinnaisia aineita, kun taas Buenos Airesin sosiologian oppiaineessa teoreettisia kursseja on enemmän ja ne ovat laajempia kuin Complutensen vaatimat ja tarjoamat. Kun opintosuoritukseni oli vihdoin yhdistetty, aloitin jatko-opinnot ja aloin valmistella väitöskirjaani, joka ei edelleenkaan ole valmis. Tällaisissa olosuhteissa materiaalisista välttämättömyyksistä (asunto, ruoka) huolehtiminen oli tärkeintä.

Vuoden 2000 alussa vaihdoin *varman* mutta huonosti palkatun ja keskinkertaisen työn puolen vuoden tutkijavaihtosopimukseen Amsterdamissa. Kun palasin Madridiin, minua odotti työttömyysturva. Tuon vaiheen jälkeen minusta on tullut henkilö, jota jotkut elegantisti kutsuvat freelancetutkijaksi. Pidän korrektimpana prekaarin työläisen titteliiä: minulla ei ole työsopimusta, vaan stipendejä tai apurahoja, joista ei makseta sosiaaliturvamaksuja, joten en ole oikeutettu työttömyysturvaan. Vähän väliä minun on ilmoitettava, että statukseni on edelleen freelancer, jolloin kaikki kustannukset päätyvät minun makset-

tavikseni. Yhden työpäivän aikana saatan tehdä töitä kolmen tai neljän projektin parissa, ja samaan aikaan minua ahdistaa tunne siitä, etten pysty tekemään mitään kunnolla. Minulla on varsinainen aitiopaikka yliopisto-opetuksen ulkoistamiseen ja yksityistämiseen: opetan useita jatko-opintoihin kuuluvia kursseja, mutta minulla ei ole työpaikkaa yhdessäkään yliopistossa. Suuri osa työstäni koostuu tilauksista (artikkeleista, luennoista, seminaareista). Ensimmäiset mieleeni tulevat adjektiivit ovat ”väliaikainen, epävakaa, epävarma”. Eikä siinäkään vielä kaikki.

Mitkä ovat tällaisen työn organisoimisen muodon seuraukset? Miten se vaikuttaa elämän muuhun järjestykseen (ja epäjärjestykseen)? Mitä subjektiivisuudellemme tapahtuu?

Kotini on melkein aina myös työpaikkani. Kolmessakymmenessä neliömetrissä syön, nukun, asun yhdessä, juhlin, rakastan, riitelen – ja lisäksi teen töitä. Tämä tietenkin sekoittaa palkkatyöhön, kotitöihin, sosiaalisiin suhteisiin, joutohetkiin, nukkumiseen, hauskanpitoon ja yhä harvemmaksi käyvään *dolce far niente* käytettävät ajat. Koko ajan elämäni punoutuu koneen äärellä tehtävään työhön: samalla kun teen töitä, minun täytyy esimerkiksi pestä pyykkiä, tehdä ruokaa, kipaista kauppaan ja siivota vessa. Työsähköpostit sekoittuvat henkilökohtaisiin. Jos ahdistuslukemat sallivat, työhön käytettävä aika sekoittuu omalle mutta kaukaiseksi käyneelle ruumiille omistettuun aikaan. Tiedän kyllä, että seksi rentouttaa, mutta deadlinet saavat ainakin minut lukuun. Yksityinen ja julkinen. Mitä sellainen oikein merkitsee?

Ajan, toimintojen ja tilan erottelemisen vaikeus heijastuu sunnuntailomailun vähittäiseen katoamiseen, joka johtuu työtehtävien omaehtoisesta hallinnasta. Tällä on hyvätkin puolensa – arvaamatta tiistai muuttuukin sunnuntaiksi – mutta lisää tunnetta siitä, ettei pyörä oikeastaan koskaan lakkaa pyörimästä. Pikkuhiljaa ongelma paisuu, enkä enää tiedä, kuka varasti lomani. Jos en tee töitä, en saa palkkaa.

Työn vyöryminen työpaikoilta kotiin merkitsee tietenkin myös

omien tuotantovälineiden hankkimista. Ostin työ koneeni itse; minun piikkiini menevät myös nettiyhteys, lankapuhelin, kännykkä, kopiot ja printit. Sama koskee kirjoja, sanoma- ja aikakauslehtiä ja niin edelleen. Tämäkö on kukoistavan itsenäisen työn autonomiaa?

Epävarmuus ja riippuvuus töistä pakottavat minut käyttämään merkittävän osan palkkatyön ulkopuolisesta ajastani palkkatyön etsimiseen. On elintärkeää pitää huolta suhdeverkostoistaan: lähettää sähköpostia ja vastata siihen, osallistua lounaille ja päivällisille, antaa neuvoja, kirjoittaa ilmaiseksi ja osoittaa taitojaan *networkerina*. Lopulta olen oman itseni yrittäjä, ja markkinointi on tällaista. Ja koko mainoskampanjan ajan väitöskirja odottaa.

Joku puhui vähän aikaa sitten työn lopusta. Oman kokemukseksi mukaan työ valtaa yhä useammin kaikki elämänalueet: koko elämä on alistettu työn palvelukseen. Ajatellaanpa sähköpostin aikaan saamaa ajallisesti ja tilallisesti rajatonta käytettävissä olemista. Kuinka eristää työaika muusta elämästä, jos koko elämä tapahtuu samassa tilassa? Ja mitä sanoa peliin astuvista sosiaalisista taidoista? Ammatti muodostaa yhden ansan lisää. Työ on minun tapauksessani lakannut olemasta päämäärä itsessään. Pidän siitä, mitä teen, joskus jopa intoudun siitä. Lopulta työ siis valtaa kaiken ja eristää, ellei suorastaan rajaa pois, kaikki muut vaihtoehdot. Olen ehdottomasti ammatillisen kehittymisen demystifikaation kannalla, haluan että sen piilotetut salajuonet tuodaan päivänvaloon. Varokaamme työhön kohdistuvaa intohimoa!

Minun prekaarisuuteni on elämää kolmenkymmenen neliömetrin tilassa, epävarmuutta, jossa näköala on aina kolme kuu-kautta kerrallaan, suunnittelun mahdottomuutta, tulevaisuutta tänään, aikuisuutta, joka ei saavu kohdalleni. Esimerkiksi äitiyttä on mahdotonta ajatella ja valita tässä tilanteessa.

Minä käyn sotaa rajoja, linnoituksia, Schengen-viisumeita, laittomaksi julistamisia ja biotunnistearkistoja vastaan.

Ja minun lakkoni... Millainen on minun lakkoni? Kysymys on näinä aikoina vaikea pääpöloiselleni, joka on kertaalleen

karaistu toisissa taisteluissa. Riippuu ajankohdasta sekä siitä, mitä on pelissä. Ennen vanhaan lakossa oleminen merkitsi yksinkertaisesti sitä, ettei mennyt töihin. Kun nyt ajattelen asiaa, joskus lakko on merkinnyt myös sitä, ettei ota esille silityslautaa, laita ruokaa, osta maitoa. Nykyisin lakkoni voi kuljettaa minut aurinkoisena sunnuntaina El Rastron katumarkkinoille, jossa voin protestoida itselleni siitä, että olen antanut lepopäivien tärkeyden unohtua.

Sandra Gil Araújo
Buenos Aires, lokakuu 2003

3. Sairaan nopee. *Eli kuinka ylittää äänen nopeus kustannusmaailman aikatilassa*

Kesä oli tulossa, ja näytin ryytyneeltä ja väsyneeltä. Aivoni jyskyttivät kuin viimeistä päivää ja muistuttivat koko ajan kaikista niistä väistämättömistä asioista, joita tulee lykättyä mutta jotka vaanivat maailman ullakoilla ja vaatekaapeissa pahasti epätasapainossa romahtaakseen hetkellä millä hyvänsä – luultavasti juuri silloin kun se sopii huonoiten.

Olin tuohon aikaan tunnetun espanjalaisen kustantamon ”avustaja”. Minua hämmästyttää yhä uudelleen, kuinka moneen työtehtävään ei enää tarvitakaan työntekijöitä, ainoastaan sinun yhteistyötäsi. On vähän niin kuin tekisit kaiken rakkaudesta taiteeseen, siksi että olet niin sairaan kiva, että tulet häitiin – et siksi, että sinulle maksetaan. No, jos ajattelee tarkemmin, homma on melko masentavaa, *koska* sinulle maksetaan niin huonosti kuin maksetaan. Minun täytyy tunnustaa, ystäväiseni, etten koskaan ole ollut niin hyvä ihminen, että olisin tehnyt töitä minkään muun kuin rahan takia.

Kävin hakemassa paperipinon (tai odotin puoli iltapäivää, että lähetti toisi sen minulle), raadoin X päivää korjaten käännöstä, oikoluin painoon menevän kirjan vedoksia tai (kauhujen kauhu) tein nimi- tai teoshakemistoja (niitä, jotka löytyvät kirjojen lopusta ja kertovat miltä sivulta mikäkin asia löytyy), palautin

nivaskan, sain palkkani ja olin valmis aloittamaan alusta. On otettava huomioon kaksi ratkaisevaa tekijää: ensinnäkin maksuajat ovat lähes aina melko ”joustavia”, toiseksi palkka, joka on muuten varsin pieni, on aina urakkaluontoista. Näin piirtyy kuva kiihkeästä työrytmistä, jolle kustantamojen avustajien, ”freelancerien”, elämä on alistettu. Hän on aave, johon sisältyvät kääntäjät, oikolukijat, kustannustoimittajat ja erilaiset joka paikan höylät. Viimeksi mainitut dokumentoivat, korjaavat, kirjoittavat puhtaaksi – ja laativat pahamaineiset hakemistot.

Nämä kiihkeät työrupeamat koostuvat lukemattomista päivistä kulloinkin kyseessä olevan kirjan kanssa: seurana ovat tuolloin ainoastaan punakynä, yliviivaustussi, lyijykynä, kumi, kannettava, monenlaiset sanakirjat ja lukuisat kielioppi- ja tyylioppaat. Ulos et pääse, ennen kuin kirja on virheetön. Jos teet töitä kotona (ja kutsut kodiksi pikkiriikkistä yksiötä Madridin keskustassa) saattaa kulu viikkoja ilman, että hengität raitista ilmaa tai näet aurinkoa. Kun kirja on vihdoin korjattu ja palautettu, freelancer (eli minä) huomaa viettävänsä muutamaa vapaa-päivää, jotka harvoin sattuvat yksiin viikonlopun kanssa. Vapaa-päivät eivät edes merkitse varsinaista lomailua, sillä niiden aikana täytyy ilman mitään siirtymäaikaa hoitaa kaikki, mikä on jäänyt vähemmälle huomiolle työpuristuksen aikana: kaupassa käynti, kämpän siivous, sosiaalinen elämä ja varsinkin parisuhde. Etkä ikinä, *ikinä* voi olla varma siitä, ettet ole möhlinyt totaalisesti viime työtäsi ja että sinulle vielä soitetaan. Käytettävissä olemisen mekaniikka on mielenkiintoinen: kustantamo tarvitsee avustajia, jotka ovat käytettävissä tilaisuuden tullen. Kuitenkaan *he* eivät voi taata sinulle töiden jatkumista, ja yhtäkkiä onkin kulunut kuukausia ilman, että olet kuullut mitään *heistä*. *Sinun* on syötävä ja maksettava sähkölasku (niin kohtuuttomalta kuin tämä kuulostaakin) ja siksi *sinun* pitäisi työskennellä useammalle kuin yhdelle kustantamolle kerrallaan. Sittenhän saattaisikin kuitenkin käydä niin, ettet olisikaan käytettävissä aina kun *he* soittavat.

Heillä on luonnollisestikin oma tuottavuutensa ja oma rytminsä, ja siksi *he* eivät voi ottaa sitä riskiä, että *sinä* sanoisit *ei*. He soittavat ehkä yhä harvemmin, samalla kun sinun on ehkä pakko etsiä töitä muualta yhä kiivaammin, ja he soittavat vieläkin harvemmin...

Toisaalta jos lankeat kiusaukseen ja teet kolminkertaisesti syntiä levähtääksesi pari päivää, palautuaksesi ja ottaaksesi rennosti, zap, olet kuollut, ja työtä tipahtelee sinulle varoittamatta. Huomaat taas eristäytyväsi pakon edessä kotiin, jossa ei ole kahvia eikä ruokaa (eikä naposteltavaa: jos olet kotona, on tärkeää että jääkaappireissuillasi löydät edes jotakin) puhtaista vaatteista puhumattakaan. Tämä on jo vaarallista: kun saavutat pisteen, jossa olet toista päivää yöpuvussa, matka jatkuu enää alaspäin. Kaikkein olennaisinta on se, ettei sinulla ole edes aikaa. Tässä vaiheessa äitisi, kämppiksesi, ystäväsi ja poika- tai tyttöystäväsi alkavat protestoida – joko raivokkaasti tai rakentavasti. Eniten, huomattavasti eniten, kuitenkin protestoivat sinun tarpeesi ja kaikentyyppiset elämänhalusi.

Tällaista siis oli työni: luin kotona romaaneja (jotkut olivat hyviä, jotkut hävyttömän hirveitä) ja tuhersin sivuille omituisia merkkejä ja punaisia viivoja, jotka tarkoittivat kaikenlaista eriskummallista, esimerkiksi ”uusi kappale”, ”lisää piste ja pilkku”, ”pienennä fonttia” tai suuri klassikko ”vaihda lainausmerkkejä”. Minä, kuten kaikki Espanjan kustantamot, käytän vanhaa tuttua merkkiä », mutta jokainen, jokainen, *joka ikinen* kääntäjä ja kirjailija haluaa aina käyttää eurooppalaista lentävää (”) lainausmerkkiä. Voin kyllä sivuuttaa omat oikolukijan pakkomielteeni (tietenkin kehityt kaiken aikaa: pystyt käymään pitkiä keskusteluja pilkun paikasta tai monikkomuotojen oikeellisuudesta) ja myönnän, että kulmalainausmerkit ovat mielestäni sekä käytännöllisemmät että tyylikkäämmät. Varmaa on kuitenkin, että epäsuhta kirjailijoiden ja kustantamon lainausmerkkimielihaluissa löytää ratkaisunsa viime kädessä minun persoonassani – tai tar-

kemmin sanottuna persoonani etusormessa, joka viettää suurimman osan ajastaan klikkaamalla hiirellä korvaa-näppäintä.

Wordin ”korvaa kaikki” -toiminto on totta totisesti tekstin korjaajan suurin ystävä, kun hän kohtaa lainausmerkkiongelman tai tavuviivat, joka on toinen kääntäjien ja kirjailijoiden helmasynti. Toisin sanoen suurin osa työajastani kuluu lainausmerkkien vaihtamiseen tai tavuviivojen korvaamiseen ajatusviivoilla. Tämä pitää tehdä tapaus kerrallaan, koska jokaista merkkiä ei ehkä tarvitsekaan muuttaa. Tapaus kerrallaan, 400 tai 500 sivun ajan.

Pieni lisäongelma piilee siinä, että olen paitsi toimittaja-oikolukija myös feministi (aivan oikein, tuon sukupuuttoon kuolevan ihanan lajin edustaja). Mikä tarkoittaa, että Mulderin tavoin ”I want to believe”. En väitä että Mulder olisi erityisen feministi; haluan uskoa, että tämä katastrofaalinen maailmanjärjestys on vielä muutettavissa, jos yhdessä alamme toimia – pieni sydämet sulattava tauko – sellaisen maailman puolesta, jossa ihmiset ja muut elävät olennot voivat selvitä hengissä ja olla onnellisia. Tämän muutoksen aikaansaamiseksi, vaikka se ei riitäkään, täytyy saada aikaan oikosulku niissä tavoissa, joilla subjektiivisuuttamme ja identiteettejämme tuotetaan ja uusinnetaan, kolonisoidaan ja uudelleenkolonisoidaan. Subjektiivisuuttamme pyrkii valloittamaan tietenkin kokonainen alistamisen hierarkia, jonka läpäisevät seksistiset, rasistiset, imperialistiset ja homofobiset kriteerit (pahoitteluni lähes klassisesta ismien heittelystä, mutta rajoitettu tila pakottaa tekemään näin tyylittömiä temppejuja).

Toisen pienen ongelman muodostaa se, että pelkään muuttuvani sohvaaperunaksi – tiedättehän tämän uuden luonnontieteellisen lajin, joka itää lähes jokaisella sohvalla yli kolme varttia päivässä auki pauhaavan television edessä. Olen mieluummin hyperaktiivinen kuin katson televisiota, ja siksi kai päädyin varsinaiseksi ajankäytön mestariksi. Kotonani ei väitetä turhaan, että ”kapitalismissa aika on sosiaalisten suhteiden ydin – suurin osa toiminnastamme, arkipuuhistamme, riidoistamme ja konflikteis-

tamme johtaa taisteluun, jonka ytimenä on oman yhteiskunnallisen aikamme jakaminen (vapaa-aika, koulutus, eläkkeelle jääminen ja niin edelleen); suurin osa sekä henkilökohtaisesta että kollektiivisesta kyvystämme vaikuttaa maailmaan liittyvä siteeseen, jonka onnistumme rakentamaan työhön; tämä side puolestaan määrittyy sen kautta, mikä on ajallinen suhteemme työntekoon...” Olette varmaan jo arvanneet, että asun marxilaisen kanssa.

Kyse oli siis siitä, että kesä oli tulossa, ja näytin ryytyneeltä ja väsyneeltä – tai niin minä asian halusin selittää, lopen uupuneena, pankkitili nolilla ja liuta selvittämättömiä asioita kontolani. Eskalera Karakola, Madridin feministinen sosiaalikeskus, oli konkreettisestikin romahtamispisteessä, ja sitä täytyi pitää pysyissä valtavalla tarmolla mutta vähäisillä varoilla (ja samalla pyristellä erilaisten hallituserinten ja Madridin kaupungin tarjoamaa korvaamatonta ”apua” vastaan). Traficantes de Sueños, tämän kirjan alkuperäinen kustantaja, vaati meiltä projektiin osallistuvilta intensiivisempää ja pitkäkestoisempaa huonosti tai ei ollenkaan palkattua työrupeamaa selviytyäkseen kriisistä. Traficanteilta ja Karakolasta ei koskaan saanut rahaa; lähikauppa taas vaati rahallista vaihtoa, vaikka minulla olisi ollut tarjota sielläkin pelkkää vaihtokauppaa. Aikaa, aikaa, aikaa. Lepoa ei ollut juuri ollenkaan, sosiaalinen elämäni sinnitteli pakkasen puolella, harhailin päivittäin oman henkilökohtaisen Bermudan kolmioni sisällä: kulmina toimivat Malasaña (kotini), Lavapiés (Karakola) sekä Chueca (Traficantes). Kaikkea tätä sävytti ei kovinkaan houkutteleva visio siitä, että tätä jatkuisi viikkoja, kuukausia, ehkä vuosia. Apua.

Yksi freelancetyön vaaroista on se, että voit periaatteessa kieläytyä joistakin töistä. Mutta vain periaatteessa, koska rahan kanssa ei paljoa temppuilla. Jos menosi eivät ole kovin suuret, voit mainiosti lähteä vaikkapa puolentoista viikon lomalle keskellä marraskuuta. Tai esimerkiksi tehdä töitä vähän harvemmin

jättääksesi aikaa asioille, joita haluat tukea. Minun valintani oli selvä: 1) Karakola, 2) Traficantes. Tällaisella menolla sitä on tosin pennitön ennen kuin huomaakaan.

Vimmattu rutiköyhä spiraali siis pyöri Bermudan kolmiossaan Madridin kesässä, jonka kasvavat hellelukemat lähentelivät ennätyksiä tuona vuonna. Putkeutuneissa aivoissani olin jo valmis kajauttamaan tunnuslauseekseni ”elämää, mutta ei omassa ruumiissani”, kun yhtäkkiä minulle avautui uudenlainen työtarjous, joka ainakin työajoiltaan tarjosi mahdollisuudet hieman suurempaan elämänhallintaan. Horror: kyseessä oli kellokortti-duuni, työajat olivat maanantaista perjantaihin kello 9–15 sekä 17–19. Palkka oli 700 euron tienoilla. Ei helvetissä, oli ensireaktioni. Seuraava reaktio ei itse asiassa tullut itseltäni, vaan pankkikortiltani, joka nauroi minulle aina kun yritin käyttää sitä, pelolta, että joutuisin yhtäkkiä maksamaan pankille koko velkani sekä siltä kauhealta visiolta, että kortti yhtäkkiä sanoutuisi irti yhteistyöstä. Kolmas reaktioni olikin se, että valmistauduin saattamaan valon nopeuden.

Syyskuussa menin sitten töihin (viiden kuukauden sopimuksella, joka järjestyi työvoimatoimiston kautta, uskokaa tai älkää) erään näivettyneen mutta tunnetun kulttuurisäätiön julkaisuosastolle. Raapustan yhä punaisia merkkejä sivujen marginaaleihin, mutta nytpä minulla onkin kellokortti. Joka aamu, kun onnistun leimautumaan sisään ajallani, mieleni tekee hypellä kädet ylhäällä, vähän niin kuin Rocky juostessaan kuuluisat portaansa ylös. Minulla on useampia eri hallintotason pomoja, jotka näen päivittäin mutta joita en edes tunnista kovin hyvin sekä työaika, joka sisältää käsittämättömän espanjalaisen ylityöajan, ja silti hypin riemusta joka aamu. Olen myös huomannut erikoisen ”varttia ennen” -järjestelmäksi kutsutun systeemin olemassaolon; se merkitsee sitä, että kiireelliset työtehtävät ilmaantuvat järjestään juuri varttia ennen työpäivän loppumista. Suomeksi: työpäiväni päättyy harvoin kello 19.00. Toisaalta minulla on nyt lihaa

ja verta olevia työkavereita, joiden kanssa voin kommunikoida suullisesti (aikaisemmin kävin monimutkaisimmat keskusteluni nollilla ja ykkösillä kannettavani kanssa), minulla on valtava ikkuna, josta näen auringon sekä velvollisuus lähteä aamuisin liikkeelle, vaikka vain kävelläkseni työpaikalle, mikä sekin merkitsee raikasta ilmaa. Myös se, että olen saavuttanut vakaamman (vaikka vähemmän intohimoisen ja yllätyksettömämmän) suhteen tilini kanssa, merkitsee minulle paljon.

Minulla on uudella työpaikallani myös kammottava käytävä, joka tuo mieleen jotakin *Hohto*-leffan ja Boris Vianin *Päivien kuohu* -romaanin talon käytävien väliltä. Käytävä on pitkä ja valkoinen, sitä valaisevat ylhäältäpäin lumivalkoiset lamput ja reunustavat identtiset, valkoiset ovet. Päädyssä olevan hissien ovi on teräksinen. Joinakin päivinä käytävä on pitkä kuin nälkävuosi: vaikka kuinka kävelen, en koskaan pääse päähän saakka. Joskus käytävä kutistuu, ja minun on saavutettava sen pää; joinakin päivinä tilanteeni muistuttaa ruuhkaiselle moottoritielelle jumiin jäämistä, toisina taas käytävä muuttuu viidakoksi, jonka uumenista kuulen leijonien karjaisut. Joskus käytävä on kuin elokuisen ilta-päivän tyhjä katu, jonka synkkä hiljaisuus ennustaa myrskyä; joskus taas autio Etelämanner, jolla värjöttelen aivan yksin.

Tällaiselle touhulle minä siis tällä hetkellä omistaudun. Yritän viedä eteenpäin joitakin Traficantes de Sueñosin ja Eskalera Karakolan kiireisiä töitä ennen töihin menoa aamulla, useimpina ruokatunteina, illalla palatessani töistä sekä viikonloppuisin (kirjoitan tätä tekstiä lauantaiaamuna puoli yhdeksältä hypäytyäni kerrankin kaikkien dead linejen ylitse). Yritän olla yhteydessä ystäviin ja perheeseen. Yritän silloin tällöin päästä kaljalle. Yritän levätä. Yritän nukkua. Olen lakannut yrittämästä käydä kaupassa ja pitää asunnon siistinä. Jääkaappini on kuin uima-allas (valon lisäksi vain vettä) ja kaipaani kovasti Maija Poppasta, joka sormiaan napsauttamalla onnistui pitämään villapaidat viikattuina kaapissa ja kirjat hyllyssä oikeilla paikoillaan. Yritän myös

tiskata ja kuivata astiapinot, imuroida ja säilyttää CD:t kotelois-
saan, lukea kirjeet ja vastata sähköposteihin, pestä vessan... uuh!
Yritän montaa asiaa, mutta useimmat jäävät todellisuudessa yri-
tyksen asteelle.

Ystävänä sanoo, että kun kerran saavutat valon nopeuden,
sinut valtaa tunne siitä, että kaikki virtaa äänettömästi: ääretön
hitaus työntää sinut toimesta toiseen ilman että huomaat itse
mitään. Minun tapauksessani jokin meni vikaan, koska äänivallia
ylittäessäni en onnistunutkaan yltämään valon nopeuteen kuten
Han Solo Millennium Falconillaan. Ajauduin pikemminkin toi-
sen parodiafilmin eli *Tähtien sodan* siivittämään absurdiin nopeu-
teen. Minun prekaarisessa kokemuksessani tämän myöhäiskapi-
talistisen absurdin nopeuden uumenissa piilevät nimenomaan
ajan jumalat.

mona mür (yhä kiihtyvässä vauhdissa)

Madrid, lokakuu 2003

*kaksinkertainen työpäivä? mieluummin kyborgi kuin jumalatar.
moninkertaistuneen päivän mikropolitiikkaa*

4. Etuoikeutettu? Joo, mutta...

Minun kuljeskeluni, prekaarisuuteni, on ennen kaikkea omassa päässäni. Se on yhteydessä omiin sotkuihini ja ristiriitaisuuksiini, tietoon siitä, että pidän työstäni mutta että kuitenkin inhoan sen mukanaan tuomia asioita. Olen kylläkin laillinen työntekijä, minulla on jopa työsopimus (tosin urakkaluontoinen) enkä kärsi selkeistä alistussuhteista, mutta jollakin tavalla tunnen itseni osaksi prekaarisuuden merillä harhailevaa laivaa.

Jo kolme vuotta olen työskennellyt suuressa elokuvatuotantoyhtiössä, joka on osa suurta audiovisuaalisen alan yritystä, joka puolestaan on yksi tämän maan mahtavimpia mediaimperiumeja. Aloitin työni stipendipohjaisena harjoitteluna, joka piteni pitenemistään. Kun lopulta olin kyllästynyt huolehtimaan kokopäiväpestistä pelkällä harjoittelupalkalla, valitin asiasta ja sanoin, että joko minut palkataan tai lähdän. Asia meni intialaiselle jättiyritykselle asti, joka ilmoitti, ettei voisi palkata ketään niin kauan kuin heillä ei olisi sopimusta yrityksen keskustoimikunnan kanssa mutta että he voisivat yrittää hoitaa sopimukseni vuokratyöfirman kautta. Kaikkien periaatteitteni vastaisesti suostuin solmimaan sopimuksen vuokratyöfirman kanssa – edes siksi aikaa, kun varsinaista sopimusta yritettiin saada aikaan. Vuotta myöhemmin pulma ratkesi ja minut palkattiin, tosin surkealla projektiluontoisella urakkasopimuksella (mikä merkitsee irtisano-

misoikeutta milloin tahansa). Voisin jatkaa kertomustani paskasopimukseni seikkailuista ja epäonnesta, mutta se tuntuu vähän ikävyyttävältä, kun kerran kaikki tiedämme mikä on urakasopimus. Haluan mieluummin yrittää kuvailla sitä, milloin aloin tuntea itseni prekaariksi.

Noin vuosi sitten olin mukana erilaisissa työntekijäkokouksissa, joiden tavoitteena oli pikainen rakenteellinen uudistus. Juuri niihin aikoihin aloin muodostaa kirikkaamman kuvan omasta ja työtovereideni tilanteesta. Olin mukana prosessissa, joka kuljetti minua hämmennyksestä suuttumukseen. Nuo kokoukset eltaantuneine ay-puheenparsineen olivat pelkkää itkua suuremman palkan puolesta. Oliko palkkojen korottaminen todellakin tärkeämpää kuin se, että yritys irtisanoi väkeä ja ulkoisti useita osastoja? Koko touhu olisi voinut olla nimeltään ”pelastautukoon ken voi”. Mitään toimintaehdotuksia ei tullut. Kun oli puhe lakon mahdollisuudesta (kyse on suuresta mediaryhmästä, joten vaikutus ulkomaailmaan olisi ollut erittäin suuri), monet vastustivat ajatusta, koska eivät halunneet menettää ainoatakaan palkallista päivää. Kokouksissa kukaan ei keskustellut työoloista, vaan koko myrsky kuihtui taloudellisiin kysymyksiin. Komitea vetosi ihmisiin, jotta he suostuisivat vapaaehtoisesti palkanalennuksiin. Osapuolten roolit olivat kääntyneet pääläelleen. Ideat uudelleenjärjestelyistä eivät ainoastaan olleet täysin epäloogisia (johtokunta ei ollut eronnut, puhumattakaan keskitason johdosta), vaan koko kamppailu toteutettiin yrityksen ehdoilla ja puheenparrella. Tajusin, ettei valtaosa ihmisistä ollenkaan odottanut, että päättymässä olevasta kokousprosessista voisi seurata konkreettisia muutosehdotuksia.

Minua olisi kiinnostanut puhua loputtomista työpäivistä, siitä kuinka koko yritys oli järjestetty pieniksi osastoiksi siten, että esi-miessuhde on niin läheinen, että lakkoon ryhtyminen tuntuu lopulta vittuilulta pomolle (joka on valtavan nuori ja valtavan kiva mutta joka on sitä mieltä, että *eikö tuo moinen lakkomei-*

ninki jäänyt vuoteen kuusikymmentäkahdeksan, jos sinulla on joku ongelma niin tule rohkeasti juttelemaan, pureudun ongelmaan parhaani mukaan ja selvitetään asia yhdessä). Olisin halunnut nostaa esille uhkakuvan siitä, että meidät ulkoistetaan ja teemme lopulta enemmän työtä huonommalla palkalla ja suuremmilla riskeillä. Ja selittää, kuinka minusta tuntuu siltä, että yritys riistää minulta luovimmat ja joustavimmat vuoteni antaakseen minulle potkut kun se ei enää tee parasta tulosta tai kun itse yhtäkkiä olen vanhanaikainen. Sellainen mediamaailma on, olemme kaikki edistyksellisiä, mutta teemme työtä saadaksemme rahaa ja pitääksemme hauskaa, ja työtaisteluun sopivat vuodet hujauttavat äkkiä ohi. Unohtat nopeasti tekeväsi liikaa töitä ja sinua alkaa huimata ajatus työn vähentämisestä. Olet tuota pikaa Tukholman syndrooman uhri ja podet huonoa omaatuntoa, jos lähdet kotiin ennen viittä. Työstä tulee täysin luonnotonta. Lopulta ainoa ajateltavissa oleva tulevaisuusprojekti on tuottaa täysillä, tienata lisää (ja tietenkin kuluttaa enemmän) ja samalla luopua henkilökohtaisesta elämästä ja kokea paineita siitä, ettet enää olekaan muodissa. Koko visio muistuttaa vähän jupista, jolla on farkut ja t-paita. Kuten tuo näennäisen ajaton juppi, tiedät että sinuun on isketty ”parasta ennen” -leima. Silti kätesi ovat niin täynnä töitä, että tuskin ehdit suunnitella vanhentumispäiväsi jälkeistä elämää (paitsi lomilla, ja juuri siksi sinulle annetaankin pelkkiä kahden viikon pätkälomia).

Toinen tabu on kysymys sukupuolesta. En voi puhua avoimesta syrjinnästä, mutta on fakta, että valtaosa johtotehtävistä on miesten käsissä. Kokouksissa, joihin olen osallistunut, on käytettävä keuhkojaan, jos haluaa tulla kuulluksi. Jos haluat kunnioitusta, sinun on elegantisti ja ironisesti osattava solvata miespuolisia työtovereitasi ja niellä itseesi (ei siis ainoastaan työhösi) kohdistuvat vitsit. Sanalla sanoen sinun on osattava pelata peliä, jonka nimi on ”kenellä on isoin”. Monilla naispuolisilla työtovereillani on lapsia, ja he elävät kaksinkertaisen ahdistuksen kes-

kellä: joko heillä ei ole tarpeeksi aikaa lapsilleen tai he eivät enää ole yhtä tehokkaita kuin ennen lasten hankkimista. Vaikuttaa siltä, että naisen täytyy osoittaa, että hänen perheensä ei vaikuta hänen työpanokseensa. En voi kuvitellakaan pystyväni hankkimaan lapsia ja jatkamaan tässä työssä.

Varmaa on se, että kuitenkin haluaisin jatkaa tässä työssä, ja haaveilen keksiväni tavan, jonka avulla voisin sallia itselleni vähän muutakin kuin pelkän työn tunteakseni olevani elossa. Haluaisin oppia ilmaisemaan itseäni ilman, että minun on otettava käyttöön tietyt maskuliiniset eleet. Haluaisin tietää, että työlläni on merkitystä minulle, mutta myös muille. Ehkä jonain päivänä voimme löytää keinon tehdä töitä inhimillisemmällä tavalla. Ehdotuksia?

Carolina

*kelloa... katsoa kelloa...
taistelu ajan kovakouraisuutta vastaan
herätyskello joka minut pakotettiin pienenä syömään lusikalla
sanoo tik tak*

5. Kuvia viestintämaailman prekaarisuuksista

1. KOLMESTA NAISESTA, JOTKA OPISKELIVAT JOURNALISMIA JA OVAT NYT AJAUTUNEET MEDIA-ALAN JUOKSUHIEKKAAN

Olemme monta kertaa miettineet, miksi päädyimme opiskelemaan kaikista mahdollisista aineista juuri journalismia. Ehkä syy piilee ammattiin liitettävässä romantisoitussa ja idealisissa kuvassa, johon elokuva on tuonut oman lisänsä (jopa ennen José Coronadoa ja hänen scifitoimitustaan): toimittaja on sotakirjeenvaihtaja, seikkailija, vapauden puolustaja, joka kohtaa Watergate-korruption ja niin edelleen. Kaikki ovat pelottomia rooleja, jotka tähdittävät paitsi leffoja myös kollektiivista mielikuvitustamme. Opiskellessamme Journalismia (isolla alkukirjaimella) meilläkin oli oma käsityksemme toimittajan herooisesta, kansalaisyhteiskuntaa luotaavasta työstä: ”tieto vapauttaa”. Uskoimme, että jos ihmisillä olisi tarpeeksi tietoa, heillä olisi paremmat mahdollisuudet tehdä päätöksiä; voisimme saada heidät tiedostaviksi, jos kertoisimme heille ”totuuden”. Niinpä siis hitusen epähuomiossa laskeuduimme tuohon harmaaseen bunkkeriin, jota Madridissa kutsutaan complutensen (pienellä alkukirjaimella) yliopiston viestinnän laitokseksi.

Niin kuin melkein kaikilla aloilla, kyllästyminen koitti nopeasti. Kuitenkaan meidän kohtaamamme viestinnän opiskelu

ei täyttänyt odotuksiamme teoriassa eikä käytännössä. Valmistumisen jälkeen hämmöttävät tulevaisuudennäkymät vaikuttivat niitakin huonommilla. Illuusioiden romahtivat siis nopeasti, vaikka aina löytyy pari stoalaista, jotka haluavat päästä juontamaan radiokanavien hittilistoja tai selostamaan Madrid–Barça-jalkapallomatsia, joiden tyyppisiä ohjelmia valmistellaan huolellisesti viisi vuotta.

Siirryimme siis innostuksesta kaokseen, vajotaksemme lopulta pettymykseen ja täydelliseen epätoivoon. Meille opetettiin vähän kaikkea, muttei kuitenkaan mitään mistään. Tällä alalla välinpitämättömyys leviää opettajista opiskelijoihin hiuksia nostattavan lamaannutusprosessin voimin, ja lopulta on vaikeaa muistaa, kuka oikeastaan heitti pyyhkeen kehään ensimmäisenä. Juuri kukaan ei kuuntele ketään. Pikkuhiljaa katoaa kyky tehdä töitä, lukea, analysoida, kirjoittaa ja niin edelleen, koska kaikki toteutuu pienimmän vaivannäön periaatteella. Lopulta päädytään lintsaamiseen, plagiointiin ja keskinäiseen kilpailuun, jonka teemana on ”pelastautukoon ken voi”.

Vasta vuosia myöhemmin saimme takaisin kiinnostuksemme viestintään. Silti opiskeluaikana meille ei koskaan (tai melkein koskaan) puhuttu alan kiinnostavimmista teorioista saati annettu riittäviä teknisiä taitoja, jotta olisimme pystyneet työskentelemään erilaisissa medioissa. Tämä saa aikaan valtavan epävarmuuden – tunteen siitä, ettei sinulla ole edes käytännöllistä osaamista, josta voisi olla jotakin hyötyä.

Kaikki tämä panee miettimään, minkälaisia ihmisiä tai työntekijöitä tällaisen koulutusohjelman tuloksena syntyy. Hän on loputtoman sopeutuvainen, kestävä mitä tahansa (jopa kymmenen tuntia paskanjauhantaa putkeen), hyperjoustava, hänellä ei ole todellisia työkaluja, mutta hän pystyy tuottamaan paljon kaikkea vailla sisältöä (mahtava opinto-ohjelmamme käsitti 15 esseetä vuodessa ja loputtoman maratonin harjoitustöitä ja tenttejä).

Monet etsivät yliopiston ulkopuolelta sitä, mitä sen sisäpuo-

lelta ei löytynyt. Opintoihin ei kuulunut harjoittelua, mikä johti perverssiin mekanismiin: etsit yrityksestä sitä, mitä yliopisto ei tarjoa, mutta luentojen tai harjoitusten sijaan päädyt tekemään työtä huonolla palkalla tai kokonaan ilman palkkaa. Tämä on loistojuuttu yrityksille. Niiden ei tarvitse palkata toimittajaa, vaan ne korvaavat työpanoksen harjoittelijoilla tai opiskelijoilla ja pääsevät paljon halvemmalla ja helpommalla. Sitä paitsi järjestelmä on ikuinen. Jokainen uusi vuosikurssi tuo mukanaan liudan opiskelijoita, jotka ovat valmiita kestämään minkälaisia työoloja tahansa. Toisin sanoen meitä valmistellaan siihen prekaarisuuteen, joka meitä joka tapauksessa odottaa. Me teimme muutamia harjoitusjaksoja erityisesti radiossa, lähinnä sosiaalisten paineiden takia, joiden mukaan et ikinä elämässäsi löydä töitä, ellet ensin ole harjoittelussa. Me kuitenkin taisimme olla tarpeeksi itsetietoisia, sillä meillä oli jopa hauskaa; ehkä juuri siksi, että meidän harjoittelumme ei vastannut nykyisen toimitustyön tyrannimaista todellisuutta. Kun nykyään näkee niitä (harvoja) opiskelukavereita, jotka ovat ”päässeet pitkälle” mediamaailmassa, tajuaa, kuinka määrätietoinen täytyy olla ja kuinka alusta alkaen on oltava valmis uhraamaan paljon (lomansa, vapaa-aikansa...). Me emme olleet moiseen valmiita.

Kaikki nämä kysymyksenasettelut saivat meidät osallistumaan kokouksiin, yhdistyksiin, keskustelutilaisuuksiin ja väittelyihin, joissa tapasimme uusia ihmisiä aloitteineen ja huolenaiheineen. Lopulta yliopisto oli meille poliittisesti ja kulttuurisesti hyvin kiinnostava kokemus. Luentosalien ulkopuolella tietenkin.

Mediatyön ihana maailma

”Tiivistä ETA:n rauhansopimus kolmeenkymmeneen (radio)sekuntiin.” Tässä on yksi niistä ihastuttavista haasteista, joihin törmäsimme lyhyen toimittajakokemuksemme aikana. Jos toimittajaparka ei vielä ole aivan sisällä ammattikuvassaan, hän ei voi edes turhautua. Sitä huomaa heti, mitkä ovat media-alan

mekanismit, ajan ja tilan suhteet, jotka pakottavat yksinkertais-
tamaan kaiken. Sitä tajuaa, että sisällön köyhyys ja tiedon syvyy-
den totaalinen puute ei ole tahallista, vaan liittyy mediaelämän
rutiineihin, jotka ovat ideologioiden tuolla puolen. Lopulta sitä
tuntee olonsa inhottavaksi, eikä aika riitä sanottavan asian suun-
nittelemiseen tai lähdetietojen tarkastamiseen. Jokaisen tapauk-
sen tai tapahtuman raportointiin on liian vähän aikaa tai tilaa.

Jotkut meistä pakenivat työtehtäviin, joilla ei ollut mitään
tekemistä journalismin kanssa: voimme luetella valtavan lis-
tan opiskelukavereitamme, jotka päätyivät mitä moninaisimpiin
töihin aina valo- ja ääniteknikosta tarjoilijaan, puhelinmyyjistä
opettajiin ja jopa virkamieheksi haluaviin...

Ne, jotka alalle jäävät, tuntevat tuottavansa tietoa niin kuin
tuotetaan tuoleja tai muttereita sen sijaan että he tuottaisivat
kertomuksia, jotka antavat merkityksen sille, mitä tapahtuu.
Näin syntyy dilemma, joka puolestaan tuottaa monta ongel-
maa: kuinka selviydyt tästä? Jos haluan hoitaa hommani hyvin,
minun on uhrattava sille paljon enemmän aikaa (tuotava työ
kotiin, konsultoitava lisälähteitä mikä puolestaan vie enemmän
aikaa); jos en, minun on alistuttava valitsemaan se, mitä minulta
halutaan: mustavalkoinen ja kuohuttava mutta epäkriittinen
juttu, joka syntyy leikaten ja liimaten, kopioimalla muita... mikä
usein onkin ainoa mahdollisuus, jos aikaa on liian vähän. Näin
journalistin työ alkaa pikkuhiljaa viedä kaiken vapaa-aikasi. Sii-
hen liittyvät harrastukset ja kaikki pelkosi (ylityötunneista puhu-
mattakaan). Tätä työtä et voi jättää kätevästi työpaikalle, sillä sitä
tehdessäsi käytät myös tunnesiteitäsi, kiinnostuksen kohteitasi,
muita työkokemuksiasi.

...puhumattakaan kovan stressin ja paineiden alla työsken-
telemisen ihanuudesta! Kaikki palautuu lopulta siihen, kuinka
tuottelias olet. Yhdeltä meistä kysyttiin työhaastattelussa suoraan
”Montako uutista pystyt kirjoittamaan päivässä?”. Tuo kysymys
kertoo paljon siitä, mitä toimittajalta odotetaan. Olimme luul-

leet, että työhönotossa arvostettaisiin tiettyyn teemaan liittyvän kiinnostuksen tai kirjoitustaitosi kaltaisia tekijöitä, mutta ei: kirjoita nopeasti, muodosta pikainen idea siitä, mitä on meneillään, tee faksista tiivistelmä, leikkaa ja liimaa, hop hop.

Millaisia sitten ovat media-alan työt? Meidän ympyröidemme journalismiin keskittyneet opiskelukaverit työskentelevät hohdokkaissa julkaisuissa kuten rauta-alan lehdessä, rengas- ja traktoriuutisissa ja tietokonelehdissä, elleivät sitten ole töissä jonkin yrityksen viestintäosastolla. Suurin osa työskentelee kymmenisen tuntia päivässä (on kai jo tiedossa, että media-alalla ei juuri työajoista piitata) ja palaa kotiin kahdeksan tai yhdeksän maissa liian väsyneenä tekemään mitään. Jollakin tavalla tällainen työnkuva on melkein koominen: saat palkkaa, jolla on mahdollista elää enemmän tai vähemmän kunniallisesti, pääset jopa joskus matkustamaan. Silti vaikuttaa mahdottomalta olla onnellinen tällä tavoin (samalla tavoin kuin on vaikeaa kuvitella olevansa yli päänsä onnellinen, jos käy töissä, kun asiat kerran ovat niin kuin ovat).

Se, että olemme naisia, vain *prekarisoi* entisestään voimissaan olevaa prekaarisuutta. Naispuoliset ystävämme ansaitsevat miespuolisia kehnommin, joskus jopa minimipalkkaa vähemmän. Joillakin median sektoreilla ei edes haluta palkata naisia... Ja jos nainen palkataan, häneltä vaaditaan tiettyä naisen roolia, sitä tuttua ”kilttiä läsnäoloa”, jonka voi aistia jo työpaikkailmoituksesta; joskus pelkkä sinusta saatava mielikuva voi vaikuttaa enemmän kuin se, mitä oikeasti osaat tehdä.

Nopeasti näkee myös, että viestintämaailma on monenlaisen sukupuolijakojen valtaama. Kaikki palautuvat klassiseen rajanvetoon, joka erottaa julkisen tilan miehille ja yksityisen naisille. Hyvä esimerkki on temaattinen jaottelu: naiset työskentelevät ennen kaikkea feminiinisillä alueilla (yhteiskunta, kulttuuri, *magazinet*, viikonloppuliitteet), kun taas miehille on varattu maskuliinisempia, ”vakavampia” alueita (kansainväliset suhteet,

talous, sisäpolitiikka ja niin edelleen). Miestoimittajilla tuntuu olevan tärkeämpi julkinen rooli. Tähtitoimittajat nousevat juuri heidän joukostaan.

Tiedämme monia tapauksia, joissa tähtitoimittajan työ, uutisen kertominen ja haastattelut, on täysin riippuvaista näkymättömästä taustatyöstä, joka on naisten käsissä: juuri naiset keräävät tiedot, usein toimittavat uutisen ja niin edelleen. Usein myös jopa kaikkein vaihtoehtoisimmissa medioissa minkä tahansa alan ”asiantuntijoiksi” valitaan miehiä. Toiset alueet, esimerkiksi valokuvaus, ovat lähes yksinomaan miesten hallinnassa (ehkä siksi, että työ on muka teknisempää ja vaatii sellaista liikkuvuutta ja joustavuutta, jota me naiset emme syystä tai toisesta voi aina tavoittaa).

Me voimme tehdä sovinnon median kanssa, kun meillä on mahdollisuus itse päättää omista töistämme ja osallistua sellaisiin erilaisella tavalla toimiviin ja organisoituihin projekteihin, joita on syntynyt niin paikallisella kuin globaalilla tasolla (Molotov, Indymedia, piraattiradiot). Tuottaa tyydytystä saavuttaa suhde omaan työhönsä ja sen tuloksiin, pystyä hallitsemaan aikaansa ja organisoimaan työnsä; pahinta on tuntee tuottavansa jotain omi-
tuista ja itselleen vierasta, jotain mitä tehdään vain toisia varten ja mitä ei voi hallita millään keinolla.

Siksi pyrimme siihen, ettei ”kaikki on paskaa” -asenne valtaa meitä. Voimme yhdessä järjestäytyä, yhdistää tietämyksemme ja *tekemisemme* jonkin todella arvokkaan puolesta, jotta työmme olisi vihdoin meidän.

Belén Macías, Irene García sekä Soraya González (kolme noitaa??)

Madrid, lokakuu 2003

2. JUURI EROTETUN RADIO3-KANAVAN JUONTAJAN AJATUKSIA

Ne eivät uusineet sopimustani.

Pari kuukautta sitten tapasimme Eskalera Karakolassa valmistelaksemme kuljeskelua media-alan prekarisaatiosta, prekaareista naisista. Ajattelin silloin, ettei minun varmaankaan kannattaisi olla pääosassa. Kaikki nimittäin sujui hyvin, olin juuri valmistunut ja minulla oli jo oma radio-ohjelma. Minun vuosikurssiltani kukaan ei ollut näin etuoikeutetussa tilanteessa. Minä ansaitsin tämän! Olin ylpeä itsestäni.

Nyt palaan lähtöruutuun. Lähdän nollasta. Olen eksyksissä. Raivoissani. Nöyryytetty. Olen nainen tuuliajolla.

Toña

Madrid, lokakuu 2003

3. LAISKA AUDIOVISUAALISTEN OHJELMIEN OHJAAJA KERTOO

Miksi helvetissä opiskella audiovisuaalista alaa? Joskus kysyn itseltäni, mitä minä oikein teen keskellä tätä kaaosta, miksi en valinnut jotakin muuta, opetusalaa, jossa aina on monenlaisia mahdollisuuksia, johtojen toisiinsa kytkemistä, mikä nyt on kovassa huudossa... Jos alan ajatella asiaa, totuus on, etten oikein löydä syytä; yritänkin nyt jäljittää ajatuksiani opiskeluni alkuvuosiin. Luulen, että valitsin visuaalisen alan, koska pidin sen sisäisestä kielestä, pidin siitä ajatuksesta, että voisin kertoa asioita, olivat ne sitten intiimejä, hypoteettisia tai koko maailmaa syleileviä.

Aloin opiskella journalismia, koska yhteisvalinnassa pisteeni eivät riittäneet muuallekaan. Yritin vaihtaa audiovisuaaliselle puolelle, mutta kun tajusin, että se ei onnistuisi ja että joutuisin jatkamaan neljä vuotta alkuperäisessä opiskelupaikassani, päätin lopettaa koko touhun. Yritin päästä sisään elokuvakouluun,

mutta lukukausimaksut ja syyllistävä ajatus siitä, että vanhempani joutuisivat kuitenkin maksamaan opiskeluni, saivat aikaan sen, että en valmistautunut pääsykokeeseen, enkä siksi päässyt siitä läpi.

Mitä vaihtoehtoja minulle siis jäi, jos halusin opiskella audiovisuaalista alaa halvalla? No, ammattikorkeakoulutasoinen audiovisuaalinen koulutusohjelma tietenkin. Lähetin hakemuksen ja vietin pari epävarmuuden viikkoa varasijalistalla; lopulta minut hyväksyttiin opiskelijaksi.

Kokemukseni oli kokonaisuudessaan erittäin hyvä, mutta ongelma oli, että idylliset illuusioni haihtuivat, kun näin, mikä koulutusohjelman painopiste oli. Se nimittäin on, kuten nimikin kertoo, huomattavan ammatillinen. Meidät opetettiin yksinkertaisesti olemaan mahdollisimman tuotteliaita. Siksi mietinkin, olisiko minun pitänyt valita jokin muu enemmän mahdollisuuksia tarjoava erikoistumisala ohjaamisen sijaan...

Kun vielä suoritin opintojani, meille opiskelijoille tarjottiin mahdollisuutta *Canal Satelite Digitalin* harjoittelupaikkahaastatteluun. Harjoittelupaikoissa piti tehdä työtä muistaakseni kahdeksan tuntia päivässä enkä muista enää palkkaa. Varsinainen *korvaus* liittyi kuitenkin koulutukseen ja siihen, että pääsi yhtiön listoille. Minä raukka en tuohon aikaan ollut täysin tietoinen markkinoiden tilanteesta (jos haluat ”mainetta”, sen eteen on pakko hikoilla) ja ilmoitin tyytyväisenä haastattelussa, että työskentelisin mielelläni enintään nelisen tuntia päivässä. Jos järjestely olisi mahdollinen, hyppisin riemusta, mutta jos ei, en ollut kiinnostunut. Turha kysyäkään, soittivatko he perään.

Kun puolitoistavuotinen koulutusohjelma oli suoritettu, oli vielä tehtävä kolmen kuukauden harjoittelu jossakin alan yrityksessä, jonka sai valita sen mukaan, minkälaisia arvosanoja oli saanut. Sain suurin piirtein valita harjoittelupaikkani, koska en halunnut liittyä suuren ketjun väreihin eikä ohjaaminen toisaalta ollut kaikkein halutuin suuntautumisvaihtoehto. Aloitin lopulta

työt pienessä multimedia-alan yrityksessä, melkein perhefirmaksi sitä voisi sanoa, jossa teimme yritysvideoita ja korkeiden virkamiesten häävideoita. Olin töissä maanantaista perjantaihin muistaakseni kello 10–14.30 sekä 16–19, ja minulla oli vapaa-päivä kerran kuussa, jotta sain toimitettua harjoittelumateriaalia koululle. Ohjauspuolella työskentelevän tytön oli tarkoitus auttaa minua, mutta hänellä oli kädet täynnä töitä, joten hän ei paljon piitannut minusta. Oppiakseni asioita katselin ensin, kuinka hän teki töitä; pikkuhiljaa vaadin, että yritys antaisi minunkin tehdä jotain, etten pitkästyisi kuoliaaksi. Vihdoin viimein minun annettiin leikata eräs näyttelyvideo. Siihen mennessä olin kuitenkin jo menettänyt illuusion siitä, että saisin myöhemmin töitä yrityksestä: vastoin kouluni myyttiä ”harjoittelujakson päättyessä sinulla on työsopimus kourassa” minun oli hienovaraisesti annettu ymmärtää, että työtä ei ollut tarjolla. Ehdotin lopulta, että saisin tehdä vain puolikkaita päiviä sen tekosyy (joka ei oikeastaan ollut tekosyy) verukkeella, että olin töissä jäätelökioskissa.

Yritys suostui ehdotukseeni, ja tuntui kuin minut olisi vapautettu vankilasta. Jäljellä olevan harjoitteluaikani keskityin kaikessa rauhassa leikkaamaan näyttelyvideota. Siirsin sivuun kaikki työmarkkinanäkymät ja antauduin opettelemaan kaiken mahdollisen ohjelmien hallintaan liittyvän. Noista työkuukausista minulla onkin jäljellä CV:täni varten juuri tuo video, osoitus siitä että tunnen täydellisesti ohjelman, jota käytimme editoimista varten. Kopioin käyttööni pari muutakin ohjelmaa, mutta ne lienevät jo vanhanaikaisia.

En muista tarkkaan mitä tein harjoittelujaksoni päätyttyä, mutta voisi kuvitella, että aloitin työnhakukampanjan. CV, kontaktit ja niin edelleen... Perusrivistäni on aina ollut se, että en ole pitänyt itsestään selvänä sitä, että on työskenneltävä paljon mutta ansaittava vähän. Itse asiassa leikkauksen opettajani, hölmö raukka, tarjosi minulle kesätyötä. Minun oli tarkoitus opetella

uuden ohjelman käyttö ja JÄRJESTETTÄVÄ SITTEN MARKKINOINTITILAISUUKSIA ihmisille, jotta nämä hankkisivat samaisen ohjelman. Voi näitä elämän paradokseja... kuinka kaukana tällainen olikaan siitä elokuvan *glamourista*, joka minulla oli mielessäni kun aloitin opinnot! En ottanut työtä vastaan.

Seuraavat askeleeni olivatkin sitten tarjoilijana työskentely, baarin siivoaminen sekä hälytyslaitteiden asentaminen Zarassa. Näiden hanttihommien avulla selvisin juuri ja juuri hengissä. Ei, ei sittenkään, ennen kuin päätin etsiä duunia *miltä tahansa alalta* olin hetken ”dokumentteja maailmalta” -henkisen tuottajan leivissä. Se olikin hauskaa: musiikin kautta lähestyttiin maailmankartan eri kohteita ja kehiteltiin niistä raportteja. Jos vertaan tätä yritysjohtajiin polskimassa jacuzzissa keskellä Sveitsin Alppeja, en valita... Tulin työhön koeajalla, aluksi ilman palkkaa. Pomo ei tuntunut juuri luottavan minuun; hän istutti minua katso-massa oman päätoimittajansa leikkaustyötä ja sanoi, että ennen työopimuksen kirjoittamista hänen olisi ehdottomasti nähtävä, kuinka oikein työskentelen. Vastasin, että ellei hän antaisi minun itse näyttää työni tuloksia, en suostuisi mihinkään. Varmaa on se, että en koskaan ole ollut valmis tappamaan itseäni työn takia; pääsiäisviikolla esimerkiksi painuin tyynesti lomalle Almeriaan. Yrityksessä työskentelevä tyttö vihjasi, että jos tässä vaiheessa panostaisin ja tekisin enemmän työtunteja, minut saatettaisiin palkata. Varmasti näin olikin, mutta tuntui niin järjettömältä istua neljä tuntia katselemassa hänen työskentelyään, etten suostunut. Kaikki päättyi siihen, kun eräänä päivänä saavuin studiolle ja löysin pomoni hahmottelemasta listaa leikkaajista ja ohjaajista. Minua ei tietenkään ollut informoitu. En palannut enää töihin. Tästä absurdista kokemuksesta jäi sentään käteen se, että sain tehdä pari juttua Kuubaa koskevan videon parissa, ja minut mainitaan lopputeksteissä leikkausavustajana. CV, aina vain CV...

Samanaikaisesti kaiken tämän kanssa olin mukana audiovisuaalisessa tuotantoryhmässä nimeltä Deyavi, joka aloitti toimin-

tansa vuonna 2000. Yhdessä teimme dokumentin ”seitsemästä yhteiskunnallisen taistelun päivästä”, toisen vapaista ohjelmistoista, samoin kuin useita ohjelmia Vallecasin paikallistelevision (TeleK-kanavalle). Yhdessä vaiheessa päätimme taloudellisista syistä alkaa tehdä *videobokseja*. Onnistuin tätä kautta saamaan kontakteja, ja saavuin lopulta nykyiseen työpaikkaani.

Aivan ensimmäiseksi minulle sanottiin, etteivät he halua vakituista työntekijää, vaan tarvittaessa erityistilanteita varten töihin tulevan henkilön. Alkuvaiheessa lähinnä opettelin käyttämään uutta ohjelmaa, mikä myös palvelee CV:tä. Kävin töissä melkein joka päivä, viivyin nelisen tuntia ja tein töitä omaan tahtiini. Eräänä päivänä työpaikalle ilmestyi toinen tyttö, mutta koska kukaan ei koskaan kertonut meille mitään, emme tienneet toisistamme juuri mitään. Pikkuhiljaa tajusin, että yritys pyysi tyttöä silloin tällöin äänittämään; hänkin yritti saada vakituista työpaikkaa. Aluksi tulimme hyvin toimeen ja kerroimme toisillemme oppimamme, mutta lopulta huomasin, että minun projektini – erään näytelmän leikkaaminen – oli hänen työnsä, josta hän oli saamassa palkan. Silloin välimme kiristyivät: enää ainoastaan pomo ei halunnut minun työskentelevän ilmaiseksi vaan myös työtoverini!

Tapani mukaan lähdin lomalle. Palatessani kohtasin sanoinkuvaamattoman vision: pomo oli vajonnut kausittaiseen masennukseensa. Huomasin myös, että hän oli alkoholisti ja oli käyttänyt masennuslääkkeitä jo jonkin aikaa. Mitään äänitettävää ei ollut, joten toinen tyttö oli häipynyt. Mitään leikattavaa ei myöskään ollut, mutta jatkoin urakkaa, aloin parannella vapaita ohjelmistoja käsittelevää videota käyttäen hyväkseni studion varusteita. Näin opin lisää, ja lopulta saimme huippulaatuisen videon ulos. Visio oli seuraavanlainen: minä leikkaan filmiä kannettavalani ja vieressäni on nukahteleva ja lattialle tipahteleva harhaileva sielu, nimittäin pomoni. Sama toistui päivästä toiseen: muistan edelleen hailakan valon ja dekadentin tunnelman.

Päivä sen jälkeen, kun olin päättänyt, ettei työpaikan meininki ehkä ollut normaalia, ja nauttinut siitä, että pomoni pysyi valveilla hieman normaalia enemmän, pääsin leikkimään psykologia. Aloin puhua pomolleni elämästä ja haluista: olin juuri puhunut haluista Deleuzen innostamana, joskin ehdottomasti kyseessä oli köyhän miehen Deleuze. Yhtäkkiä jokin pomoni katseessa muuttui ja hän kysyi asunko yksin, onko minulla poikaystävää. ”Hyi”, ajattelin tuolla hetkellä, yritin vaihtaa aihetta, mutta yhtäkkiä hän mumisi ”halu, halu!” ja syöksyi päälleni suudellakseen minua... Nousin salamannopeasti seisomaan ja revin itseni hänestä irti, katselin ympärilläni nähdäkseni mistä ovesta voisin paeta ja sanoin pomolleni, että hän erehtyi nyt pahan kerran. Pomoni oli kuitenkin aivan sekaisin, joten yritin puhua rationaalisesti... Heti kun lähdin pois, minut valtasi silmitön raivo: kuka tuo mies oikein luuli olevansa, oliko hänellä jokin oikeus ajaa minut tällaiseen tilanteeseen? Seuraavana päivänä pistin pomoni lujille. Hän kyllä pyysi minulta anteeksi, mutta tietenkin jokin oli muuttunut.

Tapauksen jälkeen jatkoin käyntejäni studiolla. En tiedä mikä sai minut jatkamaan siellä; vapaita ohjelmistoja koskevan videon valmistuminen, vakituisen työpaikan saamismahdollisuus vai mikä. Eräänä perjantaiamuna kello 9.30 pomoni soitti. Hän tiedusteli, voisinko tulla äänittämään yhtä juttua kello kymmeneltä. Menin paikalle ja aloitin mainion urakan: työskentelin neljästä kahdeksaan tuntia päivässä, välissä oli vapaapäiviä, ansaitsin noin 75 euroa päivässä. Mutta mitä ihmettä? Kun pomoni oli jo alkanut käyttäytyä paremmin, mukava duunini loppui: hän halusi hoitaa homman itse eikä maksaa jollekulle. Näiden töiden ydin on juuri se, että epävarmuus koituu kalliiksi.

Toisena päivänä pomo tuli sanomaan, että hänellä oli minulle työ, mutta hän oli lopulta tullut siihen tulokseen, että minun kokemustani ajatellen se oli vähän monimutkainen; hänen kollegansa saisi sittenkin tehdä sen. Mikä tämä tällainen ammatil-

linen haaste oikein mahtoi olla? Oli kyse videonauhasta, jonka epäselvää kuvaa oli tarkoitus terävöittää: ruokakaupan valvontakameran nauhalla varas ryösti kassan, ja roisto oli mahdollista tunnistaa kuvan laatua parantamalla. Minun alkuperäinen kutsumukseni ilmaista ja kommunikoida audiovisuaalisella kielellä oli siis muuttumassa poliisiduuniksi. Oli vaikea uskoa, että tilanne oli todellinen.

Kaikista firmassa kokemistani vaikeuksista huolimatta käteeni jäi taas kerran paitsi kontakti, jonka avulla saan silloin tällöin töitä, myös erittäin hyvän audiovisuaalisen ohjelman tuntemus. Ja CV, aina vain CV...

Firmasta saamani pienet työrupeamat eivät silti tietenkään elätä minua. Täydennän siis niitä edelleen erilaisilla duuneilla (tarjoilijan töitä ja niin edelleen...) ja etsin koko ajan töitä audiovisuaalisen tuotannon maailmasta. Lähettelen CV:täni ympäriinsä, luon kontakteja, luen työpaikkailmoituksia, olen yhteydessä paikallistelevisioihin... Nämä ovat kuvioni nyt. Yhdessä joidenkin Deyavi-kollektiivissa tomivien naisten kanssa olemme juuri saaneet valmiiksi Madridin Complutense-yliopiston Naistutkimuksen laitoksen tilaaman videon. Siitä meille maksettiin, mutta valitettavasti työ oli vain keikkaluontoinen. Näen jo itseni vuosia kestävässä prekaarisuudessa odottelemassa, josko löytäisin jotakin parempaa, edes pisaroita meressä, koska en luultavasti koskaan tule olemaan valmis kärvistelemään neljä vuotta ilman lomaa harjoittelupaikoissa, joista ei edes makseta...

Alejandra
Madrid, huhtikuu 2003

6. Seksipuhelin, kuinka voin palvella?

Mikä tämä seksipuhelinjuttu oikein oli? ”Periaatteessa homma voisi olla ihan mielenkiintoista”, ajattelin, kun viihdelinjoilla työskentelevä ystäväni kysyi, olisinko kiinnostunut... Konsultoin myös pankkitiliäni, ja kun molemmat olimme sitä mieltä, että idea voisi olla erinomainen, soitin yritykseen ja sovin työhaastattelusta.

Tein niin kuin työhaastatteluun mentäessä kuuluu: pukeuduin itsevarmasti, räätälöin CV:ni hommaan sopivaksi ja ilmaannuin annettuun osoitteeseen. Núñez de Balboa 14:ssä sijaitseva rakennus oli täynnä toimistoja, marmoripintaisia asuntoja, konsulttifirmoja tai vastaavaa, ja sisäpiha kukki köynnöskasveja. ”Mikä paikka!” huokaisin odottaessani hissiä, joka vei minut suoraan toimistolle, aivan tavalliselle ovelle numero 19, jolla soitin summeria. Minut otti vastaan koko viihdelinjasta ja kaikista työhaastatteluista vastaava Carmen, valtava, mustiin pukeutunut nainen, jonka vaativa ääni tuntui saavan minut myöntymään kaikkeen. Myöntyväisenä seurasin Carmenia hänen toimistoonsa, lasisermein muusta asunnosta erotettuun huoneeseen.

Carmen katseli CV:täni ja kyseli minulta samalla, miksi olin kiinnostunut juuri tästä työstä, milloin olisin käytettävissä ja niin edelleen. Antamatta minulle aikaa vastata hän jo kertoi minulle Mediafon S.L. -yrityksestä ja työnkuvastani:

Viihdelinjan työntekijän tärkein tavoite on pitää ”soittaja” linjoilla mahdollisimman pitkään. Carmenin mukaan Hyvä puhelintyttö kykenee puhumaan mistä tahansa, vitsailemaan tarvittaessa, olemaan kiimainen tai naiivi tilanteen mukaan.

Hyvä puhelintyttö on muuntautumiskykyinen; hänellä on hihassaan useita uskottavia, mutta leikkisiä roolihahmoja, jotka kattavat kaikki ikäryhmät ja kaikki mieltymykset.

Hyvällä puhelintytöllä on sopeutumiskykyä. Hän kykenee nopeasti vaihtamaan ääntä ja henkilöahmoa ryhtyäkseen uuteen leikkiin, kun edellinen soittaja lyö luurin korvaan.

Ja kaikkein tärkeimpänä: Hyvä puhelintyttö ”tuntee miehet kuin omat taskunsa”.

Kaiken tämän Carmen sanoi minulle hitaasti syvällä äänellään pitäen tauon hankalien lauseiden keskivaiheilla. Minä yritin pitää pääni kylmänä samalla kun koko touhu valkeni minulle: miehet ”uskovat” kaiken aikaa puhuvansa katutyttöjen kanssa, söpöjen tyttöjen, jotka vielä sattuvat asumaan samassa kaupungissa tai lähistöllä, joilla sattuu olemaan samanlaiset mieltymykset kuin heillä – epäilemättä hetkeäkään että linjan toisessa päässä oli vain ”tunnettyön ammattilainen”.

Kun työnkuvani oli käyty läpi, Carmen näytti minulle huoneiston muut osat: kylpyhuoneen, keittiön, kaikki niin kotoisaa, kokoushuoneen, lopuksi myös suuren huoneen jonka puhelimet soivat lakkaamatta. Puolikkaessa oli 12 himmein sermein toisistaan erotettua pöytää, joista jokainen oli varustettu puhelimella. Yksi pöydistä oli suurempi, ja sieltä käsin työskentelivät yrityksen kahden päälinjan eli viestikeskukseen ja livelinjojen valvojat. Carmen vei minut livelinjapuolelle, jolla minä työskentelin: sain seurata hetken aamuvuoron ”tyttöjen” työskentelyä. Naiset olivat 40–60-vuotiaita, ja kaikki vaikuttivat minusta pikemminkin kotiäideiltä tai esikoulunopettajilta kuin eroottisten fantasioiden luojuilta... Yritin teroittaa korviani, mutta en erottanut ääniä: kaikki puhuivat hyvin matalalla äänellä, muka intiimisti.

Pian alkoi kuulua voihkivia nauruja.

Teoriassa joko kokeneemman puhelintytön tai vuoron valvojan pitäisi perehdyttää meidät uudet työhömmme. Käytännössä siihen ei ole koskaan aikaa: koulutukseni koostui siitä puolesta tunnista, jonka kuuntelin hajanaisia keskusteluja.

Lopuksi Carmen jakoi minulle puhelintyttöjen säännöt sekä pari lappusta, joissa oli hyödyllisiä neuvoja. Hän suositteli että suunnittelen ”roolihahmoni” valmiiksi kotona ja teroitti, että on potkujen uhall kiellettyä solmia mitä tahansa työn ulkopuolisia suhteita asiakkaisiin, antaa heille esimerkiksi yrityksen osoitetta tai puhelinnumeroa, mainita, että olemme puhelintyttöjä tai antaa heille tietoa kollegoista.

Lähdin yhtä myöntyväisenä pois melkein vakuuttuneena siitä, että tämä olisi niin silmiä avaava kokemus, että saisin lopulta olla kiitollinen minulle tarjoutuneesta tilaisuudesta... Lisäksi olin äärimmäisen utelias.

Aloitin työni pari päivää myöhemmin – niin hermostuneena, että jopa laittauduin moista duunia varten! Olin vakuuttunut siitä, että saisin hermoromahduksen ja löisin luurin korvaan ensimmäiselle huohottavalle macholle. Sen jälkeen kun eräs herttainen työtoverini avasi oven ja toivotti minut tervetulleeksi, en kuitenkaan ehtinyt ajatella mitään muuta. Ilta alkoi parin ”pseudon” eli roolihahmon äänittämisellä ja tallentamisella ohjelmaan, joka puhelun yhdistyessä soittaa miellyttävän melodian ja antaa soittajalle toimintaohjeet. Myös soittajat joutuvat äänittämään oman ”pseudonsa” voidakseen kuunnella linjoilla olevien ”tyttöjen” nauhoitukset ja valita niistä viettelevimmän. Odotellessani puhelimen soivan (se ei soi... se ei vielääkään soi...) minun käskettiin siirtyä Paloman, kaikkein kokeneimman puhelintytön ohjaukseen. Paloma puhui barnalaisen miehen kanssa, joka kuvitteli Paloman masturboivan kertoessaan hänelle ”tositarinaa” seikkailuistaan paljon itseään vanhemman miehen kanssa. Yhtäkkiä oma puhelimeni soi, apua! Vastasin. Toisessa päässä oli zara-

gozalainen poika, helvetin idiootti joka löi luurin korvaani ennen kuin ehdin edes kuvailla itseäni. Sama toistui pari kertaa. Tätäkö Carmen tarkoitti sanoessaan, että seksistä ei välttämättä tarvinnut aina puhua?

Vietin melkoisen skitsofreenisen yön. Mieleni jakautui useiden vaihtoehtojen välille pikemminkin tuskallisesti kuin kunnialla: ”Täällä Ainoa, jutellaanko?” tai ”Sara, pikku kisasi”. ”Vanessa puhelimesta, poikaystäväni nukkuu...” tai ”Sally etsii Harryä”. ”Ana, edestä tai takaa”, ”Bárbara, kypsä nainen” tai ”Villi Mónica”. Lopulta päädyin juttelemaan barcelonalaisen Pedron kanssa. Pedro oli vakisoittaja, joka etsi alituisesti uusia tyttöjä ja piti tarjonnastamme. Puhuimme puolentoista tunnin ajan (kolmen eri soiton voimin) Pedron työstä, lapsista ja rantahuvilasta. Pedro päätyi jopa antamaan minulle vinkkejä kohteista, joissa minun kannattaisi käydä Barcelonassa, *kaupungissa jossa olin asunut kolmen kuukauden ajan, opiskellut ja ollut töissä sairaalassa*. Tämä neuvonta kesti niin kauan, että yö ehti laskeutua.

Kuolleina hetkinä, jolloin puhelimeni ei soinut tai se lyötiin nopeasti korvaani, yritin tutustua uusiin työtovereihini; koetin olla hienotunteinen ja antaa heille suunvuoron. He olivat työssään niin hyviä ja minä niin turhautunut, että katselin heitä kuin Olympoksen jumalattaria valmiina matkimaan heitä millä tahansa keinolla. Lopulta nimenomaan työtoverini olivat kaiken osaamiseni lähde.

Ecuadorilainen Priscila saapui jokaiseen iltavuoroon kaukaa Rivas Vaciamadridin esikaupunkialueelta, jossa asui miehensä (joka luuli Priscilan siivoavan toimistotiloja) ja pienen poikansa kanssa. Selattuaan aikansa lehtien työpaikkailmoituksia ja kuljettauan surkeasta duunista toiseen Priscila oli lopulta tyytyväinen seksipuhelimesta. Itse asiassa hän ylpeili usein hienolla ja pehmeällä äänellään: muutama vakisoittaja jopa suostui puhumaan vain hänen kanssaan, mikä on jokaisen puhelintytön unelma.

Ángela oli ihastuttava kuubalaisnainen, kielten maisteri, joka oli tullut Espanjaan perustaakseen kirjakaupan puolisonsa kanssa ja säästi nyt rahaa unelmansa toteuttamista varten. Ángela oli valtavan älykäs ja tanssitti soittajia oman pillinsä mukaan: hän puhui seksistä vähemmän kuin kukaan ja sisällytti puheluihinsa kirjallisuutta, politiikkaa ja filosofiaa. Miehet soittelivat Ángelalle ihastuneina: kaikella on sittenkin näköjään eroottinen potentiaallinsa!

Punkhenkinen Nuria taisi olla kotoisin Barnasta, vaikka hän asuikin nyt Madridissa. Nuria oli puhelintyöistä ainoa minun ikäiseni ja osasi olla tuhmempi kuin kukaan. Hän työskenteli paljon ja kokeili kaikkea: hänen roolinsa kulkivat alistetusta pikakutyöstä kovaan dominaan. Itse asiassa juuri Nuria opasti minut puhelinalistamisen saloihin: hän lainasi minulle sarjakuvia, lehtiä, kertoili minulle mikä eniten miellytti hänen alistettujaan. Lukiessani hänen juttujaan huomasin, että meidän viihdelinjamme mainostettiin kaikenlaisissa lehdissä *El Paísista* pornolehtiin ja eroottisiin sarjakuviin – ja mainokset olivat enemmän kuin vihjailevia.

Muita en niin hyvin muista, ehkä siksi, että olin vähemmän tekemisissä heidän kanssaan. Muistan koko kokemuksen kuitenkin mukavana. Meillä oli aina hauskaa, ja juuri työkaverini opettivat minulle huvittavimmat mahdolliset niksit: kuinka hangata hiustupsua luuria vasten ja luoda illuusio masturbaatiosta. Tai kuinka valuttaa vettä lasista toiseen ja teeskennellä ensimmäistä kultaista suihkuaan.

Iltavuorojen puhelintytöt olivat enemmän tai vähemmän vakinaisia työntekijöitä, ja melkein kaikki olivat olleet töissä yli kolme kuukautta. Viikolla livelinjoilla oli viittisen työntekijää, viikonloppuisin meitä oli kahdeksan. Valvojat vaihtuivat joka viikko tehtyään seitsemän peräkkäistä yövuoroa. Joka illan haaste oli saavuttaa 70 prosentin yhteistehokkuus (puheaikaa koko työpäivästä), joka laskettiin jokaisen puhelintyön tehokkuuden kes-

kiarvosta. Ei siis riittänyt että vain jotkut saavuttivat tuon 70 prosenttia. Meidän piti kaikkien yltää siihen, jotta emme pilaisi valvojan keskiarvoa. Tämä vaati tiettyä ryhmätyötä. Yövuoroissa se ei koskaan ollut ongelma, sillä puhuimme toinen toistemme puolesta kunnes kaikki olimme saavuttaneet tietyn tason. Muissa vuoroissa vaatimus usein johti konfliktiin: kaikki puhelintyöt eivät tunteneet toisiaan (aamu- ja iltavuorot olivat ruuhkaisia) ja usein mukana oli uusia työntekijöitä. Miksi lahjoittaa minuutteja tuntemattomalle, järkeilivät monet.

Ensimmäisten työviikkojen aikana olin täysin pallo hukassa: soitajat löivät luurin korvaani, valvojat alkoivat katsoa minua pahasti (olihan heillä varsinainen idiootti linjoillaan) mutta työkaverit auttoivat minua. Jossain vaiheessahan sitä joka tapauksessa oppii, miten saa soittajan pysymään langan toisessa päässä tai jopa soittamaan uudelleen... Pikkuhiljaa sitä tunnistaa koodit, tietää mitä sanoa. Lopulta oppii jopa luomaan viehkeämpiä henkilöhahmoja.

Perusroolihahmoni, joita käytin koko ajan, tiivistyivät lopulta neljäksi arkkityypiksi. Vaihtelin niitä varten ääntäni aika vähän (ääneni on melko persoonallinen ja sitä on vaikea muunnella) vaikka varioin äänensävyä tai puhenopeutta.

”Marcela” on noin 25-vuotias tumma ja samettisilmäinen meksikolainen (koska jostain syystä osaan matkia aksenttia). Marcela on 158-senttinen, painaa 52 kiloa ja on Espanjassa – Granadassa, Madridissa tai Barcelonassa sen mukaan mistä soitto tulee – opiskelemassa taiteentutkimusta. Marcela asuu kimppekämpässä muiden iloluontoisten opiskelijatyttöjen kanssa, jotka eivät epäröi jutella jonkun Marcelan kivan tuttavuuden kanssa (toimistolla työkaverit osallistuivat mielellään tällaisiin leikkeihin jauhamalla paskaa jonkun toisen soittajalle). Marcela astuu kehiin sanomalla ”En saa millään unta”, ”Kaverini ja minä ollaan ihan tylsistyneitä kahdestaan” tai jotain muuta vastaavaa.

”Sara” on kaikkein nuorin, vain 18–22-vuotias. Hänen äänensä on leikkisä mutta vähän tylsä. Sara on 169-senttinen,

painaa 55 kiloa, hänellä on vaalea pisamainen iho, pitkät punaiset kiharat ja vihreät silmät. Hintaan sisältyy myös lävistys ja käsivarren tatuointi. ”Sara, pikku kissasi” tai ”Haluatko kokeilla lelujani?” ovat hänen tunnuslauseitaan. Saralla, kuten Marcelalakaan, ei ollut vakioasiakkaita, mutta tietty soittaja-aines erotui kyllä: se kulki ”toimistotyypeistä” (asianajajia, ”pitkää päivää puurtavia” mainosmiehiä) aina yövartijoihin, korttelipoliiseihin ja lepposiin eronneihin miehiin. Sekä Saran että Marcelan puhelut olivat täyspitkiä eli noin puolituntisia. Miehet tosin harvoin soittivat heille uudestaan, koska kumpikaan hahmoistani ei erityisesti etsinyt seuraa. Keskustelu liikkui yleensä eroottisissa fantasiaissa tai ”todellisissa” joskin vähän oudoissa kokemuksissa (seksikohtauksia sovituskopeissa, julkisissa uima-altaissa, hisseissä tai yöbusseissa).

”Noelialla” on luonnollinen ääni, pitkät ja tummat hiukset, ruskeat silmät. 31-vuotias, 170-senttinen ja 58-kiloinen Noelia on hahmoistani kaikkein tavallisin. Hän on lastensairaanhoitaja ja melkein aina töissä madridilaisessa Ramón y Cajal -yliopistosairaalassa. Noelia etsii pikemminkin juttuseuraa kuin seksikumppaneita: hän haluaa tutustua johonkuhun erityiseen. Juuri hänen tarinaansa kehittelemällä kaikkein pisimmälle, koska Noelialla oli pari vakisoittajaa. Noelian poikaystävä oli jättänyt hänet kuukausi ennen kuin heidän piti muuttaa yhteen, mutta Noelia oli luja ja halusi nyt kriisinsä jälkeen tutustua ihmisiin. Hän aristelee vähän suoria kontakteja ja haluaa siksi jutella rauhassa ennen ratkaisevan askeleen ottamista.

Juuri erään Noelian vakioasiakkaan kanssa olin kaikkein lähimpänä romanssia: Pedro, vitorialainen poliisi, soitti joka ainoasta yövuorostaan siitä lähtien kun tutustuimme, ja puhuimme 2–4 tuntia illassa kolmen kuukauden ajan. Pedroa varten piti kutoa kokonainen valheiden verkko... Se päättyi Pedron vierailuun ”Noelian” sairaalassa, josta hän etsi ketä muutaakaan kuin tätä puhelinrakkauttaan – mikä puolestaan todella säi-

käytti Cristinaa, joka taas oli toinen puhelinääneni. Mihin tämä farssi oikein päättyisi? Mihin pisteeseen asti soittajat uskovat minua? Entä jos Pedro oikeasti törmää *minuun*?

”Marta” on noin nelikymppinen; hän on tilanteen mukaan naimisissa, leski tai eronnut. Martan ääni on hidas ja karkea, hänellä on vaalennettu tukka mutta ei määriteltyjä mittoja. Martalla on lapsia. Hän etsii alistussuhteita ja lauseet kuten ”Olen äitipuolesi” tai ”Marta; uskallatko?” avaavat hänen pelinsä. Ennen mitään varsinaista suhdetta hän haluaa tutustua tulevan teuraslampansa ihoon. Siksi Marta ei etsikään varsinaista seuraa, vaan antaa soittajille tehtäviä ja sopii, että he soittavat hänelle myöhemmin kertoakseen miten niistä suoriutuivat. Marta lähetti soittajia kaupungin eri osiin (yöllä puistoihin, päivällä julkisiin vessoihin) ja pyysi heitä etsimään konkreettisia seksisuhteita, joita he myöhemmin kuvailisivat; hän pyysi soittajiaan pukeutumaan tyttöystäviensä alusvaatteisiin tai suositteli sopivaa vihannesta, jonka soittajat voisivat työntää peräaukkoonsa samalla kun puhelivat hänen kanssaan... En tiedä tekivätkö he niin vai eivät, mutta ainakin he soittivat kertoakseen tarinoitaan; ja se mikä Martaa kiinnosti (kuten kaikkia muitakin) olivat rekisteröidyt minuutit.

Vaihtelin vähän nimiä ja fyysisiä ominaisuuksia (jotkut soittajat halusivat nimenomaan blondin), mutta nämä siis olivat perusroolihahmoni, joista lähdin liikkeelle.

Noiden viiden kuukauden aikana laitoin koko mielikuvitukseni fantasioiden, haaveiden ja rinnakkaistodellisuuksien palvelukseen. Tietenkään tosielämälläni ei ollut mitään tekemistä tuon erotiikan yliannostuksen kanssa, jonka kaikki tiesimme alkavan puhelimen soidessa. Jollain tavalla kohotti itsetuntoa tietää, että jotkut soittajat halusivat puhua juuri minulle. Luulen, että juuri siksi monet kestivät niinkin kauan työssä, joka muille edusti ainoastaan jotakin liikaista.

Patricia
Madrid, lokakuu 2003

Hieman palkka-asiaa:

Puhelintyöt: 4,57 €/tunti päiväsaikaan (8–23) ja 5,25 €/tunti yöllä (23–7). Aamulla seitsemän ja kahdeksan välillä linjat pidettiin kiinni.

Provisio: työtunnit – (puheminuutit x 28) + (viestiminuutit x 30)

Asiakkaat: Täyspitkä puhelu livelinjoilla maksoi asiakkaalle päiväsaikaan noin 30 euroa ja öisin 21 euroa. Jos laskee, että päivisin livelinjalla työskenteli kahdeksan puhelintyötä ja yöllä 5–6 ja vähentää asiakkaiden maksamista summista meidän palkkamme, *ei ole liioiteltua sanoa että kyseessä oli puhdas hyväksikäyttö.*

7. Päiväperho 2003

*Selittää tämän maailman sanoilla
kuinka minusta irtautui laiva joka vei minut pois*

– Alejandra Pizarnik

Ehkä ei olekaan olemassa parempaa metaforaa prekaarisuudesta kuin laaja kuva elämässä kelluskelemisesta: pakenevista unista katalien merivirtojen ja turvallisten joenpenkkojen välissä.

Olin eräänä iltapäivänä kahvilla ystäväni kanssa, kun hänen kysymyksensä ”Miksi et ottaisi työtä vastaan, jos kerran ei ole mitään muutakaan?” käynnisti viimeisimmän seikkailuni sellaisessa prekaarisuudessa, joka jo aikaa sitten on kadotettu historian yöhön.

Opiskelijan mahdollisuudesta itsenäistyä, asua omissa luukussaan, käydä kahvilla kavereiden kanssa tai harrastaa elokuvia ja kirjallisuutta on huomaamattoman lyhyt matka ajalehtimiseen työmarkkinoiden alamaailmassa. Näillä kahdella ääripäällä on paljon yhteistä aina loppuunpalamisesta hulluuteen. Tai poikkeamiin: ne tarjoavat paikkoja, joihin piiloutua tyydyttymättömältä halultaan, valtavalta kuilulta avoimien odotusten ja tarjottujen tilaisuuksien välillä.

Mutta... palatkaamme kysymykseen ”Miksi et ottaisi työtä vastaan?”

Heti seuraavana päivänä sen jälkeen, kun olin selviytynyt lyhykäisistä ja kuivasta haastattelusta, ”koulutukseni” alkoi yhdessä lukuisista yrityksen omistamista bordelleista.

Ensimmäisinä päivinäni jouduin kasvotusten kaikkien niiden oletusten kanssa, jotka tulevat vastaan jo puhelimeen vastatessa (ellei soittaja kysy minua tai työkaveriani, kerron hänelle keitä olemme ja minkälaisia palveluja tarjoamme – mainitsematta koskaan itse asiaa, joka on tabu samalla tavoin kuin asiakas, hinta ja niin edelleen).

Muutaman päivän jälkeen aloin työskennellä öisin, jolloin päiväni venyivät yhdeksän ja puolen tunnin mittaisiksi (tuurasin eri bordellien vapaapäivää viettäviä puhelintyöläisiä). Positiivinen puoli oli se, että sain innokkaiden soittajien puheista selville paljon uutta, muun muassa sadomasokistisen kabinetin olemassaolon (”koulutuksessa” tästä ei puhuttu mitään, luultavasti siksi, että vain kolmessa bordellissa oli kabinetti). Kaikkein kiinnostavinta oli hahmottaa eri bordellien toiminnan logiikka, nähdä niissä piilevien maailmojen erilaisuus ja sosiaalisten luokkien kirjo, samoin kuin kaikki naiset, jotka työskentelivät eri taloissa.

Pari ratkaisevaa yötä oli kulunut, ja olin työskennellyt jo puolitomaista kuukautta iltavuorossa tuuraamassa sairauslomalla olevaa puhelintyöntekijää. Sitä kautta palasin yöhön yhden bordellin ”vastaavana”: palkkani oli valtavan huono, ja siksi sitä oli pakko yrittää nostaa ”naisellisin keinoin”...

Jo viisi kuukautta kysymyksestä on kulunut...

Anekdootit sikseen. Pelkkä tähän maailmaan kurkistaminen päästi minut valtavan, paternalistisen yrityksen uumeniin – koko pelin päähenkilö, viidentoista bordellin omistaja, on tietenkin mies (ja myös ainoa mies atk-työntekijän lisäksi). Pyramidin päällä keikkuu omistaja, hänen allaan johtajatar, ylivalvoja, valvojat tai *controllerit* (joita aluksi oli vain yksi, tätä kirjoittaesani kaksi, jottei yksikään sentti pääsisi livahtamaan pääparittajan taskujen ohi), bordellien vastaavat työntekijät, puhelintyöntekijät

sekä hännänhuippuna tytöt. He tallautuvat luonnostaankin jalokoihin, ovathan he valtavan, luokkatiedottomaksi tekevän riis- toketjun viimeinen lenkki – ketjun, jonka ainoa tuote on kau- pallistetun ruumiin tuottama lisäarvo. Lisäksi tulevat sitten vielä toimistohenkilökunta, kirjanpitäjät, mainosmiehet, hallinto- henkilökunta sekä jo mainittu teknikko.

Rakenne on mietitty millimetrin tarkkuudella asettamaan ihmiset pelon ja palveluhalun välimaastoon. Ja ennen kaikkea ajamaan heidät täydelliseen eristykseen muista.

Koko vuorokauden auki olevissa bordelleissa on kolme puhe- linvuoroa (jokaisessa vuorossa on yksi työntekijä), joten ainoa kontakti edellisessä tai seuraavassa vuorossa olevaan työntekijään on kassan tarkistus. Tämän lisäksi kerran kuussa oli palkkako- kous, jossa oli mahdollista olla edes jossakin kontaktissa saman vuoron työntekijöihin.

Yövuorossa puhelintyöntekijä on ainoa esillä oleva hahmo, joka suorittaa hyvin vaihtelevia tehtäviä: on vastattava puheli- meen ja annettava tarkempia tietoja, otettava herrasmiehet vas- taan (joskus talolle saapuukin nainen, ja tällöin lesbouden ja prostituution stigma kasvaa tuplatakseen samalla palveluiden hinnan), tarjottava virvokkeita, tiedusteltava tuntevatko he jo talon, ja jos vastaus on myönteinen, kysyttävä etsivätkö he jota- kuta tiettyä tyttöä. Jos näin ei ole, on tiedusteltava, onko tytöistä juteltu etukäteen puhelimesta. Jos näinkään ei ole, tulija on esi- teltävä tytöille, palattava esittäytymisen lopuksi tarkistamaan keneen hän on päätenyt ja lopulta laskutettava häntä. Eikä tässä- kään vielä kaikki: kun palveluhetki on ohi, herrasmies on saatet- tava ovelle ja ”tarkastettava”, että kaikki on sujunut hyvin ja että hän varmasti palaa.

Mieleen nousevat Buñuel ja hänen Päiväperhonsa...

Tehtävien määrä ja rakenne eivät kuitenkaan pääty vielä tähänkään. Koko palvelu kirjataan kolminkertaiselle paperille, johon merkitään tulo- ja lähtöaika, huoneen numero, tytön nimi,

tieto siitä, onko herrasmies vakioasiakas vai ei (sitä, onnistuvatko työt solmimaan uskollisia asiakassuhteita vai eivät, seurataan pilkuntarkasti), hinta, maksutapa sekä alussa nautittu virvoke. On lisättävä, että rahaliikennettä tarkkaillaan hengästyttävällä volyyymilla, koska yritys saa vain puolet seksityöntekijän palkasta eikä halua menettää siitä senttiäkään. Nämä samat tiedot syötetään myös keskushallinnon atk-järjestelmään.

Myös vessan ja huoneiston siivoaminen kuuluu yövuorossa olevan puhelintyöntekijän tehtäviin, koska siivoaja (yksi jokaista bordellia kohti) on töissä vain päivisin.

Taloja on kaikenlaisia aina luksushuivoista (joissa keskimääräinen täyden setin hinta pyörii 250 euron paikkeilla) keskitasoon, joissa puolen tunnin palveluksista joutuu pulittamaan ainoastaan 75 euroa. Viidentoista talon lisäksi verkossa on virtuaalinen ilotalo, joiden kahdella kotisivulla on ihastuttavia kuvia ja puhelinumeroita. Puhelimeen vastaavat tytöt tukeutuvat soittajaa ilahduttaakseen koko järjestelmän ilotaloihin löytääkseen tätä miellyttävän seksityöntekijän, mahdollisesti samanlaisen kuin mitä virtuaalitodellisuuteen liimatuissa kuvissa.

Seksityöntekijät kiikkuvat hallinnollisen portaikon viimeisellä askelmalla. Siksi he ovat alistetuimpia ja samalla stigmatisoiduimpia. Heidän on työskenneltävä kahdeksan tunnin vuoroissa, minkä lisäksi heillä on ”oikeus” ylityöhön (kun he tarvitsevat rahaa). Erikseen ovat vielä ne tytöt, jotka asuvat taloissa ja ovat siksi käytettävissä kaksikymmentäneljä tuntia vuorokaudessa (nämä tosiaankin ovat normit, joista tyttöjen on paljon vaikeampi poiketa kuin puhelintyöntekijöiden tai talosta kulloinkin vastaavan työntekijän) yhtä vapaapäivää lukuun ottamatta. Työ muistuttaa lopulta neljän seinän sisäpuolelle lukitun sisäkön tehtäviä.

Tytöt saapuvat taloihin joko lehti-ilmoitusten perusteella tai puskaradion kuljettamina. Heidät hyväksytään sen perusteella, millainen asiakasprofiili talolla on – joka taas on suorassa suh-

teessa sosiaaliseen arpapeliin ja sen määrittämään hinta-laatusuhteeseen. Kun haastattelu on suoritettu ja henkilöllisyystodistuksen kopio esitetty, tytöt allekirjoittavat työsopimuksen, joka vakuuttaa heidän ”vapaaehtoisuudestaan”. Heidän saamansa palkka (tuo 50 prosenttia) riippuu talosta ja heidän omasta luokkataustastaan.

Syyt seksityöläisenä työskentelyyn liittyvät myös tähän. Ylemmissä yhteiskuntaluokissa tyttöjen on tärkeää saavuttaa tietty itsenäisyys, joka takaa korkean elämänlaadun. Loput ovat enimmäkseen maahanmuuttajia: seksin myyntiin turvautuminen on heidän ainoa keinonsa säästää rahaa, jotta he voisivat palata kotimaahansa paremmassa tilanteessa kuin sieltä lähtiessään. Heidän raskaana painolastinaan ovat usein perhesyyt.

Joskus tuo lähes huomaamaton feminiinisen subjektivoitumisen rajapinta, joka saa oman ruumiin tuntumaan halutulta ja sitä kautta arvokkaalta, saa nuo naiset tietyn etäännyttävän aikajakson jälkeen todella palaamaan seksityöhön. Mutta vain joskus...

Jo unohtunut sivujuonne on se, ettei puhelintyöntekijä todellakaan voi eikä saa olla tekemisissä tyttöjen kanssa. Kuitenkin juuri nyt taistelen yhdessä noiden kaupallistettujen, lisäarvoa tuottavien ruumiiden kanssa. Taisteluni palautuu lopulta lapsenomaiseen katseeseen, joka suuntautuu lumisille ja jäisille kaduille: niitä kansoittavat lapset, joilla ei ole kenkiä jalassa.

Orfelia Vilsa
Madrid, marraskuu 2003

Keskeneräisiä ajatuksia

1. Globaali hoiva

Mistä tämä teksti on lähtöisin? Kysymykseen vastaaminen on välttämätöntä tekstin paikantamiseksi ja ymmärtämiseksi. Artikkelin alkunsa kuljeskelusta kotityöntekijöiden parissa, jonka toteutimme 27. lokakuuta 2002 ja josta kerromme toisaalla tässä kirjassa. Kuljeskelumme herätti monia kysymyksiä, joita olemme yrittäneet jos emme aivan ratkaista, niin ainakin puida yhdessä ja liittää matkan varrella nousseisiin uusiin kysymyksiin. Tämä jatkuva kysymyksenasettelun prosessi on edennyt ensimmäistä työpajaa seuranneissa Globaali hoiva (kotiäitejä, lapsenlikkoja, ilotyttöjä ja hoivaajia) -työpajoissa, jotka on järjestetty Eskalera Karakolan tiloissa.¹ Ja aivan kuin emme koskaan saisi tarpeeksemme, maaliskuu muuttui kesäkuuksi ja ensimmäistä työpajaa seurasi toinen, ja kolmas ja... jatko tulee nähtäväksi. Työpajoissa olemme pyrkineet jakamaan kokemuksia ja keskustelemaan niistä yhdessä naisten ja miesten kanssa (joskin, mikä sattuma, työpajat tuntuivat kiinnostavan enemmän naisia). Olemme tavanneet näihin teemoihin perehtyneitä naisia, jotka ovat syventyneet hoivan maailmaan erilaisista paikoista käsin. Joukossa on kotiapulaisena työskenteleviä siirtolaisnaisia, kotityötä koskevaan lainsäädäntöön perehtyneitä asianajajia, naisia, jotka ovat tehneet erilaisia aloitteita hoivatöiden jakamiseksi eri tavalla ja itseorganisoitusti... Ja tietenkin olemme antaneet äänen kaikille toimintaan

osallistuneille hoivaajille, sillä me kaikki olemme hoivaajia: päivästä toiseen hoivaamme itseämme ja ympärillämme olevia ihmisiä. Olemme myös koonneet yhteen kiinnostavina pitämiämme tekstejä Globaalin hoivan papereista.²

Nämä sivut on kirjoittanut ”polyfoninen me”, äänien moninaisuus, jossa lukuisat elintärkeät paikantumiset sekoittuvat. Erityisesti täytyy nostaa esiin siirtolaisnaisten ja natiivien erilaiset tilanteet. Välillä tulette kuulemaan toisia, välillä toisia, mutta kyseessä on aina yritys rakentaa transnationaalisia liittoumia, joista puhumme lisää edempänä. Käsillä olevan tekstin ovat kirjoittaneet Pohjoisen ja Etelän naiset, mutta se sijoittuu Pohjoiseen. Emme väitä käsittelevämme kaikkea mahdollista, vaan pyrimme esittämään tietynlaisen näkökulman (täältä etuoikeutetusta Länneestä, jossa etuoikeus ei jakaudu kaikille tasaisesti), joka auttaisi mahdollisuuksien mukaan todellisuuden karttojen kollektiivisessa rakentamisessa ja pyrkisi kiivaasti kriittisyyteen ja muutokseen.

Vaikka teksti on pitkä (älkää pelästykö), olemme pyrkineet siihen, että jokainen luku on luettavissa erikseen, ja sekä muodostaa oman kokonaisuutensa että on osa argumentaation vähitellen punoutuvaa punaista lankaa. Ensimmäinen luku käsittelee kahden eri logiikan, voittoa tavoittelevan markkinalogiikan ja hoivalogiikan, yhteentörmäystä. Koska logiikat ovat keskenään yhteen sovittamattomia, syntyy väistämättä jatkuvia jännitteitä sellaisessa yhteiskunnassa kuin Espanja, joka asettaa talouden logiikan etusijalle. Näiden konfliktien vaijentaminen ja elämän jatkuvuus on mahdollista ainoastaan siksi, että hoiva jakautuu epätasaisesti (sukupuolen, rodun, luokan, lähtömaan...) valta-akseleilla. Hoivatyön muuttuminen näkymättömäksi ulkoishyödyksi oli perustana tällä hetkellä kriisissä olevalle fordistiselle ”elätäjämies–kotiäiti”-ydinperheelle. Toisessa luvussa ydinperheen kriisi sijoitetaan osaksi laajempaa ilmiötä: hoivakriisiä. Keskustan maiden hoivakriisi on seurausta monista tekijöistä, ja se toi-

mii näkymättömänä elementtinä, kun luodaan kollektiivisia pelkoja, joiden avulla rakennetaan perusta pysyvän globaalın sodan kotirintamalle. Sitä vastoin periferiassa koetaan vielä akuutimpi kriisi, joka vaarantaa mahdollisuuden itse elämän jatkumiseen. Rakennesopeutusohjelmat ja muut kaupan vapauttamiseen tähtäävät poliittiset toimenpiteet, luonnonvarojen yksityistäminen ja muut vastaavat ovat vähentäneet toimeentulomahdollisuuksia kapitalististen markkinoiden reuna-alueilla sekä rajoittaneet ja ennen kaikkea prekarisoineet rahatulojen hankkimistapoja. Nämä ilmiöt saavat aikaan siirtolaisvirran, jota säätelee tiukka ja militarisoitu siirtolaispolitiikka. Se takaa joustavan ja kiristykselle alttiin työvoiman runsaan saatavuuden keskusmaissa. Siirtolaistyövoima toimii olennaisena osana hoivakriisin konservatiivista ratkaisua. Syntyy niin kutsuttuja globaaleja hoivaketjuja, joissa naiset eri puolilta maailmaa siirtävät hoivatöitä toin toisilleen. Hoivaketjuja käsitellään kolmannessa luvussa, jossa pyritään ymmärtämään naisten erilaisia paikantumisia ja naisten välisiä vallan dynamiikkoja ei-horisontaalisissa hoivaketjuissa.

Mitä tapahtuu naiselle, joka jää lähtömaahan? Entä sille, joka lähtee? Entä täällä Pohjoisessa – minkälaisia valtasuhteita vakiintuu siirtolaisnaisen ja hänet palkkaavan naisen välille? Hoivan yhteiskunnallinen jakaminen, sellaisten yhteiskuntien rakentuminen, joissa markkinoita arvostetaan enemmän kuin itse elämää, useiden globaalien ilmiöiden yhteenliittyminen hoivakriisissä ja elämän jatkuvuuden kriisissä, uusien naisten välisten valtasuhteiden rakentuminen tai aikaisempien vahvistuminen ja uudistuminen... Pyrimme kuorimaan moninaisia ilmiöitä ja uskomme niiden tuovan mukanaan ratkaisevan haasteen, johon feministisistä lähtökohdista käsin on vastattava välttämättä lankeamista näiden moninaisten kriisien taantumukselliseen ratkaisuun. Näiden mietteiden saattelemana saavumme neljänteen lukuun. Mitä on tehtävissä? Olemme tietoisia aloittamisen vaikeudesta ja riskeistä. Näemme tärkeimpänä tavoitteena tämän

tuhoisan yhteiskunnan muuttamisen, joka asettaa pääoman logiikan elämää kaikessa laajuudessaan arvostavan logiikan edelle. Sitä varten meidän on astuttava sisään uusien, ei-normatiivisten subjektiivisuuksien rakentumisen prosesseihin. Nämä subjektiivisuudet arvostavat hoivaa, hylkäävät meille mahdottomia itsenäisyyden malleja asettavat käsitteet sekä vaaralliset myytit, kuten ”oma koti kullan kallis” (joka estää toteuttamasta vähemmän hierarkisia yhteisön muotoja) tai amour fou, hullu rakkaus. Ja kaiken tämän lähtökohtana on välttämättömyys yrittää rakentaa naisten välisiä transnationaalisia liittoumia, jotka voisivat toteutua konkreettisissa tiloissa, ja kehittää erityisiä aloitteita, jotka tekisivät hoivatyon ja sen jakamisessa piilevät konfliktit näkyviksi.

I. HOIVA JA HYÖTY

1.1. Ensimmäisiä lähestymisyrittäjiä

On yleistä, että pyrkiessämme ymmärtämään ”todellisuutta” suuntaamme katseemme hyvin konkreettiseen kohteeseen, nimittäin kapitalistisiin markkinoihin. Työ, pääoma ja raha nousevat huomiomme keskipisteeseen. Ja nämä ovat epäilemättä tärkeitä elementtejä, mutta ne eivät ole ”kaikki”. On tärkeää yrittää paeta ekonomistista kaksoisreduktionismia, joka rinnastaa toisiinsa yhteiskunnan ja talouden sekä talouden ja markkinat. Vaikka kapitalistiset markkinat ovat kehittyneissä kapitalistisissa yhteiskunnissa ehdottoman olennaisessa asemassa, meidän täytyy kysyä, onko sosioekonomiselle toiminnalle muita sfäärejä markkinoiden ”ulkopuolella” tai erilaisessa suhteessa niihin, eli mitkä ovat vuorovaikutussuhteet markkinoiden ja markkinoihin kuulumattomien alueiden välillä. Pyrkimättä laajentamaan perspektiiviä on mahdotonta tehdä näkyväksi hoivan ulottuvuuksia.

Espanja on hyvä esimerkki siitä, että markkinat ja sosioekonominen järjestelmä eivät ole sama asia. Kaksi kolmasosaa kai-

kesta työstä tehdään palkatta. Toisin sanoen suurin osa työstä ei ole palkkatyötä tai palkattua työtä, vaan erilaisia ilmaistöitä, jotka hyvin usein leimataan ei-työksi tai ei-aktiivisuudeksi. Ja tästä kahdesta kolmasosasta hoivatyön osuus on 80%. Seuraava tilasto osoittaa vuosittain hoivalle palkatta omistetut miljoonat työtunnit sekä miljoonat työpaikat, joita työn määrä vastaisi, mikäli se toteutettaisiin markkinoilla:³

Ei-palkattu hoivatyö	Tunteja vuodessa (miljoonaa)	Vastaa työpaikkoja (miljoonaa)	Naisten suorittaman työn osuus (%)
YHTEENSÄ	23.589	14,1	80,9
Lastenhoito	14.500	8,7	82,3
Lasten ja vanhusten hoito	4.295	2,5	79,8
Sairaiden hoito	4.780	2,7	80,3

Ei-palkkatun työn mittaaminen on kiistanalaista ja tulosten hankkimistapoja voidaan kritisoida monelta kannalta.⁴ Voi kuitenkin olla hyödyllistä esittää lukuja ja antaa yleisluontoinen kuva ilmiön ulottuvuuksista sekä siitä, miten olennaista hoiva koko sosioekonomiselle järjestelmälle on. Hoiva on olennaista, sillä se on yhteiskunnallisen elämän perusta ja kaikki tarvitsevat hoivaa koko elämänsä ajan. Kyseessä on elämän arkipäiväinen ylläpito. Siihen kuuluu välillä rutiininomaisia ja vähäpätöisiä tehtäviä, joiden päämääränä on välitön emotionaalinen ja materiaallinen hyvinvointi. Hoiva on kaikkien ihmisten päivittäinen tarve, vaikka sen konkreettinen muoto vaihtelee elämänkaaren aikana sekä historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstista riippuen. Välillä ihmiset huolehtivat siitä itse, mitä kutsumme itsehoivaksi. Toisinaan hoivan tarve täyttyy vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Siten hoivatyöllä voidaan viitata sekä toisen ihmisen hoivaamiseen että huolenpitoon itsestä. Hoivatyö on jatkumo kulutuksen, viihteen ja työn (fordistisessa merkityksessään) välillä. Hoiva on koko sosioekonomisen järjestelmän perusta, mutta sellaisena tavallisesti näkymättömäksi tehty ja aliarvostettu.

1.2. Hyödyn logiikka ja markkinoiden priorisointi

Se, että jokin niin kaikkialla läsnä oleva ilmiö kuin hoiva voi säilyä näkymättömissä, johtuu yhteiskuntarakenteesta, joka on järjestynyt markkinoiden ympärille ja tehnyt markkinoiden logiikasta johtotähtensä.

”Perimmäinen ongelma on markkinoiden tarpeiden asettaminen etusijalle. Tämän yhteiskunnan päämääränä ovat markkinat ja pääoman kasautuminen ja nämä menevät kaikkien muiden tarpeiden edelle. Sitä ei voi jättää huomiotta, sillä se vaikuttaa kaikkeen.”⁵

Kapitalistisia markkinoita johtaa pääoman kasautumisen tavoite. Markkinoiden toimintaa ohjaava tekijä ei ole ihmisten (hoiva- ja muiden) tarpeiden ja halujen tyydyttäminen. Markkinat toimivat päinvastoin itseriittoisesti, sillä niiden täytyy jatku-

vasti luoda voittoa.⁶ Tämä tarkoittaa, että markkinat tyydyttävät ainoastaan maksukykyisen kysynnän, toisin sanoen niiden ihmisten tarpeet, joilla on varaa maksaa. Liberalismin ja Adam Smithin oppien mukaan tämän egoistisen oman edun ja suurimman hyödyn tavoittelun kautta yhteiskunta organisoituu tehokkaasti: tämä on markkinoiden näkymätön käsi. Ei liene tarpeen pysähtyä selittämään, miksi meidän on vaikea uskoa tällaiseen näkymättömään käteen. Sanomme ainoastaan, että hyödyn logiikka joutuu jatkuvasti törmäyskurssille ihmisten tarpeiden ja elämän jatkuvuuden kanssa. Markkinoiden nostaminen etusijalle vaarantaa elämän jatkuvuuden. Ja jos elämä ja markkinat yhä toimivatkin rinnakkain, se johtuu siitä, että jokin on historian kuluessa vaimentanut (niin paljon kuin se nyt on mahdollista) niiden väliset jännitteet. Jopa Adam Smith tunnustaa, että markkinoiden toiminta on mahdollista vain, jos niiden takana (ympäriällä, samanaikaisesti, edellä, yllä) toimii toinen, erilainen logiikka: hoivan, elämän ja ihmisten tarpeet huomioon ottava logiikka.⁷ Tämä logiikka jää kotien vastuulle, eli naisten tekemän ilmaisen työn ja päivittäisen hoivan varaan, jotta markkinoilla olisi joka päivä vasta silitettyjä työntekijöitä.

Ennen kun siirrymme käsittelemään pääoman kasautumisen logiikan etusijalle asettamisen seurauksia, on tärkeää tehdä joitakin tarkennuksia. Ensinnäkin, kun puhumme logiikasta, joka ohjaa eri sfäärejä (markkinoita ja hoivaa), viittaamme sen kollektiiviseen, emme yksilölliseen ulottuvuuteen. Konkreettisilla henkilöillä voi olla erilaisia motiiveja toimia kummassakin ympäristössä. Juuri feministisistä lähtökohdista käsin on vastustettu vahvasti (uus)liberalistista käsitystä siitä, että ihmisten toiminta markkinoilla on aina egoistista ja kilpailevaa kun taas kodeissa vallitsee rakkaus, harmonia ja altruismi.⁸ Huolimatta siitä, että yksilötasolla kuva on kirjava ja monimutkainen, on mahdollista sanoa, että yleisellä tasolla markkinat toimivat tietyllä tavalla, koska niiden tarkoitus on tuottaa voittoa ja että ilmaisen hoi-

vatyön tavoitteena on luoda välitöntä hyvinvointia. Toiseksi, kyseessä olevat logiikat sijoittuvat tiettyyn kulttuuriin ja historialliseen aikaan. Mielestämme täytyy olla varuillaan puhuttaessa yhdestä hoivan logiikasta ja pyrkiä välttämään sellaisen hoivamo-raalin ylistämistä (niin kuin joistakin feministisistä lähtökohdista on tehty), joka on hyvin essentialistinen (äiti-nainen samastuu luontoon ja kaikkien ympärillä olevien tarpeisiin). Näin vaille kritiikkiä jäävät usein muut näihin naisellisiin toimintoihin sisältyvät ominaisuudet, kuten mahdollinen pakko, sosiaalinen velvollisuus ja niin edelleen.⁹

Tämän lyhyen kommentin jälkeen siirrymme tarkastelemaan joitakin pääoman kasautumisen logiikan etusijalle asettamisen seurauksia. Pääomalle annettu tärkeys tarkoittaa sen hyväksymistä, että sen logiikka organisoii tuotantoa: ”Kapitalistisessa yhteiskunnassa ei tuoteta sitä, mitä ihmiset tarvitsevat: on sama, tuotetaanko lääkkeitä vai aseita, kunhan tuotetaan voittoa.”¹⁰ Pääoman kasautumisen logiikka organisoii myös tilaa. Esimerkkeinä voi mainita suurten pääomien ja finanssieliittien palvelukseen alistetut globaalit kaupungit¹¹ tai vanhojen rakennusten kunnostamisen niiden arvon nostamiseksi asukkaiden elinolosuhteiden parantamisen sijasta, mitä tapahtuu parhaillaan esimerkiksi Madridissa Lavapiésin¹² kaupunginosassa. Lisäksi pääoman logiikka järjestää aikaa: joustava työaika, 24/7-aukioloajat, ihmisen elämänkaaren yhdenmukaistuminen ja rajoittaminen yhteen muottiin, aika on rahaa, aika on hyödyke... Ja tämä markkinoiden vaatimuksia vastaava rakenne törmää jatkuvasti hoivan tarpeisiin, jotka eivät ole yhteiskunnallisesti korkealle arvostettuja eivätkä aina joustaviakaan (jos hoivaamasi ihmisen tila huonee, hän ei voi odottaa, että palaat töistä hoitamaan häntä; vaikka työpäiväsi olisivat hullun pitkiä, sinun täytyy nukkua ja lapsesi tarvitsee silti ruokaa). Markkinoiden itseään ruokkiva toiminta yhdistettynä arkipäiväisiin hoivatarpeisiin aiheuttaa vakavia jännitteitä, jotka välillä ovat ratkaisemattomissa, välillä rat-

kaistavissa ainoastaan siten, että hoivasta sosiaalisesti vastuussa oleva yhteisö ottaa ne huolekseen. On siis kysyttävä, miten nämä jännitteet on historiallisesti ratkaistu ja kuka on ollut historiallisesti ja sosiaalisesti vastuussa hoivaamisesta tällaisessa vihamielisessä ympäristössä.

1.3. Hoivatyön historiallinen jakautuminen

Mihin tahansa tilastoihin, selvityksiin tai tutkimuksiin tutustummekaan, riippumatta niiden lähtökohtana olevasta poliittisesta näkökulmasta, tai vaikka nojaisimme pelkkään arkiajatteluun ja jokapäiväisen elämän havainnointiin, johtopäätökset ovat aina samat: suurimman osan hoivatyöstä tekevät Espanjassa perheet saamatta siitä mitään vastiketta.¹³ Ja kuten aikaisempi taulukko osoittaa, perheiden sisällä naiset toteuttavat nykyään 80% toisiin ihmisiin kohdistuvasta hoivatyöstä.¹⁴ Tämä on ollut hoivatyön historiallinen jako. Hoiva on liitetty yksityisen sfääriin, kotiin ja naiselliseen: *”Tämä on ollut ongelman tosiasiallinen ratkaisutapa, mutta siihen ei sisälly mahdollisuutta valita toisin.”* Näiden naisten ilmaisten töiden vastaparina on ollut perheen päänä toimiva mies, jolla on vakituinen kokopäivätyö ja joka lähtee kotoa joka aamu vapaana perhevastuista toimiakseen markkinoilla. Kyseessä on ”elättäjämies–kotiäiti”-malli, fordistinen ydinperhe, täydennettynä espanjalaisen yhteiskunnan erityispiirteillä:

”Francon aikaan perhe oli yhteiskuntarakenteen peruspilari [...]. Kyseessä oli äärimmäisen hierarkkinen perhemalli, jossa aviomies/isä piti kaiken vallan käsissään. Perheessä toimi selvä roolijako miesten ja naisten välillä. [...] Kaikki julkiset tahot ja instituutiot korostivat perheen (erityisesti suurperheen) ”hyveitä”. Kirkko ja tiedotusvälineet toistivat toistamistaan vaatimusta naisten roolista, jonka sisältönä oli kärsivällisyys, täydellinen epäitsekkyys ja omistautuminen...”¹⁵

Tämä täyspäiväisesti kotona olevan naisen ja täyspäiväisesti markkinoilla toimivan miehen malli, joka sysää hoivatyön

näkymättömälle ja aliarvostetulle alueelle, on ollut pikemminkin sosiaalinen ihanne kuin todellisuutta. Toisin sanoen ydinperhemalli roolijakoineen on ollut täysin mahdollinen vain valkoisille porvarillisille ja heteroseksuaalisille perheille. Ei-valkoiset tai alempiluokkaiset naiset ovat aina osallistuneet myös työmarkkinoille ja järjestäneet hoivatyön laajojen, rajoittuneen perhehanteen ylittävien naisverkostojen avulla. Tästä huolimatta ydinperhemallilla on sukupuolen, luokan ja rodun hierarkioihin perustuvana sosiaalisena kuvitelmana ollut historiallisesti suuri vaikutus. Se on ollut malli, johon pyrkiä, normi, josta ”ongelmalliset” sosiaaliryhmät ovat poikenneet, ja käsite, joka on toiminut sosioekonomisten rakenteiden perustana. Hyvinvointivaltio on maakohtaisista eroistaan huolimatta järjestynyt fordistisen perhenormin ympärille.¹⁶ Työlainsäädäntö¹⁷ ja verotus¹⁸ ovat myös pohjautuneet tähän malliin ja uusintaneet sitä. Sosiaalidemokratian ja/tai työväenliikkeen kaksi myyttiä, hyvinvointivaltio ja täystyöllisyys, perustuvat tämän sukupuolijärjestyksen olemassaoloon.

Jännitteet hoivan ja markkinoiden välillä on historiallisesti ratkaistu siten, että naiset tekevät hoivatyön ilmaiseksi yksityisen piirissä. Kyseessä on kapitalistisille länsimaille tyypillinen sukupuolitettu työnjako kapitalismin ”kulta-ajaksi” kutsutulla aikakaudella. Pateman kutsuu ilmiötä ”seksuaaliseksi sopimukseksi”, joka on yksi oletetusti vapaiden yksilöiden keskenään tekemän valtion perustamissopimuksen eli ”yhteiskuntasopimuksen” kätkeytyneenä perustana toimivista rakenteista.¹⁹ Hoivasta tulee niin sanottu ulkoishyöty: jotain, mikä kaikeksi onneksi (eli se on hyödyllistä) tapahtuu, ja lisäksi julkisen alueen ulkopuolella (eli on sille ulkoista) ja luonnostaan (näkyvätön on aina luonnollista tai luonnollinen näkyvätöntä). Miksi elämä jatkuu, kuka huolehtii markkinoilla työskentelevistä miehistä tai lapsista, aikuisista, vanhuksista? Hoivaa ei ole tarpeen nostaa yhteiskunnalliseen keskusteluun, sillä se vain tapahtuu, päivästä päivään.

”Kapitalistinen tuotanto on epäilemättä erottanut hoivan inhimillisestä elämästä ja saanut sen näyttämään sille rinnakkaiselta ja omalakiselta prosessilta. Mutta ei siinä kaikki. Sen lisäksi, että kapitalismi tekee näkymättömäksi yhteyden hoivatoimintojen välillä, se myös käyttää ihmisiä välineinä saavuttaakseen päämääränsä: voiton hankkimisen.”²⁰

Sukupuolittuneen työnjaon alkusyy on yhä keskustelun alla. Onko pääoma luonut sen? Hoivatyö ei ole tuottoisa ala, ja lisäksi naisten pysyminen kotona reservityövoimana antoi mahdollisuuden laskea työvoiman arvoa ja siten palkkoja. Vai onko kyseessä patriarkaatin ja pääoman liitto, jonka takana on miesten työväenliikkeen haluttomuus jakaa palkkatyön etuja naisten kanssa ja pelko naisten itsenäistymisestä? Tästä aiheesta voisi keskustella pitkään, eikä sitä ole mahdollisuus tehdä tässä tekstissä.²¹

On kuitenkin selvää, että markkinoiden perustana ovat olleet nämä kaikki näkymättömät elämää (ja siten palkkatyöläisiä ja kuluttajia) uusintavat työt, joista ei ole pidetty meteliä. Nämä ulkoishyödyt, joiden käsitteellistäminen ulkoishyötynä mahdollisti tämän tiiviin yhteyden ja keskinäisen riippuvaisuuden piilottamisen. Se, että markkinat näyttäytyivät ainoana todellisuutena, saa aikaan vaikutelman markkinoiden omavaraisuudesta. Tämä markkinoiden ja hoivan välisen riippuvuuden kätkeyminen kollektiivisella tasolla tapahtuu myös yksilötasolla. Carrascon sanoin:

”Perinteisesti naisia on pidetty ’riippuvaisina’, sillä heidän tulonsa ovat olleet pienemmät tai niitä ei ole ollut lainkaan. Kuitenkaan tavallisesti ei puhuta ’hoivariippuvuudesta’, toisin sanoen kyvystä hoivata itseään ja muita. Tässä mielessä miehet ovat ehdottoman riippuvaisia naisista.”²²

Ajatus kotiäideistä, pääasiallisista hoivaajista, riippuvaisina palkkatyötä tekevistä perheenpäästä eli autonomisesta subjektista, sopii hyvin julkiselle alueelle ominaiseen liberaaliin individualismiin (viittauskohteena jälleen valkoinen, porvarillinen

heteroseksuaalinen mies, poliittisten ja taloudellisten oikeuksien subjekti, täysi kansalainen). Länsimaisen ajattelun binäärisen rakenteen muodostavat vastaparit yhdistyvät ja ruokkivat toisiaan: julkinen/yksityinen, markkinat/perhe, egoismi/altruismi, työ/hoiva, itsenäisyys/riippuvaisuus, rationaalisuus/tunteellisuus, sivilisaatio/luonto... Mutta sosiaalinen arvostus kohdistuu ainoastaan parin toiseen puoliskoon. Hoiva on aliarvostettua ja siitä tulee kotiäidin, alistetun naisen leima: *”On myös totta, että hoivaaminen on paska nakki, jota kukaan ei halua tehdä ja jonka tekee se, joka on huonoimmassa asemassa ja joka ei voi kieltäytyä.”* Hoivatyö on ikävää, vittumainen juttu, jota me nuoret enemmän tai vähemmän emansipoituneet naiset emme halua ottaa vastuullemme. Eikä vain hoivaaminen ole ikävää, vaan myös hoidon tarvitseminen (riippuvaisuus toisesta ihmisestä) on kaukana siitä, mitä haluamme: itsenäisyyttä, joka on liberaalin autonomisen yksilön ideaali. Riippuvaisuus on lasten, sairaiden, vanhusten tai vammaisten asema, tai naisten, jotka eivät ansaitse omaa toimeentuloaan. Hoivan aliarvostus liittyy patriarkaaliseen epistemologiaan, jossa sivilisaatio käsitetään kasvavaksi irtautumiseksi luonnosta: Ihminen on ihminen (mies) ylittäessään itsensä luonnollisena olentona tai eläimenä. Hoiva edustaa perustavimpia ja välttämättömiä yhteyksiä luontoon, ruumiisiin ja tunteisiin. Hoivassa on hyvin vähän mitään transsendenttiä, mutta paljon immanenssia. Hoivatyön aliarvostus liittyy läheisesti ympäristön aliarvostukseen, ympäristölleen tuhoisaan yhteiskuntaan ja ruumiin kieltämiseen.

1.4. Transversaalisuus ja näkymättömyys

Selitämme vielä pari ideaa. Ensiksi, jos jatkamme nykylänsimaisen maailmankuvan perustana olevan dualistisen ja hierarkkisen epistemologian käsittelyä, hoiva edustaa transversaalisuutta, joka ehkä voi auttaa meitä liikkumaan keskenään vastakkaisilta näyttävien parien välillä. Hoiva on transversaalinen ja moniulot-

teinen käsite. Se rikkoo riippuvaisuuden ja itsenäisyyden välisen käsitteellisen eron, sillä päivästä päivään kaikki ihmiset tarvitsevat hoivaa. Olemme eri tavoin ja elämämme eri vaiheissa riippuvaisia toisistamme. Hoivaa eivät tarvitse vain ”toiset”. Lisäksi hoivassa sekoittuvat elämämme, tarpeidemme ja halujemme materiaaliset ja immateriaaliset (suhteelliset, emotionaaliset, subjektiiviset, seksuaaliset) aspektit. Hoivatyö lävistää taloudellisen toiminnan eri piirit ja yhdistää tavaran ei-tavaraan.²³ Hoiva ei rajoitu kotiin eikä yhden naisen tehtäväksi, vaan se on historian kuluessa järjestetty erilaisissa naisverkostoissa, kodin sisällä ja sen ulkopuolella, palkattuna ja palkattomana, ydinperheessä ja suurperheessä, koulussa, sairaalassa... Hoivaketjuissa, jotka joskus yhtyvät yhdessä ainoassa ihmisessä. Hoivaketjuissa, jotka ylittävät maat ja rajat, kuten edempänä tulee esiin. Hoiva on työtä, jossa moninaiset tehtävät sekoittuvat yhtäaikaisesti, jossa vaaditaan jatkuvaa ajan ja tilan hallintaa sekä monenlaisia taitoja. Hoiva on työtä, jossa elämän ja työn välinen ajallinen erottelu on perin hankalaa: mikä on hoivaa, mikä vapaa-aikaa, mikä kulutusta, milloin teen töitä ja milloin elän, vai ovatko molemmat puolet erottamattomia toisistaan. Jos hoivaat itseäsi, teetkö työtä? Jos vietät iltapäivän jutellen ystävän kanssa kuunnellen häntä, hoivaatko silloin häntä tai itseäsi? Hoivaatteko toisianne vai pidättekö vain hauskaa? Jos sinulla on hauskaa, niin etkö tee töitä? Hoivatyöhön sisältyy mitä rutiininomaisimpia, tylsimpiä ja joskus epämiellyttäviä tehtäviä, joskus taas oikein nautittavia toimintoja. Hoiva on transversaalialia.

Ja hoiva on näkymätöntä, mutta ei lineaarisesti ja yhdenmukaisesti vaan sen näkymättömyys on ”kotityön ympärillä olevaa moninaista näkymättömyyttä”.²⁴ Hoiva on näkymätöntä, koska riippuvaisuus on aina yksisuuntaista: kodit ovat riippuvaisia markkinoista ja kotiäidit perheenpäistä, jotka tuovat rahaa kotiin. Hoiva on näkymätöntä, koska se ei ole yhteiskunnallisesti tunnustettua, sillä kuten olemme todenneet, hoivaaminen on yhteiskunnallisesti aliarvostettua. Näkymättömyys voi tarkoittaa

taa palkattomuutta (ilmaistyötä ja siten poissaoloa hyvinvointia ja autuasta talouskasvua kuvaavista tilastoista) tai sosiaaliturvan puuttumista: ei työttömyyskorvausta, eläkettä, lomiam... Tai juridisen sääntelyn puuttumista, kun työ on ilmaista tai laitonta, tai seurausta lainsäädännöstä, joka asettaa koti- ja hoivatyön toisen luokan työn asemaan.²⁵ Tai työn näkymättömyyden ja ihmisen näkymättömyyden välistä yhteyttä (kuten paperittomilla siirtolaisilla, jotka eivät voi tarvita hoivaa ja jotka eivät virallisesti hoivaa ketään), tai työolosuhteita, työaikoja ja lomiam koskevien juridisten tai sosiaalisten normien puuttumista, tai jopa nimien puuttumista, koska olemme tottuneet järjestämään todellisuutta jähmeisiin lokeroihin, jolloin jokin näin transversaali katoaa näkyvistä. Erilaiset hoivan järjestämisen tavat merkitsevät erilaisia näkymättömyyksiä yhdistelmiä.

Kaikki nämä rakenteet ovat kuitenkin yhä nopeammin muuttamassa muotoaan. Globaalin talouden keskustan maissa näkyvissä on hoivakriisiksi kutsumamme ilmiö. Toisaalta periferian maissa, joita kyynisesti kutsutaan ”kehittyviksi” maiksi, huomaamme suuren mittakaavan yhteiskunnallisen (re)produktion kriisiin, joka asettaa vaaraan koko elämän jatkuvuuden. Molemmat ilmiöt limittyvät toisiinsa ja uhkana on molempien kriisien ratkaiseminen taantumuksellisella tavalla. Tällä on erittäin vakavia seurauksia feminisimille ja yleisesti kaikille liikkeille, jotka toimivat oikeudenmukaisuuden ja ihmisarvon tai henkilökohtaisen itsemääräämisoikeuden puolesta ja voiton maksimoinnin aiheuttamaa hyväksikäyttöä vastaan.

2. KAHDEN KRIISIN GLOBAALIT ULOTTUVUUDET

2.1. Hoiva kriisissä

Kehittyneissä kapitalistisissa maissa fordistinen ydinperhemalli (mieselättäjä–kotiäiti) ajautui hitaasti mutta varmasti kriisiin, joka tuli selvästi esiin 1970-luvun alussa. Kuten olemme jo

osoittaneet, kyseessä oli ihanteellinen malli, mystifikaatio, joka yleisty ja muuttui historian ulkopuoliseksi ja on usein peittänyt näkyvistä naisten osallistumisen työmarkkinoille jo teollistumisen alusta alkaen. Tämä ei tarkoita, että naisten rooli olisi ollut samanlainen kuin miesten. Vaikka naiset tekivätkin palkkatyötä, naiset työskentelivät pääasiassa maataloudessa ja vähemmässä määrin tekstiiliteollisuudessa ja kevyiden koneiden ääressä. Ennen kaikkea naiset toimivat koti- ja kansantalouden ”säädettyinä muuttujana”. Naiset astuivat työmarkkinoille ja sieltä pois sen mukaan, mitä perheytimen tulot, perheen ikärakenne, perheenjäsenten hoivatarpeet ja naistyövoiman kysyntä määräsivät. Lisäksi naiset keksivät keinoja saada rahat riittämään ja tuhansia vaihtoehtoisia toimeentulon tapoja, kun rahasta oli pulaa. Naiset toimivat saranoina hyödyn ja hoivan logiikoiden välillä ja, kuten olemme osoittaneet, jälkimmäisen pääasiallisina toimijoina ja vastuunkantajina. Kirkon, valtion ja työnantajien tukema ”mies-elättäjä–kotiäiti”-malli salasi, hiljensi ja esti tämän naisten roolin saranana markkinoiden ja hoivan välissä sekä roolin luomat jännitteet. Malli oli siis mystifikaatio, mutta sellaisena äärettömän tehokas ja perheinstituutiota vahvistava.

Kuitenkin malli alkoi vähitellen hajota. Käymme kehityksen läpi vaihe vaiheelta. Ensiksi, naistyövoiman kysynnän kasvu jatkui hitaasti mutta varmasti kaikissa globaalien talouden keskustan maissa erityisesti palvelusektorin kasvun myötä. Palvelusektori havaitsi naisten harjaannuttamat kommunikatiiviset kyvyt ja ihmisuhteisiin liittyvän osaamisen äärimmäisen tärkeiksi.²⁶ Siitä huolimatta naisten kasvava osallistuminen palkkatyöhön ei muuttanut rooleja perheytimessä eikä johtanut kotitöiden uudelleenjakoon. Seurauksena on ollut hoivan ja hyödyn logiikoiden välisen jännitteiden vahvistuminen, minkä naiset kokevat ruumiissaan kaksinkertaisen läsnäolon–poissaolon²⁷ muodossa. Naisista tuli sekä epätyypillisiä työntekijöitä että syyllistettyjä kotiäitejä.

Samoihin aikoihin feministisen liikkeen toinen aalto otti per-

heinstituution yhdeksi pääasiallisista hyökkäyksen kohteistaan ja kyseenalaisti naisille historiallisesti ja sosiaalisesti osoitetun, luonnollisena pidetyn roolin perheinstituution ytimessä. Tuotettiin uusia yhdessä elämisen malleja ja luotiin uusia haluja oman elämän päämääräksi. Monet naiset alkoivat ajatella työmarkkinoille osallistumista keinona itsenäistyä, toteuttaa itseään ja saavuttaa itsemääräämisoikeutta, sen sijaan että palkkatyön kautta olisi ainoastaan saatu perheen tarpeet tyydytettyä.²⁸ Naiset myös käynnistivät monenlaisia taisteluita, jotka puolustivat naisten oikeutta päättää lastenhankinnasta ja perhekoosta.²⁹

Feministien ääneen liittyivät muut 1960- ja 1970-lukujen metropolien taistelut. Niissä ilmeni halu liikkua ja luoda, kieltäytyminen työstä ja siihen liittyvästä kurista sekä singulaarisuuden esiinnousu. Ne purkivat osaltaan jo kovia kokenutta myytiä onnellisesta perheestä, jossa mies ansaitsee ja nainen huolehtii yhteisestä harmoniasta ja terveydestä, sekä kaikkia fordismille tyypillisiä kuri-instituutioita (perhe, koulu, tehdas, mielisairaala jne.).

Nämä taistelut kukistettiin. Euroopassa ne olivat yhdistyneet ja Yhdysvalloissa limittyneet työtaisteluihin suurissa tehtaissa. Globaalilla tasolla ne olivat liittyneet leviäviin kansallisen vapautuksen liikkeisiin ja kolmannen maailman itsenäisyystaisteluihin ja romahduttaneet globaalin voiton suhdeluvun, saaneet aikaan vakavan hallinnollisen kriisin lukuisissa maissa ja saattaneet vaikeuksiin fordistisen talouskasvun mallin perusteet. Mutta ensimmäisen maailman hallitsevien eliittien kanssa yhteistyötä tehneet finanssikeskukset eivät olleet valmiita menettämään asemaansa. Eliitit hyökkäsivät näitä taisteluita vastaan muun muassa suurten tehtaiden rakenteen uudistamisella,³⁰ repressiivisillä poliittisilla toimenpiteillä ja massairtisanomisilla, (joita työoikeuksia ja -takuita vakavasti leikanneet lakiuudistukset vahvistivat), hyvinvointivaltion purkamisella ja maa-alueiden despoottisella (ja keinovaltuuteen perustuvalla) uudelleenjärjestämisellä. Nämä ilmiöt

eivät ainoastaan johtaneet monien ”vanhojen” ja ”uusien”, maailmaa raivoisan muutoshalun kiihottamina ravistelleiden subjektien tappioon, ja heidän käyttämiensä iskulauseiden, ilmausten ja halujen kapitalistiseen haltuunottoon.³¹ Lisäksi ne asettivat perustan nykyiselle kehityksen ja hyväksikäytön mallille. Ilmiöiden monimutkaisuus ja moniulotteisuus pakenee tämän kirjoituksen aihetta ja tavoitetta, mutta käsittelemme niitä lyhyesti, sillä seurauksena on ollut pakonalainen työmuuttoliike, palkkatyön haavoittuvuus ja prekaarisuus sekä sosiaalinen atomisoituminen, jotka ovat sittemmin tehneet ongelmalliseksi palkkatyön yhdistämisen kodinhoitoon ja hoivatyöhön.

Jos kaikkien mainittujen tekijöiden muodostamaan monimutkaiseen sekoitukseen lisätään vielä yksi elementti (väestöpyramidin kääntyminen ylösalaisin³²), huomaamme hoivatarpeiden yhä lisääntyvän ja samalla näiden tarpeiden tyydyttämisen vaikeutuvan. Kutsumme tätä ”hoivakriisiksi”. Vastuu virheiden paikkaamisesta ja yritys tulla jotenkuten toimeen on yhä ratkaisevasti naisten käsissä ja sydämissä. Valtio jatkaa vääjäämättä vetäytymistään (yksityistäen ja siten prekarisoiden niitä vähii hoivapalveluita, joita vielä tarjotaan)³³ ja miehet sosiaaliryhmänä eivät vaikuta haluavan tai joutuvan vastuuseen, kun taas naiset alistuvat järjestämään elämänsä, kehittämään uusia työn ja palkattoman hoivan yhteensovittamisen strategioita, jakamaan vastuuta ympärillä oleville naisille (useimmissa tapauksessa sukupolvien välillä: tämän strategian seuraukset eivät aina ole onnellisia, äärimmäisenä esimerkkinä lääketieteellisesti diagnosoitu ”isoäitiorjan” syndrooma) ja lopuksi ostamaan hoivapalveluita (vaikka toistaiseksi puhutaan pienistä prosenteista).³⁴ Itse asiassa ainoastaan pääoma on ottanut hoivakriisin vakavasti ja nähnyt siinä uuden arvonnäköalun alueen osana laajempaa erilaistumisen ja laajentumisen strategiaa markkinoilla, jotka ovat globalisaation ja kulutusvoiman rajallisuuden aiheuttaman kovan kilpailun kylmästä. Analyysin täydentämiseksi on todettava, että tehtäviä,

jotka patriarkalisessa perhejärjestyksessä kuuluivat kotiäidille (ja joita enemmistö naisista yhä tekee, mutta prekaareissa ajallisissa ja tilallisissa olosuhteissa) ollaan nyt ulkoistamassa. Laajat ja erilaistuneet markkinat ottavat kantaakseen nämä tehtävät, ja hyödyn logiikan mukaan markkinat voivat sisällyttää itseensä tehtäviä ihmiselämän biologisesta uusintamisesta seksiin, kuuntelemiseen ja huolenpitoon. Näin syntyy kysyntää naistyövoimalle, joka toteuttaisi näitä juuri kaupallistettuja ja palkattuja hoivan tehtäviä. Edempänä selvitämme, miten tämä hoivan pääomaksi muuttaminen tapahtuu ja mitä paradoksaalisia seurauksia sillä on naissiirtolaisten palkkaamiselle. Sitä ennen luomme kuitenkin silmäyksen toiselle puolelle maapalloa, alueille, jotka muodostavat globaalitalouden periferian.

2.2. Elämän jatkuvuuden kriisi

Toinen meitä kiinnostava suuri ilmiö on ei hoivan vaan itse elämän jatkuvuuden kriisi alueilla, joita löyhästi kutsumme Eteläksi ja joka kattaa kaksi kolmasosaa planeetasta (Afrikan, Latinalaisen Amerikan ja Karibian, Aasian – poikkeuksena Japani – Melanesian, Mikronesian ja Polynesian). 1980-luvulta lähtien kansainväliset rahoitusorganismit, useimmiten yhteistyössä kansallisten hallitsevien eliittien kanssa, ovat toteuttaneet maapallon eteläosissa sarjan rakennesopeutusohjelmia ja muita liberalisovien taloudellisten toimenpiteiden paketteja (jotka sidotaan mahdollisuuksiin saada kansainvälistä luottoa sekä ulkomaanvelan ja sen korkojen maksamiseen), jotka kaikeksi epäonneksi sotien ja endeemisen väkivallan lisäksi ovat hitaasti nakertaneet sekä markkinoiden ulkopuolisia että kansallisten markkinoiden sisäisiä toimeentulon tapoja.

Ensinnäkin, näistä ohjelmista seuraavat luonnonvarojen yksityistämiproessit (maiden pakkolunastus ja myynti, tiettyjen luonnonvarojen patentointi, intellektuaalista omaisuutta koskevat rajoittavat lait sekä metsien, vesistöjen jne. voimakas hyväksi-

käyttö) tuhoavat useita omavaraismaatalouden muotoja ja muita ihmisyhteisön ei-rahataloudellisia toimeentulon malleja. Syntyvät suuria joukkoja naisia ja miehiä, jotka ovat joutuneet luopumaan aineellisen toimeentulon keinoistaan sekä elämäntavastaan ja elinympäristöstään ja jotka ovat pakotettuja etsimään rahatuloa elääkseen. Kuten Midnight Notes Collective hyvin osoittaa, tämä dynamiikka sopii pelottavan hyvin yhteen kapitalistisen maan pakkolunastuksen ja myynnin kanssa, joka alkuperäisen pääoman kasaantumisen aikoina antoi mahdollisuuden pakottaa ihmisiä sellaiseen palkkatyön kurimukseen, jota muuten kukaan ei olisi suostunut kehtämään. Suurten väestömäärien tuotantovälineiden pakkolunastaminen toimi keskeisenä ehtona kapitalistisen tuotantotavan vakauttamiselle ja mahdollistaa nykyäänkin kapitalismin jatkuvuuden ja laajentumisen.³⁵

Mutta ei tässä vielä kaikki: rakennesopeutusohjelmat ja muut talouden liberalisointipolitiikat, kuten painostus ulkomaanvelan ja korkojen maksamiseen, vaikuttavat myös Etelän maiden väestön mahdollisuuksiin saada rahatuloja. Tämä saadaan aikaan pääasiassa yksityistämällä valtionyrityksiä (ja prekarisoimalla niiden työolosuhteet), aloittamalla vientiin tähtääviä teollisuuden ja maatalouden kehitysohjelmia ja perustamalla vapaakauppa-alueita. Tämä vahingoittaa paikallista teollisuutta, mutta ennen kaikkea paikallisia työoikeuksia. Sosiaalimenoja leikataan vilpisti, palkat jäädytetään ja jatkuvasta rahan devalvoinnista, dollarin käyttöön otosta ja pankkitilien jäädyttämisestä on seurannut sarja talouden romahduksia. Nämä ”rakenne-uudistus-paketit” ja niihin liittyvät ilmiöt ovat saaneet aikaan ilmiön, jota jotkut kirjoittajat³⁶ kutsuvat ”yhteiskunnallisen uusintamisen kriisiksi” kolmannessa maailmassa. Me määrittelemme ilmiön mieluummin elämän jatkuvuuden kriisiksi, sillä haluamme irrottautua talouskielestä ja etsiä kategorioita, jotka rikkovat uusliberalismin itseään toistavan rinnastuksen markkinoiden ja todellisuuden välillä. Tämän kriisin kautta pyyhkiytyy pois ”kolonialismin

vastaisen taistelun tärkein valloitus: uusien itsenäisten valtioiden lupaus investoida kansallisen proletariaatin hyvinvointiin”, joka muotoiltiin 1960-luvun kehityssuunnitelmissa. Näissä tuotantostrategiana oli tuonnin korvaaminen ja niiden piti taata tietty määrä tuotannollista autonomiaa.³⁷

Suurilta väestöryhmiltä viedään mahdollisuudet toimeentuloon markkinoiden ulkopuolella, mutta samalla pääsy rahan-tuloihin vaikeutuu ja ennen kaikkea prekarisoituu. Molempien prosessien yhdistelmä yhdessä muiden tekijöiden kanssa luo valtavan, raamatullisia ulottuvuuksia saaneen muuttoliikkeen³⁸ maalta kaupunkiin ja Etelästä Pohjoiseen. Muuttoliikkeiden syinä ovat myös moniin töihin sisältyvä ankara riisto, etenkin maataloudessa ja alihankkijatehtaissa (hyvänä esimerkkinä maquila, ainoastaan ulkomaisille markkinoille tuotteita valmistava alihankkijatehdas), tunne tulevaisuuden puuttumisesta kansantalouden epävakaisuuden takia, vähemmän musertavien elinympäristöjen ja elämäntapojen etsiminen (erityisesti naisten tapauksessa), tahto ylittää rajoja ja kulttuurisia malleja, jotka kahlitsevat toimijoita ja kaventavat toiminnan ja mielikuvituksen mahdollisuuksia, ensin kolonialismin ja sittemmin hegemonisen länsimaisen elämäntavan mediakulttuuriesitysten luoma kielellinen ja kulttuurinen läheisyys... Havainnollistavana esimerkkinä siirtolaisuuden määrästä toimii erityisesti siirtolaisten kotiin lähettämän rahan taloudellinen merkitys. Siirtolaisten rahalähetykset muodostavat toisiksi tärkeimmän kansainvälisen rahavirran heti öljytuottojen jälkeen, ja pitävät jossakin päin maailmaa (esimerkiksi Meksikossa) yllä kokonaisia kyliä.³⁹

Tätä muuttoliikettä kuitenkin ohjaavat siirtolaisuutta rajoittavat politiikat, rajojen militarisointi ja siirtolaisuuden kriminalisointi, jotka eivät niinkään pysäytä siirtolaisuutta kuin toimivat sitä sääntelevänä järjestelmänä. Järjestelmän toimintaan osallistuu monenlaisia toimijoita (muun muassa tullipoliisi, konsulaatit, matkatoimistot, kansalaisjärjestöt ja kirkot, salakuljettajat,

armeija jne.), jotka takaavat täysin suojaamattoman, kiristykselle alttiin ja kaikkien ihmisoikeuksien ulkopuolelle jäävän työvoiman saatavuuden kohdemaissa. Tilanteeseen ei vaikuta ainoastaan siirtolaisten laillinen asema. Poliittiset toimet maahanmuuton hankaloittamiseksi tuottavat sivutuotteenaan laajat kovan rahan salakuljetusmarkkinat, mikä pakottaa siirtolaiset ottamaan velkaa. Velan takaisinmaksun aiheuttama paine on verrattavissa siirtolaisten lähtömaassaan toisessa mittakaavassa kokemaan paineeseen, ja tietyissä tapauksissa se toimii uusien pakko- ja orjatyön muotojen materiaalisena perustana. Makhijani osoittaa selviä yhtäläisyyksiä tämän ja eteläafrikkalaisen apartheid-järjestelmän välillä. Molemmissa toimii monimutkainen passien ja viisumien järjestelmä, jossa (valkoisen) vähemmistön liikkuminen on helppoa ja (mustan) enemmistön liikkuminen vaikeaa. Makhijani käyttää tästä järjestelmästä ilmaisua ”globaali apartheid”.⁴⁰

Näiden onnettomien näkymien ei kuitenkaan pidä johtaa siirtolaisten käsittämiseen epätoivoisina uhreina, joille ei jää vaihtoehtoja ja joiden lähtöä selittää väistämätön kausaalisuus. Useimmiten siirtolaisiksi valikoituvat ne, joilla on jonkin verran resursseja (vähintäänkin matkainvestointia varten), mutta ennen kaikkea ne, joilla on vaadittua rohkeutta ja yrittäjähenkeä lähteä jopa kuolemanvaaroja täynnä olevalle matkalle.⁴¹ Monet tekevät sen itsensä takia mielessään unelmat paremman elämän mahdollisuuksista. Toiset taas, erityisesti naiset, lähtevät huollettavinaan olevien ihmisten tai koko yhteisön tähden. On selvää, että kaikkien heidän matkansa muokkaavat lähtö- ja kohdemaiden fyysistä ja henkistä maantiedettä.

ILO:n tilastojen mukaan yli 50% Kolmannen maailman maista lähtevistä siirtolaisista on naisia. Suurin osa heistä lähtee hoiva- ja yleisesti palvelusektorin (erityisesti matkailualan) työvoiman kysynnän perässä. Palvelusektorin laajentuminen kehittyneissä kapitalistisissa maissa oli tarkastelun aiheena aiemmin tässä tekstissä. Hoivakriisi globaalin talouden keskeisillä alueilla nivou-

tuu elämän jatkuvuuden kriisiin Etelässä, mistä seuraa todellinen ”hoivavuoto” Etelästä Pohjoiseen. Hoivasiirtymän toimijoita ovat tuhannet ja taas tuhannet naiset, jotka tekevät nopeita päätöksiä ja lähtevät kohti epävarmaa, mutta ympäröivää köyhyyttä houkuttelevampaa tulevaisuutta. Tämä siirtymä tapahtuu eri tavoin. Huomattavimpia hoivasiirtymän muotoja ovat Aasiasta, Afrikasta, Karibialta ja Latinalaisesta Amerikasta lähtöisin olevien naisten työllistyminen kotiapulaisiksi länsimaihin ja Lähi-idän öljymaihin, ”vuokraäiti”-ilmiön laajentuminen ja laajojen kansainvälisten ”lapsimarkkinoiden” kehittyminen adoption keinoin, seksiteollisuuden ja -turismin yleistyminen etenkin joissakin Aasian maissa (Thaimaa, Etelä-Korea, Filippiinit), Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Japanissa prostituoituna työskentelevien kolmannen maailman ja entisen itäblokin naisten määrän räjähdysmäinen kasvu, sekä postimyyntivaimovälityksen laajeneminen ja kansainvälistyminen. Tässä hoivasiirtymässä ja sen eri muodoissa materialisoituvat ihmis- ja rahavirrat sekä niiden reitit muodostavat osan ilmiöstä, jota Sassen kutsuu ”globalisaation vastamaantieteiksi”.⁴² Ne edustavat todellista hoivatyön uudelleenjakoa globaalissa mittakaavassa. Tämä hoivan globaali uudelleenjako vahvistaa uutta työnjakoa ja globaalin työvoiman hierarkisaatiota luokan, sukupuolen, rodun ja lähtömaan mukaan.

2.3. Huolestuttavia seurauksia

Pohjoisessa on siis meneillään hoivakriisi, kaikkien niiden hoivatyöiden laajamittainen pääomaksi muuttaminen, joiden ratkaisutapana kotiäidin hahmo aikaisemmin toimi, sekä kasvava kysyntä työvoimasta, joka on valmis (mielestämme ”pätevöitynyt” olisi parempi ilmaus) suorittamaan näitä hiljattain palkallisiksi muutuneita tehtäviä, toisin sanoen naistyövoimasta (mikä antaa mahdollisuuden hyödyntää voitontavoittelussa naisten ikärikaista sosiaalista harjaantumista perheen sisällä). Etelässä puolestaan on meneillään elämän jatkuvuuden kriisi ja hoivasiirtymä Etelästä

Pohjoiseen samalla, kun maahanmuuttoa kriminalisoidaan, mikä tekee hoivatyöhön lähtevät miehet ja naiset haavoittuviksi ja alttiiksi kiristykselle. Mitä seurauksia tästä ilmiöiden monimutkaisuudesta niveltymisestä on? Mitä poliittisia vaikutuksia tällä on kaikille muutokseen tähtääville liikkeille ja erityisesti feminismille?

Ensinnäkin, näemme yksilön autonomiaa ja itsenäisyyttä ylistävän ja mystifioivan kapitalistisen, maskuliinisen ideaalin hegemonian vahvistuvan. Tämä itsenäisyyden ideaali ei sovi yhteen yhteisöllisen elämän kanssa, vaan se vaatii muiden työn alistamista ja näkymättömäksi tekemistä. Sen sijaan se sopii täydellisesti yhteen uusliberaalin taloustieteen homo economicuksen ja muidenkin näennäisen edistyksellisten vapausideoiden kanssa. Yhä kiristyvää hoivalogiikan ja hyötylogiikan välinen jännite globalisoituu, kun koti ulkoistetaan ja hoivapalveluita ostetaan Etelästä tulevilta naisilta. Tämän globalisaation elävin ilmaus ovat globaalit hoivaketjut, kotiäidille sovitettu jälkiteollinen rooli sara-nana (hoivalogiikan ja hyötylogiikan välillä) ja makro- ja mikro-taloudellisten sokkien puskurina. Puutemme näihin edempänä. Tässä riittää, että esitämme lyhyesti, miten tällainen globalisaatio perustaa naisten välille uusia naisten hyväksikäyttöä vahvistavia jakoja ja hierarkioita. Kyseessä olevat jaot eivät ole uusia (esimerkiksi Emännän ja Imettäjän välinen suhde yläluokan perheissä oli koloniaalisessa kontekstissa rodun merkitsemä). Uutta on epäilemättä kuitenkin ilmiön laajuus ja sen rooli naistyövoiman sisäisten jakojen vahvistajana sekä sen feminismille suuntaamat kysymykset ja haasteet. Monet länsimaiset naiset tavoittelevat maskuliinista itsenäisyyden ja itsensä toteuttamisen mallia (tosin eivät ilman ansoja: heillä on vielä monta jalkaa kotioven välissä. Naisten ihmissuhde- ja hoivataidot valjastetaan yritysten hyötykäyttöön ja toisaalta naiset joutuvat konservatiivisen vastahyökkäyksen kohteeksi, jossa heitä syyllistetään hoivakriisistä ja heitä vaaditaan takaisin kotiin.). Kuva naisesta hoivaajana ja seksiohjelmassa tulee takaisin kirjoitettuna Etelän naisten ruumiisiin.

Näin juuri kun tämä kuva vaikutti katoavan Pohjoisen yhteiskunnista, se palaakin koteihimme, kaduillemme ja televisioruuduillemme.

Toiseksi, hoivan muuttamisella pääomaksi on paradoksaalinen vaikutus hoivan arvostukseen. Toisaalta hyvin erilaistunut hoivateollisuus laajentuu kattamaan kaikenlaista avioliittotoimista chatteihin ja kimppalinjoihin, rentoutustekniikkakursseista itsehoito-oppaisiin, eroottisista puhelinpalveluista vanhusten puhelinapuun. Se sisältää myös hyvin suurta lisäarvoa tuottavia palveluita (seksuaaliset palvelut ja hieronnat tai luksusturismi ovat näistä hyviä esimerkkejä). Laajentumisesta huolimatta sisäänkirjoitettuna oletuksena on taloudellinen niukkuuden logiikka: hoiva mittaamattomana, lisääntyvänä, transversaalina hyödykkeenä muuttuu markkinoilla niukaksi ja segmentoiduksi hyödykkeeksi, johon pääsevät käsiksi vain maksukykyiset. Toisaalta taas on käynnissä erityyppisten palveluiden hierarkisointi, jossa autonomisille yksilöille tarkoitettut huolenpitopalvelut, toisin sanoen kaikista tarpeettomimmat palvelut, ovat korkealle arvostettuja, kun taas ei-itseenäisille ihmisille (lapsille, vanhuk-sille, sairaille jne.) suunnatut palvelut säilyvät näkymättömissä ja aliarvostettuina, mikä takaa (yhdessä muiden tekijöiden, kuten rajoittavan ulkomaalaispolitiikan tai kotityötä koskevan häpeällisen lainsäädännön kanssa) työvoiman edullisuuden kovankin kysynnän aikana. Lopuksi on tärkeää nostaa esiin yksi paradoksi lisää kokonaiskuvan viimeistelemiseksi. Kaikkiin hoivan ja huolenpidon palveluihin liittyy voimakas symbolinen, rahallinen ja oikeudellinen kontrasti palvelun itsessään sisältämän sosiaalisen arvon sekä taloudellisen tärkeyden ja alalla työskentelevien naisten (ja joidenkin miesten) alistetun työmarkkina-aseman välillä.

Kolmanneksi, epävarmuus siitä, kuka meitä hoitaa sairauden ja vanhuuden koittaessa, yhdistyy sekä epätietoisuuteen ihmisarvoiseen elämään tarvittavien resurssien saatavuudesta että yksityistetyssä ja segmentoituneessa yhteiskunnallisessa tilassa rakentu-

neiden sosiaalisten siteiden epävakauteen (mitä olemme Precarias a la deriva -ryhmässä kutsuneet ”olemassaolon prekarisaatioksi”). Kaikki tämä luo laajan ahdistuksen ja paniikin, joka toimii täydellisenä maaperänä poikkeustilan hallitsemistekniikoille. Nämä hallitsemistekniikat legitimoivat valtiollisten elinten rakentamat kaikkialla läsnä olevat viholliskuvat (maahanmuuttaja, terroristi, rikollinen...) ja poikkeustilan, joka vaatii poikkeuskeinoja ja turvallisuuden nimissä tehtäviä toimenpiteitä. Tämä johtaa aina kontrollin tiukentumiseen sekä vapaan ajattelun ja toiminnan tilojen kaventamiseen.⁴³ Kontrollin arkkitehtuuri lisääntyy yhtä aikaa hoivakriisin kanssa ja kiihdyttää sitä (ei voi olla sattumaa, että tärkeimmät sosiaalipalveluyritykset ovat myös turvallisuusyrityksiä). Pohjoisen maissa hoivakriisi yhdistyy pysyvään globaaliin sotaan, jota aavisteltiin 1990-luvulta lähtien mutta joka sai toden teolla alkunsa 11. syyskuuta 2001. Hoivakriisi muodostaa yhden niistä kotirintaman kiintopisteistä, jotka tämä sota Lännessä avaa.

3. GLOBAALIT HOIVAKETJUT

Kun olemme käsitelleet kriisejä näinkin laajalla spektrillä, meistä on tärkeää tarkastella lähemmin kriisien päähenkilöitä ja heidän sijoittumistaan globaalissa maailmassa. Jälkiteollisessa kapitalismissa globalisaatio on astunut sisään koteihin ja tehnyt hoivasta globaalia ja intiimiydestä kansainvälistä. Hoivatyö on globalisoitunut ja tuottanut ilmiön, jonka Arlie Russell on nimennyt ”globaaleiksi hoivan ja huolenpidon ketjuiksi”. Globaalit hoivaketjut muodostuvat pääasiassa naisista paikallisella, kansallisella ja ylikansallisella tasolla, ja niiden päämääränä on siirtää hoivatyötä naisten kesken palkatusti tai palkatta. Tavallisesti, joskaan ei aina, ketjujen alkupää on köyhemmissä maissa ja ne päättyvät Pohjoisen maihin. Esimerkiksi köyhässä maassa isoäiti, isosisko tai palkattu hoitaja korvaa äidin, joka on lähtenyt Pohjoiseen hoivamaan toisen naisen lapsia tai vanhempia tämän työskennellessä

kodin ulkopuolella.⁴⁴ Täytyy korostaa, että miesten puuttuminen näistä ketjuista tulee hyvin esiin siinä, miten yhden naisen poissaolo kääntyy toisten naisten lisätaakaksi. Kuten totesimme, monet naiset jakavat kaksinkertaisen läsnäolon–poissaolon ongelman sekä kyvyn toimittaa useita tehtäviä yhdessä paikassa ja samalla hoitaa asioita toisaalla. Transnationaalisten hoivaajien tapauksessa (lastenhoitajien, siivoojien, kotiäitien, sisäkköjen) ei ole kyse ainoastaan ”olen täällä, mutta toisaalla” -ongelman ääritapauksesta. He ovat vertauskuvallisesti äärimmäinen esimerkki naisesta, joka ei selviä tehtävistään, mutta jatkaa naisen tehtävän suorittamista jakautumalla yli rajojen.

Keskittyminen hoivaajiin ja transnationaalisiin perheisiin poikkeaa tavanomaisista maahanmuuton analyyseistä, joissa usein tutkitaan maahanmuuttajia tietyn kohdealueen sisällä ottamatta huomioon siirtolaisten lähtömaata ja reittiä. Näiden analyyseiden perusteella on alettu käyttää käsitteitä ”assimilaatio” tai ”toinen sukupolvi”, jotka jättävät huomiotta synnyinmaahan ylläpitämämme siteet.⁴⁵ Transnationaalinen perhe kyseenalaistaa nämä analyysit ja samalla koko kansallisvaltion ja yhteiskunnan käsitteet.⁴⁶

Käsissämme on ketjutetun affektiivisen työn muodostelma, jonka ovat rakentaneet keskenään hyvin erilaisista mutta tiiviisti toisiinsa liittyvistä maailman osista tulevat naiset. Ymmärtääksemme tämän ketjun monimutkaisuutta meidän täytyy katsoa lähemmin, millainen on ketjun eri kohtiin sijoittuvien naisten subjektiivisuus ja ottaa huomioon ketjun vertikaalisuus. Transnationaaliset hoivaajat ovat kerrostuneet taloudellisten olosuhteidensa ja hoivatyön antaman sosiaalisen arvostuksen mukaan. Ketju vastaa arvostuksen ja yhteiskunnallisen tunnustuksen mittaasteikkoja, joka alkaa toisesta ääripäästä (Etelän naisesta) ja päättyy toiseen (naiseen joka ostaa hoivapalveluja Pohjoisessa). Ottamalla nämä seikat huomioon voimme yrittää ymmärtää pääosan esittäjien välille syntyviä monimutkaisia hierarkioita ja valtasuhteita.

3.1. Nainen joka jää

Naiset, jotka jäävät lähtömaahan ja ottavat vastuun siirtolaiseksi lähtevän naisen vastuulla olleiden lasten tai vanhusten hoidosta, ovat tavallisesti palkattuja hoitajia tai palkattomia perheenjäseniä. Kotityöntekijöiden palkat ketjun tässä päässä ovat yleensä jopa kymmenen kertaa heidän työnantajansa palkkaa pienempiä.⁴⁷ Jos kotityöntekijällä on omia lapsia, hän suunnittelee ja järjestää näiden hoidon sukulaisten avulla esimerkiksi siirtämällä vastuun kotitöistä ja hoivasta vanhimmalle tyttärelle. Monissa tapauksissa lapset on jätettävä yksin jo hyvin varhaisessa iässä. ”Sisäänteljettyjen lasten” ilmiö on melko yleinen, joskin näkymätön. Latinalaisessa Amerikassa on suuri määrä yksinhuoltajaäitejä, jotka eivät saa lainkaan tukea, eikä heillä ole muuta vaihtoehtoa kuin jättää lapset lukittujen ovien taakse työpäivän ajaksi. Sama ilmiö on leviämässä Pohjoiseen, sillä ”poissa olevat” äidit kriminalisoidaan ja tuomitaan tiedotusvälineissä. Lukitsemisen vaihtoehdoksi jää epämiellyttävä vaihtoehto ottaa lapset mukaan töihin, minkä kovana hintana on alemman statuksen sisäistäminen sekä lasten käyttäminen työvoimana, jotta he voivat palkatta auttaa äitejään.⁴⁸

Palkattujen kotityöntekijöiden taloudellinen tilanne ketjussa ei muutu, sillä he eivät hyödy rahalähetyksistä, vaan päinvastoin jatkavat kamppailua selviytymisestä inflaation, kulujen ja nauretavan palkkansa kanssa. Suurin osa tämän ääripään hoivaajista on kuitenkin siirtolaisnaisen perheenjäseniä. Taustalla on sama logiikka kuin Pohjoisen työnantajallakin: haluttomuus jättää lapsia kenen tahansa huostaan. Sukulaiset, isoäidit, tädit, siskot ovat eri tilanteessa kuin palkatut kotiapulaiset, sillä he kokevat sosiaalisen nousun ja hyötyvät rahalähetyksistä. Perheet, joiden talous oli ahtaalla ja joilla oli vaikeuksia selvitä kuun loppuun, huomaavat toimeentulonsa paranevan.

Nämä naiset hoitavat arkipäiväisiä tehtäviä ja tekevät suuren osan päätöksistä, mutta eivät yksin vaan yhteydessä siirtolaisnai-

seen. Päätös siitä, kuka lähtee, miten ja milloin, tehdään yhdessä ja huolella, mikä luo pohjan kommunikaation jatkuvuudelle ja neuvotteluille kaikista perhettä koskevista päätöksistä. Näin ollen ajatus ”rikkinäisestä perheestä” ei ole kovin osuva, ja meidän täytyy miettiä uudelleen, miten sosiaaliset prosessit, sosiaalinen uusintaminen tai arkipäivässä selviämisen vaatimat toiminnot, asenteet, vastuut ja suhteet sijoittuvat.⁴⁹

3.2. Nainen joka lähtee

Lähtevä nainen on monessa paikassa yhtä aikaa ja pyrkii tässä tilanteessa siirtämään ja erottelemaan tunteitaan ja samalla hoitamaan kotiaan etäisyyden päästä. Call shopien jatkuva lisääntyminen, puhelualueennukset Etelän maihin ja perheidensä kanssa webcamien ja chattien kautta yhteydessä olevien siirtolaisten valtaamat nettikahvilat ovat joitakin osoituksia kaksoisläsnäolon ja liikkuvuuden mahdolliseksi tekevien välineiden yleistymisestä. Siirtolaisen monien eri sijaintien tarkastelu nostaa esiin liikkuvuuden luomia jännitteitä ja ristiriitoja.

Chiapellon ja Boltanskin kuvaamassa yhteyksien maailmassa tai verkostomaailmassa kyky liikkua itsenäisesti sekä maantieteellisesti että ihmisten, ajatusten tai henkisten tilojen välillä on olennaista vallan ja vapauksien kasvattamiseksi. Toisaalta liikkumattomuus rinnastuu ulossulkemiseen ja hyväksikäyttöön. Hoivaketjun kudelmassa on havaittavissa ääripäiden välinen jännite, joka tekee selväksi sen, että toisten liikkuvuus on toisten liikkumattomuuden ansiota (siirtolaisnainen lähtee matkaan, sillä toinen jää hänen tilalleen, ja Pohjoisen työnantaja voi mennä töihin kotiin palkatun hoitajan ansiosta).⁵⁰ Liikkuvuutta on kuitenkin eriasteista: kaikki transnationaaliset hoivaajat eivät nauti samoista liikkumismahdollisuuksista. Naimisissa olevat naiset, joilla on lapsia, ovat vähemmän liikkuvia, sillä he tuntevat olevansa sitoutuneita ajatukseen paluusta, eivätkä halua luopua epäinhimillisestä työstä, koska he ovat perheen pääasiallisia elättäjiä (puhu-

mattakaan sisäistetyistä sidoksista, kristillisestä uskollisuudesta ja yhteiskunnan ydinperhearvoista).

Transnationaalinen hoivaaja on uusliberaalin kapitalismin ristiriitaisimpien paradoksien täydellinen ruumiillistuma. Nainen, joka lähtee, on samanaikaisesti nainen, joka saapuu, mikä aiheuttaa sisällöltään vastakohtaisen ja ensi näkemältä yhteensovittamattoman kaksoisidentiteetin. Toisaalta siirtolaisnainen jättää aukon kotiin ja yhteiskuntaan ja muuttuu sosiaalisten ongelmien selittäväksi tekijäksi. Naista syyllistetään ja nainen syyllistää itseään. Samanaikaisesti rahalähetykset ovat toivottuja ja sosiaalisesti arvostettuja. Nainen on syntipukki, jolla perustellaan yhteiselämän suhteiden rappeutuminen ja rikollisuuden kasvu työvoiman lähettäjämaassa, mutta kohdemaassa naisesta tulee ”pelastaja” hoivatyön avainhahmona siirtämänsä tunnesiteen ansiosta. Työhön tuleva kokee kovan sopeutumisprosessin uuteen identiteettiin, joka annetaan käytännössä heti astuessa ulos lentokoneesta.

K: Mitä teille tulee mieleen, kun sanon siirtolaisuus?

V: Toisessa maassa olemista eli lähtemistä ulkomaille toiseen maahan..

K: Mitä tämä merkitsee teille tunteiden tasolla?

V: Että on kaukana omasta maasta, mikä on kaikista surullisinta... miten olemme lähteneet, ja on murheellista olla maahanmuuttaja, papereiden kanssa tai ilman, se on murheellista.⁵¹

Maahanmuuttajana olemiseen liittyy halventavia symboleita, jotka täytyy kohdata. Samaten siirtolaiset joutuvat keskelle jännitteitä, toisessa päässä hoivatyön ahnas kysyntä ja toisessa median ja yhteiskunnan välittämät torjuvat, muukalaisvihamieliset viestit. Kaikkien näiden ristiriitojen lisäksi olemme huomioineet, että mitä enemmän pääoma liikkuu, sitä enemmän rakennetaan muureja ja rajoittavia lakeja estämään siirtolaisvirtoja. Näin siirtolaiset kohtaavat valtion harjoittaman kriminalisaation ja jatkuvan vainon, vaikka itse kapitalistinen tuotanto ei tule toi-

meen ilman siirtolaistyövoimaa.⁵² Kotityöntekijät joutuvat alistumaan ulkomaalaislain tuomiin rajoituksiin, jotka usein vaikeuttavat perheen yhdistämistä.⁵³ Juridisen suojelun puute johtaa täydelliseen puolustuskyvyttömyyteen hyväksikäyttöä, väkivaltaa ja pahoinpitelyä vastaan. Paperittomuus tarkoittaa laittomuuteen liittyvän statuksen omaksumista, mikä johtaa eristäytymiseen ja jättää sosiaaliturvan ulkopuolelle.

Osa naisista pysyttelee lain ulkopuolella vuosikausia, mutta osa onnistuu kiertämään lakeja ”rakkaus-” tai hyötyavioliiton kautta. Joka tapauksessa, oli kyse romantiikasta tai ei, monet Etelästä saapuneet naiset ovat tärkeässä asemassa hoivatyön kentällä. Välillä puolison valitseminen Etelästä on keino tarrautua vanhaan, kriisissä olevaan perhemalliin ja varmistua paitojen silytyksestä, suvunjatkamisesta ja vanhuuden hoivasta. Näitä naisia saattaa kuormittaa tunnetyö ja samalla uppoutuminen työmarkkinoille. Huolimatta siitä, että näillä naisilla on toisenlainen juridinen asema ja jonkinlaista emotionaalista tukea, he ovat yhä maahanmuuttajia ja siten joutuvat kohtaamaan monia muidenkin transnationaalisten hoivaajien ongelmia. Vaikka siirtolaiseksi lähtevä nainen on kotimaahan jäävälle perheelle tärkeä tulonlähde, hänen sosiaalinen asemansa ironisesti heikkenee sekä juridisista syistä että siksi, ettei hän kykene kohdemaassa täyttämään perustarpeitaan.

K: Mitä odotit Espanjalta, oleskelustasi täällä, työstäsi täällä? Kuvittelitko jotain...?

V: Kuvittelin, että se olisi toisenlaista, en ajatellut sen olevan tällaista.

K: Kerro minulle, minkälaiseksi kuvittelit sen ja minkälaiseksi todellisuus osoittautui.

V: Kuvittelin, että täällä olisi... Itse elämisestä ajattelin, että eläisimme niin kuin meidän maassamme, että asuisimme talossa, mutta sen sijaan täällä täytyy jakaa asunto toisten ihmisten kanssa, se ei ole sama kuin meidän maassa, asua omissa taloissa.

K: Tarkoitatko asunnon vuokraamista muiden kanssa...

V: Kyllä.

K: Ja tämän lisäksi...

V: Että täällä täytyy tehdä sitä työtä, minkä saa, kun taas meidän maassa voi tehdä sitä, mitä on opiskellut, minä opiskelin... ompelijaksi, eikä täällä voi tehdä töitä, jos ei ole papereita, täällä täytyy tehdä sitä, mitä saa, koska jos ei tee töitä, ei pysty mak samaan vuokraa, ei pysty ostamaan ruokaa, joten meidän täytyy tehdä sitä, mitä on tarjolla.⁵⁴

Siirtolaisten äärimmäinen prekarisaatio johtuu osittain laeista, jotka rajoittavat heidän oikeuksiaan tehdä työtä, perustaa yhdistyksiä ja osoittaa mieltä vaatiakseen parannuksia elinolosuhteisiinsa. Lisäksi paperittomana tai laillisena siirtolaisena oleminen vaikeuttaa sosiaalisesti asunnon löytämistä, työmahdollisuuksia hoiva- ja palvelusektorin ulkopuolella ja mahdollisuutta saada ihmisarvoista kohtelua julkisilta instituutioilta.

Ulkomaalaislaki ei ole ainoa tekijä, joka huonontaa siirtolaisten elinolosuhteita ja mitätöi heidän oikeuksiaan. Maiden väliset kahdenväliset sopimukset myös vaikeuttavat työntekijöiden maahantuloa ja oleskelua. Vuosittaisen sisäänpääsyn rajoittaminen suljettuun kiintiöön ja kausityövoiman kysyntään vastaavien viisumien vaatiminen siirtolaisilta luo suodattimen, jolla on vaikutusta sekä halukkaisiin tulijoihin että jo saapuneisiin. Kyseessä ovat liikkuvat siirtolaiset, jotka eroavat täysin aikaisempien aikakausien siirtolaisista, jotka lähtivät Euroopasta Yhdysvaltoihin tai Etelä-Euroopasta Pohjois-Eurooppaan pitkiksi ja määrittelemättömiksi ajoiksi tai jotka valitsivat yhden ainoan maan päämääräkseen. Nykyajan siirtolaiset päinvastoin kokeilevat onneaan useissa maissa ja lisäksi ylläpitävät voimakkaita siteitä lähtömaihinsa viestintäteknologian kehityksen ansiosta. Rajoittavat lait kuitenkin estävät satunnaiset vierailut synnyinmaassa, sillä pelkona on takaisinpääsyn kieltäminen. Siten paperittomilla ei ole juuri mahdollisuuksia liikkumiseen. Tämä johtaa transnationaalisten

perheiden muodostumiseen.

Kaikkien näiden mekanismien avulla luodaan hyvin tietynlaista työvoimaa, tässä tapauksessa kotityöntekijöitä ja hoivaajia, joiden olosuhteita rajoittavat vielä muutamat ylimääräiset tekijät: yhtäältä kotityötä koskeva lainsäädäntö, josta on jo puhuttu, ja toisaalta kansalaisjärjestöjen ja seurakuntien puuttuminen kotityön tarjonnan ja kysynnän järjestelyyn. Välikäsien muodostuminen kaventaa hoivaajien neuvotteluvaraa työnantajien kanssa ja lisäksi byrokratisoi työnvalintaprosessia ja luo pitkiä odotusaikoja. Vastakkainasettelu kärsimättömänä vuoroaan odottavien siirtolaisnaisten ja järjestystä pitävien ja numeroita jakavien nunnien välillä vahvistaa autettujen ja auttajien välille usein syntyviä valtasuhteita. Monet siirtolaisnaiset luovat kuitenkin toisenlaisia tapoja järjestää työtään näiden piirien ulkopuolella, oli se sitten epävirallisten verkostojen kautta tai kaupungille levitettyjen ilmoitusten avulla.

Näiden mainittujen mekanismien ja olosuhteiden kautta suuri määrä ulkomaalaisnaisia päätyy hoivatyöhön. Siirtolaisuuden valitseminen, vieraalta tuntuvaan identiteettiin alistuminen ja riisto-olosuhteissa työskenteleminen ei kuitenkaan muodosta näiden naisten elämänprojektia, vaan ne toimivat ainoastaan välineinä jonkin muun saavuttamiseen. Puhuessamme ecuadorilaisten naisten kanssa he kertoivat tullessaan parantamaan elinolosuhteitaan, mutta aikoivat palata. Heidän oleskelunsa väliaikaisuus saa pitämään yllä tiiviitä suhteita synnyinmaahan. Väliaikaisuus myös selittää sen, miksei heitä kiinnosta osallistua paikallisiin toimintapiireihin. Elämän laittaminen katkolle on kuitenkin käytännössä mahdotonta, sillä ennemmin tai myöhemmin syntyy sosiaalisia suhteita työn ja tunteen tasolla, ja elämä rakentuu yhdessä kohdemaan kulttuurin kanssa.

Työpaikallaan asuvien kotiapulaisten tapauksessa työ on luostari, josta lähtölaskenta alkaa. Mutta kahden, tai viiden vuoden aika ei koskaan voi jäädä huomaamatta sisäkön työhön sisälty-

vissä olosuhteissa.

”Sanon, että suurimpia ongelmia on sisäkköinä työskentelevillä naisilla, sillä he ovat irti maailmasta, pääsevät ulos torstaisin tai lauantaisin lounaan jälkeen, mutta jos pomot palaavat viideltä tai kuudelta illalla, paljonko aikaa siinä jää? Palaat väsyneenä ja jos sinulla ei ole mitään yhteyksiä, minne menet? Kenen kanssa vietät aikaa? Ketä pyydät mukaan tällaisella aikataululla, eikä sinulla ole edes oikeutta kysyä mitään lakiasioita, ei mitään?”⁵⁵

Eristyksissä elämisen seurauksena on äärimmäinen hyväksikäyttö, joka tarkoittaa ympärivuorokautista työvalmiutta, suuria hoivatyön vaatimuksia ja epätasa-arvoista kohtelua.

3.3. Kasvokkain Pohjoisessa

Jos puhutaan transnationaalisten hoivaajien elin- ja työolosuhteista, on tarpeen puhua myös heidän työnantajistaan. Vaikka onkin selvää, ettemme voi kohdella työnantajia suoraan hoivaajien vihollisina, emme myöskään voi kieltää hierarkkisia valtasuhteita, joita tässä kohtaa hoivaketjua syntyy. On naiivia ajatella, että työnantajan ja hoivaajan välille voisi olettaa perheenomaisen suhteen, sillä jopa verisukulaisten muodostamat suhteet voivat olla täynnä jännitteitä ja hyväksikäyttöä.⁵⁶

Hoivaajan palkkaamiseen turvautuminen antaa monille naisille mahdollisuuden toimia kodin ulkopuolella ja järjestää aikaansa. Lisäksi naiset usein kärsivät samankaltaisesta sisäistetyistä syyllisyydestä kuin palkattu siirtolainenkin siirtäessään hoivatyön ulkopuoliselle, joka tekee sitä rahasta. Rahasta, joka ei riitä korvaamaan työn todellista arvoa. Monissa tapauksissa alipalkkaus johtuu kotityön aliarvostuksesta, jota täydentää palkkaa edelleen pudottava etnisuus. Joissakin tapauksissa taas työnantajilla ei ole tarpeeksi tuloja maksaa parempaa palkkaa.

On varmaa, että transnationaalisen hoivaajan palkkaaminen on osa perheen ja (palkka)työn yhteensovittamisen strategiaa, mutta täytyy ottaa huomioon, että talon emännän (joka useim-

missä tapauksissa on pääasiallisesti vastuussa kodin toiminnasta ja siten hoivaajan pomo) ja palkatun välinen suhde on yleensä hierarkkinen ja erottautuva. Vaikka joskus puhutaan kohtelusta ”perheenjäsenenä”, kyse on epäonnistuneista yrityksistä, jotka jättävät huomiotta todelliset erottavat tekijät. Miten voi puhua tasavertaisuudesta, jos työaika on 14 tuntia – ja lisäksi on oltava jatkuvassa valmiudessa tarttua työhön – jos annettu huone on pienin ja (mikä yllätys!) lähimpänä keittiötä, syömäsi pihvi on huonompaa laatua, syöt toisessa pöydässä ja käytät univormua? Mutta ei ole tarpeen puhua näistä ”ääritapauksista” (vaikka ne ovatkin yleisiä) puhuaksemme hyväksikäytöstä. Vaikka työnantajan ja sisäkön välinen suhde vastaisikin klassista hierarkisen vallan kuviota, on mielenkiintoista tarkastella muita horisontaalisempia suhteita, joiden ei-lineaarisuus saa ne pakenemaan vallan dynamiikkoja.

Vaikka monista työnantajanaisten on kiusallista ja epämuakavaa olla etuoikeutetussa valta-asemassa, meidän täytyy omak-sua erilainen näkökulma kuin klassisessa hierarkian mallissa, jossa valta jakautuu pyramidin muodossa ja luodaan vertikaali-
sesti. ”Vanha valtakäsitys on korvautumassa uusilla vihamielisyy-
den ja antagonismin muodoilla, jotka on luotu horisontaalisesti. Kyseessä on sorron postmodernille demokratisoitumiselle oireelli-
nen dynamiikka.”⁵⁷ Naiset, jotka haluavat muodostaa tasa-arvoi-
sia suhteita kotityöntekijöiden kanssa, voivat onnistua pääsemään
pitkälti eroon tästä vastakkainasettelusta parantamalla työolosuh-
teita. Siitä huolimatta suhteessa säilyy ”epäaito perheenjäsenyys”,
sekoitus henkilökohtaisia ja työhön liittyviä suhteita.⁵⁸ Työnteki-
jän sinuttelu ei tarkoita perheenjäsenyyttä ja ystävyyttä, jos työn-
tekijä on epävarma, voiko hän sinutella työnantajaansa. Työn
muodollistaminen, rutiinisointi ja irrottaminen persoonasta voi
jopa olla hyödyllistä hoivaajalle, jonka ei tarvitse kärsiä työn ja
ei-työn välisistä epäselvyyksistä.⁵⁹

Palvelujen ostamiseen turvautuvat naiset eivät lakkaa täysin

tekemästä kotitöitä: kyseessä on kaksoisläsnäolo ja kaksoistaakka. Talon emännän osallistuminen taloudenpitoon heijastaa kotityöhön liittyviä subjektiivisia arvostuksia. Hoivatyö on selvästi aliarvostettua, mutta sen sisällä vallitsee kerrostunut arvoasteikko. Hoivatöiden hierarkian yläpäässä ovat miellyttävinä pidetyt työt, kuten lasten kylvettäminen, laittaminen sänkyyn ja iltasadun lukeminen. Koska näitä toimintoja toteuttavat suurelta osin vanhemmat, ne ovat ei-palkattua työtä. Näiden tehtävien alapuolelle sijoittuvat muut vastuualueet, kuten pyykinpesu, tiskaaminen ja päivittäinen ruoanvalmistus, jotka yleensä jaetaan työnantajanaisten ja työntekijän kesken. Lopuksi pyramidin alimpaan päähän sijoittuvat paljon työtä vaativat toiminnot, kuten perussiivous, silittäminen ja muut raskaammat työt. Nämä ovat yhä enemmän palkattujen hoivatyöntekijöiden vastuulla.⁶⁰ Usein hoivatyön monimutkaisuus jää peittoon, samoin kuin hoivatyön jakautuminen sekä päivittäisten askareiden immateriaalinen ja affektiivinen luonne.

Miten ja kuinka paljon hoivatöistä pitäisi maksaa? Valaisemme muutamia huomioita esimerkin avulla. Ecuadorissa pesukoneet ovat yleistyneet, mutta on yhä olemassa pyykkäreitä, jotka kiertävät talosta taloon ja pesevät käsin perheiden pyykkiä. He veloittavat tusinalta ja kun pyykkivuori tulee valmiiksi, he soittavat talon emännälle, joka käy vaatekappaleet yksitellen läpi, laskee ne yhteen, kertoo pyydetyllä taksalla ja maksaa summan. Vaikka monille Pohjoisessa eläville tämä vaikuttaa tyypilliseltä Kolmannen maailman maiden ilmiöltä, uskomme esimerkin havainnollistavan ongelmaa, joka tapahtuu nykyään uudella näyttämöllä. Mistä todella maksetaan, kun ostetaan hoivatyötä? Ei vain jo mainittu immateriaalinen osuus jää maksamatta, vaan yrityksenä on kvantifoida työt vastaamaan palkkaa, joka teoriassa toimii vastikkeena tehtävistä ikään kuin niitä toteuttaisi jokin automaatti. Todellisuudessa nämä tehtävät on lastattu merkityksillä: paidan silittäminen tai hopeiden kiillottaminen ei ainoastaan täytä hoivan tarpeita,

vaan uusintaa elämäntyyliä ja sosiaalista statusta.

Hoivaketjujen kudelmassa jää paljon tutkittavaa. Ketjuihin kiinnittyneet subjektit toimivat subjektiivisten olosuhteittensa mukaan, jolloin heidän roolinsa usein sumentuvat, sisällyttävät itseensä kaksi vastakkaista paikantumista, sekoittuvat toisiinsa, muuntuvat, liikkuvat ja aiheuttavat näin jännitteitä ketjussa. Identiteettien uudelleenmuotoutuminen saa meidät kysymään, mitä tekemistä hoivapalvelujen ostajalla Pohjoisessa on Etelän kotityöntekijän kanssa ja miten globalisaatio on vaikuttanut heidän elämäänsä. Hoivaketjut liittyvät hoivakriisiin ja vaikuttavat toimivan sen hätäratkaisuna. Huomaamme kuitenkin, että tunteiden siirto ei tapahdu suoraviivaisesti: tunnetta ei siirretä kuin palloa ihmiseltä toiselle. Ei ole mahdollista vain luopua yhdestä lastista ja ottaa vastaan toinen. Erilaiset vastuut eivät katoa mihinkään. Meidän on vältettävä moralisoivia tuomioita mutta kysyttävä, onko naisten tunnetyön maahantuonti yhä kouriintuntuvamman kriisin todellinen ratkaisu. Ottaen huomioon nämä luonnostelut hoivatyön nykytilanteesta meidän tulee miettiä, mitä tehdä naisten olosuhteiden parantamiseksi ja miten rakentaa tehokkaita työkaluja elämän ylläpitämiseksi.

4. MITÄ TEHDÄ?

Mitä ikkunoita avata, mitä ovia, jotta sisään virtaisi raikasta ilmaa, jotta voisimme lähteä uusille ja kokeellisille teille ja välttäisimme ansat, joihin niin monet syrjinnän ja kaikkien patriarkatin naisille sysäämien tehtävien aliarvostuksen vuosisadat ovat meidät syösseet? Naisten historiallisesti suorittamat tehtävät ja roolit on kyllästetty kaikista tärkeimmällä, tai kirjaimellisesti, elintärkeimmällä asialla. Hoiva. Hoivatyöt. Laajassa merkityksessä. Hoitaa terveyttä, parantaa yksinäisyys, hemmotella, pitää seuraa, kuunnella, jakaa, rakastaa.

Mutta mistä aloittaa?

Ehkä ensinnäkin tulisi puhdistaa sana kriisi sen negatiivisesta sisällöstä, jonka järjestyksen, taantumuksen, konservatismiin ja vallan kulttuuri meille välittää, koska se pitää itselleen olemukselta vakiintuneisuutta, liikkumattomuutta ja hiljaisuutta rauhan ja onnellisuuden lähteinä. Nämä sanat ovat niin manipuloituja ja täynnä valheellisia lupauksia, ettei niitä voi enää korvata uusilla sisällöillä. Jos elämä on liikettä ja liike on muutosta, niin kriisit, nämä suuret hetket jolloin ihmiskunnan taloudellisia, yhteiskunnallisia, eettisiä, poliittisia ja filosofisia rakenteita horjutetaan, ovat aina periaatteessa arvokkaita. Ne vaativat käsittelemään, kyseenalaistamaan ja muuttamaan sitä, mitä aiemmin pidettiin hyvänä, ja etsimään uusia polkuja, jotka vastaavat paremmin kyseisen ajan ja paikan ristiriitoja, mahdollisuuksia, tarpeita ja haluja. Tämä paikka on sekä hyvässä että pahassa yhä universaalimpi, tai globaalimpi, niin kuin nykyään tavataan sanoa.

Jos muistamme, että päämääränämme on radikaali tai valankumouksellinen muutos, joka korvaisi ekonomistisen, voittoa tavoittelevan yhteiskunnan (ja sen sosiopoliittiset vaikutukset: hierarkioiden rakentumisen, pakkovallan, demokratiavajeen ja kaikki hyväksikäyttävät ja ulossulkevat ”ismit”, joita olemme kuvailleet) poliittisella yhteiskunnalla, joka tavoittelisi ihmiselämän ylläpitämistä (elämää laajimmassa merkityksessään käsittäen pelkän fysiikan ylittävän eksistentiaalisen kokemuksen rikkauten), niin tämän askeleen täytyy tapahtua mentaliteetin ja arvojen muutoksen sekä uusien hoivan keskiöön asettavien subjektiivisuuksien luomisen kautta.

Mutta yrityksen ylitsevuotava suuruus voi lamauttaa. Meidät voi pelästyttää ja vaientaa eteen tulevien ongelmien paljous ja vastausta vailla olevien kysymysten runsaus. Loppujen lopuksi alku on aina kaikista vaikeinta (myös intohimoisinta). Tämän artikkelin tavoitteena onkin ehkä pääasiassa juuri aloittaa käsien työntäminen taikinaan, tarttua hoivakriisiin, jota olemme käsitelleet edellisillä sivuilla ja sitäkin aikaisemmin artikkeilellemme

pohjan antaneiden Precarias a la deriva -ryhmän puitteissa järjestämiemme kuljeskelujen ja työpajojen myötä.

Ensimmäisen hyökkäyksemme tarkoituksena on nostaa pöydälle joitakin työkaluja, meneillään olevia tehtäviä ja konkreettisia aloitteita, joista olemme pyrkineet muodostamaan mahdollisia strategioita kriisiin esiintuomiseksi ja sen problematisoimiseksi. Problematisointi tarkoittaa moninaisten konfliktien ja pohdintojen luomista sekä lisäksi sellaisten toimenpiteiden kehittämistä, jotka karttaisivat konservatiivisia ratkaisutapoja, sillä nämä ovat kovin alttiita yksinkertaistamaan kriisiä, estämään muutoksen mahdollisuudet ja ratkaisemaan hoivatarpeet hoivan kaupallistamisella (mikä tarkoittaa hoivatyön teettämistä huonolla palkalla tai naisten kotiin palaamisen ihmeellisyyden ylistämistä).

4.1. Meneillään olevat tehtävät

Paljon pitää kääntää ylösalaisin edellä asetetun tavoitteen saavuttamiseksi, muutoksen hyödyn (tuhoisasta) yhteiskunnasta kohti kestävää (luovaa) yhteiskuntaa. On kyseenalaistettava muun muassa itsenäisyyden merkitystä, yhteisöllisyyttä ja rakkautta koskevat käsitykset. Hallitsevan subjektiivisuuden määräämät arvot ja niiden materiaaliset (kielelliset, lainsäädännölliset, koulutukselliset...) ilmentymät täytyy kumota ja luoda uudelleen sellaisen dynamiikan avulla, jossa tarkoitus ei ole korvata yhtä mallia toisella, vaan siirtyä normatiivisten arvojen asettamisesta (ylhäältä päin annetuista arvoista, jotka tyydyttävät yhden yhteiskunnan osan intressit tai etuoikeudet, mutta koituvat toisten tappioksi ja sisältävät oletuksia essentialismista ja ikuisesta omistautumisesta) ideoiden jatkuvan tuotannon prosessiin (joka luodaan alhaalta käsin ja joka on riippuvainen konkreettisen kontekstin elävistä äänistä ja altis muodonmuutoksille).

4.1.1. Hoivatöistä

Toinen iso juttu on aliarvostuksen tema: hoivaaminen nähdään

aina velvollisuutena eikä jonain, josta voi nauttia. Ääneen lausumaton totuus on, että hoivaaminen on ”paska homma” ja mitä tälle voisi tehdä? (Precarias a la deriva, Globaali hoiva -työpaja I)

On tärkeää alkaa arvostaa hoivaa kaikkine ristiriitaisuuksineen. Hoiva on ollut naisille velvollisuus. Lisäksi se on aina liitetty yksityisen piiriin ja siten naisten alueelle. Yksityisen alueelle lykätään kaikki elämän ylläpitoon tai toisin sanottuna uusintamistyöhön liittyvät asiat: synnyttäminen, kasvattaminen, ruokkiminen, siivoaminen, hoivaaminen, seuranpito, parantaminen... Mutta kun nainen, joka on palvelija, äiti, tytär, toveri, psykologi ja ystävä, kaikkine suhteetonta vaivannäköä vaativine taitoineen, kärsivällisyyksineen ja omistautuneisuuksineen kerran raivaa tiensä julkisen piiriin, hän huomaa valinnan mahdollisuuksiensa rajoittuvan kahteen: hän voi joko valita niin kutsutun kaksinkertaisen läsnäolon–poissaolon ja kaiken sen vaatiman skitson itsensä uhraamisen tai sitten kieltäytyä kaikesta toisten hoivaamisesta eli vapautua kaikista perhevelvollisuuksista ja samastaa itsensä määräämisoikeutensa esimerkiksi lastenhankinnasta pidättäytymiseen.

Kuitenkin, vaikka feministinen taistelumme olisikin sitä, että kapinoimme kahta pakotettua ominaisuutta ja tehtävää vastaan, nämä tehtävät eivät sillä katoa mihinkään. Voit päättää olla hankkimatta lapsia, mutta vanhemmat eivät lakkaa olemasta, eivätkä ystävät, emmekä me itse. Ongelma ei siis ratkea siirtämällä se sivuun. Sukupuolten välinen ei-palkattujen hoivatöiden/tehtävien jako ei ole toteutunut. Sukupuolitettu työnjako säilyy uskottoman vastustuskykyisenä ajan kulumiselle. Siispa meidän olisi pyrittävä luomaan uusi sukupuolisopimus. Tätä neuvottelua ei tule vältellä, mutta on tärkeää lähteä liikkeelle periaatteista, jotka eivät ole neuvoteltavissa. Hoiva on keskus, yhteiskunnallisen kehityksen moottori. Ilman hoivaa ei olisi biologista elämää, eikä elämää laajimmassa merkityksessään, elämisen arvoista elämää. Mutta hoivan uudelleenarvottaminen, hoivan nousu tällä

sosiaalisten arvojen virheellisellä asteikolla, jolla se on epäoikeudenmukaisesti karkotettu viimeisille askelmille rahan tai sosiaalisen menestyksen alapuolelle, tapahtuu tuhoamalla tietyt itsenäisyyteen, perheeseen ja rakkauteen liittyvät myytit.

4.1.2. Valbeellisesta itsenäisyydestä

Ajattelemme itsenäisyyden tarkoittavan sitä, ettei tarvitse hoivata ketään, mutta se ei pidä paikkaansa, sillä me ihmiset olemme riippuvaisia toisistamme.

Precarias a la deriva, Globaali hoiva -työpaja I

Ja tämä keskinäinen riippuvuus ei ole puute, ei ole syytä kauhistua omavaraisuuden mahdottomuudesta. On totta, että monissa elämäntilanteissa (lapsuudessa, vanhuudessa, sairaana) olemme tiukemmin riippuvaisia muista, mutta nämä hetket ja olosuhteet tulevat jokaiselle vastaan, eivätkä ne aliarvostuksesta huolimatta lakkaa olemasta kiinnostavia elämäkokemuksia. Lisäksi keskinäinen riippuvuus on sosiaalisuutemme perusta ja jos ei aivan ihmislajille olemuksellinen piirre (pyrimmehän hylkäämään essentialistiset diskurssit) niin ainakin mielestämme lajimme kiehtovin ominaisuus. Keskinäinen riippuvuus luo nimittäin perustan yhteistyölle, kaikenlaisten tunteiden sekä materiaalistien ja immateriaalistien resurssien jakamiselle. Yhteistyö on sen maailman alkuunpanija, jota me pystymme rakentamaan. ”Hoiva kaikista subjektiivisimmassa muodossaan tunteina ja suhteina”⁶¹ hämärtää emotionaalisen, tunteiden maailman rajoja... alentamatta kuitenkaan sen arvoa (onpa vaikeaa purkaa diskursseja, kun sanat ovat niin merkityksillä ladattuja!) vaan kehittämällä laajempaa käsitystä tunteesta, miten se kannustaa ihmistä tekemään, toimimaan yhdessä muiden kanssa kaikilla tasoilla.

4.1.3. ”Oma koti kullaa kallis”

Perhe on käsi, joka pitää päätä veden alla.

J. M. Fonollosa, Ciudad del hombre

Fordistinen ydinperhe, espanjalaisine ja francolaisine erityispiirteineen (joka on, kuten aiemmin totesimme, ainoa kapitalistisen sosioekonomisen järjestelmän, valtion ja uskonnollisen, konservatiivisen ja patriarkaalisen järjestyksen todella edistämä yhteiskunnallinen ihanne) on myös kriisissä. Myytti perheideaaliin sisältyvästä avio- ja sukurakkaudesta on pitkälti purkautunut; onhan osoitettu, että suuri osa naisten pahoinpitelyistä ja tapoista tapahtuu perheen sisällä. Tästä huolimatta perhe on yhä, etenkin tänä villin uusliberalismin aikana, affektiivisen ja taloudellisen tuen pääasiallinen lähde. Monet nuoret asuvat pitkään vanhempiensa luona ja ovat taloudellisesti riippuvaisia perheestä prekariin työn ja hävyttömän asuntokeinottelun aikaansaaman epävarmuuden vuoksi.

On vaikeaa luoda toisenlaisia yhteiselämisen muotoja, jotka purkaisivat esimerkiksi sellaisia käsityksiä kuten että on *”täysin mahdotonta hoivata tätä pappaa toisella tavalla, esimerkiksi jakaa tehtäviä seitsemän ystävän kesken, sillä se kuulostaa täysin käsittämättömältä”*. On kuitenkin tärkeää tunnustaa ja vahvistaa toisenlaisia jo olemassa olevia yhteisöjä sekä rakentaa uusia. Vaikeudet, niitä yhtään väheksymättä, liittyvät pääasiassa siihen, että julkinen valta, kollektiivinen taso ei ainoastaan suhtaudu välinpitämättömästi uudenlaisten yhteiselämän muotojen rakentamiseen, koska pelkää itseorganisoitumisen aiheuttamia vaikutuksia vallanpitäjien asemaan, vaan pyrkii jopa usein vaikeuttamaan tai tukahduttamaan sitä. Vallanpitäjien etuna poliittisessa ja taloudellisessa mielessä tuntuu olevan sosiaalinen eristäytyminen. Silloin kun sosiaalisen itseorganisoitumisen ja resurssien jakamisen aloitteita kehitetään, esimerkiksi vallatut sosiaalikeskukset, siirto-

laisnaisten keskinäiset epäviralliset tukiverkostot tai asukasverkot, ne hajotetaan yksityisomaisuuden, terveyden tai järjestyksen nimissä. Syy on kuitenkin toinen: kun ihmiset yrittävät vastata tarpeisiinsa omalla tavallaan, itsenäisesti ja itseorganisoidusti, valtio ei suinkaan ilahdu siitä, että joku hoitaa ottaakseen sen tehtävät, vaan yleensä suhtautuu siihen nihkeästi.

Kaupunkitilan vallitseva järjestys ei sekään helpota asiaa. Kaupungit suunnitellaan yhä enemmän moottoriajoneuvoja ja kuluttamista varten, ja niistä tulee kaikenlaisen saastumisen takia elinkelvottomia. Saastumiseen kuuluu myös suunniteltu eristäminen. Missä ovat kohtaamispaikat, vesi- ja viheralueet, aukiot, puistot ja kokoontumistilat? Milloin saamme halvan tai ilmaisen joukkoliikenteen, ettei meidän tarvitse tuntea olevamme eristyksissä valtavassa kaupungissa, jos meillä ei ole rahaa liikkua paikasta toiseen? Tässä ja nyt on mietittävä toisenlaisia yhteisön muotoja ja kaupunkitilan järjestystä, jotka luovat tunneyhteisöjä, kokoontumisen ja kanssakäymisen tiloja.

4.1.4. Hullusta ja muusta tappavasta rakkaudesta

Naisiin kohdistuvalla väkivallalla ilmaistaan täydellistä omistusoikeutta, omaisuus oikeutta, oikeuksia jotka vielä vähän aikaa sitten olivat kirjattuina lakiin. Väkivaltalla on tunnustus siitä, että miehen ikiaikaiset ominaisuudet, kielletyt ominaisuudet, halusivat tehdä paluun ja ne yrittävät sitä poliittisen, yhteiskunnallisen ja intellektuaalisen taantumuksen aikana, kuten meidän aikanamme.

Anne Querrien

Emme hylkää vielä subjektiivisen alueelle kuuluvia toimenpiteitä. Yksi idea, joka on heitettävä pois tai korvattava rakentavammalla ilmauksella, on käsitys hullusta rakkaudesta. Tätä rakkautta esitetään ja tuotetaan kaikenlaisissa taiteenlajeissa kansanlauluista elokuvaan ja sitä pidetään usein Itse Rakkautena, mikä on väärin-

käsitysten huippu, jos otetaan huomioon kaikki se, mitä rakastaminen voikaan tarkoittaa – ja äärimmäisen tuskallinen ja traaginen huippu, jos pidämme mielessä tämän mallin mukanaan tuomat seuraukset. Mikä on suhde näiden romanttisiksi ja kiihkeiksi käsitettyjen ilmausten, kuten ”tapoin hänet, koska rakastin häntä”, ja naisiin kohdistuvien pahoinpitelyiden ja tappojen hälyttävän määrän välillä? Epäilemättä kiinteä. Kuulostaa ehkä kaukaa haetulta puhua hullun rakkauden myytistä hoivakriisiä käsittelevässä artikkelissa, mutta nähdäksemme tämä vaarallinen representaatio symboloi äärimmäisyyksissään diskurssia, joka tekee näkymättömäksi sekä tämän rakkauden että hoivan, näiden arvon ja tekijät. Tämä symbolinen malli kuvaa egoistista ja rajoitunutta rakkautta, epäterveellistä riippuvuutta, joka ennemmin ylistää kuolemaa kuin korostaa elämää. Kunpa rakkaudella ei olisi mitään tekemistä tämän kapean, heteroseksuaalisen ja omistavan mallin kanssa, tämän ”narsistisen logiikan, joka puhuu pohjimmiltaan minästä”.⁶² Kunpa rakastaminen olisi pikemminkin elämän dynamiikka, antelias asenne, maailman ja monien mahdollisten maailmojen rakentamisen liikkeellepaneva voima: ”Rakastelemme aina maailmojen kanssa.”⁶³

4.2. Konkreettiset aloitteet

Purkaessamme symbolista, joka kiinnittää meidät taloudellisen hyödyn logiikkaan, ja pyrkiessämme sitten rakentamaan uusia subjektiivisuuksia, uutta mielikuvitusta, joka haaveilee kestävästä yhteiskunnasta, meidän täytyy kokeilla uusia tapoja toimia, puuttua tilanteisiin ja ottaa käyttöön työkaluja uusien sosiaalisten suhteiden tuottamiseksi. Kolmessa Globaali hoiva -työpajassa, jotka Precarias a la deriva on järjestänyt Karakolassa, ja etenkin kolmannessa ja (toistaiseksi) viimeisessä työpajassa puhuttiin hoi-vaajanaisten itseorganisaation tiloista, palvelujen ja resurssien vaihtoverkostosta, hoivalakon mahdollisuuksista, mielenilmauksista halpamaisten työnantajien/riistäjien kotien ulkopuolella,

kuten myös guerilla-viestintätaktiikoista sekä laillisin keinoin saatavien resurssien tärkeydestä.

4.2.1. Naisten liittoumista ja tiloista

Olemme puhuneet kokoontumistilasta, joka olisi tarkoitettu erityisesti kodeissa työtä tekeville naisille ja etenkin sisäköille, joiden eristyneet olosuhteet ja niiden mukanaan tuoma haavoittuvaisuus (ottaen huomioon, että suurin osa näistä työntekijöistä on paperittomia siirtolaisia) tekevät heistä monenlaisen hyväksikäytön ja riiston uhreja. Tila toimisi fyysisenä paikkana tuntemusten kohtaamiselle, elin- ja työolosuhteiden jakamiselle, kollektiivisten ratkaisujen etsimiselle, taistelualoitteille, lakiavulle, resurssien (ajan, osaamisen, tietokoneiden, kirjojen) jakamiselle... Mutta myös paikkana siirtolaisnaisten ja paikallisten naisten välisille liittoumille, jotka yrittäisivät korvata globaalissa mittakaavassa toimivan uusliberalismin (jonka toimintatapoja olemme kuvanneet aiemmin) pystyttämät rajat yhteistyön verkostoilla. Tämä naisten välinen liittouma kykenisi taistelemaan ulkomaalaislakeja vastaan ja tuomaan julki kehittelemäänsä hyökkäysaloitteita. Jos hoivaketjut ovat globaaleja samoin kuin niiden piirteet määräävät olosuhteetkin, niin muutokseen tähtäävien keinojen on myös avauduttava samalle globaalille ulottuvuudelle.

Käsitämme nämä transnationaaliset liittoumat tapana vastustaa työmarkkinoiden segmentaatiota (jota ulkomaalaislaki vahvistaa) ja purkaa naisten välisiä hierarkioita. Kyseessä ei ole pelkästään ”konkreettinen aloite”, vaan pikemminkin suuri hyppääs ajassa. Näillä liittoumilla on ainakin kaksi tasoa. Toisaalta kyse on erilaisten epäsymmetrioiden välisen vuorovaikutuksen tutkimisesta. Tiedämme, että on raskasta tavata toisista ympäristöistä tulevia ihmisiä, joilla on käytössään toisenlaisia resursseja. Suhdetta lävistävät voimakkaat symboliset ja materiaaliset epäsymmetriat. Joko ne voi ottaa haasteena, tai sitten helpointa on vain pysytellä erillään. Takana on syyllisyys siitä, että jo äidinmaidossa

imemämme luokkahierarkiat ja rasismi sekä toisaalta taustalla vaikuttava pelko oman statuksen ja mukavuuksien menettämisestä muuttuvat paternalismiksi, ylihuolehtivaisuudeksi ja etäisyydeksi... On opittava löytämään erilaisuuden rikkaus (ei ainoastaan retorisesti) ja kuuntelemaan, samalla kun rakennetaan syyllisyyden ylittäviä materiaalisia ja konkreettisia taisteluita. Näiden liittoumien toinen taso liittyy taisteluihin siirtolaisvirtoja rajoittavaa kontrollia vastaan Pohjoisessa sekä niihin taisteluihin, joita naiset ja miehet käyvät Etelässä tärkeiden (luonnon- tai muiden) resurssien pakkolunastusta ja yksityistämistä vastaan ja elämän jatkuvuuden turvaamiseksi. Tarkoitus ei ole toimia solidaarisuudesta heikompiosaisia kohtaan, vaan sen vuoksi, että jakojen ja niiden tuottamien epäsymmetrioiden synnyttämä yhteiselo perustuu toisen pelkäämiselle ja yksityistämisen ja pakkolunastuksen prosessit Etelässä edesauttavat hoivakriisin taantumuksellista ratkaisemista Pohjoisessa, sen lisäksi, että ne saavat aikaan väkivaltaa ja kuolemaa päivantasajaan molemmilla puolilla.

Tätä kohtaamistilaa, transnationaalisten liittoumien toteutumisen paikkaa ei ole vielä olemassa (missä, miten, millä tavalla ylittää esimerkiksi sisäköiden orjamaisen työajan asettamat rajoitukset tapaamisia varten: kaikki tämä meidän tulee ratkaista yhdessä). Se voisi kuitenkin olla paikka, josta käsin kehitellä ja heitellä ideoita ja ehdotuksia näkyväksi tekemisestä ja konfliktista. Tila voisi toimia myös keskuksena tietojen, resurssien, ajan ja tekemisten vaihtamisen verkostoille sekä organisoidun keskinäisen avun järjestelmälle: hoidan lapsiasi, kun olet iltapäivisin töissä ja vastavuoroisesti sinä hoidat minun lapsiani viikonloppuisin; annan sinulle espanjantunteja ja voin käyttää pesukonetta; annat minun käyttää nettiyhteyttäsi ja opetan sinulle joitakin herkullisia reseptejä sieltä, mistä olen kotoisin; esittelen sinut ystävälle, joka menee naimisiin kanssasi, ja kun oleskelulupa on kunnossa, niin järjestetään bileet...

4.2.2. Hyökkäysaloitteista

Kirjoitimme naisten välisen liittoutumisen tilasta, josta käsin juonitella ja toimia yhdessä, suunnitella konfliktin ja näkyväksi tekemisen tapoja, työkaluja hyökkäykseen, itsepuolustuksen strategioita. Millaisia? Puhuimme hoivalakoista, mielenilmauksista riistäjien kotien ulkopuolella, ja guerilla-viestintätaktiikoista, laillisin keinoin saatavista resursseista...

Hoivalakosta esitämme enimmäkseen kysymyksiä. Olisiko hoivalakon järjestäminen mahdollista? Miten? Missä mielessä? Idea on tarpeeksi kiehtova ja provosoiva, jotta ainakin alamme vakavasti miettiä sen toteuttamiskelpoisuutta.

Mitä tulee koti- ja työpaikkamielenilmauksiin, puhuimme Argentiinassa sotilasdiktatuurien rankaisematta jättämiä kiduttajia ja salamurhaajia vastaan suunnattujen käytäntöjen soveltamisesta. Ajatuksena on identifioida ja tuoda kotityöntekijöitä riistävien työnantajien henkilöllisyys julki, osoittaa heidän läsnäolonsa kaupungissa, talot, jossa he asuvat maalin ja julisteiden avulla... Tehdäksemme näkyväksi surkeilla palkoilla sekä eristyksen ja väkivallan olosuhteissa kotityöntekijöillä pitkiä päiviä teettävien työnantajien halveksittavuuden.

Olemme keskustelleet myös viestinnän guerilla-taktiikan avaamien mediamuokkauksen mahdollisuuksien soveltamisesta hoivatyön aiheeseen. Lehtiä, julisteita, miten olisi äkkinäisen hoivalakon julistaminen kuvitteellisen, mutta oikealta näyttävän ammattiliiton nimissä ja odottamattomien reaktioiden ketjun toivominen? Tämä voisi toimia voimakkaana työkaluna näkyvämmän tekemisessä näkyväksi.

Lopuksi lailliset aseet. Vaikka me prekaarit työntekijät olemme jatkuvan työoikeuksien menettämisen (mitä voi esimerkiksi jäädä jäljelle oikeudesta äitiyslomaan, kun sopimukset ovat tunti- tai kuukausipohjaisia?) ja ulkomaalaislain suurelle osalle työtä tekeviä siirtolaisia määräämän laittoman tilanteen (ja siten kansalaisuuden ja kansalaisoikeuksien ulkopuolelle sulkemisen)

vuoksi heikossa asemassa, emme voi jättää käyttämättä lakien tarjoamia mahdollisuuksia tehdä rikosilmoitus ja saada korvauksia, jos olemme joutuneet hyväksikäytön uhreiksi. Kuten Arantxa Zaguirre (asianajaja) selittää:

”Espanjan työlait kohtelevat paperitonta työntekijää kuin ketä tahansa työntekijää, eivät kuin epäiltyä, rikollista tai kavaltaijaa. Ulkomaalaislaki kuitenkin toimii juuri näin [...] Työlain mukaan paperiton ihminen on kuitenkin työntekijä [...] hänellä on aina oikeus vaatia maksamatta jääneitä palkkoja, oli kyse kuukaudesta, kahdesta kuukaudesta tai mistä tahansa, vaikka ei olikaan olemassa työsopimusta, aina täytyy panna alulle koko oikeusprosessi, eikä siinä ole poliisia mailla halmeilla [...] Yleensä tuomioistuimet uskovat sinua, jos sinulla on esittää todisteita, tietoja siitä että olet työskennellyt tietyssä paikassa, mitä tahansa todistajanlausuntoja.”

4.3. Loppupäätelmien tapaan

Kaikilla esitetyillä aloitteilla ja ehdotuksilla, joista täytyy jatkaa keskustelua ja jotka täytyy uskaltaa toteuttaa, on yksi yhteinen nimittäjä. Yhdessäkään ei puhuta työn ja perheen yhteensovittamisesta, tästä niin kuluneesta aiheesta, joka keskittää hoivakriisiin liittyvää keskustelua ja syö energiaa. Vaikka olemmekin samaa mieltä siitä, että tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä, jotka lievittävät naisten hoivavastuusta johtuvia haittoja ja epäoikeudenmukaisuuksia, emme kannata yhteen sovittamattomien yhteensovittamista. Tämä on meidän kantamme. Haluamme, että nämä rivit kykenisivät jakamaan sen monien muiden kanssa.

VIITTEET

1 Työpajakutsut ja ensimmäisen työpajan yhteenvedo ovat nähtävillä osoitteessa <http://www.sindominio.net/karakola/precarias.htm>

2 Joitakin tekstejä ja kaikki lähteet löytyvät osoitteesta <http://www.sindomi->

- nio.net/karakola/precarias/cuidadosdossier.htm ja tekstit ovat kokonaisuudessaan saatavilla Traficantes de Sueños -kirjakaupasta, calle Embajadores 35 local 6, Madrid.
- 3 Durán, M. A., ”El análisis de exhaustividad en la economía española” 2001. Teoksessa Carrasco, C. (toim.) *Tiempos, trabajos y género*. Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona. Sivut 41-55.
 - 4 Ei-palkatun hoivatyön mittaamistapoihin kohdistuu sama kritiikki, joka on esitetty yleisesti kotitöiden mittaamista kohtaan. Mittaamiseen on kaksi vaihtoehtoista tapaa. Ensimmäinen tapa pyrki esittämään rahassa mitattavia lukuja, toisin sanoen tarkoituksena on ilmoittaa kotityön arvo rahassa. Tapaa on kritisoitu siitä, että arvottamalla naisiin historiallisesti liitettyjä ominaisuuksia sulauttamalla ne maskuliinisen piiriin (tässä tapauksessa rahassa mitattaviksi) langetaan iänkuiseen mieskeskisyuden ansaan. Toinen tapa on mitata työtä ajallisin termein. Vaikka ajallinen mittaustapa etäännytkin rahallisista viittauskohteista, se ei pääse eroon sen avainongelmista: lineaarisista aikäkäsityksistä, rajanvedoista työn ja ei-työn välillä, kyvyttömyydestä tarttua kokemusten moniulotteisuuteen jne. Erilaisia Espanjaan liittyviä esimerkkejä löytyy teoksesta Carrasco, C. (toim.) 2001. *Tiempos, trabajos y género*. Ibid.
 - 5 Kaikki kursivissa ja lainausmerkeissä olevat tekstit ovat katkelmia kolmessa Globaali hoiva -työpajassa käydyistä keskusteluista. Työpajat järjestettiin Eskalera Karakolassa vuoden 2003 maaliskuun ja kesäkuun välisenä aikana.
 - 6 Kapitalististen markkinoiden tunnettu kaava: 'R-T-R', rahalla tuotetaan tavaraa myytäväksi suuremmalla rahasummalla.
 - 7 Jotkut feministit kutsuvat tätä ”näkymättömäksi sydämeiksi” (Folbre, N. 2001. *The Invisible Heart. Economics and Family Values*. The New Press, New York) tai ”arkielämän näkymättömäksi kädeksi” (Carrasco, C. 2001. ”La sostenibilidad de la vida humana: ¿un asunto de mujeres?”. *Mientras Tanto* n° 82, otoño-invierno. Icaria Editorial, Barcelona.)
 - 8 Esimerkiksi Hartmann, H. ja Folbre, N. 1999 [1988]. ”La retórica del interés personal. Ideología y género en la teoría económica”. Teoksessa Carrasco, C. (toim.), *Mujeres y economía. Nuevas perspectivas para viejos y nuevos problemas*. Icaria, Barcelona.
 - 9 Hoivaetiikan avainteorietikoihin kuuluu Gilligan C. 1982. *In a different voice: psychological theory and women's development*. Harvard University Press, Cambridge. Feministisistä keskusteluista katso Larrabee, M. J. (toim.) 1993. *An ethic of care: feminist and interdisciplinary perspectives*.

- Routledge, Lontoo.
- 10 del Río, S. 2000. "Mujeres, globalización y Unión Europea: algunas reflexiones". <http://www.nodo50.org/caes>
- 11 Sassen, S. 1991. *The global city: New York, London, Tokyo*. Princeton University Press, Princeton.
- 12 Katso esimerkiksi "La rehabilitación de Lavapiés o el despotismo castizo: todo para el barrio... pero sin el barrio". <http://www.sindominio.net/karakola/despotismocastizo.htm>
- 13 Esimerkiksi laaja terveydenhoidollinen infrastruktuuri tuottaa ainoastaan 12% sairaanhoidossa tarvittavasta hoivatyöstä. Loput tuotetaan ilmaiseksi kodin piirissä. (Durán, M. A. 1999. *Los costes invisibles de la enfermedad*. Fundación BBV, Bilbao.) Vammaisten henkilökohtaisesta avusta perheiden tuottama osuus on 78,1% (6–64-vuotiaat); 77,3% (65–79-vuotiaat); ja 80,3% (yli 80-vuotiaat). (INE 1999. *Encuesta de Deficiencias, Discapacidades y Estado de Salud*.)
- 14 Vaikka tiedot koskevat Espanjaa, molemmat väitteet pitävät yhtä lailla paikkansa muiden länsimaiden suhteen.
- 15 Pérez Orozco, A. ja del Río, S. 2002. "La economía desde el feminismo: trabajos y cuidados". *Rescaldos. Revista de diálogo social* no. 7, invierno 2002. Myös <http://www.sindominio.net/karakola/precarias/cuidados-dossier.htm>
- 16 Palkkatyöhön sidotun sosiaalivakuutuksen kautta oikeuksien suora haltija on perheenpää eli mies. Kaikki muut perheenpäätä "riippuvaiset" tai "huollettavat" (näin vielä nykyäänkin kutsutaan puolisoa ja lapsia) saavat oikeudet perheyhteyksien perusteella. Pelkästään kansalaisuus tai työnteko markkinoiden ulkopuolella ei ole historiallisesti toiminut oikeuksien lähteenä (eikä yleisesti toimi nykyäänkään). Monet tuet on myönnetty ja myönnetään perheille pääasiallisen tulonsaajan eli perheenpään kautta.
- 17 Esimerkiksi joissakin maissa miesten vähimmäispalkan tulee olla riittävän suuri kattamaan avioparin ja kahden lapsen tarpeet, kun taas naisten vähimmäispalkan suuruus määritellään yksilön tarpeiden mukaan.
- 18 Esimerkiksi aviopuolisoiden yhteisverotus tai vaatimus perheenpään nimeämisestä verotusta varten.
- 19 Pateman, C. 1988. *The Sexual Contract*. Polity Press, Cambridge.
- 20 Carrasco, C. 2001. "La sostenibilidad de la vida humana" op. cit.
- 21 Lisätietoja ja keskusteluja ensinmainitusta näkökulmasta katso Molyneux, M. 1994 [1979]. "Más allá del debate sobre el trabajo doméstico"

- tico”. Teoksessa Borderías et al. *Las mujeres y el trabajo: algunas rupturas conceptuales*. Icaria, Barcelona. Sivut 111–150. Jälkimmäisestä katso Hartmann, H. 1979. ”The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism: Towards a More Progressive Union”. *Capital and Class* 8 (Summer 1979): 1-33.
- 22 Carrasco, C. 2001. ”La sostenibilidad de la vida humana”. Op. cit.
- 23 Tähän saakka olemme puhuneet lähes pelkästään perheen sisäisestä palkattomasta hoivatyöstä. Hoivatyötä järjestetään kuitenkin myös yritysten ja julkisen sektorin tai muiden verkostojen kautta tai palkkaamalla suoraan kotiin nainen, joka usein on siirtolainen ja epävirallisessa työsuhteessa. Viimeksi mainittuun ilmiöön keskitymme myöhemmin tässä tekstissä.
- 24 Anacaona (Belgia). ”Las Voladoras. O de la migración internacional de las mujeres latinoamericanas», julkaisematon käsikirjoitus, löytyy osoitteesta: <http://www.sindominio.net/karakola/precarias/cuidadosdossier.htm>
- 25 Kotityön juridisesta säätelystä ilmenee selvästi, ettei kotityötä käsitetä kunnan työksi. Kotityötä säätelee Espanjassa erityinen laki, joka on erotettu yleisestä työlainsäädännöstä. Laki kotityöstä muistuttaa enemmän yksityisyrittäjiä kuin palkkatyöntekijöitä koskevaa lainsäädäntöä. Enemmistö kotityöntekijöistä ei ole oikeutettu sosiaaliturvaan. Kirjallinen työsopimus ei ole pakollinen. Työnantaja voi mielivaltaisesti lopettaa työsuhteen ja irtisanomiskorvaukset ovat minimaaliset. Työaika on täysin määrittelemätön, sillä työvalmiutta vaativien työtuntien määrää (jota juridisesti kutsutaan varallaoloajaksi) ei ole rajoitettu. Vaikka palkka on yleisen vähimmäispalkan mukainen, työnantaja voi vähentää palkasta jopa 45% korvauksina ylläpidosta ja majoituksesta. Laki ei takaa oikeutta työttömyysturvaan, korvaukseen ammattitaudeista tai työkyvyttömyydestä, sairausloman omavastuu-aika on yhdeksän päivää... Tämä täydellisen prekaari tilanne heijastuu seuraavasta kommentista, joka nousi yhdessä työpajoista: ”*Kysymys: Tavallisesti työnantajat eivät luojan kiitos tunne sitä [lainsäädäntöä]. Vastaus: Se on selvä, melkein on parempi olla mainitsematta koko asiaa (naurua).*” Kiitämme asianajaja Arantxa Zaguirrea kaikesta tästä informaatiosta.
- 26 Seuraavasta taulukosta voi huomata naisten vähitellen kasvavan osuuden ”aktiivisesta väestöstä” (toisin sanoen väestönosasta, joka osallistuu johonkin klassisen taloustieteen parametrien mukaan taloudelliseksi toiminnaksi määriteltyyn toimintaan) ja naisten asteittaisen siirtymisen

palvelusektorille kehittyneissä kapitalistisissa maissa (Euroopassa, Pohjois-Amerikassa, Japanissa, Australiassa ja Uudessa Seelannissa). Lähde: ILO:n tietokannat.

- 27 M. J. Izquirdon vakiinnuttama ilmaisu, joka Cristina Carrascon mukaan ”symboloi olemista ja poissaoloa molemmissa paikoissa ja tämän tilanteen aiheuttamia rajoituksia nykyisessä sosiaalisessa järjestyksessä”. Katso Carrasco, C. 2001. ”La sostenibilidad de la vida humana”. Op. cit.
- 28 On erittäin kiinnostavaa tarkastella ”aktiivisen väestön” tilastojen kehitystä sukupuolen ja iän mukaan kehittyneissä kapitalistisissa maissa. Naisten osuus kasvaa vuosikymmen vuosikymmeneltä, mutta osallistumisen kaava muuttuu. 1950-luvulla naiset astuivat työmarkkinoille hyvin nuorina (15–19-vuotiaina) ja naisten (taloudellisesti tunnustettu) aktiivisuus oli huipussaan 20–24-vuotiailla laskien hedelmällisimmän iän aikana, nousten hieman lasten kasvaessa (35–49-vuotiailla) ja lasten uudestaan vanhuusiässä (tätä käyttäytymistä kutsutaan ”M”-malliksi, katso Carrasco 2001). Vuosien kuluessa naisten käyttäytyminen on alkanut muistuttaa enemmän miesten mallia, eli suurimmat taloudellisesti tunnustetun aktiivisuuden vuodet osuvat yhteen elämäkaareissa yksilön omien kykyjen suurimman kehityksen kanssa (ylös-alaisin käännetyn ”U”-n malli). Mutta miten naiset yhdistävät tämän miesten mallin hoivatyöhön, joka on yhä naisten vastuulla?
- 29 Täytyy korostaa näiden taisteluiden tärkeyttä, ei ainoastaan naisten näkökulmasta (joka sekin on jo paljon) vaan myös niiden fordistista taloutta horjuttavan voiman ansiosta. Kuten italialainen 1970-luvulla aktiivisesti toiminut autonomifeministi Mariarosa Dalla Costa toteaa, 1960- ja 70-lukujen lopun suuret tehdastaistelut Italiassa vaikuttivat epäilemättä pääomaan, mutta italialaisten naisten päätös 1960-luvun lopulla taistella väestön uusiutumisrajaa pienemmän perheeseen puolesta oli vielä merkittävämpi. Katso Dalla Costa, M. 1974. ”Riproduzione e emigrazione”. Teoksessa Serafini, A. (toim.) *L'operaio multinationale in Europa*. Feltrinelli, Milano.
- 30 ”Mekaniisaatio, idea sisäisestä yhteistyöstä ja uutta tietotekniikkaa hyödyntävän tuotantoprosessin muuttuminen joustavammaksi purkavat suuren tehtaan, saavat sen hajaantumaan tilassa ja tekevät sen venyvämmäksi ja liikkuvammaksi. Tämä vastaa kysynnän vaihteluihin, helpottaa työvoiman kontrollia ja tuotantoketjun osien hajaannuttamista alueille, joilla ei ole yhtä vahvoja työtaisteluiden perinteitä ja/tai joilla vallitsevat

- yrityksille suotuisimmat olosuhteet.” Grupo de trabajo sobre racismo y migraciones de la IAPde Lavapiés 2002. ”Inmigración, emergencia, seguridad”. *Contrapoder* 6, Madrid: 39–46. <http://revistacontrapoder.net>
- 31 Tämä ei tietenkään tapahdu yhdessä yössä, vaan materialisoituu ja voimistuu useiden hyökkäysten ja vastahyökkäysten kautta, joiden lopputulos ei ole ennalta määrätty.
- 32 Lääketieteen ja hygienian kehityksen ansiosta elinajanodote kasvaa. Samalla syntyvyys laskee voimakkaasti, mikä liittyy naisille avautuneisiin uusiin horisontteihin ja mahdollisuuksiin (joihin ei liity hoivatyön jakaminen sukupuolten kesken), perheinstituution kriisiin ja prekariisaation ja sosiaalisen atomisaation prosesseihin.
- 33 Espanjan tapauksessa voi sanoa, ettei hyvinvointivaltion purkaminen ole ollut (ei ole) näin suoraviivainen prosessi. Toisin sanoen tukien leikkausten ja palvelujen yksityistämisen ohella on tunnustettu uusia oikeuksia (kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksen palvelut ja vanhempainetuudet). Tämä johtuu kuitenkin siitä, että sosiaaliturvan taso oli hyvin alhainen silloin kun globaali yksityistämisen ja uudelleenjärjestämisen aalto sai alkunsa.
- 34 Pérez Orozco, A. ja del Río, S. 2003. Precariedad y cuidados. Informe inacabado para la comisión contra la precariedad. Julkaisematon käsikirjoitus.
- 35 Katso Midnight Notes Collective (toim.) 1992. *Midnight Oil: Work, Energy, War, 1973-1992*. Autonomedia, New York ja Dalla Costa, M., ”Development and Reproduction”, teoksessa Dalla Costa, M. ja Dalla Costa, G.F. (toim.) 1999. *Woman, Development and Labor of Reproduction. Struggles and Movements*. Africa World Press, Asmara, Eritrea.
- 36 Katso Dalla Costa, M. ja Dalla Costa, G.F. (toim.) 1999. *Woman, Development and Labor of Reproduction*. Ibid.
- 37 Federici, S. 1999. ”Reproduction and Feminist Struggle in the New International Division of Labor”, teoksessa Dalla Costa, M. y Dalla Costa, G.F. (toim.), *Woman, Development and Labor of Reproduction*. Op. cit. Sivut 53–54.
- 38 Elämän jatkuvuuden kriisi Etelässä luo myös uuden liikkeiden aallon erityisesti luonnonvarojen yksityistämistä vastaan. Meksikon zapatistiliike, Brasilian MST ja Chipko-liike Intiassa ovat joitakin lupaavimpia esimerkkejä.
- 39 Federici, S. 1999. ”Reproduction and Feminist Struggle in the New

- International Division of Labor”. Op. cit. Sivulla 55.
- 40 Makhijani, A. 1993. ”Economic Apartheid in the New World Order”. Teoksessa Bennies, P. ja Mushabeck, M. (toim.) *Altered States: A Reader in the New World Order*. Olive Branch Press, New York.
- 41 Argumentin kehittelystä katso Boutang 2002. ”El arte de la fuga”, *Contrapoder* 6, Madrid: 47–53 ja erityisesti saman tekijän kirja Boutang 2006. *De la esclavitud al trabajo asalariado. Economía histórica del trabajo asalariado embridado*. Akal, Madrid.
- 42 Sassen, S. 2003. *Contrageografías de la globalización: Género y ciudadanía en los circuitos transfronterizos*. Traficantes de Sueños, Madrid.
- 43 Tematiikan kehittelystä katso Grupo de trabajo sobre racismo y migraciones de la IAP de Lavapiés 2002. ”Inmigración, emergencia, seguridad”. Op. cit.
- 44 Russell Hochschild, A. 2000. ”Global Care Chains and Emotional Surplus Value”. Teoksessa Giddens, A. ja Hutton, W. *On the Edge: Globalization and the New Millennium*. Sage Publishers, Lontoo. Sivut 130–146.
- 45 Käytämme termiä siirtolainen maahanmuuttajan sijasta, sillä haluamme ottaa huomioon myös siirtolaisen lähtömaan ja nykyajan siirtolaisten liikkuvuuden.
- 46 Levitt, P. ja Glick Schiller, N. 2004. ”Transnational Perspectives on Migration: Conceptualizing Simultaneity”. *International Migration Review* 38(145): 595–629. <http://www.peggylevitt.org/pdfs/Levitt-Glick.conceptsimult.pdf>
- 47 Parrenas Salazar, R. 2001. *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*. Stanford University Press.
- 48 Romero, M. Unraveling Privilege: Workers’ Children and the Hidden Costs of Paid Childcare. <http://lawreview.kentlaw.edu/articles/76-3/romero%20macro3.pdf>
- 49 Laslett ja Brenner, sit. Levitt, P. 2004. ”Transnational Perspectives on Migration”. Op. cit.
- 50 Boltanski, J. L. ja Chiapello, E. 1999. *Le nouvel esprit du capitalisme*. Gallimard, Pariisi.
- 51 Ecuadorilaisten naisten haastattelut Parque de Oestessa. Kuljeskelu kotityöntekijöiden kanssa, Precarias a la deriva, http://www.sindominio.net/karakola/precarias_domestico.htm
- 52 Quintar, A. ja Zusman, P. 2002. ”Éxodo y ciudadanía global en la construcción del contra-imperio. El papel del inmigrante en la creación

- de un "nuevo lugar" en el "no lugar" según Negri y Hard", *La Fuga* no. 0.
- 53 Viittaamme Espanjassa voimassa olevaan ulkomaalaislakiin.
- 54 Ecuadorilaisten naisten haastattelut Parque de Oestessa. Kuljeskelu kotityöntekijöiden kanssa, Precarias a la deriva.
- 55 Sisäkkönä työskentelevä kotiapulainen, Kuljeskelu kotityöntekijöiden kanssa, Precarias a la deriva.
- 56 Levitt, P. ja Glick Schiller, N. 2004. "Transnational Perspectives on Migration: Conceptualizing Simultaneity". <http://www.peggylevitt.org/pdfs/Levitt-Glick.conceptsimult.pdf>
- 57 Sandoval, C. 2002. *Methodology of the Oppressed*. University of Minnesota Press. Sivulla 72.
- 58 Gregson, N. ja Lowe, M. 1994, sit. Rotkirch, Anna, <http://www.valt.helsinki.fi/staff/rotkirch>
- 59 Yksi meistä kertoo: "Jokunen vuosi sitten työskentelin 'au pairina' tai suoraan sanottuna sisäkkönä Bostonissa asuvassa perheessä. Työaikaani tai tehtäviäni talossa ei eritelty, koska minun oletettiin käyttäytyvän perheenjäsenenä ja huolehtivan siivouksesta ja lastenhoidosta omaaloitteisesti. 'We want someone to be proactive' nainen sanoi minulle, kun kysyin työajoista ja täsmennyksiä työtehtäviini. Minä taas kovasti pyysin, että saisin olla lastenhoitaja enkä ystävä, jotta roolini olisi ollut selvästi rajattu ja hänen myös."
- 60 Gregson N. ja Lowe, M. 1994. Op. cit.
- 61 Carrasco, C. 2001. "La sostenibilidad de la vida humana". Op. cit.
- 62 Larrauri, M. 2000. *El deseo según Gilles Deleuze*. Tandem edicions, Valencia.
- 63 Ibid.

2. Prekaarien asuinkorttelit. Estrellan kaupunginosaryhmän itsenäinen tutkimusprojekti

PALASIA

Pyrimme ymmärtämään tilannettamme, ottamaan selvää siitä, mitä ympärillämme tapahtuu, ottamaan kantaa kysymyksiin, joita pidämme välttämättöminä, jotta voimme ylipäätään rakentaa poliittista toimintaa. Yritämme varmistaa, että voimme taistella yhteisönä, mutta myös perustaa pieniä laboratorioita, jotka etsivät, paikantavat ja käynnistävät uusia yhteiskunnallisia konflikteja. Meille periytyneet poliittiset ohjelmat on nimittäin laadittu sellaisilla alueilla, joilla emme enää asu.

Olemme niin sanotusti keskiluokkainen yhteisö, joka koostuu korkeakoulutetuista ihmisistä. Kaupunginosamme ei koskaan ole ollut eikä halunnut olla työläiskaupunginosa. Maaperäämme on painautunut jälkiä keinottelusykleistä, eikä yksikään kansalaisliike taistellut noina kultaisina vuosina sen puolesta, että toreistamme ja kaduistamme muodostuisi inhimillisemmän kaupungin malli. Ja totuus on, että länsimaisissa metropoleissa emme ole mikään poikkeus.

Prekaarisuus. Työsopimuksen muoto, jonka meitä edeltä-

neiden sukupolvien hallitsevat ammattiliitot ovat hyväksyneet. Prekaarisuus. Elinympäristö, jota hallitsee finanssikapitalismin käymä globaali sota meidän elämäämme vastaan: koulutus, terveydenhuolto ja asuminen ovat vain joitakin esimerkkejä siitä, miten tappavan saastunutta on ilma, jota hengitämme. Prekaarisuus. Koska meillä on työpaikat, joihin tarrautua, mutta unelma täysipäiväisestä työstä syöksee meidät kohti kuilua, jossa vaanivat liian matalat palkat, tyytymättömyys työhön, tuhannet pahimpia paskaduunejakin vaille jäävät ihmiset ja viha, joka täyttää meidät, koska meidän on pakko tavoitella oman elämämme kannalta mahdotonta, epävarmuuden piikkilangan eristämää tasapainoa.

Meitä yhdistävät myös hyvin konkreettiset tekijät: olemme loppuvaiheen opiskelijoita tai vastikään itsenäistyneitä ja meitä vaivaavat samanlaiset asiat. Olemme kohdanneet kentällä, jolla taistelemme tulojemme puolesta globaalia kapitalismia vastaan. Ainoa voitto, joka meillä on näköpiirissämme, on surkea työpaikka. Selviydymme niiden vähäisten aseiden avulla, joita meillä on: sosiaalisissa ja poliittisissa piireissä tapahtuva yhteistyö ja perheittemme jatkuva apu, joka on välttämätöntä matkallamme kohti itsenäisyyttä.

Työstä emme saa irti muuta kuin rahaa. Ota rahat ja juokse, lähde Chiapasiin intiaanien luokse, Guatemalaan, mene töihin sosiaalikeskukseen tai kaupunginosaryhmään, matkustele pitkin Eurooppaa tai järjestä kurseja ja seminaareja lukuisista eri aiheista. Me pidämme historiasta, antropologiasta, fysiikasta, viestinnästä, teatterista, filosofiasta ja tietojenkäsittelystä. Meillä ei ole palkkatyössä raatamisen etiikkaa, mikä raivostuttaa edelleen ay-liikkeessä toimivia tovereitamme. Työpaikat ovat tulisia hiiliä, joilla kukaan ei halua kävellä pidempään kuin on pakko: ne kärventävät jalkapohjamme ja tuhoavat arvokkuutemme.

Olemme enemmän kuin työntekijöitä, vaikka ammattiliitot – ovat ne sitten perinteisiä tai eivät, reformistisia tai vallankumouksellisia – yhä edelleen tuputtavat meille tunnuksia, jotka

viittaavat meille jo täysin vieraaseen todellisuuteen. Näitä tunnuksia ovat työn kautta saavutettava arvokkuus, luokkaylpeys, lakko ja liikehdintä sellaisen työpaikan puolesta, josta haluaisimme jo päästä eroon. Meidän täytyy jatkaa taistelemista työpaikoilla, mutta myös niiden ulkopuolella, meidän täytyy keksiä itsemme uudelleen työntekijöinä ja tehdä se uudenlaiseen tahtiin. Suurista ammattiliitoista ja alakohtaisesta jaosta, työstä ammattiosastoissa tai lakkoilusta ei ole meille enää mitään hyötyä. Meidän tilanteissamme sopimukset ovat määräaikaaisia tai urakka- tai suoritusperustaisia ja oleskelumme työpaikoissa välähdyksenomaista. Siksi kykyjen kehittämiseen liittyvä työ ylittää jokaisen yrityksen rajat suljettuna politiikan ja ammattiyhdistystoiminnan alueena.

Tällainen on todellisuus, jonka jaamme: kiihtyviä työmarkkinavaatimuksia kohdistetaan elämään, joka kieppuu työn ja eityön pyörteessä ja joutuu palkkatyön logiikan vangiksi. Emme ole prekaarissa asemassa, olemme itse prekaarisuus. Haluamme suhtautua itseemme tällä tavoin, koska prekaarisuus on todellisuus, joka asuu meissä ja rakentaa meitä, maisema joka määrittelee meidät, eikä sen ulkopuolella ole toisia maailmoja. Sillä ei ole ulkopuolta eikä sellaisen etsimisestä ole mitään hyötyä. Se, joka haikailee fiktiivisiä turvapaikkoja, suojelevia valtioita tai paluuta vanhoihin aikoihin, toimii nostalgian, ei todellisuuden pohjalta.

Vakituinen kunnan työpaikka, huutavat ne, jotka myivät koko nuoruutemme allekirjoittaessaan sopimuksia, myötäillessään työnantajia ja lihottaessaan omia pankkitilejään. Menkööt itse töihin nuo kaikki, jotka elättävät itsensä ”valtavirran” ay-toiminnalla ja ovat varmistaneet tulevaisuutensa pelaamalla meidän elämällemme.

Nyt meidän on pyrittävä ymmärtämään, ottamaan selvää siitä, mikä on meidän roolimme työntekijöinä. Työ on levinnyt kaikkialle, sillä on lukuisia muotoja ja tiloja ja sen sisään muodostuu ääretön määrä erilaisia yksilöllisiä ja subjektiivisiä todel-

lisuuksia. Yleisesti ottaen kertomus on tällainen, mutta omat kertomuksemme muodostuvat samassa kontekstissa: vaihtelu, epävarmuus ja ennakoimattomuus pakottavat meidät olemaan joustavia, ailahtelevaisia, käytökseltämme ja asenteiltamme äkkipikaisia, mutta myös kykeneviä toimimaan salamannopeasti. Tämä tekee meistä helposti mukautettavia, mutta sen ansiosta kykenemme myös tulemaan toimeen ja taistelemaan. Kysymys kuuluu: kuinka pitkään?

Prekaarit, ulos kaapista! Tammikuun 20. päivän yleislakon, mielenosoitusten ja Aznarin hallituksen ajaman uudistuspaketin vastaisten taistelujen myötä syntyi pieni prekaarien blokki, joka viikkojen ajan järjesti kyselyitä, kokouksia ja kattilankalitusaktioita. Ne huipentuivat erään talon blokkaamiseen ja valtaamiseen 5. lokakuuta 2002. Vaikka kaikki nämä aloitteet olivat hyvin pieniä, niiden myötä luotiin uudenlainen yhteenkootumisen malli. Valmistelimme kuukausien ajan omaehtoisesti ja omista lähtökohdistamme lakkoa, joka ylittäisi säännellyn työn rajat. Joukossamme oli kotiäitejä, freelancereita, huoria, puhelinmyyjiä, vuokratyöläisiä, määräaikaisia... Toki ”yleislakko” teki näkyväksi, miten vaikeaa uusissa työn muodoissa on ”lakkoilla”: meitä puuttui mielikuvitusta, jota vaadittaisiin konfliktin aiheuttamiseen strategioidemme, aikojemme ja tarpeittemme moneuden pohjalta. Oli haasteellista mennä lakkoon, mieltä boikottia, romahduttaa tuotanto, ajaa tuotannon logiikka oikosulkuun, kun lähtökohtamme ovat ne lukemattomat muuttuvat elämänpääpiirit, joissa liikumme. Tämän levottomuuden liikkeelle saattamina aloitimme tutkimuksemme.

Tuosta hetkestä lähtien heittäydyimme yritykseen löytää rajat, mahdollisuudet, uudet viittauskohdat ja ympäristössämme muotoutuneet eri prekaarit todellisuudet. Teimme haastatteluja kaupunginosamme supermarketeissa ja lähimmässä telemarkkinointiyrityksessä, kehitimme itsenäistä tutkimusprosessia aktivistiverkostojemme välillä. Pyrimme näin pääsemään käsiksi

todellisuuteen, johon olimme vedonneet tammikuun 20. päivän lakon yhteydessä ja saamaan siitä yleiskuvan lähtemällä liikkeelle meille kaikkein läheisimmistä asioista. Itsenäinen tutkimus avasi meille yhteyden eri liikeratoihin ja subjektiivisuuksiin, jotka läpäisevät arkipäivän yhteiskunnallisen prekaarisuuden.

TEEMME TUTKIMUSTA: AINA GLOBAALISTA SODASTA...

Tutkimuksemme käynnistyi maaliskuussa 2003, poikkeuksellisen kiihkeällä hetkellä, jolloin sodanvastaisen liikehdinnän laajuus oli valtavaa. Tämä liikehdintä räjäytti työsuunnitelmamme tuhansiksi sirpaleiksi ja sai meidät pohtimaan perusteellisesti niitä lukuisia konkreettisia muotoja, joilla niin sanottu jatkuva globaali sota vaikuttaa meidän elämäämme ja miten se konkreettisesti tiivistyy meidän taisteluissamme paremman tulotason puolesta.

Sota on poikkeuksellinen analyysin kehys. Nyt useita kuuksia myöhemmin, kun olemme uppoutuneet toiseen itsenäiseen noita tapahtumia koskevaan tutkimusprosessiin, yhteinen analyysi avaa meille toisen oven. Sodanvastainen liikehdintä särkyi, koska olimme kyvyttömiä analysoimaan syvällisesti sitä, minkälaisia suhteita tuon makaaberin tapahtumasarjan ja jokapäiväisen elämämme välille muodostui. Pamfleteissamme, keskusteluissamme, kaikessa mitä teimme, yritimme kehitellä tiettyä johtoaajatusta: ”Irakin vastainen sota on yksi uusi rintama sodassa, jota finanssikapitalismi käy meitä vastaan.” Mutta mitä nuo muut rintamat ovat? Miten ne määrittävät? Missä ne ovat?

Sotaa koskeva tutkimus paljasti meille toisen raa'an tosi-seikan: tätä prosessia ympärillämme hallitsee edelleen analyysi, joka keskittyy anti-imperialismiin, humanitaariseen reagointiin ja anti-amerikkalaisuuteen. Ei jälkeäkään niistä muista puhetoivoista, joita olemme yrittäneet nostaa esiin. Taistelun pyörre, hetken kiihtyminen, euforian päivät ja katujen haltuunotto eivät kuiten-

kaan auttaneet meitä työstämään ja muotoilemaan uudelleen erilaista analyysiä tästä suuresta tapahtumasta, joka merkitsi myös globaaliliikkeen katoamista kartalta Madridissa.

Nyt aika antaa meille tämän näkökulman, avaa meille mahdollisuuden pohtia elämäämme sodan aikana, kehottaa meitä ajattelemaan yhtä kaikkein ankarimmista rintamista, joille olemme joutuneet: toimeentulon rintamaa, työn juoksuhautaa, hengissä selviytymisen globaalia akselia, sen materiaalisia ja immateriaalisia vakuutuksia.

...ITSENÄISEEN TUTKIMUSPROJEKTIIN

Useiden päivien ajan olemme muodollisissa ja epämuodollisissa tapaamisissa laatineet karttaa työtilanteistamme, jakaneet toiveitamme ja tilanteita, joissa olemme, tapoja, joilla ne koemme, todellisuuksia, joihin kuulumme. Olemme keskiluokan poikia ja tyttäriä ja yleisesti ottaen mahdollisuutemme löytää työtä ovat äärettömiä: meillä on työpaikka ulottuvillamme aina kun haluamme. Voimme todeta, että meidän tapauksessamme ”täysytyöllisyys” on selvä tosiasia: meillä ei ole lainkaan pulaa pizzalähetin, puhelinhaastattelijan eikä halpisravintolaketjun tarjoilijan töistä. Itse asiassa teemme noita töitä, mutta vain säästääksemme rahaa ja jatkaaksemme eteenpäin, sillä elämämme ei pyöri työn ympärillä. Olemme eksistentiaalisesti ja elämäkerrallisesti välipitämättömiä työtä kohtaan.

Toinen tekijä, joka meitä (ryhmänä) määrittelee, on halu tehdä tiettyjä kompromisseja vaativia asioita, jotka ovat juurtuneet syvään olemisessamme riippumatta siitä, saammeko niistä rahaa. Vaikka toisaalta: jos haluamme tehdä niistä elämänprojektejamme, jos haluamme omistaa niille todellisen oman aikamme, palkan saaminen niistä käy välttämättömäksi. Haaveilemme siis työstä, joka antaisi meille itsenäisyyttä, joka antaisi mahdollisuuden kehittää kykyämme luoda jotain erilaista, joka edistäisi mie-

likuvitusta ja yhteistyötä ja juurtuisi meihin. Elämää koskevat odotuksemme ovat samaan aikaan todellinen periaatteiden julistus.

Mutta mitä tämä periaatejulistus sisältää? Ensimmäiseksi aiomme kehittää niitä sitoumuksia, joita meillä jokaisella jo on: suhteemme yliopistoon tai läpäisemäämme viralliseen koulutukseen antoi meille tiettyjä näköaloja. Koulutuksen lisäksi tärkeitä olivat sen kautta löytämämme aktivistipiirit sekä keskustelut, joita olemme käyneet tämän muodollisen ja epämuodollisen koulutuksen aikana, sitä ennen ja sen jälkeen. Näitä näköaloja olivat konkreettisesti esimerkiksi halu omistautua vapaiden ohjelmistojen kehittämiseksi, teatterille, historialle, koulutukselle, audiovisuaaliselle viestinnälle, kriittiselle psykologialle... Meillä on tämä kokemus, mutta tiedämme myös, mikä on todellisuus.

Ensimmäinen vitutuksen aihe: Tiedämme, että toiveemme eivät täyty kovinkaan todennäköisesti, että olemme apurahojen diktatuurin, prekaarien tutkimusprojektien ja erilaisten projektimme jatkuvuuden takaavien vaihtoehtoisten tulomuotojen puutteen armoilla.

Toinen vitutuksen aihe : Tarvitsemme rahaa, siksi meidän on pakko tehdä mitä tahansa työtä. Telemarkkinointityöt inhottavat meitä kaikkia, ja samastumme täysin kolmen tuon alan iljettävissä pohjamudissa käyneen toverimme kertomuksiin. Jaamme halveksunnan, jota tunnemme jatkuvaa alistusasemaa, yksitoikkoista sekä itseään toistavaa työtä kohtaan, hiljaisuuden hirmuvaltaa ja sitä tylsyyttä kohtaan, johon puhelintyöntekijän paikaksi, tietokoneesi ja kuulokkeesi sinut kahlitsevat. Tunnemme myös kauhua ajatellessamme niitä tuhansia elämiä, jotka yhtenä päivänä astuvat tilapäisesti ja satunnaisesti näihin suuriin työsaaleihin ansaitakseen välillä hieman rahaa (tai toteuttaakseen unelmansa, joka vaatii säästöjä) ja jäävät niiden vangeiksi ikuisesti: työnhakijat, kotiäidit, työttömät opiskelijat ja valtavan monet muut.

Kirottuja olkoot nuo inhimilliset vankilat! Koko kollektiivimme on joutunut tutustumaan niihin. Sen vuoksi päätimme ottaa yhteyttä toiseen toveriin, joka työskentelee kaupunginosassamme sijaitsevassa suuressa puhelinryityksessä. Hänellä on viikonloppuisin yövuoro. Menemme silloin sinne. Neljältä lauantaiamuna saavumme yöoven kautta Plataformaan, älytaloon (kiehtova ristiriita), joka on rakennettu kokonaan lasista ja jolla on kammottava metallinen rakenne. Plataforma sijaitsee alimmassa kerroksessa, jossa toverimme istuu ja lukee kirjaa, ”kuolleet tylsyyteen”, kuten hän itse sanoo. Alamme elehtiä hänelle ja kaikille hänen työtovereilleen (joista suurin osa on naispuolisia), mutta kumma kyllä he eivät vaikuta näkevän meitä. Itse asiassa työntekijät eivät todellakaan näe meitä, sillä lasit ovat peililasia: ulkopuolelta näemme työpisteet, jotka ovat kaikki tyhjinä, koska ihmiset ovat juttelemassa keskenään ja esimies nukkuu. Kukaan ei kuitenkaan pysty näkemään meitä. Kaunis metafora alkuun: me voimme nähdä heidät, mutta he... eivät meitä. Siksi alamme hakata ikkunoita, huutaa ja elehtiä, ja lopulta meidät huomataan. Saamme yhteyden toveriimme, joka käyttää hyväkseen pomon kuorsausta ja karkaa Plataformasta. Voitto! Halaamme toisiamme ja istuudumme piiriin, meillä on muutama litra olutta. Viätämme näin yli kaksi tuntia jutellen, tutustuen tuon markkinointia, ajanvietettä ja kulutusta palvelevan viestintähirviön sisuksiin.

Yksi ainoa yhteinen piirre on kyllästyminen, tympääntyminen ja uupumus, jota koko prosessin hyödyttömyys, työn järjetttömyys ja yön toisiaan seuraavat tyhjät tunnit kasaavat. Tarina ei eroa juurikaan siitä, mitä toiset päivällä työskentelevät toverimme kertoivat, jotkut asiat vain ovat vielä rankempia yöllä. Täällä (kuten ystävämme kertoo) ei makseta puhelinhymystä, myytyjen tuotteiden määrästä, markkinointikyvystä ja niin edelleen. Täällä maksetaan siitä, että kykenet olemaan tylsistynyt ja kuollut kuin osteri. Meidän vierailumme oli purkanut tätä logiikkaa. Sali on mitä erilaisimpien ajanvietteiden laboratorio: esimiehen

kuorsauksesta (jopa REM-vaiheessa) lukemiseen, yöllisestä juttelusta prekaarisuutta tutkivan ryhmän vierailuun, vaikka tätä tahtia kestää vain joitakin kuukausia. Jos et pääse sitä pakoon, se tuhoaa sinut. Sieltä pakeneminen on kaikille yhteinen tavoite, mutta ensin täytyy tienata vähän rahaa. Siellä työskentelevien ihmisten mielessä liikkuu matkoja, kursseja, väitöskirjoja, kaikenlaisia tutkimuksia, mutta myös lainoja ja perheitä, tarve pysyä hengissä. Sen vuoksi irtisanoutumiseen liittyy melkoisen huojenuksen lisäksi ahdistus siitä, että joutuu uudelleen vajoamaan samanlaiseen työhön. Anekdoottien ja arviointien (joille tulevaisuudessa omistamme oman tekstinsä) lomassa hyvästelemme toisemme. Sillä, että annamme tässä tekstissä paljon tietoja niistä, jotka tuona yönä työskentelivät UNI2-firman Plataformassa, ei ole mitään väliä. Nykyisin kukaan heistä ei enää ole töissä kyseisessä yrityksessä. He ovat lähteneet muualle, samoihin paikkoihin, joissa muutkin meistä elävät. Kohtaamme heidät siellä.

Keskustelun aikana muistamme erään asian: telemarkkinointi on yksi monista töistä, joita vihaamme, ja on monia muita samanlaisia. Meillä on varmasti työpaikka tällä alalla, kun niin haluamme, mutta vihaamme sitä, luovutamme sen mielellämme herra Aznarille. Emme halua kuolla tylsyyteen palkan vuoksi, vaikka meidän välillä olisikin pakko tehdä niin.

Toiselle toverille, jonka kanssa juttelimme eräänä toisena pitkinä yönä, kävi hyvin samalla tavalla. Hän työskentelee VIPS-ketjun tarjoilijana. Kuten puhelinmyyjät, tarjoilijatkin oppivat ”tietyn toimenkuvan”, tässä tapauksessa pöydän kattamisen, tarjottimien kantamisen sekä määräaikaisella sopimuksella, joustavilla työajoilla ja hyvin vähäisillä viikkotunneilla työskentelyn. Ketjun jokaisessa toimipisteessä jako on hyvin selkeä: marokkolaiset siirtolaiset ovat keittiössä, eteläamerikkalaiset baarissa tai siivoamassa, paikalliset ovat näkyvillä, joko tarjoilijoina tai baarissa. Viimeksi mainitut ovat yrityksen viehättävät kasvit: he ovat yliopisto-opiskelijoita, jotka ovat äärimmäisen liikkuvaisia ja

työskentelevät joitakin kuukausia ansaitakseen rahaa ryhtyäkseen sitten muihin projekteihin. Sama tarina toistuu, sillä on myös ihmisiä, jotka jäävät VIPSin leipiin, jotka eivät pääse pakoon tätä työympäristöä. Tässä tapauksessa työöloihin kuitenkin liittyy tekijä, joka on toverillemme erityisen tuskallinen. Jos muissa töissä vaaditaan kykyä olla tekemisissä ihmisten kanssa ja puhua, VIPSin tarjoilijalla on kultainen sääntö: ”älä puhu”. Käsky on selkeä: puhuminen on merkki omistautumisen puutteesta ja peruste irtisanomiselle. Tämä pakkohiljaisuus voi olla todellista kidutusta (tarjoilijan) työssä, joka perustuu kanssakäymiseen asiakkaiden ja työtovereiden kanssa. Kyse on työpaikan epäinhimillistämisen keinosta, jolla toverimme pakotetaan olemaan kylmä, lakoninen, konemainen ja kivettynyt, siis oikeastaan ei-olemaan.

”He saavat meidät muuttumaan koneiden kaltaisiksi”, sanoo toinen toveri, joka teki suunnittelu- ja muita it-alan töitä julkiselle laitokselle. Virkamies? Ei. Hän oli ministeriölle palveluita myyvän yrityksen palveluksessa vuokratyöfirman kautta. Työolot olivat todella rankat. Hänen täytyi tehdä koko viikon pituisia työmatkoja, joilla hän asensi tietojärjestelmiä. Ihmiskontaktia ei ollut: maanantaista perjantaihin hän kiersi yksin Iberian niemimaata, työskenteli kliinisisissä toimistoissa ja nukkui koleissa hotelleissa. Hänen oli jätettävä taakseen osallistuminen hacklabiin ja kaupunginosan kollektiiviin, minkä vuoksi hän menetti arkipäiväiset yhteytensä aktivistiyhteisöihin ja tunneyhteisöihin, jätti elämänsä naurettavan työn vuoksi. Hänellä ei ollut sen kummoisempaa kannustinta kuin hyvä palkka ja mahdollisuus saada suhteellisen vakaa työsopimus (oi, mikä poikkeus!). Mutta tästä vakaasta sopimuksesta jäi puuttumaan kaikki se, mitä tarvittaisiin arvokkaaseen elämään, elämänprojektiin, joka ylittäisi oman ajan täydellisen työlle omistamisen leimaaman rytmin. Kesti kaksi kuukautta, ennen kuin toverimme lähti työpaikasta. Lähtiessään hän tajusi, miksi niin monet olivat tehneet saman aikaisemmin.

Sillä vakituinen työpaikka ei myöskään ole meidän tavoit-

teemme. Toinen toverimme, joka lakkasi työskentelemästä erilaisia avaimia valmistavassa työpajassa, on osoitus tästä. Lähisukulaisten omistama liike oli vakaa ja tarjosi hänelle vakituisen työn, mutta työ on yksitoikkoista, uuvuttavaa ja erittäin tylsää. Liikaa kuolleita hetkiä, liikaa menetettyjä sosiaalisten ja aktivistiverkostojen tapaamisia, liikaa aikaa pois vaihtohtoisen kommunikation projekteilta (sanomalehti ja aikakauslehti), joissa hän oli mukana. Oltuaan töissä tietyn aikaa hän on ansainnut tarpeeksi rahaa jättääkseen työn. Edessä oli uusi pako etsimään omia odotuksia paremmin vastaavaa työtä, pako työssäkäynnin aikana menetetyt elämän takaisin saamiseksi.

Tylsiä, yksitoikkoisia, satunnaisia ja hetkellisiä. Sellaisia ovat meidän työpaikkamme, oli kyse sitten paremmista tai huonommista sopimuksista. Prekaarisuus on sitä, että kokee työn samalla tavoin kuin koko nuori sukupolvi, kuten esitimme itsenäisessä tutkimuksessamme. Olemme tietoisia siitä, keitä olemme ja että meidän näkökulmamme on vain yksi mahdollinen ja näillä työpaikoilla on monia kilpailevia. Joudumme tekemisiin paljon vanhempien ihmisten ja heidän elämäntarinoidensa kanssa, tapaamme siirtolaisia, jotka työskentelevät kanssamme, mutta aivan toisenlaisissa olosuhteissa, kotiäitejä tai velkaantuneita isiä ja äitejä. Meistä kenties tulee samanlaisia muutamien vuosien päästä, mutta nyt olemme... mitä olemme, ja ajattelemme näistä lähtökohdista.

Emme tietenkään ole laiskureita emmekä pikkuporvareita, emmekä isin poikia tai tyttöjä. Murskaamme työn etiikan oman elämämme ja taistelujemme lähtökohdista. Suunnittelemme taistelustrategiaamme, mikä tarkoittaa, että yritämme ymmärtää ja oppia tuntemaan itseämme, ja teemme omasta itsestämme yhden taistelumme teemoista. Haluamme päästä pakoon työstä, keksiä itsellemme muita tapoja tulla toimeen ja miettiä, mikä ylipäätään on mahdollista. Nämä toimeentulon tavat ovat kenties huteria ja prekaareja aivan kuin meille tarjotut työtkin, mutta

tässä tapauksessa ne ovat itseorganisoituja töitä, jotka perustuvat omaan elämänkatsomukseemme. Niissä voimme ansaita tarpeeksi rahaa elääksemme, tehdä töitä vain vähän ja hallita koko työprosessia.

KARKKIKAUPOISTA VAPAIEN OHJELMISTOJEN VERKOSTOIHIN
KOLMANNEN VITUTUKSEN AIHEEN JÄRJESTÄMME ME
HUOMIOITA ITSEORGANISOIDUSTA TYÖSTÄ

Maksamme potut pottuina siinä määrin kuin voimme, vaikkakin arastellen. Jotkut kaikista niistä töistä, joissa tunnemme olomme enemmän tai vähemmän miellyttäväksi, ovat luonteeltaan hyvin erityisiä: ne ovat lähellä sitä, mitä haluaisimme itsekin tehdä. Näin on käynyt esimerkiksi toverillemme, joka suunnittelee ja taittaa työkseen erästä lehteä. Hänen on mahdollista kehittää omia itsenäisen luomisen kykyjään. Kun työssä käytetään erilaisia intellektuaalisia taitoja, tylsistyminen tai tehdyn työn väheksyminen katoavat. Toki peliin tulee muita muuttujia, esimerkiksi työpaikan ympäristö, epävarmuus sopimuksen uusimisesta tai pomojen despoottinen luonne, mutta työ on ratkaisevasti erilaista.

Samalla tavoin ratkaisevasti erilainen on itseorganisoituneen työn ryhmä, jonka avulla kuusi kollektiivimme elättää itsensä. Yksi ryhmästä työskentelee vapaiden ohjelmistojärjestelmien ylläpitäjänä. Se on kenties yksi kaikkein eniten yhteistyöhön perustuvista ja vapaaseen tuotantoon liittyvistä töistä. Se on täydellinen tapa liittää yhteen aktivismi ja itsensä elättäminen: toverimme on mukana eräässä Madridin kaikkein voimakkaimmista hacklabeista. Ilman tuota aiempaa koulutusta hänen olisi ollut mahdotonta saada kyseistä työpaikkaa. Ilman aktivistiverkostoja paikka ei koskaan olisi löytänyt päteviä työntekijöitä.

Yhteiset asenteet ja taidot on opittu yhdessä. Niitä ei voi erottaa elämämme yhteisestä kudoksesta. Toinen toverimme elättää

itsensä julkisten instituutioiden rahoittamalla historiantutkimusprojekteilla. Instituutiot tilaavat ne kuvitteelliselta tutkimusseuralta, joka jakaa saadut rahat niin, että useammat ihmiset tulevat niillä toimeen ja voivat siten seurata niitä älyllisiä kiinnostuksen aiheita, joiden ansiosta he ajautuivat yhteen historian laitoksella. Ratkaisevia tekijöitä sen hyödyllisyyden ymmärtämiseksi ovat aktivistiverkostot, jotka perustivat ryhmän kollektiiviseksi yksiköksi, ammatinharjoittamisen keinoksi ja ennen kaikkea projektinsa edistämisen itseorganisoiduvaksi osaksi. Itseorganisoiduvan luonteensa vuoksi se tekee mahdolliseksi joustavan ajankäytön ja vapauttaa paljon aikaa aktivistityöhön.

Nämä samat piirteet koskevat myös yhtä Madridin tärkeimmistä työ- ja aktivistiverkostoista: pientä purtavaa myyviä kojuja yliopistoilla. Tämä ajatus omaehtoisesta yritystoiminnasta lähti liikkeelle ryhmästä Complutensen yliopiston sosiologian laitoksella toimivia aktivisteja. Nykyisin verkosto toimii yli kuudessa tiedekunnassa ja työllistää kymmeniä yliopiston ja taisteluiden kanssa tekemisissä olevia ihmisiä. Tämä suojaa kojuja, kun ne joutuvat päivittäin taistelemaan läsnäolostaan yliopistolla, koska ne toimivat lain ulkopuolella. Neljä kollektiiviin kuuluvaa toveria saa palkkaa itseorganisoidusta työstään näissä kojuissa. He saavat kohtuullisen palkan vähäisestä työmäärästä ja voivat näin kääntää ylösalaisin prekaarisuuden olennaisen piirteen: surkeita palkkoja pitkistä työpäivistä kammottavissa oloissa.

Vastaamme siis ankarin ponnisteluin työmarkkinoiden heitellyyn. Asema, jonka otamme elämässä, on määritelmänsä mukaisesti poliittinen. Pakenemme työstä, koska se ei tarjoa meille mitään. Järjestämme itsellemme jonkinmoisia tulonlähteitä yrittäessämme hatarasti pysytellä itsenäisinä perheeseemme nähden, mutta meillä on myös turvaverkko vanhempiemme tulojen ansiosta, koska monet meistä asuvat vielä kotona. Ne, jotka ovat jo muuttaneet pois kotoa, asuvat jaetuissa vuokra-asunnoissa ja yrittävät ”sotatalouden” oloissa luoda pieniä vararahastoja (sääs-

töjä), jotka auttavat meitä kun tulonlähteemme romahtavat (koska päättämme lähteä työpaikasta tai koska meidät sanotaan irti).

Haasteet, joita kohtaamme, ovat samanlaisia kuin nuorallatanssijalla: joustavia, ennakoimattomia ja livettäviä. Taistelemme prekaarisuutta vastaan ja yritämme keksiä tapoja tottua naruun, jota pitkin kuljemme. Tämä naru on yhtä livettävä kuin saamamme tulot, epävakaat kuin työsopimuksemme ja täysin julkisten palveluiden uudelleenjärjestelyn tuulten armoilla.

Pelissä on kovat panokset, sillä nyt alamme ymmärtää missä olemme ja (kokemusten jakamisen ansiosta) tiedämme enemmän prekaareista ympyröistä, joissa pyörimme. Siksi haluamme heittäytyä kuvittelemaan, millaisia ovat meidän aseemme. Joitakin niistä olemme jo löytäneet, joitakin emme. Niihin kuuluvat ideat käynnistää tutkimusprojekteja prekaarisuudesta, ottaa haltuun ruohonjuuritason ammattiyhdistystoiminta, käynnistää itseorganisoituneen työn projekteja, suunnitella työkaluja, joiden avulla osaamme aavistaa oikean hetken, jolloin puuttua asioiden kulkuun. Näin voimme ajaa oikosulkuun erilaiset tuotannon logiikat, joihin olemme juuttuneet, jotta koskaan ei enää tulisi yleislakkoa, jossa me emme ole mukana.

Colectivo Estrella
Madrid, marraskuu 2003

3. Äiti, musta tulee isona taiteilija! Huomioita joidenkin visuaalisen tuotannon alalla työskentelevien tilanteesta – tässä ja nyt

REPRESENTAATIOSTA VIESTINTÄNÄ JA TODELLISUUKSIEN (UUELLEEN)TUOTTAMISENA

Parempi olisi että hakisit kunnan töitä, tyttökulta... kun olet vielä niin fiksukin... voisit opiskella melkein mitä vain... Enpä tiedä... ymmärrän kyllä että sinulla on kutsumus, mutta eikö sitä samaa voisi tehdä ihan vaan harrastusmielessä? No, tee niin kuin parhaaksi näet... mutta nälkää tuossa hommassa tulee näkemään!

Suunnilleen tällainen oli (ja on yhä) kaikenkarvaisten sukulaisten ja läheisten asenne, kun päätimme heittäytyä epävarmaan ammatilliseen tulevaisuuteen – varsinkin, jos olemme sattuneet syntymään tavalliseen työläisperheeseen, jonka suhde kulttuurin tuottamiseen on etäinen tai olematon.

Varmaa on, että Espanjan nykyoloissa (varsinkin kriittisimmillä ja/tai vähiten kaupallisilla aloilla) jotkut heidän pahoista aavistuksistaan käyvät lopulta toteen. Äiti kuitenkin erehtyi luullessaan, että epävarmuus, kaikenlaisen sääntelyn puute sekä rahallisen korvauksen niukkuus tai olemattomuus koskisi ainoastaan ”luovia” tai ”ei-vakavia” töitä, joita ei yleensä lueta edes yleiseen

työsuhteen määritelmään. Nämä samat työt yhdistetään usein myös vähintään ”epävakaaseen” elämäntyyliin, joka ei missään nimessä takaa ainakaan sosiaalista nousua.

Kaikesta tästä huolimatta olimme sinnikkäitä ja löysimme itsemme – joko enemmän tai vähemmän kuvalliseen ilmaisuun liittyvän koulutuksen jälkeen tai kokonaan itseoppineina – hukuneina töihin, joista puuttuvat kokonaan niin aikataulut, työ-sopimus kuin työn tunnustaminenkin. Se, että työtä on yllin kyllin, ei merkitse työpaikkoja tai palkkaa; kyseessä on eräänlainen ”toistaiseksi voimassa oleva vapaaehtoisuus”, jota tukee epäilyttävä ja itserakas käsitys lahjakkuudesta. Tähän ideaan meidän kaiken lisäksi odotetaan kyllästyvän ennemmin tai myöhemmin.

Parhaassa tapauksessa voimme selviytyä hengissä äärimmäisen väsyttävästä monisähläyksestä, joka jakaa aikamme ”palkkatöihin” ja ”siihen, mikä itse asiassa on ammattini”. Jos lisäksi olemme naisia (lainaamme tässä yhdysvaltalaista Guerrilla Girls -kollektiivia), meillä voi olla ”onni” valita joko äitiyden tai oman ajan tai toisaalta uuvuttavan ammatillisen uran (johon ei kuulu lomiamia tai ylityökorvauksia) väliltä. Elämä on jatkuva pääsykoe, jossa istut vuosi vuoden jälkeen.

Vaikka onkin selvää, että tietyt keskeiset tekijät ovat yhteisiä koko audiovisuaaliselle maailmalle (mainoksista tai suunnittelusta mediauutisiin tai dokumentteihin, kaupallisista elokuvista taidemaailman kuvitteellisuuksien tuotantoon) on tärkeää tehdä muutama rajanveto audiovisuaalisen maailman eri puolten välillä. Samalla täytyy pohtia sitä, kuinka epävakaata esittävän tai-teen eri sektoreilla työskentelevien naisten asema yhä on.

Koska tilaa ei ole paljon, keskityn tässä lyhyessä kirjoituksessa pienen yleiskatsauksen jälkeen minua lähimpänä olevaan kokemukseen, taidemaailmassa vallitsevaan prekaarisuuteen ja sen vaikutuksiin. Jotkut luulevat taidemaailmaa ”instituutioksi” tai ”vapaaksi alueeksi” täynnä mahdollisuuksia, mutta heti kun tuohon maailmaan astuu ja sitä analysoi, se näyttäytyy eräänä kaik-

kein anakronistisimmista, hierarkkisimmista, seksistisimmistä ja luokkatietoisimmista työmarkkinoista joita vielä on olemassa. Representaation maailma ei turhaan ole ideologian levittämisessä erityisen keskeinen väline. Representaation maailmaa täytyy kontrolloida kaikissa muodoissaan kuvien tuottamisesta aina niiden vastaanoton erilaisiin mekanismeihin asti.

Kuvien tuottaminen on poliittista toimintaa. Se kuuluu tuotantojärjestelmään monin eri tavoin ja tuottaa lisäarvoa niin taloudellisella kuin symbolisella maaperällä. Representaatioiden luominen, oli se sitten informaation välittämistä, tavarain tai palvelun merkki taikka maailman tai tietyn taiteilijan yksilöllisyyden välittämistä, on kommunikatiivista ja symbolisesti aktiivista työtä, jossa luokan, rodun, sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen kaltaiset tekijät ovat erittäin tärkeitä. Siksi me kuvien tuottamiselle omistautuneet olemme sisäistäneet sensuurin ja itsesensuurin kehykset.

Representaatio ei ”heijasta”, vaan konstruoi maailmaa (ja meidän asemaamme siinä), ja nojaa tarkasti määritelyihin koodeihin: jatkuvuuteen, koherenssiin, teleologiseen järjestykseen, jota puolestaan säätelevät ajalliset ja paikalliset konventiot (esimerkiksi ellipsit tai kuva/vastakuva-asetelmat), ”fiktio” ja ”toden” väliseen selkeään rajaan, dikotomiseen jaotteluun havaitsevan subjektin ja havaitun välillä sekä kuvien konstruktioluonteen, käsitteiden ja visuaalisten muotojen historiallisuuden hämärtämiseen tai kieltämiseen. Olemme tuomittuja uusintamaan tätä mallia, ellemmme päätä problematisoida katsetta, astu ”näkyväksi” määritetyn kynnyksen yli ja kyseenalaista ajatusmallia, joka on jo yksinkertaistanut ja luonnollistanut visuaalisen maailman ainoana legitimiinä ja oikeana.

Kuvien luominen pelkistyy tämän järjestelmän puitteissa niin kertovien kuin symbolisten merkitsijöiden ja merkittyjen sovitukseksi, (tiedostetuksi tai alitajuiseksi) (re)presentaatioksi. Juuri nämä merkitsijät ja merkityt vaikuttavat ainoilta mahdollisilta,

joita yleisö ”ymmärtää” ja ”hyväksyy”, ainoilta, jotka valtaapi-
tävät media- ja taidepiirit sallivat, ainoilta, joita edes osaamme
kuvitella, kiitos jättimäisen audiovisuaalisten hyödykkeiden hyö-
kyaallon, jota kulutamme ja jota meille syötetään yhä uudelleen.
Juuri tuo kuvien tulva tuottaa loppumattoman ruumiiden, toi-
minnan tai kerronnallisten ratkaisujen ”homogeenisen vaihte-
lun”, jonka lopputulos on aina sama.

Tällainen hyväksytyjen raamien sisällä tuotettu representaa-
tio on todellakin tuomittu (uudelleen)tuottamaan ja (uudelleen)
herättämään stereotyyppisiä ja kertomuksia, kehittämään kote-
loituneita ja esineellistäviä kulttuurintuotteita, jotka halvaan-
nuttavat, tylsistyttävät ja samalla lumoavat meidät. Samalla ne
pönkittävät riistoa ja visuaalista esineellistämistä sen sijaan että
ne mahdollistaisivat vastavuoroisuuden ja osallistuvan represen-
taation, kuten Martha Rosler sanoisi¹ ; representaation, joka kul-
kisi ”silmän” ja ”peilin” tai aktiivisen ja passiivisen rajapintojen
välillä.

1980-luvulta lähtien länsimaisissa visuaalisissa medioissa (elo-
kuvista televisioon, muodista videotaitteeseen) on palautettu voi-
maan vanhat taantumukselliset kaavat ja toimintatavat ja yritetty
pystyttää uudelleen ”korkean” ja ”matalan” taiteen välinen raja-
aita. Pyrkimyksenä on ollut eristää tai neutralisoida ”imperatiiv-
isen” katseen kyseenalaistamisyrietykset – kaikki feministisistä
(audiovisuaalisesta) taiteesta analyyseihin, jotka päihittävät jopa
postmarxilaiset taloustieteilijät syventyessään kritisoimaan kult-
tuurin tuottamista, tuota talousjärjestelmää, jota leikkaavat suku-
puolen, etnisyyden ja luokka-aseman kaltaiset tekijät. Kaikki
nämä vastaliikkeet kuvailevat tehokkaasti verkottuneen ja kaik-
kialle tulvivan ”homologisoidun näkökentän” ylittämisen vai-
keutta ja sitä, kuinka vähän haasteita tuolle yhdenmukaistetulle
katseelle on tarjolla – jopa näennäisen ”kokeellisessa” taidemaa-
ilmassa.

Omaan pelkoon ja itsesensuurin muodon saavaan mahdotto-

muuteen yhdistyy kuoliaaksi vaikeneminen – kiitos tuotannon, jakelun ja kulutuksen välisten tiiviiden siteiden. Tuohon ympyrään on vaikeaa murtautua tai edes iskeä lovea; siksi ei-uudelleentuottavien visuaalisten rakennelmien olemassaoloa on lähes mahdotonta edes käsittää. Mahdollisuuksia on lähinnä pienillä, poliittisesti korrekteilla täsmäiskuilla, joiden tarkoitus on tuottaa jotakin hyvin konkreettista symbolista lisäarvoa (esimerkiksi jonkin vääristyneen konfliktin tai näennäisen monimuotoisuuden kuvaus). Tilanne on otollinen erityisesti silloin, kun ne ovat assimiloitumassa valtavirtaan tai sopivasti passivoitumassa hegeemonisten koodien paineiden alla. Tällainen prosessi on käynnissä koko ajan.

Vaikka onkin totta, ettei television tai kaupallisen elokuvan sosiaalista vaikutusta voi verrata taiteen eri muotoihin tai taustoihin, jo mainitun ”visuaalisten koodien manipuloinnin” edellytyksillä on samankaltaisia piirteitä. Niin puhtaasti kaupallisissa puitteissa kuin luovassa tuotannossa meidät audiovisuaalisen alan (nais)työntekijät alistetaan mahdottomiin työolosuhteisiin. Nämä ääriolosuhteet vaativat joustavuutta ja liikkuvuutta; samaan aikaan on hävitettävä tunteensa, tyydyttävä epävarmuuteen ja julmaan kilpailuun, jotka kaikki ovat ominaisia immateriaaliselle tuotannolle. Samaan aikaan työajan ja vapaa-ajan suhteen muuttuminen täysin epäsäännölliseksi ja työpaikan ja kodin täydellinen sekoittuminen tunkeutuvat ruumiisiimme ja elämänmuotoihimme.

Teemme työtä aina ja kaikkialla: kotona, toimistossa tai työväkärissä. Siitä huolimatta olemme kaikki oppineet muuttamaan kokemuksemme tuottaviksi ja alistamaan tarpeemme ”kutsumuslisän” vaatimuksille (teet juuri sitä, mitä haluat, vai mitä?), koska kutsumus vaatii täydellisen omistautumisemme.

Olemme (melkein) kaikki saaneet todeta, että sekä katse että maailman hegemoninen representaatio ovat patriarkaalisia ja heteronormatiivisia. Juuri siksi sukupuolinäkökulmasta käsin

puhuminen ja tuon näkökulman mieltäminen poliittiseksi muutujaksi vaatii lisäponnistusta, strategista ponnistusta. Olemme jo tehneet paljon, kun olemme yrittäneet naamioida omia silmiämme onnistuaksemme tuottamaan kuvastoa, joka sijoittuisi visuaalisen hegemonian rajojen sisäpuolelle (tämä pätee myös opettamiseen ja kuvien ja mekanismien analysoimiseen; sinut leimataan vähintäänkin ”objektiivisuuden puutteen” takia, jos nostat esille feministisen teorian ajatuksia). Lisäksi olemme oppineet, että se, mikä esitetään luonnollisena, koherenttina ja loogisena, on vain luokkasidonnainen muodostelma. Sen puitteissa oletetaan normaaliksi mielivalentainen ja hierarkkinen lähestymistapa, joka syntyy vain vaivalloisen omaksumisprosessin tuloksena. Eri-tyisen hankalaa tämä on henkilölle, jonka ensimmäinen vierailu taidemuseoon oli yläasteen luokkaretken pakkopullaa.

Kuten yllä olen todennut, millä tahansa alalla kuvien luomisella on näitä ja muitakin yhteisiä piirteitä. Kuitenkin tuotanto-olosuhteet, henkilökohtaisen kompromissin tarve tai vastuu tuotannosta tai levittämisestä ovat hyvin erilaisia sen mukaan työskenteletkö taidealalla vai suuressa tai pienessä viestintä- tai designyrityksessä.

Viestinnän alueella kuvien luomista säätelee se liikeyritys, jonka kuvastoa kulloinkin välitetään. Kuvaston levittäminen on osa laajempaa yrityksen tarinan luomista, samalla kun se on median nopeuden ja reaaliaikaisuuden (dynaamisuus! keveys! uutuus!) kyllästämää. Mediakuvastolla on vaikutusvaltaa ja levityskanavat, taideinstituutioilla ei; silti mediatulva kulutetaan nopeammin loppuun ja unohdetaan. Mediakuvasto on maailman ”peili”, joka tuottaa kuvat ja sekoittaa todellisuuden ja representaation ja vakiinnuttaa homologisoidut roolit ja identiteetit. Näin syntyy tunne järjestelmästä, jossa ei ole säröjä eikä aukkoja, joka on lukittu, jatkuva ja teleologinen, jossa ”asiat yksinkertaisesti ovat näin ja juuri näin sen teille kerromme”.

Näiden alojen (nais)työntekijät ovat tuomittuja jatkuvaan

neuvotteluun niin käsitteellisellä kuin muodollisella tasolla. Tätä neuvottelua käydään niin tuotantokehityksen, jakelun kuin työntekijän itsensä suhteen; työntekijät tietävät kyllä, että heidän työvoimansa on pientä mutta merkityksellistä (varsinkin työn sosiaalisen vaikutuksen ja sen levitysmahdollisuuksien myötä, tätä ei tule unohtaa...). Näiden representaatioiden olennainen tärkeys ja vaikeus perustuvat niiden käyttöön, stereotyyppien ja päivittäisen ruumiillisuuden läpäisemättömyyteen.

Kun tämän kontekstin ottaa huomioon, naisten vastuu tuotteidensa tuotannosta ja levityksestä muuttuu suhteelliseksi. Suurin osa kaupallisessa kulttuuriteollisuudessa työskentelevistä tietää, että tietty sensuuri ja visuaalisen rajat määrittellään yleensä jo etukäteen. Itsesensuuri toimii näillä alueilla yritysten mekaniismien ja kannattavuuden sisäistämisen kautta. Vaikka työolosuhteet kärsivätkin ”kutsumustyön” painolastista, niihin liittyy yleensä suhteellisen tarkka korvauspolitiikka ja sopimuksenmukainen sääntely. Kuitenkin työsopimusmuodoista on tullut aikaa myöten heikompia: ne ulottuvat kaikenlaista urakatöistä, ikuisista harjoitteluista ja loputtomista valmistelutunneista laittomiin irtisanomisiin. Kun peliin on varsinkin audiovisuaalisessa mediassa laitettava enemmän mielikuvitustaan, subjektiivisuuttaan ja ruumistaan, työstä on tullut myös ”performatiivisempaa”.

Kuten jo huomautimme, prekaarisuus eri muodoissaan (jousittavuus, epävarmuus, työtehtävien epämääräisyys, kokemusten ja tunteiden (itse)riisto, liikkumisen pakko, palkan vähäisyys tai olemattomuus) määrittelee melkein kaikkia kulttuurituotannon ja viestinnän alan töitä. Prekaareja ovat myös paremmin palkatut työntekijät sekä ne onnekkaat, jotka sijoittuvat kulttuurihierarkiassa korkeammalle: taidenäyttelyiden järjestäjät, museonjohtajat, suuret mediatähdet... Poikkeuksen muodostavat ainoastaan virkamiesten kaltaiset, julkisten kanavien tai valtionmuseoiden vakituiset työntekijät, jotka kiertävät erittäin hitaasti ja joita koskeva lainsäädäntö on lähes jäädytetty.

Mitä sitten tapahtuu silloin, kun kuvien tuottaminen ei sovikaan yrityksen logiikkaan eikä sillä ole perustavaa popularisoinnin tai viihteen tavoitetta – kun sitä tuotetaan ”henkilökohtaisesta pakosta” tai ”kriitikiksi ympäröivän todellisuuden rakenteille”? Toisin sanoen: mitä tapahtuu, kun hihkut kotona ”Äiti, musta tulee isona taiteilija!” etkä välttämättä viittaa kansantanssiin?

HENKIINJÄÄMISOPAS

TAI: KUINKA SELVIYDYT TAITEEN LOISTOKKAAN MAAILMAN PREKAARISUUDESTA

Kun kerrot ihmisille olevasi taiteilija, he luulevat usein ensimmäiseksi, ettei sinun juurikaan tarvitse tehdä töitä elääksesi. Perheesi on tietenkin rikas, ja joku huolehtii aina perustarpeidesi täyttymisestä.

Kun astut taidemaailmaan (tai mihin tahansa ammattiin, joka liittyy ”kulttuuriksi” kutsutun ilmiön tuottamiseen tai levittämiseen) saatat tulla ryhmästä, joka vain muutama vuosikymmen sitten kuului työväenluokkaan. Saatat myös yksinkertaisesti olla erilainen tai eri mieltä kuin muut tai havaita ”ulkopuolisuutesi” muiden sisäsiittoisuuden keskellä, tai, jos haluatte, erimielisyytesi heidän konsensusensa rinnalla. Näissä tapauksissa sinun on löydettävä uudelleen eleesi ja sanasi, kontrolloitava omaa käsitystäsi siitä, mitä tiedon tuottaminen merkitsee ja piilotettava hienovaraisesti pelko, jonka epävarmuus ja uhkarohkeutesi henkinen hinta tuottavat.²

Taiteilijoiden ensimmäinen puute on monissa tapauksissa heidän huono tietoisuutensa siitä, että hekin ovat työntekijöitä. Monien taiteilijoiden identiteetti saa vauhtia romanttisen neron syvään juurtuneesta myytistä. Se ei ole ainoastaan utopistinen, siitä puuttuu myös kokonaan luokkatietoisuus. Tuo taiteilijakuva on liian yksilöllinen katsoakseen ympärilleen, sitä korostaa ja

säännöllistä meidän päiviimme saakka ulottuva mediakuvasto.

Perinteinen ”taideinstituutio” kieltää taiteilijan työntekijästatuksen⁵³ samoin kuin hänen vaikutusvaltansa ja vastuunsa päivittäisessä elämässä. Näin kätketään representaation poliittiset ulottuvuudet: taide, ”suuri taide”, esitetään ikuisena ja muuttumattomana, epähistoriallisena, paikattomana, transsendenttina ja siksi kokonaan erillisenä niistä materiaalisista olosuhteista, jonka puitteissa se kuitenkin tehdään.

Voisi luulla, että jo kymmeniä vuosia harjoitetun materialistisen analyysin, taiteilijahahmojen erilaistumisen sekä ideologioiden ja kuvien enemmän kuin todennäköisen kytkeytymisen jälkeen käsitys representaatioiden luomisesta yritystoiminnan määrittämän kommunikaatiokehityksen ulkopuolella olisi muuttunut lopullisesti. Silti tuo transformaatio ei ole kokonaan valmis. Taidetta pidetään yhä puhtoisena ”absoluuttisen autonomian”³ alueena, jota kansoittavat sukupuolettomat ja mihinkään luokkaan kuulumattomat yksilöt. He ylittävät elinolosuhteensa antaakseen muodon tunteilleen, ja heidän suhtautumisensa taloudelliseen hyötyyn on joko ylimalkaista (”kaikki rakkaudesta taiteeseen”) tai avoimen kyynistä (”kaikki rahan takia”).

Taloudellisten mallien vaikutus taiteen tuottamiseen on jo kerran todistettu, taide ”uudelleenpolitisoitu” ja taiteilijoiden yhteiskunnallinen rooli arvioitu uudelleen 1960- ja 1970-luvuilla. 1980-luvulla hierarkiat ja konservatiiviset stereotyyppit on kuitenkin olennaisessa määrin aktivoitu uudelleen. Aina-kin Espanjassa uusi taiteilijasukupolvi elvytti vasta 1990-luvun puolivälissä keskustelun kuvien tuotannon taloudellisista ja historiallisista ehdoista. Joukossa oli varsinkin meitä naisia, jotka palautimme keskusteluun joitakin tärkeitä feministisiä lähestymistapoja – vain tuodaksemme esiin sen, että asemamme taiteen maailmassa on yhä täysin alistettu.

Meidän naistaiteilijoiden on lisättävä yllä esitettyihin kulttuuriteollisuuden prekaarisuuden piirteisiin se painolasti, jonka

idealisoitu kutsumustyö tuo mukanaan. Se merkitsee sitä, että meidän on riistettävä itseämme minkä voimme ja sitä kautta käsitettävä työ elämäntavaksi ja oma ruumiimme vain yhdeksi osaksi ”projektiamme”. Mikään ponnistus ei ole tarpeeksi, mikään uhraus uran puolesta (lasten hankkimisen lykkääminen tai siitä luopuminen, oman ajan tai tilan puuttuminen, perheen, ystävien tai kumppanin jättäminen taka-alalle) ei ole tarpeeksi suuri. Pikkuhiljaa tästä kaikesta kasautuu suuri turhautuminen, joka syntyy herkkyyttä painottavan koulutuksemme ja työmme välisestä ristiriidasta. Muutumme kukin omaksi firmaksemme ja hyväksymme mukisematta kohtalomme rajat selvittämättä kovinkaan tarkasti, mihin pisteeseen asti ne oikeastaan vastaavat itse itsellemme määräämäämme sensuuria.

Jos lisäksi, kuten luvun alussa oli puhe, perheesi ei ”ymmärrä” tai ”jaa” ratkaisujasi, sinun on lisäksi tapettava paitsi omaa epävarmuuttasi myös lähipiirissäsi synnyttämiäsi mielipiteitä ja pelkoja vastaan. Toinen vihollisesi on taloudellinen turvattomuus, jonka pakottamana joudut selviytymään loputtomista työpäivistä, jotta saisit tuloja, joiden ansiosta voit taas sallia itsellesi taiteen tekemisen mielettömän luksuksen.

Yksi taiteilijoiden historiallisista velvollisuuksista on ollut artikuloita visuaalisesti ympäröivää maailmaa ristiriitaisuuksineen ja tuottaa samalla toisenlaista kuvastoa, joiden avulla voi avata toisenlaisia ajattelun mahdollisuuksia. Nykyoloissa tästä kuitenkin tulee uuvuttava ja kivulias ponnistus, jota lisäksi kiusaa groteski mediaparadigma. Sen määrittelemässä paradigmaattisen taiteilijan hahmossa on mahdotonta tunnistaa itseään, jonka lisäksi se tuo mukanaan valtavan määrän henkilökohtaisia konflikteja.

Ristiriitaisuudet terävöityvät lisää, jos lisäksi olet nainen ja tietoinen paitsi kuvien esineellistymisestä taidemarkkinoiden sisällä myös siitä halvaannuttavasta lastista, jota historian hallitsevat sukupuolistereotyytit kuljettavat mukanaan. Vai mitä mieltä olet ”kärsivästä” Frida Kahlostä, ”ihanasta” Tamara de Lempikasta tai

”taianomaisesta” mutta ”hullusta” Eleonora Carringtonista?

Kulttuurintuotanto ylipäättään, aivan erityisesti ”taiteellinen” kuvien tuottaminen, kätkee taakseen synkän luurangon, joka pilkottaa taidenäyttelyiden avajaisten glamourin ja kotoutettujen tunteiden takaa. Taidemaailmassa osoittaa nimittäin yhä huonoa makua edes puhua usein ristiriitaisista tulonlähteistä. Tämä kat-
taa suuren määrän ilmiöitä: apurahoja on saatavilla niukasti tai ei lainkaan, työsopimuksia ei ole tai ne ovat mitä sattuu (jopa taiteilijoiden ja galleristien välillä, jossa luulisi olevan edes jonkinlainen selkeä linkki) ja yhteiskuntaluokkien väliset suhteet säätelevät edelleenkin pääsyä tiettyihin piireihin. Sukupuolisyrjintä on sekä piilotettua että näkyvää – kulttuurialoilla työskentelee paljon naisia, mutta useimmissa tapauksissa he ovat patriarkaalisen vallan sätkynukkeja tai toimivat yhä hoivaavina äitihahmoina tai arvonsa menettäneinä neuvonantajina, joilla ei missään tapauksessa koskaan ollut tarpeeksi ”taitoa ja haluja ryhtyä suureksi taiteilijaksi”. Keskustelussa ei juuri lainkaan käsitellä taiteellisen tuotannon materiaalisia olosuhteita: taloudellisessa ja poliittisessa järjestelmässä representaation tuottajilla ei ole juuri mitään asemaa, tai se on kovin epävakaa. Esineellistetty taiteilijahahmo on myös usein kokonaan (itse)riiston tuotetta, jopa jonkinlainen fetissi. Samalla taiteilijat tuottavat enimmäkseen itse projektinsa, vaikka työskentelisivät jonkin instituution sisällä. Luova prosessi tapahtuu melkein aina ilman rahallista korvausta, jonka porkkanana on korkeintaan sanaton sopimus siitä, että lopullisesta teoksesta maksetaan mahdollisesti korkeampi hinta. Se on enemmän tai vähemmän postauraattinen.⁴

Nämä ovat joitakin niistä tilanteista, jotka piirtävät kokonaiskuvaa meistä taiteilijoista ruokkimassa (omaksi harmiksemme) virheellistä kuvaa itseriittoisesta ”nerosta” ja omaksumassa käsitystä ehdottoman henkilökohtaisesta ”menestyksestä” ja ”kaaoksesta”. Nämä käsitykset ovat sidoksissa nerohahmoon liittyviin ennakkoluuloihin ja hänen mystifikaatioonsa. Näin hyväksytään

romanttinen idea siitä, ettei representaatio ole strateginen poliittisen toiminnan muoto ja siksi aina tilanteeseen ja historiallisiin olosuhteisiin tiukasti sidoksissa, vaan subjektiivinen visio maailmasta, joka väittää koskettavansa tietoisuutta historiallisen, institutionaalisen ja universaaliutta tavoittelevan tarinan muodossa.⁵

Kaikki taiteilijat eivät kuitenkaan jaa tarvetta asettautua tuotantosuhteiden kehykseen. Kaikki eivät koe tarpeelliseksi näyttää todeksi prekaarisuutta – niitä alistussuhteita ja itsekritiikkiä joiden keskellä me representaation tuottajat työskentelemme – tai tuoda julki tarvetta kehittää kuvastoa, joka kurkottaisi kartesiolaisen yksilöllisyyden konstruktioiden ulkopuolelle. Myöskään ympärivuorokautisesta työstä johtuvasta hirvittävästä väsymyksestä puhuminen ei ole edes turhautuneiden taiteilijajärjestöjen agendalla. Kaikki tämä merkitsisi nimittäin sitä, että taiteilijuiden käsite pitäisi kunnolla kyseenalaistaa: luovuus pitäisi käsitellä kollektiivisena kykenä ja työvälineenä. Ja lopuksi: taide pitäisi määritellä poliittiseksi, tarkkaan rajatun historiallisen kehyksen sisällä tapahtuvaksi työksi, joka ei puhu ikuisuudesta ja transsensusista, vaan hylkää moiset repressiiviset käsitteet.

Toisaalta jälkiteollinen kapitalismi on jo anastanut ja kaupallistanut taiteellisen tuotannon muodot ja edellytykset (mielikuvituksen, kutsumuksen, omaelämäkerrallisen aineksen ja tunteiden peliin panemisen). Onko tässä tilanteessa järkevää jatkaa panostamista massamedian ulkopuoliseen audiovisuaaliseen tuotantoon? Onko edes soveliasta kutsua itseään taiteilijaksi, varsinkaan jos on nainen?

Haluaisin vastata mukailemalla erästä tuoretta tekstiä, jossa yritin poistaa Ana Mendietaa työtä ympäröivän ärsyttävän mystifikaation ja myyttisyyden. Esitin siinä epäilykseni siitä, tarvitaanko erillistä feminististä taidehistoriaa ja viittasin pikemminkin erilaisiin feminismeihin kuvien poliittisen analyysin välineinä. Niitä yhdenkään historioitsijan ei pitäisi jättää ainkaan kokonaan käyttämättä; niiden avulla voi problematisoida

historiallisten narratiivien tuotanto-olosuhteita.

Tästä näkökulmasta – feministinä ja audiovisuaalisessa tuotannossa työskentelevänä – uskon, että meidän on pysyttävä juuri siinä, missä olemme. Meidän on tuotettava (prekaarisissa olosuhteissa, ellei muuten) uusia mahdollisia näkökulmia, vaikka ne eivät koskaan pääsisikään televisioon ja luotava liikkuvia strategioita – juuri me nimittäin tiedämme, että assimilaatiosta on tullut pysyvä tila. Meidän on näytettävä, missä olosuhteissa nuo kuvat tuotettiin ja mitä ponnisteluja se vaati; ja toisaalta oltava tietoisia näiden olosuhteiden sisältämistä mahdollisuuksista (varsinkin niiden poliittisen toiminnan mahdollisuudesta) ja tuotettava uusia kuvia itsellemme ja muille.

Voidaksemme sukeltaa ”toisenlaisten kuvien” mahdollisuu-teen voisimme lisäksi ottaa opiksemme joistakin aikaisemmista kokemuksista ja jopa ottaa uudelleen käyttöön tai aktivoida joitakin niistä. Näin toiminnan muodot artikuloituisivat kolmeen toisiinsa sidottuun tekijään: ne muodostavat kulutuksen, tuotannon ja jakelun kehän.⁶

Kulutuksen piirissä meidän on siis ponnisteltava (tai vapaututtava) aktivoidaksemme uudelleen dekonstruktiiiviset mekanismit – niin henkilökohtaiset kuin kollektiivisetkin – jotta voisimme paeta median neo-sutuurin aikaansaamaa uneen vajoamista. En viittaa tässä siihen, että meidän olisi palattava Laura Mulvey⁷ radikaaliin ei-mielihyvään vaan siihen, että meidän olisi etsittävä vähemmän homogeneenistä ja vähemmän oidipaalisesti säädeltyä ja reduktionistista visuaalista mielihyvää. Kuvien tuotannon alueella olisi jatkettava sitä, mitä Trinh T. Minh-ha kutsuisi ”näkyvän rajojen kanssa tapahtuvaksi jatkuvaksi neuvotteluksi” tai pikemminkin näiden rajojen rikkomista ja asettumista välitiloihin, laskoksiin, jotka tilanne ob-scenae (kirjaimellisesti: näyttämön ulkopuolella oleva, siis säädytön) saa aikaan. Tämä merkitsee epäyhtenäistämistä, ideaalien tuhoamista, epäestetisointia, toistamista, jolla voimme haikun rytmissä asettua

nykyistä ahneusvillitystä vastaan. Sen lisäksi meidän on tehtävä näkyviksi kokemuksemme ja varsinkin rikottava vallitsevat tarinat tuomalla subjektiivisuus ja epäjatkuvuus esiin. Tässä on ainakin toistaiseksi toimiva perustyökalupakki, jolla voimme taistella välttämättä esineellistäväksi ja riistäväksi määrittyvää katsetta vastaan. Näin tarjoutuu myös mahdollisuus vastavuoroisuuteen ja ajatteluun, ja sitä kautta muisti voi loihkia ilmiöitä esiin. Eräänlaisen konfliktin kautta tuotetaan siis kulttuuria tai kulttuureita; konflikti on kuitenkin täynnä eroja ja vastakkaisuuksia, ja katse syntyy historiallisesti määräytyneiden, toisiaan seuraavien muotojen ja merkityksen tuloksena – ja siksi muuttavana.

Digikameroiden ja halpenevien ja siksi helpommin käytettävien kuvankäsittelyohjelmien buumin myötä näyttää siltä, että kuvatuotanto on vaivattomammin lähestyttävissä ja siksi hallittavissa. Vaikuttaisi siltä, että uusia tarinoita ja kuvia ”voi” tuottaa ilman sen kummempia kriteereitä. Ei kuitenkaan kannata langeta teknologis-abstraktiin optimismiin ja toistaa sellaisia historiallisia virheitä, joita Deidre Boyle kuvaa guerrilla-tv:tä koskevassa kriittisessä tekstissään.⁸ On erityisen vaarallista jättää huomiotta jakelu, joka muodostuu prosessin ristiriitaisimmaksi osaksi. Voimme tuottaa mielin määrin autorepresentaatioita ja rakentaa vastainformaatiota, mutta kuinka saamme nämä (visuaaliset tai kirjoitetut) tekstit osaksi kommunikaation virtaa? Kuinka päästä käsiksi olemassa oleviin levityskanaviin? Tai – mikä vaikuttaisi tehokkaimmalta pitkällä tai edes keskimittaisella aikavälillä – kuinka tuottaa vaihtoehtoisia kanavia ja projekteja?

Kaikkein merkittävimmät käsitteelliset vaikeudet, jotka kohtaamme kuvien tuotannon alueella, ovat minusta seuraavat. Ensinnäkin visuaalisen rajat, joita olen yrittänyt kuvailla, ovat todella olemassa, ja yhdenmukaistetun visuaalisen järjestyksen ulkopuolisia representaatioita on vaikeaa edes kuvitella. Toiseksi on kehitettävä uusia jakelukanavia ja -muotoja, jotka eivät ole välttämättä riippuvaisia jo olemassa olevista projekteista ja ver-

kostoista. Ne nimittäin (ainakin toistaiseksi) pakottavat meidät neuvottelemaan tuotantomme kontekstualisoimisesta, jos emme halua taiteellisessa käytännössämme kääpertyä itseemme ja jäädä nurkkaan runkkaamaan.

Internet on tarjonnut olennaisen työkalun ja tilan informaation ja kertomusten vaihtoehtoiselle kehittämiselle. Kuitenkin tämänhetkisisä olosuhteissa kuvilla on tilaisuus kiertää verkossa hyvin rajoitetusti, varsinkin kotioloissa. Toisaalta meidän on myös kysyttävä itseltämme, onko vastaanotto, jota haluamme, aina yksilöllistä ja yksityistä ja täytyykö kollektiivisen yleisön tai käyttäjän mallin aina sopeutua nykyisiin kuvaamisen muotoihin. Ehkäpä pienten tuottajien/jakelijoiden kokemukset ja heidän kokeilemansa mahdollisuudet keskinäiseen vaihtoon ja/tai jakeeluun (esimerkiksi jotkut taidetta, elokuvia tai videoita tekevät tai tehneet naiskollektiivit, kuten Women make Movies New Yorkissa tai Cinenova Lontoossa) voisivat avata tähän liittyviä tutkimuskysymyksiä.

Kuten TrabajoZero-kollektiivi vähän aikaa sitten huomautti, uskon, ettei meidän tulisi hylätä sitä tilaa, jonka olemme vallanneet katseiden mahdollista muuttamista varten – niin pieni kuin tuo tila ehkä vielä onkin. Meidän täytyy tuottaa omaa tietoaamme ja mielikuvitustamme; se on paitsi todellisuutta muuttavan toiminnan muoto myös tapa tehdä näkyväksi ideologiset yhteydet, epäselvyydet ja mielivaltaisuudet, jotka perinteinen representatio piilottaa näkyvistämme.

Maria Ruido
Barcelona, lokakuu 2003

VIITTEET

1 Katso Rosler, Martha, *If you lived here*. Free press, 1991

2 Tässä yhteydessä kiinnostava teksti on Valerie Walkerdine, ”Subject to

- Change without Notice: Psychology, Postmodernity and the Popular” teoksessa *Mapping the Subject: Geographies of Cultural Transformation*. Routledge, 1995. Siinä kirjoittaja kertoo oman kokemuksensa siitä henkisestä ponnistuksesta, jota hänen matkansa Lontoon esikoungista arvostetun brittiyliopiston psykologian professoriksi merkitsi.
4. Jos haluaa syventyä ideaan kuvien ”suhteellisesta autonomisuudesta” (vs. perinteinen ”absoluuttinen autonomia”) kuten myös muihin tässä kirjassa toistettuihin käsitteisiin ”symbolisesta pääomasta” ”taideinstituutioon”, on erittäin hyödyllistä tutustua muutamaaan ranskalaissosiologi Pierre Bourdieun kirjoista, erityisesti teoksiin *Les Règles de l’art. Genèse et structure du champ littéraire* (Seuil, 1992) sekä Järjen käytännöllisyys. Toiminnan teorian lähtökohtia (Vastapaino, 1998, suom. Mika Siimes).
 4. Jos taidemaailman materiaalien olosuhteiden espanjalainen konteksti kiinnostaa, kannattaa lukea Marcelo Expósito ja Carmen Navarreten teksti ”La libertad (y los derechos) (también en el arte) no es algo dado, sino una conquista, y colectiva.” Teoksessa Pérez, David (toim.), *Del arte impuro. Entre lo público y lo privado*. Generalitat Valenciana, 1997. Katso myös <http://aleph-arts.org/pens/libertad.html>
 5. Kaikkein reaktiivisimpien nerostereotyyppien uudelleentuottamisen kritiikkiin ja immateriaalisen ja verkottuneeseen uuteen ”net-condition”-ajatukseen liittyen on kiinnostavaa lukea Verena Kunin artikkeli ”Some Thoughts On The New Economy of Networking. ’Cyberfeminist Perspectives on Immaterial Labour’, ’Invisible Work’ and other Means to Make Career as Cultural Part Time Worker under Net_Conditions”. Teoksessa *The Future is Femail, Old Boys Network*, 1998. Katso http://www.kuni.org/v/obn/vk_cfr_01.pdf.
 6. Tässä feministisen elokuvan visuaalisten ja käsitteellisten työkalujen uudelleenaktivoinnin kontekstissa problematisoidaan paitsi representaation kehykset myös tuotanto-olosuhteet ja kuvien vastaanotto tänä tuotteiden immaterialisoitumisen aikakautena. Aiheeseen liittyy myös käynnissä oleva projekti ”Tiempo real. Imágenes, palabras y practicas políticas desde los cuerpos de la precariedad: apuntes para una teoría del discurso”, jota kehystää ohjelmallinen Total Work -hanke. Hanke johtaa Montse Romaní. Lisäksi minä ja Ursula Biemann olimme mukana. Tekstejä on saatavilla osoitteessa <http://www.totalwork.geobodies.org>
 7. Viittaan tässä tietenkin Laura Mulvey’n 1975 ilmestyneeseen artikkeliin

"Visual Pleasure and Narrative Cinema", Screen 16(3): 6–18. Sama artikkeli ilmestyi päivitettynä vuonna 1981 tekstiin "Afterthoughts on 'Visual Pleasure and Narrative Cinema' inspired by *Duel in the Sun*", Framework 6, 15–16.